

ΚΤΙΤΟΡΙΚΟΝ

Ἡ

ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΗΡΙΟΝ

ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΜΟΝΗΣ

ΤΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ

ΕΠΙΔΙΩΡΘΕΝ ΨΗΦΩ ΚΑΙ ΣΠΟΚΩ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ 1840

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΝΥΝ ΔΑΠΑΝΗ

ΓΑΒΡΙΗΛ Κ. ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΥ

«Ἦγάσας τὸ σάγχωμα αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος—Διελεύσομαι
ἐν τόπῳ σπηλῇ· θαυμαστῆς ἑως τοῦ τοῖκου τοῦ Θεοῦ—
Κύριε ἡγάτησα εὐπρέπειαν οἴκαρ σου καὶ τόπον σκη-
νωματος δόξης σου». (Ψαλμ., μα, 4, με, 4, κε, 8.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ "ΝΟΜΙΚΗΣ", ΠΕΤΡΟΥ Δ. ΒΕΡΓΙΑΜΙΤΟΥ

8 - ΟΔΟΣ ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ - 8

1925

«Κοσμοῦσι βασιλεῖς καὶ δυνάσται γῆς τὴν εἰκόνα τὴν σὴν
»θεοκόσμητε, καὶ τὸν ναόν· ἐθνῶν μεγιστᾶνες, λαοί, φυλαί,
»πιστῶς δωρυφοροῦσί σοι λιθομαργαρόχρυσα ἱερά, κειμήλια
»καὶ σκεύη. Μεγάλη σου ἡ δόξα ἐν οὐρανῷ καὶ γῇ θεόνυμφε.»

(Μάρκ. Ἐφέσ. Κανόν. παρακλητ. ἡ. ψδ. θ'. τροπ.
δ'. ἐν Ὑμνωδ. Ἀνεκδ. σελ. 132. Ἀθήνησι αὐμ.).

ΤΗ
ΥΠΕΡΕΥΛΟΓΗΜΕΝΗ· ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟ· ΔΕΣΠΟΙΝΗ·
ΤΗ·
ΚΕΧΑΡΙΤΟΜΕΝΗ· ΜΗΤΡΙ ΤΟΥ
ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΤΗ· ΔΕΙΠΑΡΘΕΝΟ· ΚΑΙ ΘΕΟΤΟΚΟ·

ΜΑΡΙΑ,

ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΙΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ ΤΑΥΤΗΣ
ὍΣ ΕΛΑΧΙΣΤΟΝ ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ
ΒΑΘΥΤΑΤΗΣ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ
ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΟΣ ΑΦΙΕΡΟ·

Γ. Κ. Α.

ΜΗΤΗΡ ΘΕΟΥ

Η ΜΕΓΑΛΟΣΠΗΛΑΙΩΤΙΣΣΑ

ΚΤΙΤΟΡΙΚΟΝ Ἡ ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΗΡΙΟΝ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΑΙ ΙΕΡΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ

ΚΑΙ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΥΤῳ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

§ α'. Ἐν τῶν ἱερῶν καὶ κοινωφελῶν ἐθίμων τῆς εὐσεβείας ὑπῆρ-
ξεν ἀνέκαθεν καὶ ἡ τῶν κατὰ τόπους ἐπισημοτάτων Ναῶν καὶ Μοναστη-
ρίων ἐξιστόρησις καὶ διαγραφὴ. Διότι, ἂν ἡ τῶν κοσμικῶν χωρῶν ἱστο-
ρική περιήγησις καὶ τὰ ὁδοιπορικὰ βιβλία παρέχουσι καὶ τέρψιν καὶ
ὠφέλειαν εἰς τοὺς ἀναγνώστας, πολλὸ μᾶλλον ἡ τῶν ἱερῶν σκηνωμά-
των ἀκριβὴς ἱστορία τὰς τε καρδίας εὐφραίνει τῶν φιλοθέων, καὶ τὰς
ψυχὰς ὠφελεῖ, ζῆλον καὶ μίμησιν ἀρετῆς ἐμποιοῦσα, καὶ τοὺς τῶν
ἁγίων τόπων εὐλαβεῖς περιηγητὰς πρὸς τὴν θεωρίαν χειραγωγεῖ, καὶ
πάνταχόθεν διεγείρει πρὸς δόξαν Θεοῦ.

§ β'. Τοιοῦτον ἀρχαῖον ἱστορικὸν βιβλίον, τὸ συνήθως Κτιτορικὸν
καὶ Προσκυνητῆριον, ἢ (μᾶλλον ἐλληνικῶς) Προσκυνητήριον λεγόμε-
νον (α), εἶχεν ἑκκαταὶ καὶ τὸ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἱερὸν Μοναστή-

(α) Προσκυνητήριον κυρίως, τόπος, ὅπου προσκυνοῦμεν· ὅθεν καὶ τὸ πῆ-
γμα, ἢ σκιμπόδιον, ἐφ' οὗ πρόκεινται ἱερὰ εἰκόνας εἰς προσκύνῃσιν (τὸ καὶ
ἄλλως εἰκονοστάσιον)· εἶ δὲ καὶ βιβλίον ἱστορικὸν τόπων ἱερῶν, χρήσιμον εἰς
τοὺς προσκυνητὰς· οὕτω καὶ ψαλτήριον (τὸ ὄργανον, καὶ ἡ βίβλος τῶν ψαλ-
μῶν), ἀπολυτήριον (γράμμα ἀπολύσεως), ἐνταλτήριον, πωλητήριον, κτλ. ὑπα-
κουσμένον τοῦ γράμματος, ἢ βιβλίον (ὡς καὶ προσφωνητήριος, συντακτήριος, εὐχα-
ριστήριος λόγος). Τὰ δὲ τοιαῦτα βιβλία ὁ παρακμάζων Ἑλληνισμὸς συνήθως
καὶ εἰς ἄρτιον ἐκφέρει Λατινικωτέρον· οἷον Ἑλλογάριον, Ἀγιασματάριον,
Πεντηκοστάριον, Προσευχτῆριον (ἀντὶ προσευχητήριον, προσευκτήριον) καὶ
ἄλλα, καὶ τὰ μουσικά, Ἀναστασιματάριον, Κεκραγάριον, κτλ. πρόσθε καὶ
αὐτὸ τὸ Ἀλφαβητῆριον. Τὸ δ' οὖν Προσκυνητῆριον ἢ Προσκυνητήριον ἐπλά-
σθη ἐκ τοῦ προσκυνητής. Προσκυνητὰς δὲ ἔλεγον ἑκκαταὶ (καθὼς καὶ τὴν σή-
μερον) κυρίως μὲν πάντας τοὺς προσκυνούντας τῷ Θεῷ ἐν πνεύματι καὶ ἀλη-
θείᾳ (Ἰωάν. δ. 23), ἰδίως δὲ καὶ τοὺς τῶν ἱερῶν τόπων φιλοθέους περιηγη-

ριον, περιέχον τὸν βίον τῶν δόσιων Συμεὼν καὶ Θεοδώρου, τῶν πρώτων μετὰ τῆς ἁγίας Εὐφροσύνης εὐρόντων τὴν ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Λουκᾶ ζωγραφηθεῖσαν ἁγίαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, καὶ τὸν τρόπον τῆς εὐρέσεως αὐτῆς ἐξιστοροῦν. Τοῦτο δὲ τὸ ἀρχέτυπον βιογραφικὸν κτιτορικὸν Ἑσαΐας καὶ Σωφρόνιος, οἱ ἀσίδιμοι, κατὰ τὸ ζῆτ' ἀπὸ κτίσεως κόσμου, (1510 μ. Χ.) ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ Μοναστηρίῳ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου τὴν ἀσκησιν ἔχοντες, συνώψισαν πρὸς τὸ συντομώτερον, ἰδὶαν ἐκδόντες Ἐπιτομὴν εἰς εὐχερεστέραν χρῆσιν τῶν ἀναγνώστων προσέθηκαν δὲ μόνον ὀλίγα τινα περὶ τῆς ὑστερον ὑπὸ τῶν Αὐτοκρατόρων γενομένης οἰκοδομῆς τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου. Μαρτυροῦσι δὲ αὐτοὶ οἱ περὶ τὸν Ἑσαΐαν ἐν τῇ ἐπιτομῇ λέγοντες ὅτι: «ὕπῃρχεν ἄλλο βιβλίον πρότερον συγγεγραμμένον, ὅπου σχεδὸν τὰ ὅμοια εὐρίσκοντο περὶ τῶν ἁγίων Πατέρων, ὅσα διηγῆθημεν ἡμεῖς,» κτλ. Ταύτην δὲ πάλιν τὴν Ἑσαΐου Ἐπιτομὴν παρέφρασε πρὸς τὸ κοινολεκτικώτερον ἰδίωμα χάριν τῶν ἀπλουστέρων ὁ μακαρίτης Λακεδαιμονίας Θεοδώρητος, ὅστις φαίνεται καὶ αὐτὸς ἀκμάσας κατὰ τὸν 15' αἰῶνα.

§ γ'. Οὗτο δὲ τοῦ παλαιοῦ κτιτορικοῦ προσκυνητηρίου συνοψισθέντος, καὶ πρὸς τὸ κοινολεκτικώτερον προσέτι μεταβληθέντος, τῆς δὲ τυπογραφίας μήπω τότε κοινῶς συνειθισμένης παρὰ τοῖς Ἑλλήσι, φανερόν, ὅτι τὰ μὲν ἀντίγραφα τοῦ πρωτοτύπου κτιτορικοῦ παρημελοῦντο καὶ ὀλιγόστευον, παρὰ μόνοις τοῖς ὀλίγοις τότε πεπαιδευμένοις σφισμένοι τῶν δὲ πολλῶν ἀνάγνωσμα συνθέστερον ὑπῆρχεν ἡ χυδαία τοῦ Θεοδώρητου Ἐπιτομή. Ἐσφίζοντο δὲ μάλιστα τὰ πρωτότυπα καὶ τοῦ Κτιτορικοῦ καὶ τῆς Συνόψεως τοῦ Ἑσαΐου κατ' αὐτὸ τὸ ἱερὸν Μοναστήριον. Ἀλλ' ἡ, συνερχεῖς τοῦ πονηροῦ, κατὰ τὸ αψμ' (1640) ἐν τῷ Μοναστηρίῳ συμβᾶσα πυρκαϊὰ (λέγομεν δὲ περὶ ταύτης ἐφεξῆς) κατηνάλωσε τὰ πάντα, καὶ βιβλιοθήκην, καὶ οἰκοδομὰς καὶ αὐτὸν τὸν θεῖον Νεβόν. Ἰππῆλθεν ἐσχάτη συμφορὰ καὶ ἡ παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν (κατὰ τὸ 1771) λεηλασία τῆς Πελοποννήσου, ἥτις ἐπέφερε πολλῶν καὶ ἄλλων καλῶν τὸν ἀφανισμόν, καὶ αὐτῶν τῶν πολλαχού τῆς Πελοποννήσου μάλιστα φερομένων ἀντιγράφων τοῦ προσκυνητηρίου. Κατὰ δὲ τὸν εἰρημένον ἐμπρησμόν τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου οὐδὲν ἕτερον διεσφῆθη, εἰμὴ μόνον ἡ ἁγία εἰκὼν καὶ τινα ὀλίγα τῆς Μονῆς ὑπομνήματα, καὶ ταῦτα ἔξω τυχόντα τῆδε κἀκεῖσε διεσπαρμένα· καὶ οὕτε τὸ ἀρχαῖον Κτιτορικὸν διέφυγε τὰς φλόγας, οὕτε ἡ ἑλληνικὴ τοῦ Ἑσαΐου Ἐπιτομὴ διεσφῆθη. Μόνῃς δὲ τῆς ὑπὸ τοῦ Λακεδαιμονίας Θεοδώρητου με-

τάς, οἵτινες προσκυνοῦσι τῷ Θεῷ προσερχόμενοι καὶ εἰς τόπους ἁγίου, ἐν οἷς θεῖα τις διέλαμψεν ἐπιφάνεια καὶ χάρις, «οὐ τόπω περιορίζοντες τὸ ὕψιον, ἀλλὰ διὰ φιλοθεῖαν μάλιστα καὶ τοὺς τόπους τιμῶντας ἐκείνους, οὓς ἡδόκησεν αὐτὸς ὁ Κύριος ἐπισήμους ἀναδείξαι, θαυμαστὸς φαινόμενος ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, πρὸς σῴτηράν ψυχῶν».

θηρηνευμένης ἐν καὶ μόνον παλαιὸν ἀντίγραφον σφίζεται τὴν σήμερον εἰς τὴν Μονήν, γεγραμμένον κατὰ τὸ αψοδ' (1674) ὑπὸ τινος Ἰωάννου ἱερέως, τὸ ἐπιθετοῦ Γιαννακοπούλου, ἀπὸ κόμης Σωποτοῦ καὶ μηδὲ τοῦτο ὁλόκληρον, ἀλλ' ἐν πολλοῖς ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ ὑπὸ καπνοῦ διεφθαρμένον. (α)

§ δ'. Ἀλλῃ τῆς ἑλληνικῆς τοῦ Ἑσαΐου Ἐπιτομῆς χυδαίαν μετάφρασιν ἢ παράφρασιν ἐποίησε μετὰ τὸν Θεοδώρητον Ἀργυρὸς τις Βερναρδῆς Ἀθηναῖος κόμης καὶ ἱππεὺς τῆς Ἑνετῶν Ἀριστοκρατίας. Καὶ αὕτη ἡ μετάφρασις ἐξεδόθη τῷ αψε (1705) Ἑνετίῃσιν, ὑπὸ τοῦ ἐκεῖσε σχολαρχοῦντος ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ ἑλληνομουσείῳ ἱεροδιδασκάλου, Ἰωάννου Πατούσα Ἀθηναίου, ἐπιγραφομένη «Σύναξις κατόνων τινῶν ἐγκωμιαστικῶν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς ἐν τῷ Μεγάλῳ Σπηλαίῳ τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ ὄρους τοῦ καλουμένου Χειμῶ (τῆς Κυλλήνης), καὶ τῶν δόσιων πατέρων ἡμῶν Συμεὼν καὶ Θεοδώρου τῶν κτιτόρων καὶ ἀρχηγῶν τῆς ἐν τῷ Σπηλαίῳ παλαιᾷ Μονῆς, καὶ τῆς δόσις Εὐφροσύνης τῆς εὐρούσης τὴν θείαν Εἰκόνα, τὴν ἱστορηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ἐν τῷ αὐτῷ Σπηλαίῳ». Εἰς τοῦτο τὸ βιβλίον περιέχεται καὶ «Διήγησις τῆς αὐτῆς εὐρέσεως, καὶ ὁ βίος τῶν Πατέρων», ἥτις εἰς μὲν τὰ πλεῖστα συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἀνωτέρω χειρόγραφον τῆς τοῦ Λακεδαιμονίας ἐπιτομῆς, ἀλλ' ἔχει καὶ τινὰς καιρίως παραλλαγὰς καὶ μεγάλας ἐλλείψεις, ὡς φαίνεται καθαρῶς ἐκ τῆς συγκρίσεως αὐτῆς πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν χειρόγραφον (β).

§ ε'. Μετὰ δὲ τὴν ἐσχάτην τοῦ Μοναστηρίου πυρκαϊάν Παρθέν-

(α) Ἰδοὺ τοῦ χειρογράφου τούτου ἡ ἀρχή. «Ἐκ τῶν δόσιων καὶ θαυμαστῶν ἡμῶν πατέρων Θεοδώροι Συμεὼν καὶ Εὐφροσύνης [περὶ τῆς εὐρέσεως τῆς ἁγίας καὶ Θεομητορικῆς] εἰκόνης τοῦ ἱεροῦ Λουκᾶ, Διήγησις τὸ μὲν πρότερον μεταγραφείσα ἐκ τῶν βίων τῶν ἁγίων Πατέρων ἑλληνικώτερον παρὰ τῶν Μοναχῶν Ἑσαΐου καὶ Σωφρόνιου, ἀσκουμένων ἐν τῷ Σπηλαίῳ, ἐν εἰς ἀπὸ κτίσεως κόσμου ζῆ, μηνὶ ὀκτωβρίῳ ἡ. Νῦν δὲ μεταγλωττισθεῖσα εἰς τὴν κοινὴν διὰ τοῦ Λακεδαιμονίας Θεοδώρητου, καὶ ἐξηγηθεῖσα] πλαιτύτερον διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν [πολλῶν, ἐν Κωνσταντινουπόλει] ἀρχεται δὲ ἡ διήγησις οὕτως» κτλ.

(β) Μία τῶν καιριοτάτων τούτων ἐλλείψεων ὑπάρχει καὶ ἡ παραβλεψὶς τῆς χρονολογίας τῶν δόσιων ἡμῶν Πατέρων Συμεὼν καὶ Θεοδώρου (ὅθεν καὶ τινες τῶν μεταγενεστέρων ἄλλοι ἄλλως ἐχρονολόγησαν τὰ περὶ τῶν πατέρων, συνάγοντες ἐξ εἰκασίας). Τὸ μνημονευθὲν ἀνωτέρω χειρόγραφον χρονολογεῖ σαφῶς τὴν εὐρεσιν τῆς ἁγίας εἰκόνης τῷ 362 ἢ δὲ τῆς Βενετίας ἐκδοσις σιωπᾷ καὶ τοῦτο, καὶ ἄλλα. Καὶ αὐτῆς δὲ τῆς ἁγίας εἰκόνης τὴν μορφήν ἡ ἐκδοσις αὕτη φέρει τετυπωμένην πάντῃ ἑξῆς καὶ διάφορον παρὰ τὴν ἀληθινήν. Ἡ συχνὴ ἀντιγραφή τῆς τοῦ Ἑσαΐου Συνόψεως παρεσχάγεον ἐξ ἀνάγκης καὶ πολλὰς διαφορὰς καὶ ἐλλείψεις εἰς τὰ χειρόγραφα. Καὶ τοιοῦτον ἐλλειμματικὸν χειρόγραφον εὖρῳ μετέφρασε μὲν Ἀθήνησιν ὁ Βερναρδῆς, ἐξέδωκε δὲ ὁ μακαρίτης Πατούσας ἐν Βενετίᾳ.

νιος Ιεροδιάκονος και διδάσκαλος ἐκ χώρας Ἀράχοβας (τῆς ἐν τῇ Καλαβρύτων ἐπαρχίᾳ) συνηρμολόγησε πάλιν τὸ προσκυνητήριον ἐκ τῆς Λακεδαιμονίας ἐπιτομῆς καὶ ἐκ τῶν ἀποσθέντων ὑπομνημάτων, συνταξάμενος τὸ βιβλίον εἰς γλῶσσαν χυδαίαν, καὶ ἐσπευσμένως, ὥπως τὴν παρούσαν ἔλλειψιν θεραπεύσῃ, καὶ τοῦτου ἀντίγραφον τύποις ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1765 Ἑνετίῃσιν ὑπὸ τινων φιλοθέων, χάριν τῆς χριστιανικῆς αὐτῶν εὐλαβείας. Ἀλλ' ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ὁ αὐτὸς πάλιν ἱεροδιδάσκαλος Παρθένιος μετὰ πλείονος ἐρεῦνης καὶ ἐπιστάσις φιλοπονήσας συνέταξεν ὅπωςδὴποτε καὶ ὅσον ἡδύνατο τελειότερον τὸ Προσκυνητήριον τῆς ἁγίας ἡμῶν Μονῆς ἐτελείωσε. Δὲ τὸ πόνημα τῷ 1765, κατ' αὐτὸν δηλονότι τὸν χρόνον, ὅποτε καὶ οἱ θεοφιλεῖς ἐκείνοι ἀνδρες ἐξέδιδον τὸ πρότερον Ἑνετίῃσι, καθὼς εἴπομεν.

§ 5'. Ταύτης δὴ τῆς ὑστέρας συγγραφῆς τοῦ μακαρίτου Παρθενίου ἀντίγραφα σφύζονται εἰς τὸ ἱερὸν Μοναστήριον. Καὶ τούτου τοῦ πονήματος τὸ πραγματικὸν ἡμεῖς ἀπανθίσαντες, καὶ πᾶν μὲν εἴτι περιττὸν ἀποξέσαντες, ἀναπληρώσαντες δὲ τὰ λείποντα πρὸς τὸ ἀκριβέστατον, καὶ παντοίως τὴν φράσιν μεταρρυθμίσαντες συνετάξαμεν καὶ τύποις ἐκδίδομεν ἤδη τὸ παρὸν κτιτορικόν. Διαιρούμεν δὲ τὸ βιβλίον εἰς μέρη τρία. Καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον κατατάσσομεν τὴν ἱερὰν χωρογραφίαν τοῦ Μοναστηρίου· εἰς δὲ τὸ δεύτερον, τὸν βίον τῶν πρώτων ἀδελφῶν καὶ κατηγεμόνων καὶ τρισολδίων ἡμῶν Πατέρων τῶν εὐρόντων τὴν Ἀποστολικὴν τῆς Θεομήτορος εἰκόνα, λέγω δὲ τῶν ὁσίων Συμεῶν καὶ Θεοδώρου καὶ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης· πρὸς τῷ τέλει τῆς τῶν Ἀγίων Βιογραφίας ἐπισυνήψαμεν καὶ ἱερὰν αὐτῆς τῆς Θεομητορικῆς εἰκόνας διαγραφὴν, καὶ ὀλίγων ἐκ μυρίων τῶν δι' αὐτῆς θαυμάτων ἐξιστόρησιν. Ὡς ἐπίμετρον δὲ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου μέρους προσεθήκαμεν καὶ τινων κτιτορικῶν γραμμάτων συλλογὴν περιέχουσαν τὰ ἀντίγραφα τοῦ τε σφύζομένου Χρυσοδούλλου τοῦ αἰοιδίμου Αυτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Κατακουζηνοῦ, καὶ τῶν Πατριαρχικῶν Σιγιλλίων, καὶ τῶν Διαταγμάτων τῆς ἐν Πελοποννήσῳ κρατησάσης Ἑνετικῆς ἐξουσίας, καὶ αὐτῆς τινος τῆς Ὀθωμανικῆς, ὅσα συμβάλλουσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἱερᾶς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου Μονῆς. Εἰς δὲ τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον μέρος τοῦ βιβλίου κατατάξαμεν τὴν ἀσκητικὴν ἀκολουθίαν τῆς εὐρετῆς τῶν ἁγίων Πατέρων Συμεῶν καὶ Θεοδώρου καὶ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, τῇ καὶ Ὀκτωβρίου συνάμα μετὰ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ κατὰ τὴν Μονὴν εὐρταξομένων. Καὶ ἡ μὲν βίβλος τοιαύτη ἀρχόμεθα δὲ ἤδη τοῦ πρώτου μέρους. «Θεὸς δ' ἡγεῖσθω, καὶ τελειώσῃ τοῦτον».

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΙΕΡΑ ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Περὶ τῆς θέσεως τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου.

§ α'. Τὸ Σπήλαιον τὸ μέγα, καὶ ἱερὸν, καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ Λουκᾶ ζωγραφηθείσης Θεομητορικῆς εἰκόνης θεόκτιστον ἀνάκτορον, κεῖται κατὰ τὴν Πελοπόννησον πρὸς τὰ πέρας τῆς Ἀρκαδίας, καὶ παρ' αὐτὰς τὰς μεθορίας τῆς Ἀχαΐας ἐσχατίας. Καὶ πρὸς νότον μὲν ἀνεμὸν ἐξ ἀριστερῶν ἔχει τὴν πόλιν τῶν Καλαβρύτων, ἀπέχουσαν λεύγας ἢ ὥρας δύο (α). δεξιόθεν δὲ καὶ πρὸς βορρᾶν ἔχει τὴν Βούραν, καὶ τὴν γειτονέουσαν Κερύνειαν (χυδαίως Κερνίτσαν, ἐκ τοῦ τοπικοῦ Κερυνίτης, Κερυνίτσα), δύο καὶ ταύτην ὥρας ἀπέχουσαν. Τοῦ δὲ Διγίου (τῆς χυδαίας, καὶ ἰταλικώτερον Βοστίτης) ἀφίστηκε τὸ Σπήλαιον ἕως ὥρας ἑξ' τῶν δὲ παλαιῶν Πατρῶν, ἕως δώδεκα· ἀπὸ δὲ, τέλος, τῆς Κορίνθου, ἕως δεκαοκτὼ (β). Ὑπάρχει τὸ Σπήλαιον αὐτογλυ-

(α) Τὰ καλάβρυτα παρωνομάσθησαν ἐκ τοῦ παρραρέοντος Βουραϊκοῦ ποταμοῦ, Καλάβρυτα καὶ τούτου παρὰ τοῖς πρὸ ἡμῶν καλουμένου (ἐκ τοῦ καλὰ βρυά). Κύναιθαν ἡ νεωτέρα ὀνοματοθεσία μετωνόμασε (χωρὶς ἀνάγκης) τὰ Καλάβρυτα· ἀλλ' ἡ ἀρχαία Κύναιθα φαίνεται μᾶλλον ἢ νῦν Κερυνίτη, ἢ, κατ' ἄλλους, ἢ Κέρτερις, καὶ πᾶσά τις ἄλλη τῶν κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη περιόικων χωρῶν, πλὴν τῶν Καλαβρύτων· αὕτη δὲ ἡ πόλις ἐστὶ νεωτέρα, κτίσμα τῶν Βυζαντινῶν ἴσως, καὶ οὐτε τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Κυναιθῆς ἐπέχει, ἔχει δὲ καὶ τ' ὄνομα ἐλληνικώτατον.

(β) Τοῦτο τὸ μέγα σπήλαιον φαίνεται μνημονεύον καὶ Πανσανίας ἐν τοῖς Ἀρκαδικαῖς· λέγει δὲ ταῦτα ἐπὶ λέξεως. «Ὑπὲρ δὲ Νῶνακριν ὄρη τε καλούμενα Ἀροάνια καὶ σπήλαιόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. Εἰς τοῦτο ἀναφυγεῖν τὸ σπήλαιον τὸς θυγατέρας τοῦ Προίτου μανείας λέγουσιν» ὡς ὁ Μελάμπους θυσιᾶς τε ἀπορρητοῖς καὶ καθαρμοῖς κατήγαγεν εἰς χωρίον καλούμενον Λουσούς· τοῦ μὲν δὲ ὄρους τῶν Ἀροαίων Φεναῖται τὰ πολλὰ ἐνέμοντο· οἱ δὲ ἐν ὄροις Κλειτορίων εἰσιν, οἱ Λουσοί. Πόλιν μὲν δῆποτε εἶναι λέγουσι τοὺς Λουσούς—τὰ δ' ἐφ' ἡμῶν οὐδ' ἐρεῖπια λείπεται Λουσῶν. Τὰς δὲ θυγατέρας τοῦ Προίτου κατήγαγεν ὁ Μελάμπους εἰς τοὺς Λουσούς, καὶ ἠέσατο τῆς μανίας ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ (Πανσαν. βιβλ. Η. κεφ. ιη. σελ. 405. Τ. 2 ἐκδοσ. Fac. πρβλ. Εὐσταθ. ὑπομνημ. εἰς Διονυσ. Οἰκουμένης περιγν. σ. 410. σελ. 112. Βιένν. 1808). Ἐκ τούτων τοῦ Πανσανίου λόγων φαίνονται τὰ Ἀροάνια (ἐκ τοῦ ἁρῶ, Ἀρόω, πόλις Ἀχαϊκή. Πανσ. Ζ, ιη, 2.), παραφράδες τινὲς ὄντα τῆς Κυλλήνης (τοῦ Σλαβονικώτερον χυδαίολεκτηθέντος Χελμοῦ) εἰς βραχιόνων σχῆμα διατεταμένα ὑπὲρ τὴν Νῶνακριν (αὕτη νομίζεται πιθανῶς ἢ νῦν Περιστερά λεγομένη, ἐν

φῆς ἔνδον πέτρας ὑψιπόλου καὶ παμμεγέθους ἥς τὸ μὲν ὕψος ἐξώθεν ἀναβαίνει ὑπὲρ τὰς ὀδοήκοντα ὀργυιάς, τὸ δὲ πλάτος μικρόν τι ἀλλεῖπει τοῦ ἐνὸς μιλίου. Ἔστι δὲ τὰ μὲν ἄνω, τὰ τείνοντα πρὸς τὴν κορυφήν, ἀπότομος πανταχόθεν ἡ πέτρα καὶ περιφερὴς καὶ μεμονωμένη, καὶ τοῦτ' αὐτὸ, μονόπετρα, μονήρης δὲ καὶ πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς, καὶ παντελῶς ἀπεσχισμένη καὶ φαραγγώδης (ἐξ ἀνατολῶν μάλιστα) καὶ ἀπόκρημνος. Τὰ δὲ πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν βραχίονας ὀρεινοῦς ἔχει δύο, ὧν ὁ μὲν νότον διήκων καὶ προχωρῶν συνάπτεται πρὸς τὸ μέγιστον τῆς Κυλλήνης ὄρος· ὁ δὲ βόρειος βραχίων συνεχῶς καὶ αὐτὸς ὑποτείνειν κτελίζει πρὸς τὴν Βούρην καὶ τὴν θάλασσαν τῆς Ἑλικῆς. Ὅταν δὲ οὗτοι οἱ βραχίονες θεωρηθῶσι συνεχῶς συνημμένοι κατὰ σειρὰν, τότε φαίνεται ἡ πέτρα τοῦ Σηπλαιῖου κειμένη, ὡσάν στήθος προδεληγμένον, ἐν τῇ μέσῃ τῆς ἐκ τῆς Κυλλήνης πρὸς τὰ νότια τοῦ Σηπλαιῖου φουμένης καὶ μέχρι πρὸς τὴν θάλασσαν καθηκούσης σειρᾷ τῶν Ἀροανίων. Τὸ δὲ στόμιον τοῦ Σηπλαιῖου μέγα καὶ εὐρύχωρον, ἀψίδος ἔχον σχῆμα τοξοειδοῦς, καὶ πλάτος μὲν ἔχει ὅσον ὀργυιάς τεσσαράκοντα πέντε, ὕψος δὲ, εἰκοσιπέντε· βλέπει δὲ πρὸς δυσμὰς· καὶ τὰ πρὸς τὴν εἰσοδὸν αὐτοῦ καὶ τὴν ἄλλην ὑπώρειαν ὑπείζουσι βάσιμα καὶ λαγχὰ καὶ κολπώδη, γῆν ἔχοντα παχεῖν καὶ λιπαράν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τὰ περὶ τοῦς κάτω πρόποδας τῆς πέτρας· ὅθεν καὶ ἀπέδησαν ἀλσώδη καὶ εὐφύεστατα πρὸς κηπεύαν

των περὶ τὴν Κυλλήνην χωρίων, ἃ κοινότερον λέγονται Κλουκίνοι, ἴσως Λουκίνοι τινες, ἢ Λυκίνοι χωρίαι, παρὰ τὸ προσκείμενον Λυκίον ὄρος Ἀρκαδίας· ἰς τὴν Νόνακριν ῥεεῖ καὶ τὰ νῦν τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός.) Ἀπέχει δὲ ἡ Νόνακρίς ἀπὸ τοῦ Μ. Σηπλαιῖου ὥρας περίπου τέσσαρας· καὶ κεῖται ἐπὶ τῆς αὐτῆς τῶν Ἀροανίων σειρᾷ, ἐν ἣ καὶ τὸ Σηπλαιον. Ἄλλο δὲ Σηπλαιον ἐν τοῖς Ἀροανίοις οὐδὲν εὐρίσκεται ἀξιόλογον. Ὅσοι δὲ τὸ παρὰ Πανσανίᾳ Σηπλαιον ὑπέλαβον τὸ αὐτὸ καὶ τὸ παρὰ τοῖς Κλειτορίοις λεγόμενον ἤδη Χελώνειον ἄντρον (χυδαίοντερον Χελωνοσηπλαιον) πλανῶνται· διότι τοῦτο οὐτε μέγα, οὐτε πρὸς ὕψος κεῖται (ὥστε ἀναφυγεῖν εἰς αὐτὸ τὰς Προῖτου θυγατέρας, ὡς λέγει ὁ Πανσανίας)· ἀλλ' οὐδ' Ὁρόδιος (Μεταμορ., ιε. σκ. 322 πρῃ. Πλίν. λά. 13, καὶ Σχ.—Ἀθῆν. β. 43.) ὅστις μνημονεύει τὴν κρήνην τὴν ἐν Κλειτορίᾳ (πρὸς τὸ χελώνειον τοῦτο ἄντρον), οὐδ' οὗτος λέγει τὰς Προῖτου θυγατέρας ἀναφυγούσας εἰς αὐτὸ, ἀλλ' ἁπλῶς καθαρισθείσας εἰς τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς. Οἱ δὲ κλειτορίοι καὶ τὰ νῦν οὕτω καλοῦνται (Κλειτορές), Κεῖ τῶν ἀρχαίων δὲ Λουσῶν σώζονται καὶ νῦν ἐρείπια (παρὰ τὴν Κατάαναν), καὶ νομίματα χαλκὰ καὶ ἀργυρᾶ καὶ ταῦτα μὲν λόγου πάρεργον, Σὺ δὲ σημείωσον, ἀγαγνώστα, εἰ καὶ ἐπὶ Μελάμποδος καὶ Προῖτου (τῷ 1500 π. Χ.) γνωστὸν τὸ μέγα τοῦτο Σηπλαιον ὃν, ὅπερ ἡ πανάγαθος Πρόνοια ἀπὸ βεβήλου δαιμόνων ἄντρον, καθαρμοῖς ἐναγέει καὶ λύθρῳ καὶ κνίσσαις τῆς εἰδωλολατρείας μεμιγμένον, Σηπλαιον ἅγιον καὶ τίμιον ἔμελλεν ὕστερον ἀναδείξειν, καὶ Θεοῦ κατοικητήριον, καὶ προσευχῆς ἀγνότατον οἶκον, καὶ ψυχῶν σωτηρίας ἀγωνιστήριον, καὶ πανίερρον σκήνωμα τῆς θαυματουργοῦς εἰκόνης τῆς Θεομήτορος ἥς ταῖς πρεσβείαις καὶ ἀπὸ μανίας καὶ ἀπὸ νόσων παντοίων σώζονται οἱ μετ' εὐλαβείας προσιόντες καὶ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν.

καὶ φυτεῖαν παντοδαπὴν. Εὐρίσκονται δὲ καὶ εἰς τοὺς πρόποδας καὶ εἰς τὰ ὕψη μάλιστα τῆς πέτρας πολλὰ χοῦ, καὶ ἐπιπολῆς καὶ εἰς τὸ βάθος, οὐ μόνον λίθοι συμμιγῆς (οἷον τιτανώδεις καὶ ἄλλοι τῶν συνήθων στοιβάδων τῆς γῆς), ἀλλὰ καὶ διάφορα ἀπολιθώματα θαλασσίων ὁστρακοδέρμων, μαρτύρια καὶ ταῦτα τοῦ παγκοσμίου κατακλυσμοῦ.

§ β'. Κάτωθεν δὲ τοῦ στομίου κατὰ τὴν βαθεῖαν ὑποκειμένην κοιλάδα φαίνεται ῥέων καὶ ῥοχθῶν ὁ καλλιρρόας Βουραϊκὸς ποταμὸς (ποτάμιον τῶν Καλαβρύτων ἢ χυδαία λαλιά τοῦτον ἐνομάζει), ἀπέχων ἀπὸ τοῦ Σηπλαιῖου ἐν περίπου μίλιον πρὸς δυσμὰς. Πέραν δὲ πάλιν τοῦ ποταμοῦ κεῖται βουνὸς ἄλλος ὕψηλός ἀντικρὺ τῆς τοῦ Σηπλαιῖου πέτρας ἀναβαλῶν, ὀλίγω μὲν μικρότερος καὶ ταπεινότερος, ἄλλως ὅμως ὁμαλὸς καὶ βάσιμος· ἔχει δὲ περὶ τὸ μέσον καὶ χωρίον μικρόν, ὅπερ πάλαι ἐκαλεῖτο Γαλάται, νῦν δὲ χυδαίως Ζαχλορεῦ (α') περίφημον δὲ τοῦτο τὸ χωρίον τῶν Γαλατῶν μάλιστα, καθὼς πατέρις τῆς ἁγίας Κόρης Εὐφροσύνης, τῆς πρώτων ἀξιοθείσης τὴν πάνσοπον εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ἰδεῖν ἐν τῷ σπηλαίῳ (καθὼς ἱστορεῖται περὶ τοῦτου κατὰ πλάτος ἐν τῇ βιογραφίᾳ τῶν ὁσίων Πατέρων ἡμῶν Συμεῶν καὶ Θεοδώρου). Ἀνωθεν δὲ τῆς τοῦ Σηπλαιῖου πέτρας πρὸς νότον κατέρχεται ποτάμιον μικρόν μὲν, κάλλιστον δὲ, καὶ διαυγὲς καὶ χρησιμώτατον ὕδωρ παρέχον· ἔχει δὲ τὰς πηγὰς ὁ ῥυαὶς οὗτος ἄνωθεν ἐκ τῶν νοτιωτέρων τῆς πέτρας καταρρέων, ὡς λέγομεν ἐφεξῆς.

§ γ'. Γίνεται δὲ μάλιστα χαριεστάτῃ ἡ ὄψις τῆς θεοκτίστου ταύτης πέτρας, καὶ θαυμαστῇ δὲ καὶ μεγαλοπρεπῆς, οὐ μόνον διὰ τὸ ἀποπτον ὕψος καὶ τὸ ἐξαισιον μέγεθος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς πρὸς νότον μάλιστα καὶ βορρᾶν καθιδρυμένας διαφόρους οἰκοδομὰς νῶν τε καὶ ἄλλων κατασκευῶν (περὶ ὧν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ), καὶ προσέτι διὰ τὰ ποικίλα δένδρα καὶ φυτὰ. Τοῦτων τὰ μὲν ἀναβαλόντων αὐτόσπορα καὶ αὐτοφυῆ, κατὰ διάφορα μέρη τοῦ βράχου διεσπαρμένα· τὰ δὲ καὶ διὰ τῆς φιλεργίας τῶν φιλοπονωτάτων Πατέρων ἀκμάζουσι φυτοκομούμενα, καὶ μάλιστα πρὸς δυσμὰς· οἷον, ἀμπελῶνες, καὶ ῥοδωνιαί, καὶ σειραὶ παραλλήλων ἀνδρήρων, ἢ κηποι τὰς βάσεις κτιστοί, περὶ τὰς μνηοειδεῖς πλευρὰς καὶ λαγόνας τοῦ ὄρους ἀλλεπάλληλοι γύρῳθεν κεκρηπιδωμένοι. Τρέφονται δ' ἐν τοῖς καὶ κηπεύονται πολλὰ φυτὰ καὶ παντοδαπά, καὶ τῶν βοτανῶν αἱ ἐδωδιμοὶ καὶ λαχανώδεις, καὶ δένδρα κάρπιμα καὶ μακρά, τὰ μὲν φυλλορροῦντα, τὰ δ' ἐμπεδόφυλλα καὶ ἄειθαλῃ. Πολλὴ δὲ καὶ θάμνων εὐδσμῶν περιδόσκειται ὕλη, θύμβρου μάλιστα καὶ θυμαρίου καὶ ὀρειγάνου· καὶ πλῆθος ἀνθέων καθ' ὥρας φυόμενον ἐπιλάμπει, καὶ παντοίων ἐρνίθων ῥιδικῶν τε καὶ ἄλλων περιπτάνται σμήνη, τὰ δένδρφυτα χωρὶα καταφρονούντων, ἐν

(α) Τὸ ὄνομα ἔχει Σλοβονικὸν ἀντὶ Ζαγοροῦ (μεθόρειος, ὅποιον ἐν ὄροις, κατὰ τὰ, Ζαγορά, Ζαγόριον κτλ.) ὅθεν Ζαχοροῦ, καὶ Ζιχλοροῦ.

καλῶ τῷ περιέχοντι καὶ ὑγιεινῶ διὰ τε τὰς ἐκ γῆς κομώσης καὶ καταρρύτου δροσώδεις ἀναπνοὰς καὶ τὰς περιρρεούσας αὔρας. Σεμνὴν δὲ τὴν θῆαν τῆς πέτρας ἀποτελοῦσι καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι σειραὶ τῶν πρὸ τοῦ στομίου φαινόμενων ἐν τοῖς κελύφεισι θυρίδων καὶ ἐξωστέγων, ὅπου βλέπει τις μακρόθεν τοὺς γεροῦς Πατέρας, ὡς φιλερήμους τρυγόνες, εἰς οὐρανότεχνον καὶ ψυχασωτήριον κλωδὸν ἐνεσκηγμένους.

§ δ'. Αὐτὴ δέ, τέλος, ἡ τῆς πέτρας ἕξοχος ὑπερανυψηλαῖα κορυφή ἔχει περταταμέναν καὶ δύο δειράδας ἄλλας, ἡ μικροτέρους ἀχέναν, ἐκατέρωθεν χαμηλότερον ὑψομένους· ὥστε μετὰ τούτων φαίνεται τὸ ὄρος τρικόρυφον. Εἰς ἑκατέραν δὲ τούτων τῶν δειράδων, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν μέσσην κορυφὴν, ἔστιν τις ἐξ ἀποστήματος ὀριζμένου μακρόθεν ἀνέλιξις, βλέπει τρεῖς εὐμεγέθεις σταυροὺς, ἀνὰ ἓνα καθ' ἑκάστην τῶν κορυφῶν ἐγκεχαρμένους αὐτομάτως, εἰς ὕψος ἄβατον καὶ ἀπρόσιτον. Ἐμπρὲς δὲ μάλιστα τοῦτο τὸ φαινόμενον εἰς τὴν ἱερότητα τοῦ ὄρους, θεῖα τινὶ βουλῇ τὸ πρῶτον αὐτοφύως μεμορφωμένον, καὶ εἰς αἰῶνας διατηρούμενον. Ἐχει δὲ τὸ ὕψος τῆς πέτρας καὶ ἄλλο τι λόγου τε παντὸς καὶ θῆας ἀξιώτατον, τὸ ἐφεξῆς. Πλαγίως καὶ κατωτέρω τῶν τριῶν τούτων κορυφῶν πρὸς ἀνατολὰς ἐξέχουσι πέτραι τινές, ὡς τένοντες μικρότεροι, ἡ μονόλιθοι στήλαι σποράδην πεφύτευμένοι, τὸ σχῆμα πυραμιδοειδές. Τούτων δὲ τρεῖς, ὡς ἐκ τῆς θέσεως, τρίγωνον ἰσόπλευρον σχηματίζουν κατὰ τὴν βάσιν. Καὶ τὸ μὲν ὕψος ἀναβαίνουσιν οἱ λίθοι οὗτοι ὑπὲρ τὰς εἰκοσιν ὀργυιάς ἔχουσι δὲ καὶ οἱ τρεῖς ἀνὰ μίαν ἑκάστος ὁπὴν ἄνω πρὸς τὴν κορυφὴν ἐκ φύσεως τετυρημένην, εὐρεῖται τε καὶ μεγάλην, ὅσον διόργιον τὸ μήκος, τὸ δὲ πλάτος καὶ τὸ βάθος τριῶν ὀργυιῶν. Τούτων οὖν τῶν τριῶν πυραμιδοῦμένων μονολίθων ὁ καταντικρὺ τῆς μέσης τοῦ Σηηλαίου κορυφῆς πεφύτευμένος θάμα παρέχεται ἀξιόλογον· διότι διὰ τῆς τούτου ὁπῆς κατὰ τὴν δεκάτην ἡμέραν τοῦ Μαρτίου μηνὸς διαβαλόνουσιν ἀκτίνες ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου, καὶ προσβάλλουσιν ἐπ' εὐθείας πρὸς τὴν μέσσην κορυφὴν τοῦ καταντικρὺ κειμένου βουνοῦ τῶν Γαλατῶν (τρικορύφου χάκεινου ὄντος). Καὶ γίνεται ὁ μονόλιθος γνῶμων τις καὶ δείκτης τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας. Τοῦτο δὲ τὸ φαινόμενον τῆς τοῦ ἱεροῦ Σηηλαίου πέτρας ἀποβαίνει παρόμοιον, ὅποιον καὶ περὶ τὸ Σιναιον ὄρος συμβαίνει ἱστορεῖται. Διότι καὶ τὸ πλησίον τοῦ Σινᾶ παρακείμενον ὄρος, τὸ λεγόμενον τῆς ἁγίας Ἐπιστήμης, ἔχει τὴν ἄκραν κορυφὴν ἐκ φύσεως τετυρημένην καὶ δι' αὐτῆς (κατὰ τὴν κε', ἡμέραν τοῦ Μαρτίου μηνός), ἀκτίνες νεογναὶ τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος διερχόμεναι καταυγάζουσι τὸ ἱερὸν τῆς ἁγίας βάτου, ἣν εἶδεν ὁ θεόπτης Μωϋσῆς καίονμένην καὶ μὴ καταφλεγόμενην. Ἡ δὲ βάτος προεικόνιζε τὴν τὸ πῦρ τῆς θεότητος ἀπλέκτως ἐν γαστρὶ συλλαβοῦσαν Ἀειπάρθενον Θεοτόκον· παρομοίως πως καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ θείου Λουκᾶ ζωγραφηθεῖσα παντελὴς αὐτῆς εἰκὼν ἀκατάφλεκτος ἐκ πολλῶν ἐμπρη-

σμῶν διὰ τῆς χάριτος αὐτῆς διεσφῆθι ἐν τῷ ἱερῷ Σηηλαίῳ προσκυνουμένη.

Τοιαύτη μὲν, ὡς εἰπεῖν συντόμως, ἦτε θέσις καὶ ἡ ἔξωθεν θῆα τῆς μακρᾶς καὶ θαυμασίας πέτρας τοῦ μεγάλωνόμου Σηηλαίου· τὰ δὲ περὶ ἐπ' αὐτῆς ἔξωθεν φαινόμενα οἰκοδομήματα, ποιᾶ τινὰ καὶ πόσα, καταλέγομεν ἐφεξῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Περὶ τῶν ἔσω τοῦ Μεγάλου Σηηλαίου, τοῦ θείου Ναοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτόν.

§ α'. Πότε ἐκτίσθη ἡ ἐν τῷ Μεγάλῳ Σηηλαίῳ ἁγιωτάτῃ Μονῇ, καὶ τίνες οἱ κτίτορες, καὶ ποῖα τὰ κατ' αὐτὴν ἐπιστημότατα συμβεβηκότα, καθιστοροῦμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς. Ἦδη δὲ πρῶτον διεγράφομεν αὐτὴν τὴν Μονὴν καὶ πάντα τὰ ἐντὸς τοῦ θεοδμήτου Σηηλαίου, λέγω δὲ τὸν θεῖον Ναὸν καὶ τὰ περὶ αὐτόν.

§ β'. Τρεῖς ἄγουσι λεωφόροι εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Μεγάλου Σηηλαίου· ἡ μὲν κατὰ πρόσωπον ἐπ' εὐθείας ἀπὸ δυσμῶν, αἱ δὲ ἐκ πλαγίων, ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου καὶ τετάρτη δὲ τις ὁδὸς φαίνεται ὀπισθεν ἀπ' ἀνατολῶν φέρουσα. Καὶ πρῶτον μὲν ὑφύεται περίβολος ἐξώτατος, τοίχος μακρὸς ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν διατείνων· ἐν δὲ τῷ περιβόλῳ πύλη τε ξυλίνη καὶ αὐλὴ (περὶ ὧν λέγομεν ἀκολοῦθας, τὰς ἔξω τοῦ Σηηλαίου καταγράφοντες οἰκοδομὰς) καὶ μετὰ τὴν αὐλὴν ἡ τοῦ στομίου εἴσοδος. Πρόκειται δὲ τοῦ στομίου πρὸς τὸ δεξιὸν γωνιώδης αὐτοῦ πέρας πύλη μεγάλη σιδηρᾶ, βλέπουσα μάλιστα πρὸς νότον, ὅπου μικρὸν ἀποκλίνει τὸ δεξιὸν τῆς ἀψίδος σκέλος, οἷον ἀγκῶνα ἀποτελοῦν. Ταύτην τὴν πύλην ὡς περάσας εἰς τὰ ἐνδον τοῦ Σηηλαίου, βλέπεις κῦτος μέγα καὶ βαθύτατον, εἰς πλάτος καὶ μήκος καὶ ὕψος ἐκτεταμένον. Ἔστι δὲ τὸ αὐτὸ καὶ τρίκολπον, ἡ γοῦν τρίπατον καὶ τρίστεγον, τρεῖς ἔχον ἐν τῇ κοιλότητι βάσεις ἐπιπέδους καὶ ὁμαλὰς, βαθμηδὸν κατὰ μέρη διατερουμένης· μίαν μὲν, αὐτὸν τὸν κατώτατον καθόλου πυθμένα, δύο δὲ ἄλλας ἐκ πλαγίων ἐκατέρωθεν, ὡς ἀκρωτήριά τινα γλῶχινας, προβεβλημένας, καὶ οἷον σαλευούσας μετεώρους ἐν τῷ ἀχανεῖ κοιλώματι, καθὼς λέγομεν ἐφεξῆς (κεφ. Δ. § κς'.) ἔθεν καὶ κατ' ἐξοχὴν ἔτυχε τῆς μεγαλωνυμίας, Μέγα Σηηλαίον ἐπωνομασθέν. Ἐνδον τούτου τοῦ Σηηλαίου ὑπάρχει περικκλῆς καὶ καλλιτέχνην οἰκοδομημένον ὅλον τὸ ἱερὸν Μοναστήριον μετὰ καὶ συμπάντων τῶν ἐν αὐτῷ δοματίων ἢ κελύων, ἅτινα καταριθμοῦνται ὑπὲρ τὰ ὀγδοήκοντα, διηρημένα εἰς ὀρόφους (ἢ πατώματα), καθὼς λέγομεν ἐφεξῆς. Μόνων τῶν κατὰ σειρὰν εἰς τὸ πρόσωπον προκειμένων δοματίων αἱ θυρίδες ἐξέχουσιν ἐξωτέρω τοῦ στομίου προβεβλημένα μετὰ τῆς ἀνωτάτης ἐπικει-

μένης στέγης· ἐφεδράζονται δὲ κάτωθεν εἰς λιθόκτιστον τοίχον ὀχυρόν, ὅστις ὑποτείνει διήκων ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρας ἢ πλευρᾶς (ὅπου καλῆ-σινθηρὰ πύλη) μέχρι τῆς ἐτέρας ἄκρας τοῦ στομίου· καὶ οὕτω κλείε-ται τὸ στόμιον ὅλον, ἔχον πρόσωπον καλὸν καὶ τηλαυγὲς τὰς ἀλλεπαλ-λήλους ἐπικειμένους θυρίδας τῶν δωματίων. Ὁλον δὲ τὸ ἔνδον ὕψος τοῦ Σπηλαίου μετρούμενον κατὰ κάθετον ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης ὀροφῆς μέχρι τοῦ κάτω πυθμένος ἔχει πῆχεις ὀγδοήκοντα περίπου, καὶ ἀπο-τελεῖ τὸ τρίτον σχεδὸν μέρος τοῦ ὅλου τῆς πέτρας ὕψους, ἔξωθεν με-τρούμενου. Τὸ δ' ὑπεράνω τῶν κελλίων ἐσωτερικὸν τοῦ Σπηλαίου μέ-ρος ὑπάρχει λεῖον καὶ ὁμαλόν, κυρτούμενον ὡς οὐρανός· καὶ ἐστὶ τὸ σχῆμα θόλος αὐτοφυής, ἡρέμα κλίνουσαν ἐπὶ θάτερα καὶ πλαγιάζου-σαν ἔχων τὴν τοῦ στομίου ἀψίδα· τ' δ' ἄνωθεν τῆς ἀψίδος προνεύουσιν ὁμαλῶς καὶ προκύπτουσιν εἰς τὰ ἔμπροσθεν, ὡς ἂν δι' ὀφρύς φυσικῆς γεγεμισμένα. Καὶ τοῦτο λίαν οἰκονομικῶς, καὶ οἷον ἐξεπίτηδες, ὑπὸ τῆς παντέχνου τοῦ Δημιουργοῦ σοφίας φαίνεται κατασκευασμένον, ὅπως διαφυλάττωνται τὰ δωματία (ὅσα προκύπτουσιν ἀπὸ τοῦ στομίου) καὶ τινες ἄλλαι τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου οἰκοδομαί, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐνασκού-μενοι πατέρες ἀδελφεὶς καὶ ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τοῦ ἄνωθεν ἐκ τῆς πέτρας πολλάκις ἐξαίφνης ἀποκοπτομένων καὶ καταπιπτόντων μεγά-λων λίθων, καὶ ἀπὸ τῶν παγετῶν τοῦ χειμῶνος. Γίνονται δὲ καὶ πάγοι καὶ κρύσταλλοι μεγάλοι (ὅταν ὁ χειμὼν ἐπέλθῃ κρυερός), οἵτινες διή-κουσιν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς μονοπέτρας μέχρι καὶ αὐτῆς σχεδὸν τῆς ἀψίδος τοῦ στομίου συνεχεῖς ὑπερεκτεινόμενοι, καὶ πολλάκις κατὰ τεμ-μάχην διαλυόμενοι καταπίπτουσι μέγιστοι, πλὴν ἄλλὰ τὴν ἐκ τοῦ στο-μίου ἐξέχουσαν στέγην τῶν δωματίων οὐδόλως παραδράπτουσι· διότι προσβάλλοντες ἐν τῇ καταπίπτειν βιρῶς πρὸς τὴν προκύπτουσαν ὀρφύωδὴ τοῦ στομίου προβολήν, ἀποκρούονται καὶ ἐκτινάσσονται μα-κράν. Διὰ πᾶσαν ὅμως ἀσφάλειαν ἡ στέγη κατασκευάζεται πάντοτε ἀπὸ στερεῶν σανίδων μόνον δίχως κεράμων, ὡς τούτων εὐσυντηρίπτων ὄντων πολὺ πλέον παρὰ τὰς σανίδας. Τὸ δὲ ὕψος τῶν δωματίων ἢ κελ-λίων ἄρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ κάτωθεν ἐδάφους τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, ἀναβαίνει δὲ βαθμηδὸν πεντάστεγον ἢ πεντῶροφον, ἐπάνω δὲ τῆς πύ-λης καὶ ἐπτάστεγον ἢ ἐπτῶροφον ἀποβαίνει, ὡς νεωστὶ προσθεθειμέ-νων καὶ ἄλλων δύο ὀρόφων, ἢ πατωμάτων, εἰς τὴν κατ'ἐκεῖνο τὸ μέρος πυργηδὸν ὀκδομημένην ἐσχόην. Τῶν ἄλλων δὲ τῶν ἀπὸ τῆς μεγάλης πύλης καὶ ἐφεξῆς δι' ὅλου τοῦ στομίου διατεταμένον πέντε ὀρόφων, ὁ μὲν πρῶτος, ὁ πρὸς τοὺς πρόποδας τοῦ Σπηλαίου, προχωρεῖ πανταχό-θεν εὐρύθμος καὶ ἐπ' εὐθείας ἰσοτένης· οἱ δ' ἐφεξῆς ἐπικείμενοι δύο ὄροφοι, καὶ αὐτοὶ μὲν ἐπ' εὐθείας χωροῦσιν, ἔχουσιν ὅμως καὶ μικρόν τι τὸ πλάγιον καὶ συνεσταλμένον, διὰ τὴν μάλλον καὶ μάλλον πρὸς τὰ ἄνω συστενουμένην καὶ πλαγιάζουσαν ἀψίδα τοῦ στομίου· οἱ δὲ λοιποὶ δύο ὄροφοι, οἱ ἀνώτατοι καὶ τελευταῖοι, ἀποδύνουσιν ὀπωσσοῦν

ἀνώμαλοι καὶ παρακεκλιμένοι, διὰ τὸ πρὸς τὰ ἄνω παντελῶς καμπύ-λον μετὰ τοῦ πλαγίου καὶ ὡσεὶδὲς τοῦ στομίου σχῆμα· πλὴν ἄλλὰ καὶ τούτοις εὐμορφον περιέβαλεν ὅψιν διατηρήσασα τὴν ἐνδεχομένην ἀνά-λογον συμμετρίαν ἢ τέχνην τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

§ γ'. Μεταξὺ δὲ τούτων τῶν βαθμηδὸν ἀναβαίνοντων ὀρόφων τῶν δωματίων, πρὸς τὸ μέσον τοῦ τρίτου ὀρόφου κεῖται καθιδρυμένος ἐν-δον τοῦ Σπηλαίου ὁ εὐαγέστατος Ναὸς τῆς Θεοτόκου, μέγας μὲν οὖ, περικαλλῆς δέ, καὶ θαυμαστῶς ὀκδομημένος. Ὑπάρχει δὲ καὶ οὗτος ὁ νοητὸς παράδεισος, ὡς ὁ θεοφύτευτος ἐκεῖνος κήπος τῆς οὐρανίου τρυφῆς, τετραμμένος κατὰ ἀνατολάς. Ἐκεῖνος εἶχεν ἀκήρατα ἄνθη καὶ φυτὰ, καὶ οὗτος πλουτεῖ τὰ μυρίνοια χαρίσματα τοῦ παναγίου Πνεύ-ματος. Ἐκεῖ οἱ πρωτόπλαστοι ἔζων ἐν ἀβρότητι, ὡς ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, καὶ ὧδε οἱ τὸν ἰσάγγελον ἀσπασάμενοι βίον ἐξασκούνται πρὸς νέκρωσιν τῶν παθῶν, ὅσα τὸ πρωτότυπον κάλλος τῆς θείας εἰκόνος ἐξαφανίζουσι. Εὐλόγον ζωῆς ἔφερον ὁ ἐν Ἐδέμ παράδεισος, ὡς εὐλόγον ζωῆς τεθησαύριστα καὶ εἰς τὸν θεῖον τοῦτον ναὸν ἡ θεοχαρίτωτος εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, τῆς Μητρὸς τῆς ὄντως ἀθανάτου ζωῆς· ἐξ ἧς πάντες οἱ προσερχόμενοι μετ' εὐλαθείας, καὶ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, τρυφῶσιν ἀείποτε τὴν χάριν τῶν ἀκενῶτων αὐτῆς θαυμάτων καὶ πνευματικῶν δωρεῶν, εἰς ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν καὶ δόξαν Θεοῦ.

Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ θείου Ναοῦ λέγομεν ἐφεξῆς κατὰ μέρος. Ἦδη δὲ διαγράφομεν πρότερον τὰ πρὸ τοῦ Ναοῦ, καὶ ἰδίως τὸν πρόναον ἢ τὸν ἔξω Νάρθηκα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Περὶ τοῦ προνάου ἢ προτεμενίσματος, τοῦ καὶ ἔξω Νάρθηκος.

§ α'. Ἐμβαλίνοντες διὰ τῆς σιδηρᾶς τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου πύλης, τῆς βλεπούσης κατὰ νότον πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ εὐαγοῦς ναοῦ, διαβαίνο-μεν χωρίον ἐπίμηκες, τὸ μὲν μακρὸς ἕως ὀργυιῶν δεκαεξί, τὸ δὲ πλά-τος ἕως μιᾶς· τούτου δὲ τὸ μὲν ἄνω θολοειδὲς ἐστὶ καὶ καμυρωτόν, κυλινδροειδῆ τὸν ὄροφον ἔχον, κάτω δὲ τὸ ἔδαφος λιθόστρωτον ἐκ μαρ-μάρων κάλλιστα εἰργασμένων· ἡρέμα δὲ καὶ κατὰ μικρὸν ἀνωφερῶς ἀναβαῖνον καταντᾷ, τέλος, εἰς τὸν Πρόναον, ἢ τὸν ἔξω Νάρθηκα. Ὁ δὲ Νάρθηξ οὗτος ἔχει τὸ μὲν μήκος ἕως ὀργυιῶν πέντε, τὸ δὲ πλάτος ὀργυιῶν τριῶν, ἄνω δὲ τὴν ὀροφὴν τριπλὴν ἢ τριμερῆ, διαιρουμένην εἰς θόλους (ἢ τροῦλλους) τρεῖς, ἕνα μὲν γυρούμενον κατὰ μέσον, δύο δὲ παραλλήλους ἄλλους ἑκατέρωθεν μικρότερους. Ὑπάρχουσι δὲ οὗτοι οἱ θόλοι οὐχὶ σφαιροειδεῖς ἐπ' ἀκριβὲς καὶ πανταχόθεν ἰσοπεριφερεῖς,

ἀλλὰ μᾶλλον κυλινδροειδεῖς τινες, ἢ σιφωνοειδεῖς, εἰς βάθος ἐπίμηκες ἀνωφερῶς κεκαμαρωμένοι. Καὶ θόλος μὲν ὁ μέσος ἐπερείδεται πρὸς ἀνατολὰς μὲν εἰς τὸν τοῖχον τοῦ καθολικοῦ Ναοῦ καὶ εἰς δύο στόλων ἡμίτομα τετραπλευρῶν, ἐκατέρωθεν τῆς πύλης τοῦ Ναοῦ προβεβλημένων· ἀντικρὺ δὲ πρὸς δυσμὰς ἐπιστηρίζεται πάλιν εἰς ἄλλον τοῖχον, ἐπαναπαυόμενον εἰς ἐτέρους δύο στόλους ὁλοκλήρους τετραπλευρούς, ἢ πισσοῦς. Ἐπὶ τούτων βαίνουνσι κατὰ μέρος καὶ οἱ ῥηθέντες ἐξ ἀριστερῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων τοῦ μέσου ἕτεροι δύο θόλοι, τὰ δὲ πρὸς νότον καὶ βορρᾶν οὗτοι προσερείδονται πρὸς τοὺς ἐκατέρωθεν γειτονεύοντας τοίχους τῶν δωμάτων, ἢ κελλίων τῆς Μονῆς· τὰ δὲ, τέλος, πρὸς ἀνατολὰς στηρίζονται καὶ οὗτοι πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ καθολικοῦ Ναοῦ.

§ 6'. Καὶ εἰς μὲν τὸν πρῶτον, τὸν πρὸς δεξιὰ τοῦ μέσου, θόλον τοῦ Νάρθηκος (ἔπου πρῶτον εἰσιόντες ἐκ τῆς πύλης εἰσερχόμεθα) θεωρεῖται ἡ ζωγραφία τῆς εὐλογίας τῶν πέντε ἄρτων, καὶ τῶν δύο ἰχθύων, δι' ὧν ἐχόρτασεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς πέντε χιλιάδας ἀνδρῶν, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων, καὶ ἐπερίσευσαν καὶ δώδεκα κόφινι, κατὰ ἀριθμὸν τῶν δώδεκα Ἀποστόλων (α). Ὑπαινίττεται δὲ ἡ ἱερὰ αὐτῇ ἱστορία τυγχόνως καὶ τὴν πάντροπον δύναμιν τῆς θείας δεξιᾶς, «ἥτις ἐμπιπλᾷ τὰ σύμπαντα χρησιότητος»· προσσημαίνει δὲ καὶ τὴν ἄφθονον, διανομένην τῶν πνευματικῶν χαρίτων τῆς Θεοτόκου, εἰς πάντας τοὺς μετὰ πίστει προσιόντας διαμεριζομένους· καὶ τοὺς πατέρας δὲ καὶ πάντας τοὺς πιστοὺς υπομνησκει πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ζῶν ἀνατίθεσθαι εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ψυχῶν τε καὶ σωμάτων πανάγαθον σωτήρα καὶ τροφодότην. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἐνασκειμένων πατέρων τὸ πρὸς πάντας τοὺς χρεῖαν ἔχοντας μεταδοτικὸν καὶ φιλόανθρωπον ὑπεμφαίνει, καὶ τοῦτο καθ' ἡμέραν αὐτοὺς διδάσκει, «ὅτι συγκοινωνῶσι, καὶ κατὰ δύναμιν ὑπηρετοῦσι ταῖς χρείαις τῶν ἀδελφῶν» (β). Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θόλου φαίνονται πρὸς τοῦτοις ἐξωγραφημένοι καὶ μάρτυρες ἅγιοι (ὧς οἱ δύο στρατηλάται Γεώργιος καὶ Δημήτριος), καὶ διάφορα τούτων μαρτύρια, ἄλλα τε καὶ ἡ τοῦ Ἡρώδου βρεφοκτονία.

§ 7'. Εἰς δὲ τὸν μέσον θόλον τοῦ ἱεροῦ Νάρθηκος ἄνω μὲν καὶ κατ' αὐτὸ τῆς ὁροφῆς τὸ μεσαίτατον κάθητ' ἐξωγραφημένος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἀνὰ μέσον τῶν εὐαγγελικῶν τετραμόρφων ζώων, μεταξὺ τῶν οὐρανίων κύκλων καὶ πτυχῶν. Ὑψώθεν δὲ παρίστανται τὰ οὐράνια Ἀγγελικὰ τάγματα τῇ κοινῇ τῶν ὁλῶν Δεσπότη δορυφοροῦντα· καὶ κύκλῳ πάλιν τούτων φαίνεται ἡ πολὺστροφος σφαῖρα, ἀκάματος περιστρεφομένη, καὶ τῶν δώδεκα ζῳδίων τὸ κύκλωμα, κατὰ τε τὸ

(α) Ματθ. ιδ. 21.

(β) Πράξ. ν. 34. Ρωμ. ιβ'. 13, Ἐφεσ. δ. 14.

εἶδος καὶ τὴν μορφήν αὐτῶν ἐκάστου τετυπωμένου· ἔξωθεν δὲ τοῦ περὶ τὴν ὁροφὴν ἐγκύκλιον τμήματος φαίνονται σιληπίζοντες ἄγγελοι καὶ τινες κιθαρρίζοντες, ὧς οἱ τῆς ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως· αἰδοὶ (α), καὶ οἱ αἰνούντες ἐν ᾗψ· σάλπιγξ καὶ ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ. Πάρεται καὶ βασιλεὺς τῆς γῆς, καὶ λαοί, καὶ θηρία, καὶ κτήνη, καὶ δράκοντες ἐκ τῆς γῆς, καὶ ὄρη, καὶ δένδρα, καὶ χάλαια, καὶ κρύσταλλοι, καὶ χιῶν, καὶ ἄδυσσοι, καὶ πᾶσα πνοή, καὶ πᾶσα κτίσις αἰνοῦσα τὸν Κύριον (β). Εἰς δὲ τὸν ἑρμιον τοῖχον τὴν πρὸς δυσμὰς, ἐφ' ὃν στηρίζεται τὸ τοξοειδὲς τοῦ μέσου θόλου πέρας, ἐξωγράφεται ἡ πρώτη ἄγλα καὶ οἰκουμένη Σύνθεσις, ἢ κατὰ τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας, προκαθημένου τοῦ ἁγίου καὶ ἱσαποστόλου βασιλεῶς Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου. Ἀντικρὺ δὲ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμένης Συνόδου κατ' ἀνατολὰς, ἔπου τελευταῖα τὸ ἄλλο τοῦ θόλου πέρας, πρὸς αὐτὸν τὸν τοῖχον καὶ ὑπεράνω τῆς μεγάλης πύλης τοῦ Ναοῦ κατὰ τὸ ὑπέρθυρον κομποῦται καμάρα τις, ὧς ἡμικύκλιον ἀψίδος, εἰς βάθος μιᾶς παλάμης ἐπὶ τοῦ τοίχου κεκοιλωμένη· εἰς ταύτης δὲ τὸ ἐμβαδὸν ἐγγέγραπται ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου προπεμπμένης καὶ δορυφορούμενης ὑπὸ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων καὶ Ἀποστόλων (τιμᾶται δὲ τὸ καθολικὸν τοῦ Ναοῦ ἐπισημίζοντες εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου). Τὸ δ' ὑπεράνω τῆς καμάρας ἐπίπεδον τοῦ τοίχου προσαναπληροῦσι πανταχόθεν μαρτύρων καὶ ἄλλων ἁγίων μορφαί· κάτω δὲ πρὸς τὴν ἱερὰν πύλην τοῦ Ναοῦ κατ' αὐτὰς τὰς παραστάδας παρίστανται οἱ δύο Εὐαγγελισταί, δεξιόθεν μὲν ὁ Μάρκος, ἐξ ἀριστερῶν δὲ ὁ Ματθαῖος.

§ 8'. Εἰς δὲ τὸν τρίτον θόλον τοῦ ἱεροῦ Νάρθηκος, τὸν πρὸς ἀριστερὰ κεκυρωμένον, ἐξιστορεῖται ἡ δευτέρα παρουσία, παριστάνουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν καὶ βασιλέα τῆς δόξης, καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ ἀπροσωπολήπτου βήματος· κύκλοθεν δὲ πλήθη χιλιάδων καὶ μυριάδων Ἀγγελικῶν καὶ Ἀρχαγγελικῶν τάξεων καὶ δυνάμεων· μικρὸν δὲ κατωτέρω βλέπεις τοὺς χοροὺς τῶν ἁπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων ἁγίων ἐπὶ νεφελῶν ἀνερχομένους, καὶ σύμπασαν τὴν παράταξιν τῆς ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ παγκοσμίου κρίσεως, μετὰ καὶ τοῦ τυπικοῦ ζυγοῦ τῆς θείας δικαιοσύνης· δεξιὰ δὲ πάλιν ἀνατέλλει ὁ Παράδεισος, καὶ τὰ πλήθη τῶν ἁγίων εἰσερχομένων εἰς αὐτόν, ἔπου καὶ οἱ κόλποι τοῦ Ἀβραάμ. Ἐπειτα πρὸς δυσμὰς μὲν καθοράται ἡ Θεοτόκος ἀναμέσον τῶν Προφητῶν, καὶ τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ· κάτω δὲ πάλιν καὶ μακρὰν κενώριται χαλινῶν ὁ ἄδης καὶ τὰ τοῦ ἄδου πάνδεινα κολαστήρια, κλαυθῶν ἀλγῶν καὶ πόνων ἀκοιμήτων μετὰ· ἔλκει δὲ καὶ ὁ πύρινος ποταμὸς ἐξερχόμενος ὑποκάτωθεν τοῦ θρόνου τῆς Μεγαλοσύνης τοῦ ἀδεκάστου καὶ ἀπροσωπολήπτου Κριτοῦ, καὶ

(α) Ἀποκλ. ιδ'. 2, 3.

(β) Ψαλμ. cμ', cν'.

πικρὰς τῶν ἐργάτας τῆς ἀνομίας, ἀποπειπομένους, κατὰ τὴν θέαν ἀπόφασιν, « εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον, τὸ ἡτοιμαζόμενον τῇ διαβολῇ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν δδόντων » (α). Καὶ πάλιν ὑπεράνω τούτων φαίνονται τινῶν ἀγίων μαρτύρια, ὁ προσφῆτης Ἰωνᾶς, καθ' ὃν τρόπον ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ κατέπιεν αὐτὸν τὸ κήτος, καὶ πῶς τὸ κήτος ἐξήμεσεν αὐτὸν εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς μεγάλης πόλεως Νινευί.

§ ε'. Ταῦτα καὶ ἄλλα παραπλήσια καθιστοῦνται ζωγραφικῶς εἰς τὸν τρίθρον τοῦ εὐχαροῦ ναοῦ τοῦτον Νάρθηκα· καὶ ταῦτα κατεγράφησαν οὐκ ἀπλῶς καὶ ἀσκόπως, οὐδὲ χωρὶς τινος ἀλληγορικῆς ἐπισήμανσας, πάντα δὲ πρὸς τινὰ σκοπὸν εὐσεβοῦς καὶ ἡθικῆς διδασκαλίας ἀποβλέπουσι· καὶ περιεργαζέσθωσαν ταῦτα πρὸς τὸ νόημα σκοποῦντες εὐθυδῶς οἱ περὶ τὰ θεῖα φιλοθεάμονες, ἵνα πανταχόθεν ἔκ τε τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἐξαγομένων θεωρημάτων καρποῦμεν τὴν ὠφέλειαν, τρέχουσιν εὐθυδρόμως τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς, ἕως καταντήσωσιν εἰς τὸν οὐράνιον νυμφῶνα (δ)· καὶ γάρ, « ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βασίται ἀσπάζονται αὐτήν » (γ).

§ ς'. Ἐξῶθεν τοῦ ἱεροῦ Νάρθηκος πρὸς δυσμὲς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἰσοπέδου κεῖται χωρίον ἐπιμήκης ἕως ὀργυῶν δύο, οἷον τι προπύλαιον, ἢ ἔμβολον, καὶ πρόσθιον τοῦ Νάρθηκος προκείμενον· φέρουσι δὲ πρὸς τοῦτο τοὺς ἀπὸ τοῦ Νάρθηκος ἐξιόντας τρεῖς καμήραι ἢ στοαί, διατινόμεναι κατὰ τοὺς τρεῖς τοῦ Νάρθηκος θύλους. Καὶ τὰ μὲν πρὸς δυσμὰς τοῦ προστόου τούτου μέρη τοῖς περὶ τοῦ διατίθεντος λεπτὸν ἐν δὲ τούτῳ θυρίδες κεῖται δικτυωταί, ἢ καγγελλωταί, σῦλοις ξυλλίνοι· διηρημέναι, δι' ὧν εἰσέρχεται φῶς ἅπλετον εἰς τὸν Νάρθηκα καὶ τὸν Ναόν· παρέχει δὲ καὶ πολλὴν τέρψιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς· ἢ ἀπὸ τῶν θυρίδων τούτων ἄποψις τοῦ ἱεροῦ πρὸς δυσμὰς κατενεκρὸν καίμινον καὶ χλοάζοντος βουνοῦ τῶν Ἰλλυριῶν (περὶ οὗ προείπομεν), καὶ τῶν ὑποκειμένων κήπων καὶ ναμάτων τῶν Μοναστηριακῶν. Κάτωθεν δὲ τούτων τῶν θυρίδων ἔνδον τοῦ προστόου κεῖνται κατὰ μήκος διατεταμένα ἔδρανα καὶ βάθρα, ἢ καθίσματα, ὅλιντα καὶ αὐτά, ἐφ' ὧν οἱ καθήμενοι, πρὸς ἀνατολὰς τετραμήνοιοι, βλέπουσι προκείμενον ἔνδον τὸν ἱερὸν Νάρθηκα, καὶ κατάντικρυ τὸ μέσον τοῦ εὐχαροῦ Ναοῦ, διὰ τῆς μεγάλης πόλης ἡγεωμένης. Ὅταν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἀνατινίσκωσιν ἀνωτέρω πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ τοῖχου τοῦ διήκοντος ὑπεράνω τῶν τριῶν προειρημένων στοῶν, καθορῶσιν ἐπ' αὐτοῦ λαμπρῶς ἐξωγραφημένους τοὺς πειρασμοὺς καὶ τοὺς ἀγῶνας Ἰωσήφ ἐκείνου τοῦ παγκάλου νικητοῦ τῶν ἡρῶν καὶ τῆς ἀνομίας, λέγω δὲ τὴν ἐνδοξον αὐτοῦ φυλακὴν, καὶ τὴν

ἐξ αὐτῆς ἀνυλάμψαν δεσποτεῖαν, καὶ τὸν θρίαμβον τὸν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ ἄρματος· οὐδὲ τὰτα μακρίως καὶ χωρὶς διδασκαλίας ἐκεῖ γεγραμμένα, ἀλλ' ἵνα βλεπόμενα συνεχέστερον ἐκείθεν, ὅπου καὶ τὰ συνήθη καθίσματα, διδάσκωσι τοὺς ἐπικαθημένους, ὅτι ἡ κατὰ τῶν παθῶν νίκη, οὔτε νυσταζόντων ἐστὶ καὶ ἀμελούντων ἔρμαιον, οὔτε δίχως ἰδρώτων προσκτάται καὶ ταλαιπωριῶν, ἀλλὰ πολλοὺς μὲν ἀπαιτεῖ τοὺς ἀγῶνας, λαμπρὰς δ' ἐπάγει τὰς ἀμοιβάς, καὶ ταύτας αἰώνιους.

§ ζ'. Τὸ δὲ κάτω ἔδαφος τοῦ σύμπαντος ἱεροῦ Νάρθηκος ὑπάρχει κατεστρωμένον ἐκ μαρμάρων λαξευτῶν καὶ λείων, κάλλιστα συνημωμένων· πολλὰ δὲ τούτων φέρουσι ἐκ ποικιλοχρῶν ψηφιδῶν διὰ μουσείου τετυπωμένας παντοδαπὰς ἰδέας φυτῶν καὶ πτηνῶν καὶ ἄλλων ζῶων παντοίων. Καὶ κατὰ μὲν τὸν μεσαίτητον τοῦ Νάρθηκος ἐμφανὲς φαίνεται δικέφαλος μέλας αἰετὸς ἐν λευκῇ μαρμάρῳ τετυπωμένος, κύκλοθεν δὲ τούτου περὶ τὰς τέσσαρας γωνίας πετυγίζουσι πτηνὰ τέσσαρα λευκόχροα ἐν μέλανι ἐπιπέδῳ· ἐκατέρωθεν δὲ θάλλουσιν ἐβρίζωμεναι δύο κυπάρισσοι πρασινοειδεῖς, τὰ πάντα διὰ λίθου καὶ ψηφιδωτά· ἐφεξῆς δὲ πάλιν, ἔνθεν μὲν πρὸς ἀριστερὰν βλέπεις μίαν σειρήνα προσμειδίωσαν (τὴν δολοφρονα καὶ θαλπηκὴν ἀπάτην τοῦ κόσμου, νομίζω, δι' αὐτῆς ὁ καλὸς παρηγνίστα λιθοδόξος)· ἐτέρωθεν δὲ πρὸς δεξιάν, ἀνθρωπος τετύπεται λογχοφόρος, εἶδος στρατιώτου, κραδαίνοντος δόρυ μακρὸν (ὧλοῖ δέ, οἶμαι, καὶ οὗτος τὸν γενναῖον τῆς ἀρετῆς ὀπλίτην πρὸς τὴν τῶν παθῶν ἀπάτην εὐθαρῶς ἀντιστρατεύμενον)· καὶ ἄλλα δὲ διάφορα τοιαῦτα εἶδη καὶ τυπωμένα καθορῶνται κατὰ μέρος ἐπὶ τοῦ ἔδαφους, τὰ πάντα ἐντέχνως μεμορφωμένα, οὐδ' αὐτὰ τῆς δι' αἰνιγμάτων διδασκαλίας καὶ ἀλληγορίας ἄμοιρα. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν ἔξω Πρόναον ἢ Νάρθηκα τοιαῦτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τοῦ ἀγιοῦ Ναοῦ.

§ α. Ἐξῶθεν μετὰ τὸν Πρόναον ἀναβαίνοντες βαθμίδας τρεῖς, ἐκ λευκῶν μαρμάρων εὐφυῶς καὶ λείως ἀπεξεσμέναις, ἐμβαλόμενοι εἰς τὴν πρὸς δυσμὰς μόνην καὶ μετὰ τὴν λεγομένην πύλην, τὴν φέρουσιν εἰς τὸν δεύτερον, τὸν ἔσω Νάρθηκα ἢ πρόναον, τὸν συμπεριλαμβανόμενον ἐντὸς τοῦ τοῖου Ναοῦ. Καὶ μόνῃ μὲν καὶ μίᾳ ὑπάρχει ἡ πύλη, ὅτι μία ἡ ὁδὸς ἢ φέρουσα εἰς τὴν ζωὴν, αὐτὸς δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς Χριστός (α)· μεγάλη δὲ λέγεται ὡς ἀμυδρῶς εἰκονίζουσα τὸ ἄπειρον τῆς θεῆς εὐσπλαχνίας μέγεθος, ἥτις πάντας καλεῖ πρὸς ἑαυτήν, κατὰ τὸ « Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι » (β)· καὶ « πάντας θέ-

(α) Ματθ. κε. 41. Λουκ. ιγ'. 28.

(β) Β. Τιμοθ. δ. 7.

(γ) Ματθ. ια. 12.

(α) Ἰωάν. ιδ. 6.

(β) Ματθ. ια. 28.

λοι σωθῆναι» (α) καὶ «τὸν ἐρχόμενον (λέγει) πρὸς με, οὐ μὴ ἐκβάλω
ἐξω» (β). Ὑπάρχει δὲ τῆς πύλης τὸ μὲν ὕψος ὀργυιὰ μία καὶ σπιθαμὴ
τρεις καὶ ἡμίσεια· τὸ δὲ πλάτος, σπιθαμὴ ἕξ· καὶ τὸ μὲν ἀνώφλιον
ὑπόκυρτον ἔχει, τοξευδῶς γεγυρωμένον· τὰς δὲ δικλίδας ἡ πτυχάς, τὰ
συνήθως λεγόμενα πτερά, διπλὰ, κατὰ τὸ μέσον ἀνοιγόμενα, ἐξ ὀρει-
χάλκου χρυσοειδὸς κατεσκευασμένα, καὶ φέροντα τετυπωμένους ἀνα-
γλύφους εἰκόνας τῶν Προφητῶν, καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ τὸν
ἱερὸν Λουκᾶν ἱστοροῦντα τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, καὶ τὴν ὑπὸ τῶν
δσίων εὐρεσιν αὐτῆς ἐν τῇ Σπηλαίῳ, καὶ τοὺς κορυφαίους τῶν Ἀπο-
στόλων Πέτρον καὶ Παῦλον, καὶ τὸν Ἀρχάγγελον Μιχαήλ· ἔχει δὲ καὶ
λαμβεῖα τινὰ ἐγγεγλυμένα, δύο μὲν στίχους ὡς ἐκ τῆς Θεοτόκου πρὸς
τοὺς εἰσερχομένους, τοὺς ἐφεξῆς·

«Πηγὴν ἀναψύχουσιν εὐρίσκει τάχος

Ὁ πρὸς με φοιτῶν, καὶ φλογὸς παθῶν δρόσον».

δύω δὲ πάλιν ὡς ἐκ τοῦ εἰσιόντος εἰς τὸν ναόν, τοὺς ἐφεξῆς·

«Τῶν σῶν νημάτων ἐμφορηθῆναι θέλων

Τῷ σὺ νερὶ πάρειμι· καὶ με προσδέξου».

ὁ δὲ, τέλος, ἄγγελος, ὁ φύλαξ τῆς Ἐκκλησίας, ρομφαίαν ἐσπαρμένην
ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ, κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς καὶ πινάκιον περιέχον τοὺς
ἐφεξῆς στίχους·

«Βροτοί, βλέποντες τὸ ξίφος τεταμένον,

Ὅσοι βέβηλοι καὶ ῥάθυμοι τοὺς τρόπους,

Νήψατ' ἐλθόντες εἰς μεταγνώσιν τάχος·

Εἰδὲ ἐγκκαεῖται, μὴ πρόστιτε τῇ πύλῃ (γ)

Καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δικλίδων τορεύματα τοιαῦτα.

§. 6'. Περῶντες δὲ τὴν πύλην εἰσερχόμεθα εὐθὺς εἰς τὸν ἔσω Νάρ-
θηκα, οὗ τινος τὸ πλάτος ὑπάρχει ὀργυιὰ μία καὶ πέντε σπιθαμὴ μεθ'
ἡμισείας· τὸ δὲ μήκος ἴσον τῷ πλάτει τοῦ Ναοῦ. Καὶ τὰ μὲν ἄνω τοῦ
Νάρθηκος ὀροφοῦνται διηρημένα εἰς θόλους τρεῖς παραλλήλους παρα-

(α) Α. Τιμοθ. β. 4.

(β) Ἰωάν. γ. 37.

(γ) ἔχουσι καὶ ἄλλας ἐπιγραφὰς αἱ δικλίδες τὰς μὲν ἐμμέτρους, τὰς δὲ
καταλογάδην, οἷον τὴν ἐφεξῆς πρὸς τὴν Θεοτόκον. «Πύλη τῆς θείας δό-
ξης, μετανοίας μοι πύλας ἀναπέτασον, καὶ τῶν πυλῶν τοῦ ἁδου ἐξάρπασον, δέο-
μαι, τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν.» Ἄλλαι δὲ καὶ τοὺς τεχνουργοὺς τῆς πύλης
ὀνομάζουσιν Ἠλίαν τινὰ Βουτυνάγαν τοὔπικλιν, καὶ Εὐστάθιον Διβρητῆν ἐκ
Κεφαλληνίας. Καὶ τὸν χρόνον τῆς κατασκευῆς ὑποδηλοῦσιν, ὅτι «ἐν εἵναι ἡμε-
ρῶν, ὁκτωβρίου κ.» καὶ ὅτι ἐτεχνουργήθησαν ἐν Λεβαδείᾳ, Ἰωάννου τοῦ Ναυαίου
ἐπιστατοῦντος, καὶ ὅτι δαπάνη τῶν ὀρθοδόξων, συνεισενεγκόντος καὶ Παρθε-
νίου ἱερομονάχου τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου.

κειμένους, ὧν ὁ μέσος μὲν ἀναβαίνει βαθυδόμενος εἰς μίαν περίπου καὶ
ἡμίσειαν ὀργυιάν, οἱ δὲ δύο νεύουσιν ἐκατέρωθεν ἀβαθέστατον κεκοι-
πωμένοι· φέρουσι δὲ καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι θόλοι ζωγραφίας διαφόρων
ἁγίων, ὡσαύτως καὶ ὁλος ὁ παρατεταμένος δυτικὸς τοίχος τοῦ Ναοῦ,
πρὸς ὃν ἡνοικταὶ ἡ μέση καὶ μεγάλη πύλη. Τὸ δὲ ἔδαφος τοῦ ἔσω τῶ-
του προνάου κατέστρωται μαρμάρους λευκοτάτοις· μεταξὺ δὲ τούτων,
κατὰ κάθετον ἀπὸ τοῦ μέσου θόλου κατιοῦσαν γραμμὴν, διαστίλβει
μάρμαρον τετράπλευρον καὶ ἰσογώνιον, τὰ μὲν ἄλλα λευκόν, ἐν δὲ τῇ
μεταξὺ καὶ πέριξ ἐκ πολυχρόμων ἄλλων λίθων εὐανθῶς μεμουσειωμέ-
νον. Εἰς τοῦτου τοῦ τετραπλεύρου μαρμάρου τὸ μέσον ἐβρίζωσεν ὁ τε-
χνίτης καρδίαν ἀνθρωπίνην ἐκ λίθου πρασίνου λελαξευμένην, τὰ δ' ἄκρα
περιπόρφυρον, ἐρυθραίνουμένην ἐκ λίθου πορφυροῦ. Διαπερροῦσι δὲ τὴν
καρδίαν ταύτην δεῦτάτα δύο βέλη ἐκατέρωθεν προσβάλλοντα, καὶ χιαστῶς
εἰς τὸ μέσον συνερχόμενα, κακείθεν ἀντικρὺ διαμπερὲς διαδαινόντα καὶ
διαπερῶντα. Θεοῦ ἔρωτος ἡ εἰκὼν. Διότι καὶ πᾶσα καρδία εὐσεβῆς
ὑπὸ τῆς θείας ἀγάπης κεκρατημένη κράζει μετὰ τῆς νύμφης τοῦ Ἀσμα-
τος πρὸς τὸν ἐπουράνιον αὐτῆς Νυμφίον «Τέτρωμαι τῆς σῆς ἀγάπης
ἐγὼ» (α)· καὶ μετὰ τοῦ Προφητάνакτος Δαβὶδ ἐπιλέγει «Κύριε ἡγά-
πησα εὐπρέπειαν οἴκου σου, καὶ τόπον σκηνώματός σου δόξης σου» (β).
Καὶ τὴν κατανευγμένην δὲ καρδίαν τοῦ μετανοούντος αἰνίσσεται τὸ
καρδιόμορφον τοῦτο τύπωμα· διότι καὶ ὁ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς ἰδίαις ἁμαρ-
τίαις αἰσθάνεται τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν διαπερυνωμένην ὑπὸ τῶν βελῶν
τῆς θείας εὐσπλαχνίας. Ἐκεῖνα λέγω τὰ σωτήρια βέλη ἡ τοῦ ἁ γ α-
π η τ α ὡ, τὰ ἡ κ ο ν η μ έ ν α, τὰ ὅποια πέμπει ὁ αἰώνιος βασιλεὺς
εἰς τὰς καρδίας τῶν τοῦ Θεοῦ νόμου παραδιδόντων, κατανύσσων καὶ διε-
γείρων καὶ αὐτοὺς αὐτοῦ τοὺς ἀγνώμονας ἐχθροὺς εἰς μετάνοιαν, καὶ
περὶ τῶν ὁποίων ἔκραζε πάλιν ὁ Προφητᾶνὰς «τὰ βέλη σου ἡκονημένα
δυνατέ, — ἐν καρδίᾳ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως!» Ὑπὸ τοιούτων σωτη-
ριῶν τοξευμάτων κεντῶμενος τὴν ψυχὴν ὁ ἁμαρτωλὸς ἐκφέρει καρπὸν
τῆς μετανοίας τὰ δάκρυα, μετὰ χρηστῆς ἐλπίδος ἐπιδοῶν τὸ προφητικὸν
«Καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώ-
σει» (γ). Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

§. γ'. Ὁ δὲ ἐνδον οὗτος Νάρθηξ διακρίνεται χωρίζόμενος ὑπὸ τοῦ
κυρίως Ναοῦ διὰ μέσου τοίχου διατείνοντος ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, οὗ
τὸ πλάτος τριῶν περίπου σπιθαμῶν. Εἰς τοῦτον τὸν τοῖχον ἀνοίγονται
θύραι τρεῖς, μία μὲν ἡ μέση καταντικρὺ τῆς ἔξω πύλης κειμένη, καὶ
αὕτη ἐστὶν ἡ ὡ ρ α τ α πύλη λεγομένη κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς Ἐκ-
κλησίας διατύπωσιν (καθ' ἣν ὡκοδόμηται καὶ πᾶς ὁ Νάος)· ἡ αὕτη δὲ

(α) Ἀσμα Ἀσμ. ε, 8.

(β) Ψαλ. κε, 8.

(γ) Ψαλ. ν'. 17.

λέγεται καὶ πληθυντικῶς, ὥραϊαι πόλιν, καὶ πόλιν βασιλικαί. Ταύτης τὸ μὲν ὕψος ὀργυίων δύο, τὸ δὲ πλάτος πλεόντων ἐπτά σπιθαμῶν· ἔχει δὲ καὶ αὕτη ἡ πόλις τὸ ὑπέρθυρον ἢ ἀνώφλιον καμαρωτόν· θυρώματα δὲ ἢ δικλίδας δὲν ἔχει· καταπέτασμα δὲ μόνον ὕφαινον ἐκ σηρικῆς ὑφάσματος ἐπικαλύπτει τὴν εἴσοδον. Δεξιόθεν δὲ τῆς ὥραϊας πόλεως ἐπὶ τὸν αὐτὸν τοῖχον, μιᾶς περίπου ὀργυιάς καὶ δύο σπιθαμῶν διαστήματος μεσολαβούσης, ἡνέφικται καὶ ἄλλη πόλις παρομοίως ἀθύρωτος, τὸ μὲν ὕψος μιᾶς ὀργυιάς, καὶ μιᾶς καὶ ἡμισείας σπιθαμῆς, τὸ δὲ πλάτος ἔχουσα πέντε περίπου σπιθαμῶν, ἥτις ἄγει πρὸς τὸ δεξιὸν κλίτος τοῦ Ναοῦ· παρομοίως δὲ καὶ πρὸς ἀριστερὰν τῆς μέσης πόλεως τῆς ὥραϊας, ἴσου διαστήματος μεσολαβούσης, ἡνέφικται καὶ τρίτη πόλις κατὰ πάντα ἴση καὶ ὁμοία τῆς δεξιᾶς, εἰσάγουσα πρὸς τὸ ἀριστερὸν κλίτος τοῦ Ναοῦ.

§. δ'. Αὐτὸς δὲ ὁ Ναός, τὸ ἱερώτατον τέμενος, ὑπάρχει τετράπλευρος ἑτερομήκης, μικροτέρους τῶν ἄλλων ἔχων τοὺς δύο τοίχους, τὸν νότιον λέγων καὶ τὸν βόρρειον. Ὑπάρχει δὲ τὸ μᾶκρος τοῦ Ναοῦ ἀπὸ μὲν τῆς ὥραϊας πόλεως ἕως τῶν ἁγίων τῶν τοῦ θεοῦ βήματος θυρῶν ὀργυιαὶ τέσσαρες καὶ σπιθαμὴ μία, καὶ πάλιν τὸ ἔσω τοῦ θεοῦ βήματος μετρούμενον ἀπὸ τῶν ἁγίων θυρῶν μέχρι τῆς κοίτης ἱερᾶς κόγχης ἢ ἀψίδος (α) (ὅπου τὸ ἱερὸν ἴσταιται σύνθρονον) ἀποτελεῖ ὀργυιάς δύο καὶ δύο σπιθαμάς. Ὡστε τὸ σῶμα μῆκος, ἀπὸ τῆς ἔξω μεγάλης πόλεως μέχρι τῆς κοίτης τοῦ θεοῦ βήματος κόγχης παρατεινόμενον, συμπεσοῦται εἰς ὀργυιαὶ ἐπτά, καὶ σπιθαμάς οκτὼ καὶ ἡμισείαν· τὸ δὲ πλάτος τοῦ Ναοῦ ὀργυιαὶ πέντε καὶ ἡμισεία· καὶ τὸ ὕψος, τέλος, ὀργυιαὶ ἕξ καὶ ἔτι πρὸς.

§. ε'. Κατὰ τὸ μεσσίτατον τοῦ εὐαγχοῦς Ναοῦ ἀναβαίνει θόλος ἡμισφαίριον τὸ σχῆμα ἔχων, οὗ τινος τὸ μὲν ἡμισφῆρον αὐτοφύεος, αὐτὸ δὲ ἡμιτόμιον τὸ σπῆλαιον αὐτογλυφον, τὸ δὲ ἕτερον ἡμιτόμιον, τὸ πρὸς δυσμᾶς, λατόμος κατεσκευάσθη τέχνη. Τοῦτο δὲ τὸ χειρόκμητον ἡμιτόμιον ἔχει καὶ φωταγωγός· ἢ φωτοφόρα θυρίδια τρία· καὶ ἄλλαι δὲ δύο τοιαῦται φωταγωγαὶ διακρίνονται ἡνεωγμέναι ἐπὶ τῶν πλαγίων θόλων περὶ ὧν λέγομεν ἐφεξῆς. Αὐτὸς δὲ ὁ μέσος ἡμισφαιροειδὴς θόλος ἐπὶ μὲν τῆς ὀροφῆς ἔχει γεγραμμένην τὴν εἰκόνα τοῦ Παμβασιλέως Χριστοῦ, κάλλιστον ζωγράφημα καὶ θειότατον. Εἴποις ἂν, εἰ τὴν γῆν ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης ἄνωθεν ἐφορᾷ, καὶ πρυτανεύει τὴν ταύτης διακόσμησιν καὶ κυβέρνησιν· ἐπιδίδει δὲ καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἀμπελον,

(α) Χηβάδα (καὶ χυδαίως, ἀχηβάδα) λέγουσι συνηθέστερον τὴν κόγχην τοῦ ἁγίου βήματος, ἀντὶ χημάδα, ἐκ τοῦ χημάς, ἢ χήμα ἀντικῶς, τὸ αὐτὸ καὶ κόγχη καὶ πᾶν τὸ κογχοειδὲς κοίλωμα. Ὅτι δὲ ἔλεγον καὶ οἱ πρό ἡμῶν κατὰ τόπους χηβάδα ἀντὶ χημάδα, διὰ τὴν συνήθη ἐναλλαγὴν τοῦ β πρὸς τὸ μ, δείκνεται καὶ ἐκ τοῦ χαβὸς ἀντὶ χαμός, χημός, ὁ κημός, καὶ χυδαίστερον χαμά (οἶον χημία), οὕτω χαμόνω (χημῶν) τὸ κημῶν, κτλ.

ἢν ἐφύτευεν ἡ πανακὴς αὐτοῦ δεξιά, καταρτίζων αὐτὴν οὐρανόθεν, καὶ φιλανθρώπως ἐπισκεπτόμενος. Οὕτως ὁ ζωγράφος ἐμπνουν καὶ ζωγράφον τὴν τοῦ Σωτῆρος περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν ἐνθους διατύπωσε! Τὰ δὲ περὶ τοῦ θόλου πληθὺ· Ἀγγέλων ἐπέχουσι τῇ Παντοκράτορι δορυφοροῦντες Δεσπότη· καὶ Προφῆται φαίνονται περιστοιχοῦντες, καὶ οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταὶ τὰ θεῖα μυστήρια καταγγέλλοντες εἰς πᾶσαν τὴν αἰκουμένην. Ὅλον δὲ τοῦ θόλου τούτου τὸ μέγα κῆτος ἐπεδράζει εἰς τέσσαρας κυλινδρούς· κίονα· κατεστύτους τὴν ἐπιφάνειαν, ὡς ἐκ λίθου ποικιλοχρόου καλλιτέχνως μεμιμημένους, καὶ τὰς μὲν βάσεις ἔχουσιν ὀκταέδρους, ἀξιολόγα δὲ καὶ κιονόκρανα. Οὗτοι δὲ οἱ κίονες, εὐρύθμως σταθέντες, ἀπαρτίζουσι σχῆμα τετράγωνον καὶ ἰσόπλευρον· ἀπέχουσι δ' ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τε μῆκος καὶ πλάτος ἑκάστος· ἐπὶ δὴ δύο ὀργυιάς· ἐν μέσῳ δὲ τούτων κρέμεται λαμπαδῶν, ὁ συνήθως πολυέλεος, ἐξ ἀργύρου κάλλιστα κατεσκευασμένος· κύκλωθεν δὲ τούτου περιστρέφεται χοροστασία, ἢ χορὸς κοινότερος λεγόμενος (κυκλοτερές πολύγωνον, συγκείμενον ἐξ ἄδελφῶν, ἢ πινάκων εἰκονοφόρων), ἔντεχνος καὶ οὗτος ἐξ ὀρειχάλκου κεχυσιμῶντος πεποιημένος· καὶ τὰ μὲν, ἐξ ὧν συνίσταται, πινάκια τῶν εἰκόνων ὑπάρχουσι δεκατρία τὸν ἀριθμὸν· ἢ δὲ τούτου περιφέρειαν ἀντιστοιχεῖ ἐπ' ἀκριβὲς ἰσοπερίμετρος πρὸς τὴν ἄνω περιφέρειαν τοῦ ἡμισφαιρικοῦ θόλου. Ἐκπύρηνθεν δὲ τοῦ ἀργυροῦ λαμπαδῶντος αἰωροῦνται καὶ ἕτεροι χρυστάλλινοι δύο, χρυστάλλου τοῦ κάλλιστου πεποιημένοι. Ἄνω δὲ πάλιν περὶ τὸ μεσσίτατον τοῦ ἡμισφαιρίου βιβλύνονται καὶ ἕτεροι μικρότεροι θόλοι σιφωνοειδεῖς, ἢ κυλινδροειδεῖς, πέντε τὸν ἀριθμὸν· δύο μὲν κομπούμενοι περὶ ἀλλήλους πρὸς ἀνατολάς, δύο δὲ πρὸς δυσμᾶς (ἐπιστηρίζονται δὲ οὗτοι ἐπὶ τόξῳ ἢ καμαρῶν, καὶ ὁ μὲν προσεπιδίνει καὶ εἰς τὸν ἕτερον τῶν δυσμικῶν κίωνων, προσεφίδεται καὶ εἰς τὸν δεξιὸν τοῖχον τοῦ Ναοῦ· ὁ δὲ πάλιν, εἰς τὸν ἕτερον τῶν δυσμικῶν κίωνων καὶ εἰς τὸν τοῖχον τὸν ἀριστερόν). καὶ τρίτος δὲ θόλος μετὰ τῶν δύο τούτων βυθυνόμενος προσστηρίζεται παρὰ τὸν δυτικὸν τοῖχον ἄνωθεν τῆς ὥραϊας πόλεως. Καὶ πλησίον μὲν τοῦ πρὸς δυσμᾶς ἀριστεροῦ κίονος κατεσκευάζεται ὁ ἱερὸς ἄμω· ἐπάνω δὲ τῶν πρὸς ἀνατολάς ἐτέρων δύο κίωνων πλησίον τῶν ἱερῶν κυκλίδων (τοῦ συνήθως λεγομένου τέμπλου) δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν γυροῦνται καὶ ἄλλαι δύο μικρότεραι καμάραι ἡμικυκλειδεῖς, ὑποστηρίζουσαι καὶ αὐταὶ πλαγίως τὴν ὀροφήν· ἐπιδίδουσι δὲ ἔνθεν μὲν εἰς τὰς δύο κολῶνας τὰς ἀνατολικὰς, ἐτέρωθεν δὲ ἔνθεν πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ ἁγίου βήματος.

§. ζ'. Αὐτοῦ δὲ τοῦ θεοῦ βήματος τὸν ὄροφον ἀπαρτίζουσιν ἕτεροι θόλοι τρεῖς, καὶ οὗτοι κυλινδροειδεῖς· ἐν αὐτῇ τῇ πέτρᾳ τοῦ Σπηλαίου λαξευμένοι· μέσος μὲν τις ἄνωθεν τῆς θείας τραπέζης ἔντεχνος καὶ ὑπερφερής· καὶ ἄλλος δεξιόθεν ἐπάνωθεν τοῦ δικονικῆς κακοιλουμένος χαμηλότερος· ὁ δὲ πρὸς ἀριστερὰν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς προτομῆς

ἐπικείμενος φαίνεται πως ἀνώμαλος καὶ πεπιεσμένος, κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος πλαγιάζοντος τοῦ Σπηλαίου.

§. ἡ. Αὕτη δὲ ἡ ἀγία καὶ ζωηφόρος τράπεζα καθίδρυται ἐπὶ κίονος ἐνδὲς μαρμάρου, τοῦ καλλίστου τῶν ποικιλοχρῶν ἀπεξεσμένη, καὶ θαυμασιῶς ἀποστίλδουσα διὰ τὴν λειότητα. Φύσει δὲ τὸ μάρμαρον καθοράσσεται, κατὰστικνον ὃν καὶ διὰ πάντων χρωμάτων (πλὴν τοῦ πρασίνου) διηγησιμένον· καὶ ἔχει τὸ μὲν μήκος σπιθικῶν ἑξ, τὸ δὲ πλάτος τεσσάρων καὶ μικρόν τι πρὸς, τὸ δὲ πᾶχος ὑπὲρ τοῦς πέντε δακτύλους. Ἀνωθεν δὲ τοῦ θεοῦ τούτου θυσιαστηρίου ἐπικείται κωνοειδὲς ὄροφος (τὸ παρὰ τισὶ κ ι β ὥ ρ ι ο ν κ ο υ β ο ὕ κ λ ι ο ν λεγόμενον) ἀπὸ ξύλου γεγλυμμένος, ὅστις μετὰ τῶν ὑποστηρίζοντων στύλινων καὶ ὑπορόφων σανίδων πολλὴν ἐκπέμπει τὴν λάμψιν, διὰ τὸν ἀφθόνως ἐπιτρέχοντα χρυσόν. Ἐχει δὲ καὶ ζωγραφίας καλὰς εἰς τὴν ὀροφήν, κατὰ δὲ τὸ μέσον αὐτῆς ἀργυρόχυτος αἰωρεῖται περιστέρα, τὸν τύπον ἐμφανίσαντα τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Ἀντικρὺ δὲ τῆς θείας τραπέζης· ἡ ἀνεγειρομένη ἱερὰ κόγχη, ἡ ἄψις, περιέχει πρὸς μὲν τὰ ἀνωτέρω τὴν ἁγίαν μορφὴν τῆς παναγίας Παρθένου, τῆς τῶν οὐρανῶν πλατυτέρης, τὰς ἀχράντους αὐτῆς χεῖρας ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὸν υἱὸν ἐξαπολύσης, καὶ τοῖς πιστοῖς προκτιομένης τὴν σωτηρίαν· κατωτέρω δὲ φαίνεται· ἐξωγραφημένη τῆς θείας λειτουργίας μυστικὴ τελετή.

§. θ'. Τὸ δὲ κυγκλιδῶν εἰκονοστάσιον (τέμπλον) τοῦ θεοῦ Ναοῦ (α) κατεσκευάζεται ἀπὸ ξύλων κυπαρισσίων καὶ καρυῖνων, πολλὰς ἰδέας καὶ μορφὰς ἔχον ἐγγεγλυμμένας, περὶ ὧν λέγομεν ἐφεξῆς.

§. ι'. Ἐχει δὲ τοῦτο τῶν ἱερῶν κυγκλιδῶν τὸ διάφραγμα τρεῖς θύρας (κατὰ τὴν συνήθη τάξιν) φερούσας εἰς τὸ ἅγιον τῶν ἁγίων, τὸ θεῖον βῆμα, μίαν μὲν, τὴν μέσην, τὴν ἁγίαν (παρὰ τισὶ δὲ καὶ ταύτην βασιλικήν) λεγομένην πύλην, καὶ πληθυντικῶς, ἁγίας Θύρας, καὶ ἄγία θύρα (τὰ κοινῶς βημέθυρα), δύο δὲ μικροτέρας πλαγίας ἐκτέρωθεν, τὴν μὲν πρὸς τὸ δεξιὸν κλίτος, νοτίαν καὶ πλαγίαν λεγομένην, τὴν δὲ πρὸς τ' ἀριστερόν, βόρειον καὶ πλαγίαν· ἐπὶ δὲ τῶν κυγκλιδῶν εἰκόνες ἄγιοι

(α) Τοῦτο ἀνεκαίνισθη τῷ 1760 ἡγουμενεύοντος τοῦ ἀοιδίμου Ζιχαρίου, συνεργοῦντων καὶ τῶν τριῶν προηγουμένων Ἰωνᾶ καὶ Καλλινίκου καὶ Ἰωαννικίου. Κατεχρυσώθη δὲ κατὰ τὸ 1764, ἡγουμενεύοντος τοῦ Κυρίου Διοσέδου, καὶ συμπρατούντων πάλιν τῶν αὐτῶν προηγουμένων μετὰ τοῦ Ζιχαρίου καὶ τοῦ Παΐσιου. Σημειῶσαι δὲ ὅτι τὸ νῦν ἀκρωτέρον ὑπὸ τῆς συνήθους λεγόμενον Τέμπλον (ὄνομα λατινικόν, ὃ σημαίνει κυρίως ναὸν) κυγκλῖς, καὶ πληθυντικῶς κυγκλίδες ἑλληνικώτερον ὀνομάζεται παρὰ τοῖς παλαιοῖς, καί, τὸ ἀπὸ ξύλου δίκτυον (τοῦτ. δίκτυοειδὲς περίφραγμα), καὶ πάλιν λατινικώτερον κυγκέλλοι, σημαίνει δὲ τοῦτο κυγκλίδας (ἐξ οὗ καὶ παρεσχηματίσθη ὅλον κυγκέλλος). Τιῆς δὲ τῶν νεωτέρων εἶπον τοῦτο καὶ τὸ μέγα εἰκονοστάσιον (ὡς ἔχον τὰς δεσποτικὰς εἰκόνας ἀναστηλωμέναις), πρὸς δεξιὰν τοῦ μικροῦ εἰκονοστασίου, ἢ προσκνητηρίου, ὅπου συνήθως πρὸκειται ἡ εἰς τὸν ἅγιον, εὐ ἐπὶ οὐμὸς ἡ Ἐκκλησία.

(ταύτας ἡ κοινὴ συνήθεια καλεῖ καὶ Δεσποτικά, κατ' ἑλλειψιν τοῦ εἰκονισματικῆς, ὡς ἐκ τῆς ἐμβασιλευούσης εἰκόνας τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ) ὑπάρχουσι πέντε, καλὰ καὶ μεγάλα, καὶ ἕκτη, τέλος, αὕτη ἡ ἀποστολικὴ καὶ πανευλόγητος εἰκὼν τῆς Θεομήτορος. Καὶ πρὸς μὲν τὰ δεξιὰ μέρη πλησιέστατα τῶν ἁγίων θυρῶν ἱδρύται ἡ εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ μετ' αὐτὴν προτεχῆς ἡ τῆς Θεοτόκου αὐτῇ δὲ ἡ Θεομητορικὴ εἰκὼν ὑπάρχει παλαιά, καὶ τὸ τε εἶδος καὶ τὸ σχῆμα πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Λουκᾶ ζωγραφηθεῖσαν ἀκριβῶς ἀπεικασμένη, καὶ ἐπιλέγεται κοινότερον ἢ χρυσοχέρα (ὡς χεῖρα χρυσὴν ἔχουσα, καὶ τοῦτο παλαιότατον ἀφίερωμα)· μετὰ ταύτης τῆς ἱερᾶς εἰκόνας εἰς κίον ἀνομβρίας ἐξερχόμενοι οἱ πατέρες ἐν λιτανείᾳ εὐδέποτε ἀπέτευχον τῆς αἰτήσεως. Μετὰ δὲ τὴν ἀρχαίαν ταύτην εἰκόνα ἔπεται ἡ ἐκ τοῦ δεξιοῦ κλίτους εἰς τὸ διακονικὸν καὶ τὸ ἅγιον βῆμα εἰσάγουσα νοτία θύρα, καὶ ταύτης κατόπιν ἀναστήλονται αὐτῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ κηρόχυτος ζωγραφηθεῖσα πανσόφιστος εἰκὼν τῆς Ἀειπαρθένου Δεσποίνης ἡμῶν, ἀγκαλοφορούσης ὡς βρέφος τὸν μονογενὴ Ἰῶν αὐτῆς καὶ Θεὸν τοῦ παντός. Ταύτης δὲ τῆς κεχαριτωμένης εἰκόνας τὸ θεῖον ἐκτύπωμα καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος· μετὰ καὶ τινῶν ὀλίγων ἐκ τῶν μυρίων αὐτῆς θαυμάτων διαγράφομεν ἰδίως ἐφεξῆς, κατόπιν τῆς βιογραφίας τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων, ὅπου καὶ τὴν εὖρεσιν αὐτῆς ἐξιστοροῦμεν. Καὶ τοσαῦται μὲν εἰσιν εἰκόνες ἅγιοι πρὸς τὰ δεξιὰ. Πρὸς δὲ τ' ἀριστερὰ πάλιν τῶν ἁγίων θυρῶν ἀναστήλονται καὶ ἄλλαι εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, μετὰ δὲ ταύτην ἡ τοῦ Προδρόμου, καὶ τρίτη Μιχαὴλ τοῦ Ἀρχαγγέλου, καὶ κατόπιν πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ Ναοῦ ἀκολουθεῖ ἡ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους βορεῖα θύρα τοῦ ἁγίου βήματος. Ὑπεράνωθεν δὲ τούτων τῶν Δεσποτικῶν ἐπικείται διάζωμα ἐπὶ χρυσοῦ καὶ τορευτῶν καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐτέρη σειρὰ μικροτέρων εἰκόνων, τῶν ἐπὶ τῶν Δεσποτικῶν καὶ Θεομητορικῶν ἐορτῶν, καὶ ἄλλων ἁγίων ὀλίγαι τὸν ἀριθμὸν δεκαεννέα. Καὶ τούτων πάλιν ἐπὶ τῶν πλατείων τετάνυσται δοκίς, ἡ ζώνη τις, ὡς ἀν ζωφόρος, τορευτὴ καὶ αὐτὴ καὶ χρυσοσυγλίσουσα. Κατὰ δὲ τὸ μέσον αὐτῆς ἀνάκειται ὁ ζωοδότης Χριστὸς ἐσταυρωμένος, καὶ ἔνθεν μὲν ἡ Θεοτόκος Μήτηρ παρισταμένη τῇ στυρῇ, ἐτέρωθεν δὲ ὁ παρθένος καὶ ἡγαπημένος μαθητὴς Ἰωάννης, ὁ Εὐαγγελιστὴς καὶ Θεολόγος.

§. ια'. Ἐν δὲ τῇ μεταξὺ τῆς κυγκλίδος κάλλιστα κίονια διεργουσι τὰς ἁγίας εἰκόνας, ἄνωθεν δὲ καὶ κάτωθεν τούτων πάλιν ὠραῖζουσι τὸ κυγκλιδῶμα ποικίλα μορφωμάτων ἀνάγλυφα, βεθέως ἐπὶ τῶν ξύλων ἐγκεκολλημένα· οἷον, ἐπάνω μὲν τοῦ ἡμικυκλοειδοῦς υπερθύρου τῶν ἁγίων θυρῶν βλέπεις τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καθήμενον ἐπὶ θρόνου, καὶ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ Προφῆτας ἑξ, τρεῖς ἀνὰ μέρος· εἰς δὲ τὰς τέσσαρας γωνίας τῶν ἁγίων θυρῶν, τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς· ἐτέρωθεν δὲ βλαστάνουσιν τὴν βίξαν τοῦ Ἰεσοῦ. Ὡσαύτως καὶ ὑποκάτωθεν τῶν

Δεσποτικῶν ἁγίων εἰκόνων εἰς τὰ λεγόμενα στήθη τῆς κιγκλίδος φέρονται τεταρτευμένα ποικίλα τῆς ἱερᾶς ἱστορίας ἀνάγλυφα· εἶον, ἡ Οὐσία τοῦ Ἀδραμά, καὶ τὰ κατὰ τοὺς προπύργους τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐν τῇ παραδείσῳ, καὶ τούτων ἡ πτώσις, καὶ ἡ φλογὴν ρομφαίᾳ φυλάττουσα τὴν πόλιν τῆς Ἐδέμ· ἀλλὰ καὶ δὲ πάλιν ὁ Εὐδαγγελισμὸς καὶ ἡ Βάπτισις, καὶ ἄλλα ἱερὰ πρότυπα· ἐν δὲ τῇ μετὰ καὶ διάφορα εἶδη ζώων, μονοκέρων, ἀλάφων, δορκάδων, καὶ τῶν τοιούτων· καὶ προσέτι παντοίων ἀνθέων καὶ δένδρων ἰδέει. Καὶ τὰ μὲν χρυσογλύφα τῶν ἱερῶν κιγκλίδων ὠραῖματα τοιαῦτα.

§ 16'. Τὸ δὲ πρὸ τῶν ἁγίων θυρῶν κρεμάμενον μυστικὸν καταπέτασμα (τὸ καὶ τὰ Ἀμφίθυρα λεγόμενον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, καὶ λατινικώτερον Βήλον καὶ Βηλόθυρον καὶ Βηλόθυρα· ἡ δὲ συνήθεις καὶ τοῦτο πόλιν ὠνόμαζεν) ἔχει διὰ μηχανικῶν ὀργάνων πεποιτισμένην καὶ χουσοκέντητον τὴν κλίσην τῆς Θεοτόκου, καὶ τὴν αὐτῆς μεταστάσιν εἰς οὐρανούς. Ὑπάρχει δὲ τὸ ἔργον θαυμάσιον καὶ πολυτιμότεον, καὶ πᾶσαν τὴν εἰκονογραφίαν ἔχει μεμιμημένην ἐπ' ἀκριβέως. Ἀπὸ δὲ τῶν περὶ τὰς κεφαλὰς ἀκτινοβόλων στεφάνων τέσσαρες μόνον ἔχουσι τὴν περιφέρειαν καὶ διὰ μαργάρων ὠραῖσμένην, ὁ στέφανος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ τῆς Θεοτόκου ἐπὶ τῆς νεκροφόρου κλίνης κειμένης καὶ ὁ τῆς φωσφόρου καὶ παναγίας αὐτῆς ψυχῆς ἐν ταῖς ἀγκύλαις τοῦ μονογενεοῦς αὐτῆς· Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ παρατεθειμένης, καὶ τέταρτος ὁ στέφανος αὐτῆς τῆς Θεοτόκου μελισσομένης μετὰ σώματος εἰς τοὺς οὐρανούς. Ὅλον δὲ τὸ ἐπίπεδον τοῦ καταπετάσματος ὑπάρχει δι' ὅλου χρυσοπάστον καὶ πολυτρόπως πεποιτισμένον, ἄλλα τε ποικίλματα φέρων καὶ καλλίστους ἀστέρας ὀλοαυγείς, ὡς πολὺφωτος οὐρανός.

§ 17'. Μετὰ δὲ τὰς ἱερὰς κιγκλίδας ἔπονται τὰ θρονία ἢ στασίδια, ἐκ ξύλου κυπαρισσίνου δι' ὅλου τοῦ Ναοῦ πρὸς τοὺς τοίχους ἰδρυμένα· καὶ θρόνος ἀρχιερατικὸς ὅπου κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτὰς ἵσταται ὁ ἁγούμενος, καὶ οὗτος κάλλιστος, γλυφαῖς καὶ τορμαῖς ἐμπρέπων ἐν μέσῳ τῶν στασιδίων τῶν δεξιῶν· ἀνωτέρω δὲ τούτου πρὸς τὰς κιγκλίδας ὁ δεξιός, καὶ κατανικτὸς ὁ ἀριστερός χορός (κατὰ τὸ οὐνήθει), καὶ δύο παρ' ἑκατέρους ἀναγνωστήρια πύγματα, ἢ ἀναλόγια, χρήσιμα πρὸς τὰς ἱερὰς ἀναγνώσεις, κόγχης τε μαργφοῦ καὶ χελώνης ἰνδικῆς τεμαχίσις ἐπιτεκνωμένη. Πρὸς τὸν δεξιὸν χορὸν ἵσταται καὶ τὸ μικρὸν εἰκονοστάσιον ἢ προσκυνητήριον, ξύλου καρυίδου καλλιτέχνως διαπεποιημένον, ἐν ᾧ πρόκειται μικρὸν εἰκόνιον τῆς Θεοτόκου πρὸς ἀσπασμόν, προτιθεῖται δὲ καὶ τῆς ἐορτῆς ἑκάστης ἡ εἰκὼν, ὅσαι κατὰ μῆνας ἐορτάζονται.

§ 18'. Χωρὶς δὲ τούτων, καὶ τῶν κατὰ τὰς κιγκλίδας ἁγίων εἰκόνων, τῶν τε Δεσποτικῶν καὶ τῶν ἁγίων, ὧν προείπεμ, ὑπάρχουσι καὶ ἕτεραι διαφόρων ἁγίων, ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ θείου Ναοῦ καὶ ἀλλὰ καὶ προσηρημένοι. Ἐν δὲ ταύταις ἐξέχει τὸ πλησίον τῆς ἁγίας Προσκυμι-

δης ἐν τῇ θείᾳ Βήματι τηρούμενον πανσέβαστον εἰκόνισμα τῆς Θεομήτορος, ἀκριβὲς ἀντίτυπον τῆς Ἀποστολικῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου. Ὑπάρχει δὲ ἀρχαιοτάτη ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ λέγεται μία τῶν ἐν μόνοις χρώμασιν ἐξωγραφημένων ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ. Πρὸς δὲ τὴν εἰσοδὸν τῆς βορείας τοῦ ἁγίου βήματος πόλης προσήρτηται πρὸς τὸν τοίχον ἡ εἰκὼν τὴν ἐν τῇ κήτῳ ὑπερφυστοῦ τοῦ Κυρίου προσευχῆς· κάλλιστον ζωγραφικῆς τέχνης ἀριστοῦργημα. Τὰς δὲ λοιπὰς χάριν συντομίας παραλείποντες, μίαν μόνον ἐτι μνήμης ἀξιοτάτην διαγράφομεν, τὴν ἐφεξῆς.

Εἰσιόντων διὰ τῆς μεγάλης πόλης εἰς τὸν ἔσω Νάρθηκα πρὸς τὰ δεξιὰ, κρέμαται πυλὶς φέρουσα Θεομητορικὴν εἰκόνα καλλιάν, ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν χρόνων· τὸ δὲ εἶδος αὐτῆς ἔχει οὕτως. Ἐπὶ θρόνου βασιλικῷ κάθεται ἡ παντάνασσα Θεοτόκος, βρατάζουσα ἐν κόλποις τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν μονογενῆ βρεφοπρεπῶς εἰκονισμένον· καὶ τῇ μὲν ἀριστερᾷ φέρει σκήπτρον ὁ θεάνθρωπος Βασιλεὺς τοῦ παντός, τῇ δεξιᾷ δὲ βασιλόπαιδα τινα κόρην εὐλογεῖ, πανευλαβῶς ἐκ δεξιῶν παρεστῶσαν, πρὸς ἣν καὶ γαληνῶς ὁ φιλόανθρωπος Κύριος ἀποδέλπει, καὶ ἡ Θεομήτωρ ὡσαύτως ἐκτείνει δὲ καὶ αὐτὴ τὴν δεξιάν πρὸς τὴν βασιλόπαιδα, εἶον ὑπὲρ αὐτῆς ἱκετεύουσα τὸν Ἰῶν αὐτῆς καὶ Θεόν. Αὐτὴ δὲ ἡ βασιλόπαις ἔχει καὶ τοὺς ὀφθαλμούς ἀτενίζοντας, καὶ τὰς χεῖρας διαπεπετασμένας ἱκετευτικῶς πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστόν, καὶ τὴν ὑπερῆνδοξον αὐτοῦ Μητέρα. Ἐνδυμα δὲ φορεῖ τὸ οἰκτεῖον ἢ βασιλὶς κόρη, πορφύραν βασιλικὴν ἀλουργόχρουν καὶ διάχρυσον, καὶ περὶ τὰ κράσπεδα φέρουσαν ἐνυφασμένους δικεφάλους ἀετούς. τὸ τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας παράσημον· φορεῖ δὲ καὶ ὑποδύτην (κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν βυζαντινῶν αυτοκρατόρων στελὴν), βροδόχρουν τὸ χρῶμα, καὶ ποικίλους ἀνθεοὺς χρυσοπάστον· τὴν δὲ κεφαλὴν ἔχει γυμνὴν καὶ τὴν κόμην ξανθὴν πυρράζουσαν. Μέγεθος δὲ τῆς εἰκόνος τὸ μὲν ὕψος οπιθαμῶν πέντε, τὸ δὲ πλάτος τριῶν. Ἐχει δὲ καὶ ἐπιγραφὴν ταύτην. Ἀνωθεν μὲν τῆς Θεομητορικῆς μορφῆς «ΜΗΤΗΡ ΘΕΟΥ. Η ΣΠΗΛΑΙΩΤΙΣΣΑ». Δεξιόθεν δὲ πρὸς τὴν κεφαλὴν τῆς βασιλόπαιδος ταῦτα· «Ἰωάννης Δούκις, Ἀγγελος, Παλαιολόγος, Ραοὺλ, Λάσκαρις, Τορνίκης, Φιλανθρωπινός, δ' Ἀσάνης (λείπει) τῆς Ὑψηλοτάτης καὶ φιλοχρίστου Δεσποίνης καὶ Αυτοκρατορίσσης (α).» Ἐκατέρωθεν δὲ πλῆγως ἐπιγράφεται τὰ ἐξῆς ἐκμύειται στοιχίδι·

(α) Ἰωάννης Δούκας Παλαιολόγος ἱστορεῖται εἰς τοῦ Αυτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου τοῦ καὶ ἐξ Ἀγγέλων (Παχυμερ. ἱστορ. Μιχαὴλ Παλαιολ. βιβ. σ. κεφ. 30). Ἐπὶ τούτου τοῦ Μιχαὴλ τῷ (1260) ἦν καὶ Ραοὺλ Ἀσκαρις, καὶ αἱ οἰκογένειαι τῶν Τορνίκων καὶ Φιλανθρωπινῶν καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Βηλγάρους Ἀσάν (βλ. Παχυμ. οὐ. α, 21, καὶ εἰς Ἀνδρόν. σ. 20, καὶ δ. 19). Τούτων ἀπόγονος φαίνεται ἡ ἐν τῇ εἰκόνι παρθεὶς ἂν καὶ ἄλλως ἢ πατριος αὐτῆς οἰκία δὲν δικρίνεται διωρισμένως. Διότι τὰ ἐπίθετα τῶν οἰκογενειῶν.

Ὡ[μοι] πρὸ ὥρας ἄνθος ἐκτετμημένον,
 Ἴδε πρὸ καιροῦ τοῦτο γ' ἐκκεκομμένον,
 Ἴδε κλάδον θάλλοντα Παλαιολόγων,
 Βασιλέων κρατίστων, εἰς γῆν πεσόντα.
 Φεῦ [φεῦ] τομὴ ἄωρος ἢ τοῦ θανάτου.
 Οἷόν τι δεινὸν τοῖς βροτοῖς ὁ θάνατος.
 Οὐδὲν προτιμᾷ, οὐδὲ τῶν [πάνου] τιμίων.
 Οὐκ ἄνθος οὐ [δὲ] κάλλος, οὐ βλαστὸν χλόης.
 Οὐ πλοῦτον, οὐ δύναμιν οὐδὲ [τὴν] δόξαν.
 Ἄλλ' ἄμικ πᾶνθ' ἕκαστα [συμ]φορεῖ ταχύς,
 Θεοῦ τάδε κρίνοντος ἀβρόχῃ τοῖς λόγοις.
 Εἰ καὶ.... ἐλάσσων τις φύγη.... Παλαιολόγων κράτει....

(οὕτως ὁ ἔσχατος στίχος διεφθαρμένος ἀναγινώσκεται)· καὶ τὰ μὲν ἐπιγράμματα ταῦτα. Πῶς δὲ καθιερώθη τὸ πρῶτον ἡ εἰκὼν εἰς τὸν Νεὸν οὐδὲν ἐκ παραδόσεως βέβαιον ἔχομεν. Ὅσον δ' ἀπὸ τῶν εἰκονιζομένων ἔχει τις συμπαιράναι, φαίνεται ὅτι βασιλοῦται τις τοῦ γένους τῶν Παλαιολόγων ἐτάφη ἐν τῷ ἱερῷ Μοναστηρίῳ. Οἱ δὲ συγγενεῖς αὐτῆς (ἡγεμόνες Ἀχαΐας, ἡ Δεσπότης τυγχάνοντες τῆς Πελοποννήσου) πρόσ-ἡνεγκαν ἱερὸν ἀνάθημα τὸ εἰκόνισμα, τιμῶντες τὴν παντάνασσαν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου σκηπτοῦχον, καὶ ἄμικ καὶ τῆς ἐκυτῶν συγγενίδος τὴν μνήμην παραπέμποντες εἰς τοὺς ὀψιγόνους. Ὑπάρχει ἰδὲ θαυμαστὴ τῶν τε χρωμάτων τῆς εἰκόνος ἡ δευσοποιὸς φειδρότης, καὶ τοῦ μεταξὺ κατεστρωμένου χρυσοῦ ἡ ἀσβεστος αὐγὴ. Πέντε ὧλων αἰώνων ἤδη διὰ τῆς χρωματουργίας ταύτης περιπευσάντων, νομίζεις ὅτι πρὸ πέντε μίλις ἐτῶν ἐζωγράφηται. Οὕτως ἀμάραντος ἐπαν-θελὶ καὶ ἀκμῇ τῶν ἀνεξίτηλων χρωμάτων ἡ μίξις, καὶ στίλβουσιν ἀγῆ-ρηντα τὰ λαμπρὰ καὶ φωτεινὰ μεταξὺ τῶν σκιερῶν διαπρέποντα· καὶ ταῦτα, τῆς εἰκόνος ἐκπαλαί διατελούσης χωρὶς τινος καλύμματος, οὕτω δ' ἀσκεποὺς καὶ ἀνοικτῆς εἰς τὸ περιέχον ἐκτεθειμένης, καὶ λαμπηδόνι ἡλίου καὶ ψυχῇ καὶ ἀνέμῳ προσομιλούσης τῆς βαφῆς. Μόνικα τὰ γράμματα τῶν ἐπιγραφῶν εἰς τὰ κράπεδα τῆς εἰκόνος τὸ πρῶτον ὄντα γεγραμμένα, ἐπειδὴ τῆς ὑποκειμένης σκίδος ἡ ἄκρα ἐφάνη κατὰ τό-

δοῦναι, Παλαιολόγοι, καὶ Κομνηνοὶ καὶ Καντακουζηννοὶ καὶ Ἀγγελοὶ, ἐπὶ Ἀνδρονίκου καὶ Μιχαὴλ τῶν Αὐτοκρατόρων φαίνονται πολλάκις ἠνωμένα εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, διὰ τὴν ἐξ ἐπιγαμίας συγγένειαν τῶν οἰκῶν τούτων. Οὕτως εὐρίσκειαι, Εἰρήνη τις «Ὁμαῖος οὐκ Μιχαὴλ Βασιλέως» Παλαιολόγου, τοῦ Κομνηνοῦ, Κομνηνὴ καὶ Παλαιολογίνα, θυγάτηρ δὲ ταύτης Θεοδώρας, Καντακουζηνῆ καὶ Παλαιολογίνα, Κομνηνὴ, Ῥαούλαινα, ἡ; σύζυγος, Κομνηνὸς Ἰωάννης, Ῥαοὺλ ὁ Δούκας, Ἀγγελοὶ καὶ. (Μίς. Πλανούδ. τιμβ. ἐπιγραφ. παρὰ Δυναγγ. Σχολ. εἰ; Ζυναρ. τ. β. σελ. 35. Paris). Μνημονεύονται δὲ τούτων τῶν οἰκογενεῶν τὰ ὀνόματα καὶ κατὰ αἶν Πελοπόννητον μέχρι καὶ τῆς ἐσχάτης αὐτῆς ἀλώσεως (βλ. Φραντζῆ β, 4. γ. 1. δ. εἰ.)

πους ὑπὸ χρόνου γεγηρακῦα καὶ πονήσασα πρὸς τὸ θρηπιδέστατον, μετεγράφησαν ἐκ νέου τὰ γράμματα πρὸς τὰ ἀνωτέρω μέρη τῆς εἰκό-νος· (ἔθεν καὶ τινα λάθη παρεσέδυσαν εἰς τὴν ἀντιγραφὴν), ἵνα μὴ παντάπασιν ἀπορρύνετα συναφανίσωσι καὶ τὴν μνήμην τῶν πρῶτων τοῦ εἰκονίσματος ἀφιερῶτων. Θαυμαστὸν δὲ καὶ ἔπος ἐκ τῆς πρεσβυ-μένης τοῦ Μοναστηρίου παμφάγου πυρκαϊᾶς ἀδολογῆς ἡ εἰκὼν διεσώθη· διότι τότε μόνον ἐκ τοῦ θεοῦ Νεοῦ τὴν Ἀποστολικὴν εἰκὼνα διέσω-σαν οἱ Πατέρες, ὥς ἦτε παράδοσις καὶ τὰ ὑπομνήματα δηλοῦσι. Καὶ ἴσως αὕτη τῆς βασιλίδος ἡ εἰκονογραφία τὸ πρῶτον ἀνέκειτο ἐν τινι τῶν ἔξω τοῦ Σπηλαίου παρεκκλησίῳν, καὶ ἐκεί διὰ σωφειρία μετεκομίσθη ὑστερον εἰς τὸν Νεὸν ἀνακαταστήναι. Οὕτω καὶ δύο μεγάλοι ὀρειχάλ-κιννοι λαμπαδοστάται (μανουάλια, τὰ καὶ σταθεραὶ κοινότερον λεγό-μενα), Ἰωάννου Παλαιολόγου καὶ οὗτοι φέροντες τὴν ἐπιγραφὴν, ἀνέ-κειντο (καθὼς λέγουσιν) εἰς ἓν τῶν ἔξω τότε Παρεκκλησίῳν ἐγγὺς πού τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου, τιμῶμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου (τοῦτο δ' ἔπειτα μέγας βράχος ἀνωθεν ἐκ τῆς πέτρας πεσὼν κατηρεῖπωσεν). Ἐκείθεν εὖν σφοί μείναντες εἰς λαμπα-δοστάται, καὶ ἐξαχθέντες διαπρέπουσιν ἐν τῷ θεῷ Νεῷ σφῆζόμενοι μέ-χρι σήμερον, καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

§ ιε'. Λύχνος δὲ ἡ κανδήλαι (αἱ καὶ φωταγωγοὶ παρὰ τισιν ἀκυ-ρώτερον λεγόμεναι) (α) κρέμονται πρὸ τῶν ἁγίων εἰκόνων αἱ ἐφεξῆς. Ἐμπροσθεν μὲν τῆς ἁγίας καὶ Ἀποστολικῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου κρέ-ματα λυχνεῶν, ἡ πολυκάνδηλον ἐπτάφωτον, ἀργυρεῖν, καὶ ἄλλαι δὲ κανδήλαι καὶ κείναι ἀργυραὶ, κατὰ σειρὰν ἀνηρτημέναι, δώδεκα· περ' αὐτὰς δὲ καίει καὶ λύχνος ἄλλος εὐμεγέθης, ὀλάργυρος καὶ οὗτος, καὶ διὰ παντός τοῦ χρόνου τηρούμενος ἀκοίμητος καὶ ἀσβεστος Ἐμπρο-σθεν δὲ τῶν λοιπῶν πέντε Δεσποτικῶν ἁγίων εἰκόνων, τῶν ἐφεξῆς εἰς τὰς κιγκλίδας ἀνακειμένων, καίουσιν εἰς ἑκάστην ἀνὰ δύο κανδήλαι ἀργυρόχυτοι καὶ αὐταί· καὶ ἄλλη τις πρὸ τοῦ Ἐστυρωμένου ὑπερᾶνω-θεν τῶν κιγκλίδων φεγγαβολοῦσα· καὶ ἕτεροι δὲ διάφοροι πολλαχοῦ τοῦ εὐαγους Νεοῦ διαυγάζουσιν, ὥς ἀστέρων φέγγη διεσπαρμέναι, ἀρ-γυραὶ καὶ κείναι καὶ καλλίτεχναι. Πᾶσαι δὲ συμποσούμεναι ἀναδύουσιν ὑπὲρ τὰς ἐξήκοντα.

§ ις'. Ὀλος δὲ ὁ ἱερώτατος Νεὸς καὶ αὐτὸς ὁ ἔσω Πρόναος ἡ Νίρ-θηξ (ὥς καὶ ὁ ἔξω, περὶ οὗ προειπομέν) ὑπάρχει διεζωγραφημένος τοὺς τοίχους ὅλος δι' ὅλου, μαρτύρων καὶ ἄλλων ἁγίων φέρων μορφάς, καὶ

(α) «Τῷ ἐκ τῆς φωταγωγῆς ἐλαίῳ, πέμπον καὶ μοναχὸν ἐκ τῆς Μονῆς» (τῶν Ὁδηγῶν, οὗτοι ἦν τεθησασυμένη ἡ Ὁδηγήτρια εἰκὼν βλ. κεφ. ε. §) «φιλοτίμως ἐδωρεῖτο τον κάμοντα (υἱόν, Μιχαὴλ τὸν Βασιλέα, ὁ πατὴρ Ἀν-δρονίκος, ὁ γέρον, ὁ Αὐτοκράτωρ)· «καὶ ἡ ἐπιδημία τοῦ μοναχοῦ οὖν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ ἐπαγάλησις (ιατρεία) ἦν τῷ νοσούντι, ἐν οὗ ἁγίῳ τῷ θιασμῷ γενομένη μετὰ θαύματος». (Μαχμερ. εἰς Ἀνδρόνικ. βιβ. ε, κεφ. 10).

πολλά τῆς Εὐαγγελικῆς ἱστορίας ἱερὰ ἔκτυπα. Ὑπὲρ τὰς πέντε χιλιάδας ἀναβαίνουσιν ὅλα τὰ πρόσωπα τῆς ζωγραφίας. Ἡ δὲ ζωγραφία καλλίστη καὶ σεμνοτάτη κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς τοῦ Πανσελήνου λεγομένην ἱερογραφίαν, ἀκριβῶς πεπονημένη. Ἐξωγραφῆθη δὲ ὁ Ναὸς ὅλος τῇ 1653, ὑπὸ ζωγράφου Μανουὺλ ἱερέως, Ἀνδρόνου, τοῦ ἐκ Ναυπλίου, ὡς ἐπιγράφεται ἐπάνω τῆς μεγάλης πύλης τοῦ Ναοῦ· γράφοντες δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιγραφὴν ἐν τῇ οἰκίῳ τέφρῃ. Ἦδη δὲ καθιστοροῦμεν, τέλος, καὶ τὸ ἔδαφος τοῦ θεοῦ Ναοῦ.

§ ιζ'. Τοῦτο λοιπὸν τὸ εὐαγὲς καὶ πάντερον ἔδαφος σύγκειται ἐκ μαρμάρων λευκῶν, καὶ τινῶν διὰ μουσοστίκτων ψηφίων διηριθμημένων. Οὕτω δὲ πρὸς ἀλλήλας εἰσὶν αἱ πλάκες προσφιλῶς συνηρμοσμέναι, ὥστε κρυπτομένων τῶν ἐκάστης περάτων διὰ τῆς ἐμμελούς συναφείας, λαμβάνουσι πρόσσφιν ἐνὸς καὶ μόνου μαρμάρου συνεχῶς ἐκτεταμένους, καὶ εἶναι κατὰ τόπους γραμμαῖς τισὶ λεπταῖς ἐπιγεγραμμένους. Τοιαύτη λεία καὶ ὁμαλὴ ἐπέδραμε διὰ τῆς τῶν λίθων ἐπιφανείας ἢ σμίλης τοῦ λιθοξόου. Αἱ δ' ἐν τῇ μεταξύ διεψήφιδόμεναι πλάκες πολλὰ φέρουσι διὰ μουσείου τετυπωμένα σχήματα παντοίων εἰδῶν, ὅσων ἡλίω, καὶ σεληνῶν, καὶ ἀστρῶν, καὶ δένδρων παντοίων, ἀετῶν τε καὶ ἄλλων πτηνῶν, καὶ σφαιρῶν δὲ καὶ κύκλων καὶ ἄλλων διαφόρων σχημάτων γεωμετρικῶν. Ἰσως ὁ τεχνίτης ἠθέλησεν ἀπομιμήσασθαι τὸ σύστημα τοῦ παντός, τὰ τε ἄλλα διαγράφων καὶ μάλιστα τὰ οὐράνια σώματα, εἶναι καταγγέλλοντα διὰ τῆς σιωπῆς ὅπως αὐτῶν εἶναι «Οὐρανὸς πολὺ φωτός ἢ Ἐκκλησία», καθὼς ἐν τοῖς ἱεροῖς ᾄσμασιν ἐξυμνεῖται. Μόνον ἔν φαίνεται τοῦ καλλιτέχνου ψηφισθέντος τὸ λάθος· ὅτι εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν χώρον ἅμα πάντα συναθροίσας τὰ κάλλι, καὶ παράλληλα καταθέμενος, συναρπάζει ταχέως τὸν θεατὴν, ἀφ' ἐνὸς εἰς ἕτερον τὰς ὀφείας αὐτοῦ μετέλκων καὶ μετασπών· οὐδὲ συγχωρεῖ τοῦτον ὅσον ἐθέλει κορύνυσθαι τῆς ἐκάστου κατὰ μέρος καλλονῆς, ἐπὶ πολὺ καὶ ἀνετος εἰς αὐτὴν ἐντρυφῶν. Αἴαν δὲ σύμμετρον τὴν ἀναλογίαν καὶ μεταξύ τῆς ποικιλίας τῶν φαινομένων ἐτήρησεν ὁ τεχνίτης· διότι κατὰ τὸ δεξιὸν κλίτος ἐντετυπωμένα τοῦ ἔδαφους εἶδη ἀντιστοιχοῦσιν ἀκριβῶς σύμμετρα πρὸς τὰ τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους, ὁμοειδῆ πάντα καὶ ἰσομεγέθη καὶ ταύτοσχημα διαπεπλασμένα. Διαφέρουσι δὲ μόνον τὰ κατὰ μέσον τοῦ Ναοῦ μεγέθει τε καὶ κάλλει τῶν ἄλλων ἐξαλάσσοντα. Πολλῶν δὲ τούτων ὄντων καὶ ποικίλων, καὶ πρὸς παντοῖα νοήματα τυπικώτερον ἀλληγορομένων, ἡμεῖς τὰ μὲν ἄλλα καταλείπομεν εἰς τὴν εὐσεβὴ θεωρίαν τῶν μοναζόντων καὶ τῶν εὐλαδῶς συνερχομένων προσκυνητῶν, τρία δὲ μόνων διαγράφομεν, τὰ ἐφεξῆς.

§ ιη'. Ἐν τῇ μέσῃ τοῦ Ναοῦ, κατὰ κάθετον γραμμὴν ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ μεσαιώτου θόλου κατιούσαν, ἐξεκκλίνονται δικέφαλος ἀετός, λευκώπτερος τετυπωμένος ἐν μέλανι ἐπιπέδῳ τὰς μὲν δὴ κεφαλὰς, νεύσας ἔχων ἐκαστέρωθεν, τὰς δὲ πτέρυγας ἀνακλιπτμένας. Καὶ οὗτος

μὲν ὁ βασιλεὺς τῶν πτηνῶν φαίνεται τεθειμένος· ὡς παράστημι τῶν Βυζαντινῶν Αυτοκρατόρων, οἵτινες ἐγένοντο κτίτορες τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου (α). Πλὴν ἄλλ' οὐδ' ἀλληγορίας τινὸς ἄμειρον· παντάπασιν καὶ γυμνὸν φαίνεται τὸ ἐμβλημα. Πολλὰκις δὲ ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς βλέπομεν τὴν ὑπὲρ τὴν αὐτὴν ἀλληγοροῦμεν πρὸς τὸ τυπικώτερον. Αὐτίκα τὴν ἀφαντοῦ τοῦ Θεοῦ τριανθρωπίαν ὁ θεόπτης Μωϋσῆς παραβολικώτερον εἰκονίζων, «Ὡς ἀετός (λέγει) σκεπάσαι νοστίαν ἐαυτοῦ ἐπερίβησε» διείλε τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτοῦς» κτλ. β). Ταῦτα δὲ καὶ πᾶς τις τῶν εὐσεβοῦντων ἀναλογίζεται πρὸς τὸν ἐν τῇ μέσῃ τῆς Ἐκκλησίας ἀετὸν ἀπιδῶν, καὶ τὴν διάνοιαν εἰς ὑψηλότερας θεωρεῖ· ἀνάγει, συλλογισόμενος τὴν περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν τῆς θείας οἰκονομίας, ἥτις σκέπην τε παρέχει καὶ ἀντίληψιν εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ ταπεινοὺς τῇ καρδίᾳ, καὶ τοὺς ὡς νεοσσὺς διτρέφει, καὶ πλανηθέντας ἐπ' ὁμῶν ἐπαίρει, καὶ ἀσθενούντας ἀνακουφίζει, καὶ πρὸς ὕψος ἀρετῶν ἀναφέρει, καὶ τῆς ἐφαρμογῆς περὶ τὰ γήινα προσπαθείας ἀνωτέρους αὐτοῦς καθιστᾷ, καὶ οὐρανοπολίτας ἀναδείκνυσιν. Ταῦτα καὶ τοιαῦτα διελογίζεται πᾶς τις ὁ καὶ ἀπὸ μικρῶν καὶ ταπεινῶν φαινομένων τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ τῆς εὐσεβείας διδάγματα μελετᾷ· γυμναζόμενος. Ἡμεῖς δὲ καὶ ἄλλην τινὰ τοῦ ἀετοῦ ἀλληγορίαν προσθήσομεν, ἣν ἐλεγέ τις τῶν σεβασμιῶν ἡμῶν γερόντων, ὅστις ἀποδίδει πρὸς τὸν ἐν τῇ μέσῃ τοῦ Ναοῦ λευκώπτερον τοῦτον ἀετὸν, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον, τὸν ἐν τῇ μέσῃ τοῦ ἐξω Νάρθηκος μελανόπτερον (περὶ οὗ προείπομεν κεφ. Γ'. § ζ'). ἀντιστοιχοῦσι δὲ πρὸς ἀλλήλας κατ' εὐθεῖαν κείμενα γραμμῇ τῶν δὴ τούτων ἀετῶν τὰ μορφώματα· πρὸς τοῦτα βλέπων ὁ γέρονς ἔλεγεν· «Ὅτι ἄρα, ὁ μὲν μέλας ἀετὸς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν γεγραπτότα· ἀμνηστίας ἐμφαίνει, τὸν δὲ λεὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν ἀνακινιζόμενον ὁ λευκώπτερος ἀετός ὑποδηλοῖ». Οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς ἀνακινιζώμεθα καὶ πράξει καὶ θεωρίᾳ διὰ τῆς ἀρετῆς, κατὰ τὸ «ἀνακινισθήσεται ὡς ἀετὸς ἡ νεότης σου»· καὶ τὸν παλαιὸν ἡμῶν ἄνθρωπον ἐξω τῶν ἱερῶν περιδῶν ἀποτιθέμενοι, κινεῖται τῷ πνεύματι καὶ νεοροῖ καὶ ἀκμαζόντες εἰς τὸ θεῖον τέμενος· εἰσερχώμεθα, «ἐν καινότητι πνεύματος» λατρεύοντες τῷ Θεῷ, καὶ, «ἐν καινότητι ζωῆς περιπατοῦντες» (γ). «Οἱ γὰρ ὑπομένοντες τὸν Θεὸν ἀλλάξουσιν ἰσχύϊν, πτεροφυήσουσιν ὡς ἀετοί, ὀρκαῶνται καὶ οὐ κοπιήσουσιν»· ὡς εἶπε πάλιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ Προ-

(α) Τὸ αὐτὸ ἐμβλημα φαίνεται καὶ εἰς τὸν ἐν Πάτραις παλαιὸν τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου Ναόν (ἐνθα καὶ ὁ Ἀποστολικὸς αὐτοῦ τόπος εἰρήθη, λαμπρὸν τῆς τῶν Πατρῶν ὅλης ἐγκαλλωπισμα), διότι κακείνου τοῦ Ναοῦ τὸ μορφοδοκίμιον ὑπέκειτο, ὅσον ἀκέραιον διεσφῆθη, ἔκει ἐν τῇ μέσῃ λευκοῦ μαρμάρου τετραγώνου πλάκα, φέρουσαν δικέφαλον ἀετὸν ἀνάγλυφον ἐντετο-

ροῦμενον.

(β) Δεύτερον λβ. II.

(γ) Ρωμ. ε, 4· Β. Τιμοθ. β, 11.

φύτου (α). Οὕτω δὲ τρέχοντες μετάρτιοι τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, συζη-
σμεν τῷ ἡμετέρῳ Δεσπότη καὶ κηδεμόνι, τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ πι-
στῶς ἀκολουθοῦντες, καί, τέλος εἰς τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν καταντήσο-
μεν «εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων», ἔνθα πάντων ἐστὶν εὐφραι-
νομένων ἡ κατωκία». Τοιαῦτά τινα ὁ γέρον ἐφιλοσόφει διαλεγόμενος
πρὸς τοὺς ἀδελφούς· ἐλάμβανε δὲ μάλιστα τῆς τοιαύτης ἀλληγορίας τὰς
ἀφορμὰς ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἐννάτην ὥραν ἀνγκινωσκομένης εὐχῆς τοῦ
Μεγάλου Βασιλείου (ἧτις μετὰ τῶν ἄλλων τῶν Ἀποστολικῶν φωνῶν
περιέχει καὶ κείνην «ἵνα τὸν παλαιὸν ἡμῶν ἄνθρωπον ἀποθέμενοι, τὸν
νέον ἐνδυσώμεθα»). τὴν δὲ ἐννάτην ὥραν συνήθως ἀνγκινώσκουσιν οἱ
πατέρες κατὰ τὴν ἔξω Νάρθηκα συνεστώτες, ἔνθα καὶ ὁ μελανόπτερος
ἅγιος· ἔπειτα δὲ τοὺς ἐσπερινοὺς ὕμνους ψάλλουσιν εἰσιόντες ἐν τῷ
θεῷ Ναῳ, ὅπου κατέστρωται καὶ ὁ λευκὸς ἅγιος ἐν τῷ μεσομφάλῳ.

§ 10'. Τούτου δὲ πάλιν ἐκκτέρωθεν ἐν τῷ ἐπιπέδῳ καταφθίνονται
τετυπωμένοι οἱ δύο φωστήρες, ἥλιος καὶ σελήνη. Καὶ ὁ μὲν ἥλιος
κεῖται κάτωθεν τοῦ ἁγίου πρὸς αὐτὰς τὰς ὥρας· πύλας τοῦ ἔσω Νάρ-
θηκος, ἀνάγλυφος ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου λελαξευμένος, ἀνθρώπου πρό-
σωπον ἔχων καλὸν, πρὸς δυσμὰς ἀποβλέπων, ὅλος φεγγαῖος, καὶ μι-
κρὸς ἐκ τῆς περιφερείας τὰς ἀκτῖνις ἀποδιδέχων. Ἡ δὲ σελήνη κεῖ-
ται τοῦ ἁγίου ἄνωθεν, πρὸς τὰς ἀγίας θύρας κεκλιμένη καὶ πρὸς τὸν
ἥλιον κατὰ διάμετρον ἀφορῶσα. Γνωστὰ καὶ τῶν δύο τούτων μεγάλων
φωστῆρων τὰ σύμβολα, ἐκ τῶν θείων λαμβανόμενα γραφῶν, καὶ πρὸς
μυστικώτερας ἐννοίας τὸν νοῦν ἀνυψοῦντα. Τούτων οὖν τοὺς λόγους
παραλείπομεν εἰς τοὺς φιλομαθοῦντας εὐτεβεῖς, ἵνα μὴ μακροὶ τινες
φανῶμεν τοῖς ἀναγνώσταις ἀλληγοροῦντες ὑπὲρ τὸ μέτρον. Ἐκαστος δὲ
τις τῶν εὐσεβούντων καὶ ἀπλῶς καθορῶν τὰς εἰκόνας τῶν ὁρωμένων,
εἰς τὸ δάπεδον τοῦ θείου Ναοῦ τετυπωμένας, μάλλον ἀναπτεροῦται πρὸς
αἰνεσὶν καὶ ὕμνον τοῦ τῶν ὅλων Δημιουργοῦ, καὶ τὴν διάνοιαν ἀνυψοῦ-
ται, αὐτὴν πατεῖν νομίζων τὴν ἐπουράνιον αὐλὴν τοῦ παμβασιλέως,
καὶ κράζων μετὰ τοῦ ψαλμῶδου «Αἰνεῖται αὐτὸν ἥλιος καὶ σελήνη,
αἰνεῖτε αὐτὸν πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ φῶς». Καὶ οὐδέποτε παύεται
λατρεύων καὶ προσκυνῶν καὶ ἐξ ὅλης καρδίας ἀγαπῶν τὸν ἐν Τριάδι
Θεὸν τοῦ παντός, καὶ δουλεύων τῷ Παναγὰθῳ Δεσπότη, καὶ τὸν ἐπουρά-
νιον Πατέρα δοξάζων, καὶ τὸν Σωτῆρα καὶ Εὐεργέτην καὶ ἀρχηγὸν τῆς
ζωῆς ἡμῶν τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης προσευχαῖς ἀδιαλείπτως ἐξευμε-
νίζων, καὶ τὸν Περὰ κλητὸν, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ἀπαύστως ὕμνων,
καὶ τὸν παρ' αὐτοῦ φωτισμὸν πιστῶς ἐπικαλούμενος. Καὶ ταῦτα μὲν
ἱκανὰ περὶ τῶν ἐν τῷ δαπέδῳ τοῦ θείου τεμένους ἀπεικονισμένων τυπω-
μάτων. Ἡμεῖς δὲ πάντα τὰ τε κατὰ τὸν ἐντὸς καὶ ἔξω Νάρθηκα δια-
γράψαντες, προσκαποδίδοντες καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Μονῆς οἰκοδομήματι.

(α) Ἱσαΐ, μ'. 31.

§ κ'. Ἐξερχόμενος τοῦ Θεομήτου Ναοῦ, καὶ διερχόμενος τὸν
ἔξω Νάρθηκα, πρὸς ἀριστερὰν ἔχων τὸν Ναὸν καὶ πρὸς νότον ἀνεμὸν

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Κόρης ἐν ἣ ἀποτίθενται οἱ ἀσθενεῖς.

(ἔνθα καὶ ἡ σιδηρὰ πύλη τῆς Μονῆς) κρατῶν τὸ πρόσωπον τετραμμένον,
ἐταν καταντήσης εἰς τὸ τέλος τοῦ Νάρθηκος, κάμψας μικρὸν πρὸς

ἀντολὰς εὐρίσκεις θύραν εὐμεγέθη, τὰ δ' ἄνω τοξοειδῆ. Ταύτην περὰς, ἀναδελφὴς κλιμακῶν δαθυμίδας ἔχουσιν δεκαπέντε, λίθου πεποιημένους, καὶ φθάνεις εἰς μικρὸν ἐπίπεδον, ὅπου κεῖται παρεκκλησίον ἀρχαιότατον, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Εὐφροσύνης. Εἰς τοῦτον τὸν τόπον ἡ τρισόλβιος ἐκείνη μαθήτρια τοῦ Κυρίου, μετὰ τὴν εὐρεσιν τῆς ἀγίας εἰκόνας, ἐγκλειστος ἐνασκουμένη τὸν ἱσάγγελον αὐτῆς βίον διετέλεσε (καθὼς ἱστορεῖται ἐφεξῆς ἐν τῇ τῶν πατέρων βιογραφίᾳ). Τοῦ δὲ Παρεκκλησίου ὁ μὲν τοίχος ὁ πρὸς νότον ὁ αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ δεξιὸς τοίχος τοῦ εὐαγγελιστοῦ Νικοῦ, πρὸς τὰ ἄνω συνέχιστος. Πρὸς ἀντολὰς δὲ τοῦ παρεκκλησίου φαίνεται μικρά τις κόλλη κόγχη, ὡς ἱεροῦ βήματος ἀψίς, ἐν αὐτῇ τῇ Σπηλαίῳ λελαφευμένη· καὶ ζωγραφίαν φέρει παμπάλαιον, τὸ συνήθως λεγόμενον Τρίμορφον (αὐτὴν δηλονότι τὴν θεανδρικήν μορφήν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ δεξιόθεν μὲν τὴν τῆς Θεοτόκου, ἐτέρωθεν δὲ τὴν τοῦ Προδρόμου Ἰκετευτικῶς τῇ Δεσπότῃ παρισταμένων.) Τοῦτου δὲ ἱεροῦ Τριμόρφου μόλις διακρίνονται οἱ χαρακτῆρες διὰ τὴν ἐπανθοῦσαν γηραιάν ἀρχαιότητα. Ἐπὶ ταύτης τῆς ἱερᾶς κόγχης, ὡς ἐπὶ θείας τραπέζης, ὁ Ἀπόστολος Λουκᾶς τὴν ἱερουργίαν τῶν θείων μυστηρίων ἐτέλει, καθὼς ἔχει τῶν πατέρων ἡ παλαιὰ παράδοσις. Ἰστορεῖται δὲ τοῦτο καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡσαίου γενομένην σύνοψιν, ὅπου γράφονται ταῦτα ἐπὶ λέξεως (κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Λακεδαιμονίας Θεοδώρητου) — «Εὐρέθη καὶ ἡ παλαιὰ ἀγία τράπεζα, τὴν ὅποιαν εἶχε σχεδιάσει εἰς τὴν πέτραν τοῦ βεῦνοῦ ὁ ἱερώτατος Ἀπόστολος Λουκᾶς, ὁ ὁποῖος ἰστόρησε καὶ τὴν εἰκόνα — καὶ ἔγραψε καὶ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον (ὡς καθὼς μαρτυροῦν καὶ ἄλλοι, ὅπου ἔγραψαν τὸν βίον τῶν ἁγίων πατέρων τούτων), τὴν ὅποιαν πέτραν φθειράντες καλῆτερα οἱ ἅγιοι (Θεόδωρος καὶ Συμεὼν) εἰς σχῆμα τραπέζης, καὶ κτίζοντες καὶ κῆποιον τίποτε οἰκοδόμημα εἰς σχῆμα Ναοῦ (ὅπου καὶ ὡς τὴν σήμερον φαίνεται εἰς τὴν ἀνωθεν μερίαν τοῦ ἁγίου βήματος, ὡς ἂν ἐν ἄλλο δεύτερον βῆμα, καὶ ἔχει καὶ τὴν μικρὰν τράπεζαν, ὅπου ὀνομάζεται τοῦ ἁγίου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ), κατέθεσαν ἐκεῖ τὴν ἁγίαν εἰκόνα» κτλ. Καὶ πάλιν ἐφεξῆς εἰς τὴν αὐτὴν σύνοψιν ἱστοροῦνται τὰ ἐφεξῆς: «Εἰς τὸ δεξιὸν μέρος (τοῦ Ναοῦ), ἐκεῖ ὅπου πρῶτα ἦτον τὸ καλύδιον τῆς ὁσίας, εἶναι ἕτερος ναὸς μικρὸς μὲ δύο βήματα, εἰς τὸν ὅποιον κατοικοῦμεν τὴν σήμερον, δηλονότι κατὰ τὸ ζῆν (7018 ἀπὸ κτίσεως κόσμου· ἢ τὸ 1510 μ. Χ.) ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι, ὅτε Ἡσαῖος καὶ Σωφρόνιος οἱ ῥακενδύται καὶ ἐρημίται. Καὶ τὸ μὲν ἐν βῆμα ἀπὸ πολλῶν καιρῶν πρότερον ἦτον κλεισμένον, καὶ κανεῖς δὲν τὸ ἤξευρε· πλὴν διὰ κῆποιαν χρεῖαν, εἰς καιρὸν ὅπου ἤθελον νὰ κτίσουν τὸ εἰρημένον κελλίον τῆς κατοικίας μας, ἔσονται καὶ νὰ ἔκρυσαν μὲ τὴν σφύραν τὸν τοίχον, ἀνοίχθη τὸ δεύτερον βῆμα, μέσα εἰς τὸ ὅποιον εὐρέθη ἱστορία Τρίμορφον, καὶ σταυροπήγιον μὲ σημεῖον τοιοῦτον. «††† Ἰησοῦς Χριστός» καὶ ἔγραψε καὶ τὰ κά-

τωθεν. «Σταυροπήγιον τοῦ ἀνακαινισθέντος θείου Ναοῦ, καὶ μετονομασθέντος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἀρχιεραρχοῦ καὶ θαυματουργοῦ Νικολάου, ἐνὸς τῆς Μονῆς τοῦ Σπηλαίου τῶν Γαλατῶν, παρὰ Ἰωσήφ ἱερομονάχου καθηγουμένου καὶ ἀρχιμανδρίτου τῆς αὐτῆς Μονῆς Ἀγισθὲν παρὰ τοῦ Ἱεροσολίτου Κερονίτζης Ἰωάννου». Τοῦτο τὸ Σταυροπηγιακὸν οἰκοδόμημα ἐλέγετο πρῶτα τῶν ἁγίων καὶ καλλινίκων μαρτύρων Θεοδώρων, καὶ τῶν ὁσίων Πατέρων κτλ. (α). Ἐκ τούτων τῶν λόγων τῆς Συνόψεως τοῦ ἀρχαίου Κτιτορικοῦ φαίνεται σαφῶς· α') ὅτι οἱ ὅσιοι πατέρες Θεόδωρος καὶ Συμεὼν, οἱ τὴν ἁγίαν εἰκόνα μετὰ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης εὐρόντες, ἐγνώρισαν ἐν τῇ Σπηλαίῳ καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Λουκᾶ λεγομένην ἱερουργικὴν τράπεζαν· β') ὅτι αὐτοὺς συνέπηξαν τὸν πρῶτον μικρὸν ναόν, ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Θεοδώρων (ἴσως διότι τῶν Πατέρων ὁ εἰς ἐλέγετο Θεόδωρος), καὶ ἐν αὐτῷ ἱερούργουν, καὶ αὐτοῦ τὴν ἁγίαν ἀπέθετο εἰκόνα· γ') ὅτι παρὰ τούτῳ τῷ ναῷ εἶχε καὶ τὸ ἑαυτῆς καλύδιον, ἐν ᾧ κατέθεσαν ἐγκλειστος, ἡ ὁσία Εὐφροσύνη· δ') ὅτι εἰς τὴν ἐπωνυμίαν τῶν ἁγίων Θεοδώρων (ἅφ' ὧν ἐπεφημίσθη τὸ πρῶτον ὁ ναὸς) προσέθησαν ὑστερον τῶν ἐπωνυμίαν τῶν ἁγίων πατέρων οἱ τῶν πατέρων διάδοχοι, τιμῶντες τὴν ὁσίαν μνήμην τῶν πρώτων καθηγουμένων, καὶ κτιτόρων τῆς Μονῆς (Θεοδώρου καὶ Συμεὼν), ἐν οἷς καὶ ἡ ὁσία Εὐφροσύνη· ε') ὅτι μετὰ ταῦτα διὰ τὴν στενότητα τοῦ τόπου ἔκτισαν ἄλλον ναὸν κατωτέρω πλησιάζοντα καὶ ἴσως συνεχόμετον πρὸς τὸν πρῶτον, καὶ ὁ ναὸς οὗτος ὁ δεύτερος ὑπῆρχεν ὅπου τὰ νῦν ἐστὶ τὸ Διακαχικὸν (ἐν τῇ θείᾳ βήματι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας)· φαίνονται δὲ καὶ τὴν σήμερον τὰ ἱχνη τῆς κόγχης τοῦ βήματος τοῦ δευτέρου τοῦτου ναοῦ, ἡ παρεκκλησίᾳ, πρὸς τὸ πέρας τοῦ Διακονικοῦ. Εἰς τίνος δὲ ἁγίου ὄνομα καθηγιασθῇ ὁ δεύτερος ναὸς, τὸ μὲν ἀρχαῖον ὑπόμνημα τοῦ Ἡσαίου σιωπᾷ, φαίνεται δὲ καὶ αὐτὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Θεοδώρων καὶ τῶν ὁσίων Πατέρων ἀνέκαθεν τιμώμενος· καὶ τοῦτο συμπεραίνεται ἐκ τῶν ἐφεξῆς· ζ') ὅτι οἱ περὶ τὸν ἡγούμενον καὶ ἀρχιμανδρίτην Ἰωσήφ ἀνακινίσαντες τὸ πρῶτον, τὸν ἀνωτέρω ναόν, μετωνόμασαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὡς λέγει ἡ εὐρεθεῖσα ἐπιγραφή, καὶ διὰ μεσοτείχου παντελὸς ἀπέκλεισαν ἀπὸ τοῦ δευτέρου (τοῦ κατωτέρου κτισθέντος) καὶ εἰς τοῦτον λοιπὸν τὸν δεύτερον ἀπεκληρώθη ἡ τῶν ἁγίων Θεοδώρων καὶ πατέρων ἐπωνυμία· ζ') ὁ πρῶτος κτισθεὶς, καὶ ὑστερον ἀνακαινισθεὶς, καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐπικληθεὶς ναὸς, διὰ τὸ μάλιστα τότε στενότητος τοῦ τόπου καταλειφθεὶς ἀπεκλείσθη, καὶ διὰ τοῦ μακροῦ χρόνου ἐλημονήθη· διὸ καὶ πολὺ ὑστερον, ἐπὶ Ἡσαίου καὶ Σωφρονίου τῶν ῥακενδυτῶν, πάλιν ἀνευρέθη βῆμά τε ἅγιον ἔχων ἴδιον, καὶ πα-

(α) Βλ. Σύναξιν Κανόνων κτλ. σελ. 16 καὶ 25, Ἐνετήσιον 1706.

ρακειμένην τὴν λεγομένην ἱερουργικὴν τοῦ Ἀποστόλου τράπεζαν ἀρβέντος δὲ τοῦ μεσοταίχου, ὁ κάτω ναὸς ἐφάνη πάλιν κοινωνῶν πρὸς τὸν ἀνωτέρω. Διὸ καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγει τὸν ναὸν ἔχοντα δύο βήματα· τὸ μὲν δηλονότι τοῦ κάτω ναοῦ· τὸ δέ, μικρὸν ὑψηλότερον, ἀνήκον εἰς τὸν ἄνω, τὸν πρῶτον ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Θεοδώρων καὶ ἕτερον τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐπιφημισθέντα· ἢ ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἡσαΐου (ὁπότε ὑπῆρχεν ἤδη τὸ καθολικὸν τῆς Ἐκκλησίας καθιδρυμένον οὗτος) ὁ κάτω μικρὸς ναὸς ἐπείχε τὸν τόπον ἀκριβῶς τοῦ σημερινοῦ Διακονικοῦ (πρὸς ὃ καὶ μεθιηρώθη μετὰ ταῦτα συμπεριληφθεὶς εἰς τὸ ἅγιον βῆμα τοῦ πλατυτέρου κτισθέντος καθολικοῦ) ὁ δὲ τούτου ἀνώτερος, ἐκεῖνος δὲ ὁ πρῶτος ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Θεοδώρων ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων κτισθεὶς, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου ἀνακαινισθεὶς, καὶ ἐπὶ τοῦ Ἡσαΐου ἀνευρεθεὶς, παρ' ᾧ καὶ τὸ καλῶς ὑπῆρχε τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, ἐν ᾧ καὶ τὸ σχῆμα τῆς ἱερουργικῆς τοῦ Λουκᾶ τραπέζης ἐστὶ σώζεται, αὐτὸς οὗτος ὁ ναὸς ὑπάρχει τὸ νῦν κατ' ἡμᾶς παρεκκλησίαν τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, μετὰ τοῦ Ἡσαΐου χρόνους (καθὼς φαίνεται) ἐπιφημισθεὶς εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ὀσίας, ἥτις καὶ αὐτὸς πλησίον ἐνησαύθη, καὶ συνάμει μετὰ τῶν ὁσίων ἡμῶν πατέρων τιμάται. Ταῦτα περὶ τοῦ Παρεκκλησίου τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, τὸ καὶ τῆς ἁγίας Κόρης ἐπιλεγόμενον.

§. κβ'. Ἐκ δὲ τούτου πάλιν προχωροῦντες μικρὸν πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ εὐρίσκομεν ἄλλα παρεκκλησία τρία, κείμενα σχεδὸν κατὰ σειρὰν· τιμῶνται δέ, τὸ μὲν ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας καὶ πανσόφου παρθενομάρτυρος Αἰκατερίνης· τὸ δέ, τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ· καὶ τὸ τρίτον τῶν παμμεγίστων ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ, καὶ πασῶν τῶν ἐπουρανίων Δυνάμεων (διὰ τοῦτο καὶ τῶν Ἀσωμάτων συνήθως ἐπιλέγεται). Τούτων δὲ τῶν τριῶν παρεκκλησιῶν τὰ ἱερὰ βήματα περατοῦνται ἄνωθεν πρὸς αὐτὸν τοῦ καθολικοῦ Ναοῦ τὸν τοῖχον, ἐφ' ᾧ αἱ τρεῖς εἰρημέναι πύλαι τοῦ ἔσω Νάρθηκος, ἢ δὲ πρὸς δυσμὰς ἀποπεράτωσις τῶν παρεκκλησιῶν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ μέσον τοῦ Νάρθηκος. Ἀνωτέρω δὲ καὶ περίεξ τῶν παρεκκλησιῶν τούτων εὐρίσκονται διάφορα εὐρύχωρα κελλία τῶν τε προηγουμένων, καὶ λοιπῶν προσεστώτων τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου, καὶ πλησίον παρακείμενα διὰ τοὺς αὐτῶν ὑπηρέτας, καὶ τινα δρύφικτα (τὰ κοινῶς ἡλιακὰ λεγόμενα) πρὸς ἀναψυχὴν τοῦ καύματος.

§. κγ'. Ἐπιστρέφοντες δὲ πάλιν τοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς ὁσίας ἡμῶν μητρὸς Εὐφροσύνης παρεκκλησίου, καθεῖθεν ἀνερχόμενοι βαθμίδας ὀκτώ, φθάνομεν εἰς τὸν πρόδομον τοῦ μεγάλου ξενῶνος (τοῦ καὶ χυδαϊότερον ἐπιλεγόμενον ἀρχονταρικίου). Τοῦτο τὸ οἰκοδόμημα κατεσκευάσται διωρισμένον ἐξεπλήτηδες πρὸς ἀνετον ὑποδοχὴν καὶ φιλοξενίαν τῶν θεοφιλῶν προσκυνητῶν· καὶ ἔχει πάντα τὰ στρώματα καὶ καθίσματα, ὅσα χρησιμεύουσι πρὸς ἀξιοπρεπεῖς ὑποδόχας. Ἔστι δὲ καὶ

εὐρυχωρότατον καὶ παντοδαπῆς ἀπόψεως καὶ θεωρίας ἀνάμεστον, ἀναπαύον καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τῶν εὐλαβῶν προσκυνητῶν. Ἀπέναντι δὲ τούτου πρὸς βορρᾶν εὐρίσκονται καὶ ἕτερα τρία δωμάτια διὰ τοὺς ὑπηρέτας αὐτῶν, καὶ ταῦτα κατάλληλα πρὸς τὴν τούτων ἀνάγκην. Κατὰ δὲ τὰ δεξιὰ τοῦ ξενῶνος πρὸς δυσμὰς ὡκοδομηταὶ καὶ δρύφακτον, ἢ ἡλιακὸν ἐξώστεγον, ἐκ τοῦ προδόμου τὴν εἴσοδον ἔχον, οὕτινος τὸ μὲν πλάτος ὀργυιὰ μία καὶ ἡμίσεια, τὸ δὲ μήκος ὑπὲρ τὰς ὀκτώ. Καὶ πάλιν ἐκ τῆς ἐξώθεν τοῦ ξενῶνος παρόδου πρὸς ἀριστερὰν ἀνερχόμενοι βαθμίδας δεκάοκτώ, φθάνομεν εἰς ἄλλον οἶκον, ἔπου πρότερον ἦσαν οἱ ἱεροὶ κώδωνες, ἢ τὸ κωδωνοστάσιον (καμπαναριον), ἤδη δὲ κατέχουσι τὸν τόπον κελλία τῶν πατέρων. Καταβαίνοντες δὲ καὶ ἐντεῦθεν ἄλλην εὐρίσκομεν κλίμακα πρὸς ἀνατολὰς, ἀγούσαν εἰς ἄλλα τῶν πατέρων δωμάτια καλὰ καὶ μεγάλα, καὶ πρὸς ὑποδοχὰς ξένων ἐπισήμων ἐπιτήδεια. Πύργου θέαν παρέχουσι τὰ δωμάτια ταῦτα μετέωρα καὶ δίσταγα κτισθέντα. Παράκειται δὲ πρὸς αὐτὰ καὶ ἕτερος πύργος ὁμοίον εὐπρεπῶν δωμάτων, ἔχων τὴν ἀνάσασιν ἐκ τοῦ μέρους τοῦ ξενῶνος.

§. κγ'. Μετὰ ταῦτα καταβαίνοντες τὰς κλίμακας θέν ἀνήλθομεν, καὶ παροδεύοντες αὐθις τὸ παρεκκλησίον τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, κατερχόμεθα πάλιν εἰς τὸν ἔξω Νάρθηκα τοῦ Καθολικοῦ καὶ διελθόντες εἰς τὸ παρκαείμενον πρόστωον (ἐνθα τὰ καθίσματα) βλέπομεν δύο θύρας πρὸς τὰ δύο τοῦ προστόου πέρατα, τὴν μὲν πρὸς νότον ἐκ δεξιῶν, τὴν δὲ πρὸς ἀριστερὰν κατὰ μεσημβρίαν· ἀγούσι δὲ αἱ θύραι ἐκάτεροι εἰς σειρὰς κελλίων δρομικῶς ὡκοδομημένων, καὶ προαύλιον ἐχόντων ἐκτενέστερον ἐκατέρωθεν μαρμαρόστρωτον καὶ ἰσόπεδον τῷ προστόῳ. Κατὰ δὲ τὴν σειρὰν τὴν ἀριστερὰν ἐγγιστα τῆς θύρας τοῦ προστόου κρέμονται καὶ οἱ ἱεροὶ κώδωνες τοῦ Μοναστηρίου, διάτορον ἡχοῦντες, καὶ λίαν ἐξάκουστον, διὰν σημιλίνωσι τὰς τεταγμένας ὥρας τῶν προσευχῶν. Ἐπανερχόμενοι δὲ πάλιν διὰ τοῦ προστόου εἰς τὸν ἔξω Νάρθηκα, κάμπτοντες πρὸς ἀριστερὰν, εὐρίσκομεν ἐπίπεδον πλαγιάζον καὶ μικρὸν τι κατωφερές· τὰ δ' αἶμα διὰ θόλου κυλινδροειδῶς ὡροφωμένον. Ἐπ' αὐτοῦ βαδίζοντες ὀργυιὰς περίπου δέκα φθάνομεν εἰς αἰθούσαν (σάλλαν), ἥτις τὸ μὲν πρόσωπον ἔχει πρὸς δυσμὰς ἀνοικτὸν εἰς ὑποδοχὴν φωτός, καὶ διὰ θυρίδων ὑελλίων πεφραγμένον διὰ τὸ φύχος· τὸ δὲ πρὸς ἀνατολὰς μέρος τῆς αἰθούσης ἀποπερατοῦται πρὸς αὐτὸ τὸ σπήλαιον, ἔπου ῥέει ἀενάως καὶ ἡ παραδόξως καθυποδειχθεῖσα πηγὴ, δι' ἧς ἀπεκαλύφθη εἰς τὴν οἶκον Κόρην ἢ πάνσεπτος εἰκὼν τῆς Θεοτόκου (καθὼς ἱστορεῖται ἐφεξῆς ἐν τῇ τῶν ἁγίων βιογραφίᾳ)· αὐτὸ δὲ τὸ πηγάζον ἱερὸν ὕδωρ ἔχει μὲν τὴν ἀρχὴν ὑποκάτωθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ εὐαχρὸς ναοῦ μετωχθεῖσθαι δὲ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος δι' ὑπογείων σωλήνων ὥπως εὐκοπώτερον χρησιμεύῃ πρὸς τὰς χρεῖας τῶν πατέρων· ῥέει δὲ τὸ νάμα καθαρὸν καὶ διαυγές καὶ ποτιμώτατον, καὶ πάντοτε

διαρκῆς καὶ ἄφθονον ἀναδύον. Ἄνω δὲ τῆς καλιβρότης πηγῆς ἀνεστή-
λνται καὶ σεθαυμία τῆς Θεοτόκου εἰκὼν πρὸς ἀνάμνησιν τῆς παραδό-
ξου εὐρέσεως· καὶ ταύτης ἔμπροσθεν τῆς παρὰ τὴν πηγὴν ἁγίας εἰκό-
νος ζείφωτος λάμπει λύχνος. Αὐτῆς δὲ τῆς αἰθούσης τὰ μὲν ἄνω θόλος
ἔχει κυλινδραιοειδῆς· τὸ δὲ μήκος ἀπὸ τῆς πηγῆς μέχρι τῶν φωτοφόρων
θυρίδων ὑπερβαίνει τὰς δέκα ὀργυιάς, τὸ δὲ πλάτος εἰς ὀργυιάς ἐκτεί-
νεται δύο. Ἐξ αὐτῆς δὲ πάλιν πρὸς βορρᾶν βαδίζοντες διερχόμεθα
καὶ ἄλλο χωρίον, καὶ τοῦτο πλαγιάζον καὶ ὑπτιον. Θόλος δὲ καὶ τοῦτο
στεγάζει κυλινδρωτός, ἔχων τὸ μὲν μήκος ὀργυιάς δύο καὶ ἡμίσειαν,
τὸ δὲ πλάτος μίαν καὶ μικρόν τι πρὸς· ἡρέμα δὲ καὶ δι' αὐτοῦ κατελ-
θόντες καταντῶμεν εἰς τὸν τραπεζῶνα ἢ τραπεζεῖον (χυδαϊότερον τρα-
πεζαρεῖον), τὸ καὶ ἀριστήριον. Ἐχει δὲ καὶ τοῦτο πρὸς δυσμὰς με-
γάλας θυρίδας φωταφωγούς, ὑλοφράκτους διὰ τὴν ψύξιν τοῦ χειμῶνος·
τὰ δὲ πρὸς ἀνατολὰς περατοῦνται πρὸς τὸ σπήλαιον, καὶ τὸν ὄροφον
ἔχει θολοειδῆ, τὸ δὲ ἑδάφος πλακόστρωτον, καὶ μακρὸν μὲν ὑπὲρ τὰς
δώδεκα ὀργυιάς, κατὰ δὲ τὸ πλάτος, δύο καὶ ἡμίσειαν. Παράκειται δὲ
πρὸς τὰ δυσμῶθεν δεξιὰ τοῦ τραπεζῶνος καὶ ἀρτοθήκη, ταμεῖον μικρόν,
ἄρτους ἔχον ἀνελλειπείς, καὶ κοινῶς λεγόμενον ἄρτοφόριον. Ἐπὶ δὲ
τοῦ πρὸς ἀριστερὰν τοῖχου τοῦ τραπεζῶνος βλέπεις ἐξωγραφισμένους
κατὰ σειρὰν ἁγίας εἰκόνας· πρώτην μὲν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐφεξῆς
δὲ τοῦ τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ, καὶ τῶν αἰοδιμῶν τῆς πανσε-
πτου εἰκόνας εὐρεθῶν Θεοδώρου τε καὶ Συμεῶν, καὶ τῆς ὁσίας Εὐφρο-
σύνης· κατὰ δὲ τὸ μέσον αὐτῶν, μικρόν τι πρὸς τὰ ἄνω καὶ τῆς Θεο-
τόκου ἱστορήται εἰκὼν, ἀκριβῶς ἀντίτυπος τῆς ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ ζωγρα-
φηθείσης· ἀπωτέρω δὲ πάλιν φαίνεται ἡ ὁσία, βοσκοῦ φέρουσα τὸ
σχῆμα· καταντικρὺ δὲ ταύτης ἡ πηγὴ, καὶ πηγηγέτης τράγος, καὶ
τ' ἄλλα τῆς ἱστορίας, καθ' ἣν ἀπεκαλύφθη ἡ πάνσεπτος εἰκὼν.

§ κδ'. Ἀπὸ δὲ τοῦ τραπεζῶνος ἐξελθόντες, πρὸς δυσμὰς βαδίζον-
τες, καταβαίνομεν διὰ κλίμακος εἰς ὁρομικὴν κελλίων σειρὰν· ἡκεῖθεν
ἄλλη κλίμαξ, καὶ κατὰθασις, καὶ κελλίων σειρά· μετὰ δὲ ταύτην
εὐρίσκεις κλίμακα μεγάλην, λίθου πεποιημένην, ἥτις ἄγει κάτω εἰς τὸ
οἰνοδοχεῖον καὶ τὸν ἔσχατον πυθμένα τοῦ Σπηλαίου. Ἐντεῦθεν δὲ πάλ-
ιν διὰ τῶν αὐτῶν ἀνόδων παλινδρομοῦντες πρὸς τὴν εἰρημένην καλ-
ιβρότην πηγὴν, καὶ στρέψαντες αὐτῆς δεξιόθεν βαδίζομεν ὀργυιάς πε-
ρίπου ἔξ, καὶ φθάνομεν ὅπου τὸ μαγειρεῖον, καὶ τὸ ἄρτοποιεῖον, καὶ
τρεῖς ἀλεύρου ἀποθήκαι, καὶ κλίβανος ἡ φούρνος μέγιστος εἰς ὅπτησιν
ἄρτων, μακρὸς μὲν ὀργυιάς δύο καὶ ἡμίσειαν, ὀλίγη δὲ μικρότερον
ἔχων τὸ πλάτος, τὸ δὲ ὕψος ἔνδοθεν, ὅσον ἀνδρός· πλησίον δὲ τούτου
παράκειται καὶ ἕτερον κλιβάνιον ἐπίτηδες κατεσκευασμένον, ὅπου μόνον
ὀπτῶνται τὰ ἱεραουργικά πρόσφορα· παράκειται δὲ καὶ τὸ ἐψητήριον.
ὀσπρίων καὶ λαγάνων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μαγειρεῖον ἄκνισσον ὄν.
Ἀπωτέρω δὲ τῶν φούρνων ἀπόκειται αἱ ξυλοθήκαι, καὶ τ' ἄλλα τὰ

χρήσιμα πρὸς τὴν τῶν σωμάτων διατροφήν. Τούτων δὲ πάντων πρὸς
ἀνατολὰς τοῦ Σπηλαίου κειμένων αὐτοφυῆς ἐπικείται στέγη τὸ Σπή-
λαιον αὐτό, πλατὺ κατ' ἔκείνη τὰ μέρη κολπούμενον· ἔχει δὲ καὶ ἄνω-
θεν εὐρύστορον ὀπκίαν, ὡς καπνοδόχην, ἀναφυσῶσαν τὸν καπνὸν ἔξω
τοῦ Σπηλαίου. Ἀποστρέφοντες δὲ πρὸς νότον εὐρίσκομεν ἄλλην εἰσοδὸν
καὶ κλίμακα μακρὰν φέρουσιν εἰς οἶκημα χωριστόν, ὅπου καίτοι καὶ
τὸ ψυχροτροφεῖον, ἐν ᾧ τὰ πρὸς τροφήν καὶ θεραπείαν ψυχῶν τεθησάρι-
σται, λέγω δέ, ἡ βιβλιοθήκη· πλησίον δὲ ταύτης ὠκοδόμηται δωμάτιον
εὐπρεπές, εἰς μελέτην χρήσιμον, καὶ ἐφεξῆς τὸ σκευοφυλάκιον, καὶ ἄλλα
τινὰ τῶν πατέρων καλλία. Ἐπιστρέψαντες δὲ διὰ τῆς αὐτῆς κλίμακος
ἐξερχόμεθα καὶ αὖθις· εἰς τὸ φέρον πρὸς τὸν Νάρθηκα κατωφερὲς ἔδα-
φος, καὶ κάμψαντες πρὸς ἀριστερὰν τοῦ Καθολικοῦ Ναοῦ, εὐρίσκομεν
ἄλλην κλίμακα δωδεκάδαμον, ἥτις ἄγει πρὸς τὸ παρεκκλήσιον, τὸ
πάσαι μὲν ποτε λεγόμενον καὶ ὄν Κοιμητήριον, νῦν δὲ τιμώμενον ἐπ'
ὀνόματι τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ
Θεολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοῦ ῥήμονος· πλησιάζει δὲ τοῦτο πρὸς
τὸν μίσην τοῦ Καθολικοῦ θεοδμητον θόλον, τὸν ἐπεριδόμενον εἰς τὸν
πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ βόρεια τοῖχον τοῦ Ναοῦ.

§ κε'. Εὐρίσκοντες προσέτι σποράδην ἐνδοθεν τοῦ Σπηλαίου καὶ
ἄλλα οἰκοδομὰ, ὅσον σιτοδόχοι ἀποθήκαι, καὶ ταμεῖα, καὶ ἄλλα διὰ
τὴν κατασκευὴν ἄξια περιεργείας.

§ κς'. Καθόλου δὲ τὸ κύτος τοῦ Μεγαλωνύμου Σπηλαίου, αὐτὸ
καθ' αὐτὸ χωρὶς τῶν οἰκοδομῶν θεωρούμενον, ὑπάρχει τριπλὸν καὶ ὁλον
τριγλάφυρον, ἢ τρίκολπον, εἰς τρεῖς κόλπους ἢ πτυχὰς αὐτοφυῶς διη-
ρημένον, ὡς ἐκ τῆς κάτω βάσεως· δηλονότι, καὶ τῶν δύο τῶν ἐκ πλα-
γίων ἀνωτέρω βαθμηδὸν προεβλημένων ὁλον ἀκροτηρίων· ἔθεν καὶ τρί-
στεγον ἢ τρίπατον ἂν λέγοιτο τὸ αὐτό, καθὼς εἶπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν
(κεφ. Β. § 6.). Καὶ τὸν μὲν κάτω κόλπον ἢ πυθμένα (ὅπου κατ' ἀρχὰς
ἐνεφώλευεν ὁ μέγιστος ἐκεῖνος δράκων, περὶ οὗτινος ἱστορήται ἐν τῇ τῶν
πατέρων βιογραφίᾳ) τανὺν ἐπέχει ὁ οἰνῶν, ἢ οἰνοθήκη, ἐν ᾗ τὰ σκεύη
τὰ οἰνοδόχα· ὑπάρχει δὲ λίαν εὐρύχωρον τὸ μέρος τοῦτο τοῦ κοιλώμα-
τος, καὶ κατάψυχρον, καὶ τὸν θόλον τῆς ὀροφῆς· καθύπερον ἔχει καὶ
ὕδρογόνον ὥστε πολλὰ τοῦ τῆς ὀροφῆς πυκναὶ ρανίδες ὕδατος ἀνυγρά-
ζουσαι καὶ περὶ τὰ πλαγιάζοντα συρρέουσαι κατὰστάζουσιν ἐνδελεχῶς,
καὶ συναγόμεναι εἰς ἓν, πηγὴν ἀποτελοῦσιν, ἥτις διὰ σωλήνων ὑπονό-
μων ἔξω τοῦ Σπηλαίου πρὸς βορρᾶν ἐξερχομένη καθυπηρετεῖ ταῖς
χρεῖαις τῶν βυσσῶν καὶ σκυτοτόμων τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου. Ὑπεράνω
δὲ τοῦ πρώτου τούτου κόλπου ἐπικείται καὶ δεύτερον εὐρυχωρότερον
καὶ γλαφυρότερον κοίλωμα διαιρούμενον μέχρι τινὸς ἀπὸ τοῦ πρώτου
κόλπου διὰ τῆς μεταξὺ προεβλημένης βάσεως, ἥτις ἐκ τῶν νοτίων τοῦ
κύτους ἐκφυομένη πλευρῶν, ἐμφασιν ἀκρωτηρίου παρέχεται· καὶ ἔστι
τὰ μὲν ὑποκάτω κοίλη, τὸν θόλον τοῦ κάτω πυθμένος ποιοῦσα, τὴν δ'

νός, ὁ λεγόμενος Πανηγυρίστρα, διότι πάλαι κατ' αὐτὸν ἐμπορικὴ συνίστατο πανήγυρις πολλῶν πολλαχόθεν συνερχομένων ἐμπόρων, οἵτινες ἀρχόμενοι εἰς προσκύνησιν τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου κατὰ τὴν ἐ. Αὐγούστου (ὁπότε καὶ ἡ μνήμη τῆς Θεοτόκου πανηγυρίζεται κατὰ τὴν Μονήν), ἐπεὶ μετὰ τὴν ἐορτὴν καταβαίνοντες ἐκεῖ πλησίον συνεκρότουσαν καὶ πανήγυριν ἐμπορικὴν συνήρχοντο δὲ καὶ τῶν ἑτεροδόξων πολλοί· ἐκ δὲ τούτου συνέβαινον καὶ καταχρήσεις· καὶ ἄλλως δὲ αὐτοὶ ἐφαίνετο τὸ περὶ τὰς ὡγὰς καὶ π. ἄσεις καπηλικὸν ἐνεργούμενον, ἂν καὶ μακρὰν τῶν ἱερῶν τῆς Μονῆς περιδῶλον, ἀλλ' ὅμως ὑπ' ὄψιν τῶν μοναχῶν διὰ ταῦτα κατ' αἰτήσιν καὶ σπουδῇ τῶν σεβασμιῶν πατέρων ἐκπαλαί μετετέθη ἡ πανήγυρις αὕτη εἰς τὴν πόλιν τῶν Κλαδρύτων, ἔπου καὶ τὴν σήμερον συναθροίζεται. Ἐπὶ δὲ τῆς Πανηγυρίστρας ἀνάκεινται καὶ ναῖδρια δύο, τὸ μὲν ἐπ' ὀνόματι τῆς παναγίας καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος τιμώμενον, τὸ δὲ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου· καὶ μετόχιον μικρόν, ἡ μάλλον ἡσυχαστήριον, ἔχον δύο κελλία, καὶ περίξ δύο κήπους καὶ ἀμπελώνας καὶ ῥοδῶνας· παράκεινται δὲ καὶ δένδρα καρποφόρα, καρύαι, καὶ κέρασοι, καὶ συκαί, καὶ ἀμυγδαλαί, καὶ μηλέαι· καὶ τὰ τοιαῦτα· καὶ κυπάρισσοι δὲ ἀειθαλεῖς καὶ πίτυς καὶ κέδροι καὶ τερέδινθοι καὶ ὄρυς. Ἀνωθεν δὲ πάλιν τοῦ κοιμητηρίου μικρὸν πρὸς τὸ νοτιώτερον ἀνελθοῦσιν, ἄσος ἐλατῶν ἀναβαίνει μακρὴν (ὅθεν καὶ τὸ χωρίον λέγεται κοινότερον Σταυροέλατος)· καὶ παρ' αὐτῇ Μετόχιον καὶ ἀμπελῶν, καὶ Ναὸς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ· τοῦτον ὁ Αἰγύπτιος κατέκαυσεν, ὁπότε ματαίως ἐπεστράτευσεν κατὰ τοῦ Σηλαιού.

§ 6'. Πρὸς δὲ τὸ βόρειον μέρος τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου διὰ τῆς ἐξωτῆς αὐλείου πύλης ἐξερχομένων, πύργος κεῖται στεβρὸς καὶ παλαιός, καὶ πλησίον ἐκπηδᾷ ῥοχθίζων ὕδατος ὀλκός, ὁ συναγόμενος ἐκ τῶν ἐν τῇ κατωτάτῃ τοῦ Σηλαιού κοιλότητι κατὰ τὸν οἰνῶνα στακτῶν λιθάδων (καθὼς προείπομεν). Ἀπωτέρω δὲ τούτου μεγάλη δεξαμενὴ, ἐν ἣ βυρσεύονται τὰ δέρματα πρὸς κατασκευὴν σανδάλων καὶ υποδημάτων τῶν μοναχῶν. Ἀσχοῦσι δὲ καὶ τὴν σκυτοτομικὴν ἐν τῇ Μοναστηρίῳ, καὶ βαπτικὴν δὲ προσέτι καὶ χαλκευτικὴν καὶ σχοινοποιεῖν, καὶ σάκκων ἡ κιλικίων ὕφαντικὴν, καὶ εἰ τις ἄλλη τέχνη παρέχει τὰ πρὸς τὰς ἀναγκαίας χρεῖας τῆς Μονῆς καὶ τῶν πατέρων· καὶ πολλοὶ τούτων εὐχαρίστως ἐν αὐταῖς κοπιῶσιν «ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσίν». Μικρὸν δ' ἀπωτέρω τῆς δεξαμενῆς ἀναδύζει πηγὴ, κάλλιπτον ὕδωρ, ὀλίγον ὅμως· διὸ καὶ ταμιεύουσι τοῦτο, κεκλεισμένον κατέχοντες τὸ ἔλυστρον, ὅπως συναγόμενον τὸ ὕδωρ ἐπαρκῆ πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἱποκόμων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐκεῖ περίξ τὰς διατριβὰς ἔχοντων ὑπηρετῶν. Πλησίον δὲ τῆς πηγῆς παλαιὰ πλάτωνος ἀμφιλαφής· καὶ περαιτέρω, μέγας χορτῶν, καὶ ἐπέκεινα, τὸ χειμερινὸν ἱπποστάσιον (τὸ κοινῶς, σταδός), ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ζῶα χωροῦν· ἡ δὲ στέγη,

θόλος κυλινδρωτός· τούτου δὲ σύνεγγυς καὶ οἶκημα τῶν ἱποκόμων διπλοῦν τετοιχισμένον, τὰ μὲν ἐμπροσθεν ἔχον εὐάερα καὶ ψυχρινὰ διὰ τὸ θέρος, τὰ δ' ἔσθωθεν ἄλεινὰ καὶ θερμότερα διὰ τὸν χειμῶνα· ἀπέναντι δὲ τούτου πρὸς ἀνατολὰς κεῖται σταδὸς ἄλλος καλοκαιρινός· ἐπέκεινα δὲ τούτου, χαλκεῖον ἔπου κατασκευάζονται τὰ πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ Μοναστηρίου χρειώδη χαλκώματα καὶ σιδηρικά· καὶ ὑπερθεῖν τούτου καταγωγή δύο πρὸς κατοικίαν τῶν ἐργατῶν· τὸ μὲν, χειμέριον τὸ δὲ, θερινόν. Διὰ τοῦ τελευταίου τούτου διέρχεται καὶ ὁδὸς εἰς Ἐκκλησίαν φέρουσα, τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου, τοῦ Μύρων τῆς Λυκίας Ἐπισκόπου, τιμωμένην· κεῖται δὲ αὕτη σύνεγγυς, αὐτόκτιστον ἔχουσα τὸ ἥμισυ τὸ πρὸς ἀνατολὰς, ἐντὸς μικροῦ τινοῦ σηλαιού. Ἀπέναντι δὲ τοῦ παρεκκλησίου τούτου, στάδιον ἐν περίπου μὲθ' ἡμίσεως ἄνω πρὸς βορρᾶν ἀνερχομένους, κεῖται σπήλαιον ἄλλο μικρὸν ἄντρον καὶ τοῦτο, αὐτόγλυφον, καὶ Ναὸς ἁγίος ἐν αὐτῷ τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἐνδόξου καὶ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου. Ἀσκητήριον δὲ τὸ σπήλαιον τοῦτο λέγει παλαιὰ παράδοσις, ἐν ᾧ τὴν ἀρετὴν ἡσκούοντο πατέρες ἀρχαῖοι, φιλήρημοι καὶ ἡσυχασταί· τοῦτο δὲ κηρύττει καὶ τὸ χωρίον αὐτὸ παντέρημον ἐν. Τραχεῖα πρὸς τοῦτο φέρει καὶ δύσβατος ἀνοδὸς, εἰκὼν τις οὕτα καὶ ὑπογραμμὸς τῆς Εὐαγγελικῆς ἐκείνης ὁδοῦ, «τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης». Ὅταν οὖν φθάσῃ εἰς τοὺς πρόποδας τῆς σπηλαίας, κλίμακας εὐρίσκεις ἀλλεπαλλήλους τέσσαρας, δι' ὧν ἀναβαίνουσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ αἱ μὲν πρῶται τρεῖς ἀπὸ τε ξύλων καὶ σανίδων ἐτεκτονήθησαν· ἡ δὲ τετάρτη κατεσκάφη λαξευτὴ κατ' αὐτὴν τὴν πέτραν τοῦ σπηλαιού· καὶ ἔχουσιν ἡ μὲν πρώτη κλίμαξ βαθμίδας δεκαπέντε, ἡ δὲ δευτέρα δεκατρεῖς, καὶ ἡ τρίτη ὀκτώ, ἡ δὲ, τέλος, τετάρτη καὶ κορυφαία βαθμίδας ἔχει λαξευτάς· εἰκοσιπέντε· πάσαι βαθμίδες ἐξήκοντα καὶ μία· καὶ τοιαύτη μὲν ἡ ἀνοδὸς φρίκην εἰς τοὺς ἀσυνειθίστους ἐμποιοῦσα καὶ κίνδυνον διὰ τὸ ἀποπτὸν ὕψος, ἰλιγγιώντων τῶν ἀναβαίνοντων, ὅταν ἐπιβλέπωσι πρὸς τὰ κάτω πανταχόθεν ἀπόκρημνα βάραθρα. Ἡ δὲ Ἐκκλησία παλαιὰ καὶ τετράγωνος, ὀργυιὰς δύο καὶ ἡμίσειαν κατὰ μῆκος καὶ πλάτος ἔχουσα. Ὅλου δὲ τοῦ ἄντρου τὸ μῆκος μὲν ὀργυιαὶ εἰκοσιδύο καὶ ἡμίσεια, τὸ δὲ πλάτος δύο καὶ ἡμίσεια· ἔχει δὲ καὶ ὕδωρ ὀλίγον ὑποκάτωθεν τῆς ἁγίας Προσκομιδῆς ἀνυγρᾶζον, πρὸς ζωάρκειαν ἀνθρώπων εὐαρθμων μόλις ἄρκουν· καὶ τοῦτο κατὰ θέαν, οἷμαι κηδεμονίαν ἀναδύσαν διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ τότε ἀσκούμενους ἁγίους ἐκείνους ἡσυχαστάς.

§ γ'. Κάτω δὲ κατὰ κάθετον εἰς τοὺς πρόποδας ταύτης τῆς σπηλαίας ἔστι καὶ ἄλλη σπηλαία παρομοίως αὐτοφυής, πέντε περίπου ὀργυιὰς ἐμβαθυνομένη. Ἐν ταύτῃ κατέφυγον κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν πρόσφυγες πολλοὶ (μηκέτι τοῦ Μοναστηρίου χωροῦντος διὰ τὸ πλῆθος τῶν συρρέοντων)· καὶ κανόνιον εἶχον τηλεδύλον,

δι' οὗ ἐκανονοδόγησαν εὐθαρσῶς τὸ παρὰ τὰς ὁχθας τοῦ Βουραϊκοῦ πλησιάσαν πολυάριθμον τοῦ Ἰσραήλου ἱππικόν, ὅπότε ἐπλήθυνεν ὁ βάρος οὗτος πειρώμενος τὸ ἱερὸν Σπηλαίον ἐξ ἐφόδου λαβεῖν (ὡς λέγομεν ἐφεξῆς).

§ δ'. Ἀπέναντι δὲ πάλιν τοῦ προειρημένου μετεώρου σπηλαίου καὶ τοῦ κατ' αὐτὸ Νχοῦ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, δύο στάδια περίπου πρὸς νότον ἄπιοσιν, παρ' αὐτὴν τὴν κορυφὴν τοῦ μεγάλου Σπηλαίου καὶ κατ' εὐθείαν ἐπάνω τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου φιλοδομήται καὶ ἕτερον παρεκκλήσιον τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐνδόξου Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· κύκλῳ δὲ τοῦτο περιβάλλει τεῖχος καὶ πύργος ὀχυρὸς, κτισθεὶς ὑπὸ τῶν πατέρων κατὰ τὰ μέσα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως· καλὸν δὲ καὶ χρήσιμον τὸ φρούριον διὰ τὸ περίοπτον· ὀχυρῶς δὲ καὶ τὴν ἐκ τοῦ στομίου προέχουσαν στέγην τῶν οἰκοδομῶν προφυλάττει, ἄνωθεν ἐφεδρεῖται καὶ μακρὰν ἀπειρῶν, ἂν τις τῶν πολεμίων ἢ λίθους, ἢ καύσιμον ὕλην συμφορήσας κατακυλίη πρὸς βλάβην τῶν οἰκοδομῶν (α'. Ἀνωτέρω δὲ καὶ ἕτερος πύργος, καὶ ὀχυρὸν κανονοστάσιον, ἐν καὶ μόνον ἔχον κανόνιον. Ἐτηλεδόλησαν δὲ καὶ δι' αὐτοῦ οἱ πολεμισταὶ τὸν ἀναπάντα περὶ τοῦ Ἰσραήλου στρατὸν (καθὼς καὶ τοὺς ἱππεῖς αὐτοῦ διὰ τοῦ προῤῥηθέντος τῆς κάτω σπηλαίας τηλεδόλου). Κατεδρόντησε δὲ τὸν Αἰγύπτιον Κεφρήνα, καὶ ἑκατέρωθεν ἀπεδίωξε κατασχυμένον αὐτὴν ἢ παγκρατῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου προστάτης καὶ Δέσποινα, καθὼς λέγομεν πλατύτερον ἐν τῇ οἰκίῳ τύπῳ (6) Καὶ τοιαῦτα μὲν ὑπάρχουσι τὰ ἐκτὸς τοῦ ἱεροῦ Σπηλαίου καὶ τῆς κατ' αὐτὸ περιοχῆς.

§ ε'. Αὐτῆς δὲ, τέλος, τῆς περιοχῆς ὁ ἐξώτατος περίβολος τεῖχος ὑπάρχει μακρὸς εὐθὺς ἀπὸ τῆς σιδηρᾶς πύλης ἀρχόμενος, καὶ περικλείει μάλιστα τὰ πρὸς δυσμὰς καὶ τὰ βορειότερα τοῦ ἱεροῦ Σπηλαίου· τὰ δὲ πρὸς νότον καὶ πρὸς ἀνατολὰς αὐτὴ περιδέδληκεν ἢ μονόπετρα, αὐτοφυῶς ὠχυρωμένη. Ἐχει δὲ τὸ τεῖχος πύλας ὅσας τρεῖς, δύο μὲν, τὰς νεωτέρας, καὶ τρίτην τὴν ἀπ' ἧς ἀρχεται (καθὼς εἴπομεν), μᾶλλον δὲ πρώτην καὶ κυρίαν, αὐτὴν δηλονότι τὴν σιδηρᾶν, ἣτις ἔκπαλαι πρὸς τὸ νότιον σκέλος τοῦ στομίου κατεσκευάσθη πρὸς νότον ἀνεμὸν βλέπουσα (βλ. κεφ. 6. § 6.). δι' αὐτῆς εἰσέρχονται εἰς τὴν Μονὴν καὶ οἱ εὐλαβεῖς προσκυνηταί. Ὑπεράνω τῆς μεγάλης ταύτης πύλης εἰς κοίλωμα τετράπλευρον ἐγγέγραπται καλλίστη εἰκὼν ἢ ἐφεξῆς. Ἐν τῇ

(α) Εἰς τὸν ἐν τῇ πύρῳ τούτῳ ναὸν ἐπιγράφεται τὸ ἐφεξῆς τετράστιχον ἐπιγράμμα:

«Τὸν δὲ καθιδρυσάντο Θεῷ περικαλλέα νηόν,
Αἰγυπτίων ὅλον σμήνος ἀπώσάμενοι
Οἰόβιοι μεγάλου σπηλαίου· κομμονίην δὲ
Αὐτῇ Σηλαίτις παμβασιλεία δίδου.

(β) Βλ. Μέρο. κεφ. Ζ, θαῦμ. θ.

μέσῳ κάθεται ἐπὶ θρόνου ἢ παντάνασσα Θεοτόκος φέρουσα τὸν μονογενῆ αὐτῆς υἱὸν καὶ Θεὸν ἐν ἀγκάλῃ τῇ δεξιᾷ· γύρωθεν δὲ παρίστανται δώδεκα προφῆται εἰς ἄλλεπάλληλα κυκλωτερῇ διαγράμματι ἀνιστορημένοι, οἱ ἐφεξῆς· δεξιόθεν μὲν ἄνω πάντων ὁ Δαβὶδ, εἰτα Μιχαῖλος, Ἰερεμίας, Γεδεὼν (διὰ τὸν πόκον). Ἠσαΐας, καὶ (κάτω πρὸς τὴν εἰσόδον τῆς πύλης) Μωϋσῆς ὁ θεόπτης· ἐξ ἀριστερῶν δὲ Σολομών, Ἀγγαῖος, Δανιήλ, Ἰεζεκιήλ, Ἀβδακούμ, καὶ ἔσχατος Ἀαρὼν ὁ ἀρχιερεὺς, ἀντικρὺ τοῦ Μωϋσέως. Ἐκαστος τῶν προφητῶν φέρει βιβλίον εὐαγγελίου, καὶ ἐν αὐτῇ τὴν εἰς τὴν Θεοτόκον προφητείαν αὐτοῦ· κατακόρυφα δὲ πάντων τῶν προφητῶν καὶ τῆς εἰκόνος κάθεται ἐπὶ θρόνου ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ἐξω δὲ πάλιν τῶν κυκλωτέρων διαγραμμάτων ἐν οἷς οἱ προφῆται, καὶ παρ' αὐτὰς τὰς ἑκατέρωθεν ἀκρας τοῦ τετραπλεύρου παρίστανται δεξιόθεν μὲν ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, καὶ ἀνωτέρω, ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ· ἀριστερόθεν δὲ Παῦλος ὁ Ἀποστόλος, καὶ ἀνωτέρω, ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ. Πρὸς δὲ τὰς ἄνω γωνίας τοῦ τετραπλεύρου καθιστόρηται ἢ Ἐδέμ, καὶ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως· καὶ ἄγγελος ἐν φλογίνῃ ῥομφαίᾳ διώκων ἔξω τῆς πύλης τοῦ παραδείσου τοὺς προπάτορας τοὺς παραπεσόντας! Τοιαύτη τις συντέμνω ἢ εἰκὼν· ἔχει δὲ καὶ ἐπιγραφὴν ἐπὶ τῆς βάσεως τὴν ἐφεξῆς· «Δ α π ἄ ν η τοῦ πανοσιωτάτου προηγουμένου κυρίου Γερμανοῦ τοῦ Περλέγκα, εἰς μνημὴν αὐτοῦ καὶ τῆς ψυχῆς σωτηρίαν.—Ἐπὶ τῆς ἡγουμένης τοῦ κυρίου Ἰεροθέου» (τῷ αὐτῷ). Ἐξω δὲ τοῦ τετραπλεύρου ἐμβαδὸς τῆς εἰκόνος κεῖται μάρμαρον τετράγωνον φέρον καὶ ἄλλην παλαιὰν ἐπιγραφὴν, ἣν σημειοῦμεν ἐν τῇ ἐφεξῆς κεφαλῇ § γ'. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς πύλης τῆς σιδηρᾶς. Τὰς δὲ λοιπὰς δύο πύλας ἔχει τὸ τεῖχος ἀμφοτέρας, πρὸς δυσμὰς ἀφορώσας, σιδήρου καὶ ταύτας ἐλάσμασιν ἀδρεῖς πεπυκασμέναις καὶ τεθωρακισμέναις κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν· ἀγούσι δὲ αὐταὶ διὰ τοῦ στομίου εἰς τὰ ἔσω τοῦ Σπηλαίου· καὶ ἡ μὲν κατὰ τὸ μέσον τῆς περιοχῆς ἡνεωγμένη ὑπηρετεῖ μάλιστα τὰ πρὸς τὴν χρείαν τῆς κατὰ τὸν ἔσχατον τοῦ Σπηλαίου πυθμένα κατεσκευασμένης οἰκονομίας (καθὼς προείπομεν)· ἡ δὲ, κατωτέρω παρὰ τὴν πάλαι ἐν λεγόμενον ἡνέμεται Πύργον εἰς ἄλλας χρεῖας ὑπηρετοῦσα. Ἐξέχουσι δὲ καὶ αἱ δύο αὗται πύλαι ὑψηλότεραι τοῦ ἐδάφους, ἔχουσαι καὶ κλίμακας ἐκ πέτρας πεποιημένας, δι' ὧν ἀναβαίνουν καὶ καταβαίνουν οἱ ἐξιόντες.

§ ζ'. Καὶ τὸ μὲν Μέγα καὶ θεόκτιστον Σπηλαίον μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἱερᾶς Μονῆς καὶ τὰ κατ' αὐτὴν, τοιαῦτα. Ἡδὴ δὲ λέγομεν καὶ τὰ πρὸ τῶν μακαρίων αὐτῆς κτιτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'.

Περὶ τῶν ἀοιδίμων κτιτόρων τῆς Μονῆς.

§ α'. Πρῶτοι δομήτορες τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου γεγόνασι κυρίως αὐτοὶ οἱ ὅσοι πατέρες ἡμῶν Συμεὼν καὶ Θεόδωρος, οἱ μετὰ τῆς ἀγίας Εὐφροσύνης εὐρέντες τὴν ὑπερευλογημένην εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, καθὼς ἐν τῇ τούτων βιογραφίᾳ καθέξης ἱστοροῦμεν.

Μικρὸν ναῖδιον ἠκοδόμησαν πρῶτον οἱ τρισμακάρες ἐκεῖνοι πατέρες (ὡς τὸ τοῦ Ἡσαίου υπόμνημα δηλοῖ), αὐτὸ δηλαδή τὸ σήμερον ἐπινοούμενον παρεκκλήσιον τῆς ἀγίας Εὐφροσύνης, καθὼς προείπομεν (κεφ. δ. §. κ. βλ. καὶ Μερ. Β. κεφ. ε. §. ζ.), καὶ ὀλίγοι τὸ πρῶτον ἦσαν οἱ τῶν πατέρων θιασῶται καὶ ἡσυχασταί, μικρῶν τινων κελλίων ἐνδον ἐνασκούμενοι ἐν τῷ Σπηλαίῳ τῷ ἁγίῳ. Μετὰ ταῦτα πληθυνόντων τῶν μαθητῶν, καὶ τοῦ κατ' ἀρχὰς ἡσυχαστηρίου λαμβάνοντος ἤδη μορφὴν εὐανδρουῦντος μοναστηρίου, μεῖζων κατεσκευάσθη Ναός, ὅπου καὶ τὸ σήμερον Καθολικόν· ἀλλὰ τίς ὁ πρῶτος τοῦ μεγάλου τούτου Ναοῦ καθιδρυτὴς καὶ συνίστωρ; ἀδελφον. Εἰκάζεται δὲ πιθανώτατα, ὅτι τὸ πρῶτον ἐκτίσθη ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐνασκουμένων ἐν τῷ μοναστηρίῳ πατέρων οἵτινες ἐπὶ μᾶλλον πληθυνόμενοι, χρεῖαν εἶχον καὶ Ἐκκλησίας εὐρυχωροτέρας, μετέπειτα δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Αὐτοκρατόρων κατὰ καιροὺς ἀνεκαίνισθη. Τὸ ρηθὲν τοῦ Ἡσαίου υπόμνημα, τὸ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου συγγράμματος τῆς τῶν ἁγίων βιογραφίας συνοψισθὲν, ἀπλῶς ἀναφέρει τὸν μέγαν τοῦτον Ναὸν ὑπάρχοντα τότε κατ' αὐτοὺς (τῷ ζιτη. ἤτοι τῷ 1510 μ. Χ.)· λέγει δὲ ταῦτα ἐπὶ λέξεως τοῦ υπόμνημα (κατὰ τὴν χυδαίολεκτικὴν μετάφρασιν). «Τὸ δὲ σχῆμα τοῦ Μοναστηρίου εἶναι τοιοῦτον. Ὁ μὲν Ναὸς εἶναι σύμμετρος καὶ καλῶτατος· δὲν εἶναι ὅμως εἰς τὸ μέσον τοῦ Σπηλαίου· ἀλλὰ πλέον σιμὰ εἰς τὸ νότιον μέρος, ἐκεῖ ἔπου εὐρέθη καὶ ἡ ἀγία εἰκών, καὶ ἔχει καὶ πρόναον, τὸν ἀπλῶς λεγόμενον Νάρθηκα, ἰσόμετρον τοῦ Ναοῦ καὶ εἰς μὲν τὸ ἀριστερὸν μέρος εἶναι τὸ κοιμητήριον κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Ναοῦ· εἰς δὲ τὸ δεξιὸν μέρος, ἐκεῖ ὅπου πρῶτα ἦτον καμωμένον καὶ τὸ καλὸν τῆς ὁσίας, εἶναι ἔτερος ναὸς μικρὸς μὲ δύο βήματα κτλ.».

§ β'. Τοιοῦτον διαγράφουσιν τὸν ναὸν οἱ περὶ τὸν Ἡσαίον τῷ 1510 μ. Χ. Καὶ οὗτος λοιπὸν ὁ κατὰ τοῦ Ἡσαίου χρόνους σφριζόμενος ὑπῆρχεν αὐτὸς ἐκεῖνος, ὃν ὁ ἀοιδίμος Αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ Γέρον (ἐν ἔτει 'ρφηγ' τῷ 1285 μ. Χ.) ἐκ βάθρων ἀνηκοδόμησεν, ἢ ἀνεκαίνισεν, λαμπρότερον ἀνεγείρας, καὶ διὰ χρυσόβουλλου λόγου τιμῆσας βασιλικῶς (διότι ὁ μεταξὺ τούτου καὶ τῶν Ἡσαίου χρόνων περὶ τὸ 1400 γενόμενος ἐμπρησμός ὀλίγον, ἢ οὐδόλως ἐδολίψε τὸν ναὸν αὐτόν, ὡς λέγομεν ἐφεξῆς) (α). Ὅτι δὲ καὶ πρότερον καὶ ὕστερον τοῦ Ἀνδρονίκου

(α) Ἐπὶ τούτου τοῦ Αὐτοκράτορος, Ἀνδρονίκου τοῦ γέροντος βασιλεύοντος,

καὶ ἄλλοι τῶν εὐσεβῶν αὐτοκρατόρων καὶ διὰ χρυσόβουλλων ἐτίμησαν, καὶ βασιλικαῖς ἐπιδόσεις τὴν ἱεράν τοῦ Μεγασπηλαίου Μονὴν φαίνονται ἐκ τῶν ἐφεξῆς. Σφριζεται τὴν σήμερον ἐν τῷ Μοναστηρίῳ χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου Αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Καταχρυζήνου ἐν ἔτει 'ρων' (τῷ 1348 μ. Χ.), ὅπερ καὶ τύποις ἐκδίδομεν ἐφεξῆς ἐν τῷ παρόντι πονήματι. Ἐν τούτῳ γοῦν τῷ χρυσόβουλλῳ μνημονεύονται καὶ ἄλλα δύο χρυσόβουλλα· τὸ μὲν, τοῦ ἀοιδίμου πάππου αὐτοῦ καὶ βασιλέως (οὗτος δὲ ἦν ὁ προεργημένος Αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ Γέρον), ἔτερον δὲ, τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ δεσπότη καὶ βασιλέως (οὗτος δὲ ἦν ἱσως ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ νεώτερος). Ἀλλὰ τὰ δύο ταῦτα τὰ μνημονεύμενα χρυσόβουλλα οὐχ εὐρίσκονται πλέον ἐν τῇ Μονῇ (λέγομεν δὲ περὶ τούτων ἰδίως ἐν ταῖς ἐφεξῆς). Ἀλλ' οὐδὲ τῶν Ἀνδρονίκου προγενεστέρων Αὐτοκρατόρων χρυσόβουλλα σώζονται· διότι ταῦτα πάντα, καθὼς καὶ τῶν ἀρχαίων Πατριαρχῶν τὰ σιγίλλια γράμματα κατέφαγεν ὁ κατὰ τὸ 1640 γενόμενος ἐμπρησμός, ὁπότε καὶ ὁ Ναὸς καὶ τὸ σκευοφυλάκιον καὶ ἄλλοι τὸ Μοναστήριον ἀπετεφρώθη, ὡς λέγομεν παρακκτιόντες. Ὅτι δὲ ἦσαν καὶ πρὸ τοῦ Ἀνδρονίκου καὶ χρυσόβουλλα καὶ σιγίλλια πατριαρχικά φαίνεται λαμπρῶς ἐκ τοῦ κατὰ τὸ 1641 (δύο περίπου χρόνους μετὰ τὸν ἐμπρησμόν) ἐκδοθέντος σιγίλλου τοῦ Πατριάρχου Παρθενίου, ὅπου μνημονεύεται ρητῶς «ἡ τῶν παλαιγενῶν γραμμάτων χρυσόβουλλων τε καὶ πατριαρχικῶν σιγίλλων ὑπὸ τοῦ ἐμπρησμοῦ ἀνάλωσις καὶ διαφθορά». (ἐκδίδομεν δὲ ἐν τῷ παρόντι καὶ τοῦτο τὸ τοῦ Παρθενίου μετὰ καὶ τῶν ἄλλων νεωτέρων Πατριαρχικῶν σιγίλλων). Τότε δὲ ἐπὶ τοῦ ἀοιδίμου Παρθενίου Πατριαρχεύοντος ἐσφριζοντο αὐτὸ τε τοῦ Ἰωάννου τὸ χρυσόβουλλον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ μνημονεύμενα τῶν δύο τούτου προκατόχων Αὐτοκρατόρων. Πῶς δὲ ταῦτα διεσφρίθησαν ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς; πάντως κατὰ νεύσιν θείας χάριτος. Ἡνώχλουν τότε τὸ Μοναστήριον πλεονέκται σφετεριζόμενοι κτήμα τῆς Μονῆς μνημονεύμενον ἐν ταῖς χρυσόβουλλαις τούτοις· ὅθεν οἱ μονάζοντες λαβόντες τὰ γράμματα παρέστησαν εἰς τὸ κριτήριον πρὸς ἀπόδειξιν τῶν δικαίων τῆς Μονῆς. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ μεταξὺ συνέβη ὁ ἐμπρησμός, καὶ τὰ τρία χρυσόβουλλα διεσφρίθησαν ἔξω τυχόντα τοῦ σπμφάγου πυρός· ἀλλὰ τὰ δύο τούτων ἐμελλον εἰς ἄλλα δεινότερον ἐμπεσεῖν, διὸ καὶ ἠφανίσθησαν (τοῦλάχιστον μέχρι σήμερον). Κατὰ τὸ 1693 κατέσχον πάλιν τὴν Πάτραν μετὰ τῆς Ἀχαΐας καὶ τὴν Ναυπλίαν οἱ Ἐνετοὶ πολέμῳ λαβόντες ἀπὸ τῶν προκατασχόντων Τούρκων. Τότε οἱ Μεγασπηλαιῶται προσήλθον πρὸς τὸν ἐν τῇ Πάτρᾳ καθεδρευόντα δυνάστην τῆς Ἀχαΐας τὸν Ἐνετὸν παριστάντες τῶν Μοναστηριακῶν κτημάτων τὰς ἀποδείξεις, αὐτὰ τὰ χρυσόβουλλα. Ἐκεῖνος δὲ συνεδού-

συνετέθησαν καὶ οἱ δύο εἰς τοὺς ὁσίους πατέρας (Συμεὼν καὶ Θεόδωρον) καλόντες· ἐν οἷς μνημονεύεται τοῦ Ἀνδρονίκου τ' ὄνομα ὡς ζώντος (ὡδ. η. βλ. ἐφεξῆς Μερ. γ. τὴν Ἀκολοῦθ. τῶν Πατέρ.).

λευσεν αὐτοῖς ἵνα καὶ παρὰ τῆς Ἑνετῶν ἐξουσίας λάβωσι νεώτερα χρυσόβουλλα τῶν παλαιῶν κυρωτικά· καὶ οἱ πατέρες ἐμελλον. Καὶ τέλος, κατὰ τὸ ἀψιγ' ἀπέστειλαν εἰς Ἑνετίαν τὸν ἀπὸ Μυρέων Ζακχαῖον φέρων τὰ χρυσόβουλλα τῶν Αυτοκρατόρων· καὶ παρέδωκεν αὐτὰ εἰς τὸν Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας ὁ Ζακχαῖος ζητῶν τὴν ἐπικύρωσιν· καὶ κελνοὶ ὑπέσχεοντο· ἀλλ' ὁ χρόνος παρήρχετο, καὶ ἡ ὑπόσχεσις ἔμενεν ἀτέλεστος· διότι οἱ Ἑνετοὶ πάντοτε τὸν πόλεμον τῶν Τούρκων βλέποντες κραταῖον, καὶ τὴν ἡτταν ἐκτῶν ἄδραστον καὶ σχεδὸν βεβαίαν ὑποπεύοντες, ὀλίγον ἐπρόντιζον περὶ τῶν τότε ὑπηκόων αὐτῶν, τῶν Πελοποννησίων, ὡς προσκαίρους· καὶ παροδικοὺς ἑαυτοὺς θεωροῦντες. Ἦδη δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ αψιδ' ἐκρχέντος λαμπρῶς τοῦ πολέμου τῶν Τούρκων τοῦ πρὸς τοὺς Ἑνετούς, φεδηθεὶς ὁ Ζακχαῖος μήπως πάλιν οἱ Τούρκοι κυριεύσωσι τὴν Πελοπόννησον, καὶ νομίσας ἀναγκαῖαν εἰς τὸ Μοναστήριον τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν σπεύσας τάχιον κατήλθε, καταλιπὼν εἰς τὴν Γραμματεῖαν τῶν Ἑνετῶν τὰ χρυσόβουλλα. Καὶ ἄλλω ὑπὸ τῶν Τούρκων ἢ Πελοπόννησος· καὶ ἔφυγον οἱ Ἑνετοὶ τῷ αψιδ'. Ἀφ' οὗ δὲ τὰ πράγματα κατεστάθησαν, ἀπήλθον οἱ Μοναχοὶ διὰ γραμμάτων τ' ἀρχαῖα χρυσόβουλλα τοῦ Μεγασιπταίου σχετιάζοντες καὶ παρακαλοῦντες, ἀλλ' ὁ εἰσακούων εὐδεις. Ὁ δὲ Ζακχαῖος ὁ ἀπὸ Μυρέων ἐτελεύτησεν ἐν τῷ μεταξύ. Παρεκάλουν λοιπὸν οἱ Πατέρες τοὺς ἐν Ἑνετίᾳ ὄμμε εἰς ἵνα διενεργήσωσι τὴν ἀνάληψιν τῶν χρυσοβούλλων· καὶ μόλις κατὰ τὸ αψιδ' μετὰ μυρίας δεήσεις καὶ χρόνους ὀλοὺς ἐννέα μετὰ τὴν ἐκ τῆς Πελοποννήσου φυγὴν τῶν Ἑνετῶν ἐπεδόθη πρὸς τινὰ τῶν ἐκεῖ ὄμμενων μόνον τὸ νῦν σφζόμενον χρυσόβουλλον τοῦ Αυτοκράτορος Ἰωάννου (καὶ τοῦτο χωρὶς τῆς συνήθως ἐν τοῖς χρυσοβούλλοις λόγοις προσηρημένης χρυσῆς σφραγίδος τοῦ Αυτοκράτορος!)· τὰ δ' ἐν αὐτῇ μνημονευόμενα ἀρχαιότερα (τοῦ τε Ἀνδρόνικου τοῦ Γέροντος καὶ τοῦ νεωτέρου· κατεκράτηθησαν, ἵτως ὡς ἱστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ κοσμήματα ἢ λάφυρα ἀναίμακτα (ὅποια καὶ ἄλλα πολλὰ ἤρπασαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος οἱ Ἑνετοί, μὴ φοβούμενοι. Νέμεσιν παρὰ πόδας αὐτῶν ἐπακολουθεύσαν) πρὸς κόσμον τῶν Ἑνετικῶν Ἀρχέλων· (καὶ ἵτως ἐκεῖ σφζονται μέχρι καὶ τῆς σήμερον). Δηλοὶ δὲ ταῦτα πάντα ἐγγραφον σημεῖωμα τῶν πατέρων σφζόμενον ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου.

§ γ'. Ὅσον λοιπὸν ἐκ τῶν εἰρημένων χρυσοβούλλων καταφθινεταί, πρῶτος ἐκ τῶν Αυτοκρατόρων συνίσταται ἢ ἀνακταίνεσθαι τοῦ θείου Ναοῦ καὶ τοῦ Μοναστηρίου προικοδότης φαίνεται ὁ αἰετισμὸς Ἀνδρόνικος ὁ Γέροντος, καὶ μετὰ τοῦτον Ἰωάννης ὁ Κατακουζηνός· ἀρχαιότερα δὲ τῶν εὐσεβεστάτων Αυτοκρατόρων περὶ τὴν Μονὴν τοῦ Σπηλαίου φιλοτιμήματα καὶ χρυσόβουλλοι λόγοι, εἴτινες ἦσαν, καὶ τίνων, οὐκ ἔχομεν λέγειν, ἀπολοθέντων τῶν κειμηλίων τῆς Μονῆς ἐν τῷ μεγίστῳ ἐμπρησμῷ τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου. Συνέβη δὲ οὕτως τῷ 1640 καθὼς δηλοῦσι

τὰ ὑπομνήματα, καὶ ἡ ἐπάνω τῆς ἀπὸ τοῦ Νάρθηκος μεγάλης πύλης τοῦ Ναοῦ ἔσωθεν σφζομένη καὶ τὴν σήμερον ἐπιγραφὴ. Ἐχει δὲ αὕτη

Οἱ κτίτορες τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου.

οὕτω. «Ἐν ἔτει αχμ' (1640) ἐγένετο ἐμπρησμός, Θεοῦ παραχωρήσει, ἐν τῇ παρούσῃ σεβασμῇ καὶ βασιλικῇ μονῇ τοῦ θείου καὶ ἱεροῦ Σπηλαίου, καὶ ἠφανίσθη ἅπανα ὑπὸ τοῦ πυρός, σωθείσης μόνῃς τῆς σεβασμῇ

σμίαις εικόνας της Ὑπεραγίας Θεοτόκου, της Ιστορηθείσης ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ. Τὸ δὲ ἄρχμ' (1641) ἔτος ἀνηγγέρθη ἐκ βάθρων, καὶ ὠκοδομήθη ἐξ ἰδίων ἀναλωμάτων, ἡγουμενεύοντος τοῦ κυρίου, Συμεὼν. Τὰ δὲ νῦν ἀνιστορήθη καὶ ὁ θεῖος Ναὸς αὐτῆς οὗτος, τῇ βοήθειᾳ της Θεοτόκου, ἡγουμενεύοντος τοῦ κυρίου Ἀνθίμου· ἔτει ἀπὸ της ἐνσάρχου Οἰκονομίας ἀχγν' (1653), ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ. Ἰνδικτιῶνος ζ'. χειρὶ Μανουὴλ ἱερέως τοῦ Ἀνδρόνου ἐκ πόλεως Ναυπλίου».

Καὶ ἄλλη δὲ ἐπιγραφή ἐπάνω της σιδηρᾶς πύλης ἐπὶ μαρμάρου λέγει ταῦτα.

«Ἔτος ζρμή—ἀπὸ Χριστοῦ ἄρχμ' εἰς τὰς δ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, ἐκάθ' τὸ μέγα Σπηλαῖον· ὥστε δὲν ἔμεινε λίθος ἐπὶ λίθον. Καὶ τὸν Μάρτιον μῆνα ἐβάλαμεν θεμέλιον ζρμθ'. ἀπὸ Χριστοῦ 1641, διὰ συνδρομῆς καὶ ἐπιμελείας Συμεὼν Ἱερομονάχου τοῦ Καθηγουμένου εἰς ἀνέγερσιν ἐκ βάθρων τοῦ θεῖου Ναοῦ καὶ της Μονῆς» (α). Κατὰ ταῦτα

(α) Τὰ δ' αὐτὰ πλατύτερον ἱστοροῦνται καὶ ἐν τινὶ ὑπομνήματι μετὰ ταῦτα γεγραμμένῳ· λέγει δὲ καὶ τὸ ὑπόμνημα ταῦτα. «Ἐτεῖ ἀπὸ της ἐνσάρχου Οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ 1640. ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἡμέρα δ'. ἐγένετο ὁ ἐμπροσθεν τοῦ Μοναστηρίου μας, τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου· ὥστε οὗτο δὲν ἔμεινε τίςποτε, οὐδὲ καὶ πέτρα εἰς ἄλλην πέτραν, ὡς πρώτη της νυκτός, ἡγουμενεύοντος τοῦ πανοσιωτάτου Καθηγουμένου κυρίου Συμεὼν, ἀπὸ χωρίου Βάλιας, τὸ ἐπὶ κλιν Κροκιδῶν. Καὶ ἐκάμαμεν εἰς τὸ Τραιὸν ἀμπέλι μῆνας ἑξ, καὶ εἰς τὸ ἀρχυρὶ εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον, μῆνας τέσσαρας μὲ στενοχωρίαν μεγάλην. Ἐκάσαν καὶ δύο Καλόγεροι, οὗτοι εὐρέθησαν μέσα, ὧν τὰ ὀνόματα, ὁ ἓνας Συμεὼν ἀπὸ χωρίου Ἀγρίδι, καὶ ὁ ἄλλος Συμεὼν ἀπὸ Τζερνατῶ· ἦσαν καὶ Τοῦχοι τότε ἐβδόμηκοντα δύο, καὶ ἐπῆραν τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον ὅλον, καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐδυνάθησαν καὶ ἐπρόφθασαν· ἐπειδὴ ἡμεῖς εἰμεσθα φευγάτοι καὶ κρυμμένοι διὰ τὸν φόβον αὐτῶν». Ταῦτα λέγει τὸ ὑπόμνημα. Οὗτοι δὲ οἱ ἀλιτήριοι ἦσαν ὑπηρεταὶ της ἐν Πελοποννήσῳ τότε καὶ ἄλλαχοῦ, καὶ κατὰ τὴν Ἀχαΐαν δυναστεύοντες τουρκικῆς ἐξουσίας (οἱ δὲ Ἐνετοὶ πάλιν ἐπελθόντες ὑπερον ἔλαβον τὰ περὶ τὴν Πάτραν τῷ 1699) εἰς δημοσίαν ἀποστελλόμενοι ὑπηρεσίαν (ὡς ἱστορεῖ πάλιν τὸ Ἐνετίστιον 1765, τυπωθὲν Προσκυνητήριον σλ. 27). διήλθον δὲ καὶ διὰ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, καὶ ἠθέλησαν εἰσελθεῖν βιαζόμενοι δῆθεν ὑπὸ τοῦ καταλαβόντος ὄμβρου· οἱ δὲ προστώτες καὶ τῶν ἄλλων οἱ πλείστοι ἔτχον ἀπόντες ἐκ τοῦ Μοναστηρίου εἰς τὸν τρυγητὸν. Ὅσοι δὲ παρῆσαν Μοναχοί, δειλοὶ τινες καὶ ὀλίγοι, κατιδόντες τοὺς ἀσεβεῖς ὀπλίτας ἐκρόβησαν, οὐδ' ἠνοῖσαν τὰς πύλας· ἐκείνοι δὲ περιελθόντες διέρρηξαν ἅλλ· παλαιὸν θυρίδιον, ἐπάσθον της μεγάλης πύλης τότε κείμενον (περὶ οὗ λέγομεν ἀνωτέρω), καὶ εἰσπεσόντες, ἀπῆλθον διὰ τοῦ ἱεροῦ Νάρθηκος εἰς τὸ μαγειρεῖον, ὅπου ἐύλων εὐρόντες πλῆθος, ἀνῆψαν μεγάλην πυράν, ἣς περιχυθεῖσα, καὶ τῶν ἐυλοθηκῶν ἐπιλαβομένη, περιήττετο καὶ τῶν πλησίον ἐυλῶν οἰκοδομῶν· οἱ δὲ μαυροὶ ἐκείνοι βλέποντες τὴν πυρκαϊάν οἰομένην ἀνεγύρον, καὶ φεγόντες ἐξῆλθον διὰ της θυρίδος ὅθεν καὶ πρῶτον εἰσέφθησαν, διαρπάσαντες πρῶτον τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ σκεύη τοῦ θεοῦ Ναοῦ (ὡς λέγει τὸ ὑπόμνημα· διερρηξαν δὲ (καθὼς φαίνεται) καὶ τοῦτο τὸς θύρας βίαιως καὶ τίς οἶδεν ἂν μὴ ἐξεπίτηδες ἀνῆψαν τὴν πυρκαϊάν). Οἱ δὲ κατάκλειστοι μοναχοὶ πνιγμένοι ὑπὸ τοῦ καπνοῦ

λοιπὸν ὁ σημερινὸς Καθολικὸς Ναὸς ὑπάρχει αὐτὸς ὁ ἐπὶ τοῦ Συμεὼν ἐκ βάθρων ἀνικοδομηθείς· πλατύτερος δὲ οὗτος ἀνηγγέρθη μεζῶν παρὰ τὸν ὑπὸ τοῦ αἰοδίου Αὐτοκράτορος Ἀνδρόνικου κτισθέντα καὶ καέντα· διότι ἐκεῖνος μὲν (ὡς ἔγραψαν οἱ περὶ τὸν Ἡσαΐαν ἱστοροῦντες οἱς ἐπ' αὐτῶν ἐσφίξετο), εἶχε πρὸς ἀριστεράν τὸ κοιμητήριον τῶν πατέρων, πρὸς δεξιὰν δὲ τὸ παρεκκλήσιον (βλ. κεφ. δ. § κ.). ὁ δὲ καθ' ἡμᾶς, ὃν Συμεὼν ὁ Κροκιδᾶς ἀνωκοδόμησε, πολὺ μεζῶν ἀνηγγέρθη, συμπεριληφθέντων ἐν αὐτῷ καὶ τοῦ κοιμητηρίου καὶ τοῦ παρεκκλησίου τῶν πατέρων, καὶ κάλλιστον ἀπέβη της Παντανάσσης ἀνάκτορον (αὐτῆς συνερχούσης), ὅλον ἐν τοῖς προλαβοῦσι διεγράψαμεν. Ἐπὶ τοῦ χειμνήστου Συμεὼνος ἐκτίσθη καὶ ὁ ἐσώτερος τοίχος, καὶ τὰ πλείστα τῶν κελλίων, καὶ πᾶσα ἡ μέχρι της καλλιζόνης πηγὴ οἰκοδομὴ τοῦ Μοναστηρίου· ὡσαύτως καὶ τὰ περὶ τὸν Ναὸν παρεκκλήσια.

§ δ'. Κατὰ δὲ τὸ ἀφγζ'. ἔτος, Ἰωαννικίου ἡγουμενεύοντος, ἐκτίσθη τὸ ἔξω τεῖχος τοῦ περιβόλου, τρέχον ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν καὶ διαζωννύον κατὰ μήκος ἄπασαν τὴν πρὸς δυσμὰς τοῦ Μοναστηρίου περιοχὴν. Ὑπάρχει δὲ τὸ ὕψος τοῦ τείχους ὀργυῶν περίπου εἰκοσιν· ἐν αὐτῷ δὲ κείνται καὶ αἱ δύο πύλαι (περὶ ὧν προείπομεν) αἱ πρὸς δυσμὰς καὶ πύργος ὀχυρὸς πλησίον της μεγάλης καὶ κυρίας πύλης, της σιδηρᾶς της πρὸς νότον ἀπορώσης. Ἀντικρὺ δὲ ταύτης ἐπὶ τοῦ πύργου κείται μάρμαρον ἔχον ἐπιγραμματα τὸ ἐφεξῆς.

«Σπηλαίῳ υἱὸν τέκε μητὴρ παρθένος, ἀγνής
Μητὴρ Σπηλαίῳ δ' εἰκόνα δῶκε πάς,
Ἦν Λουκᾶς γράφειν θεῖος· της νῦν, ξένη, τείχεα
Ἀμφεδόμησαν ἱεροὺς μυστιπόλοι γε Μονῆς,
Ἰωαννίκιος σὺν Ἰωσήφ, ἄμα Ἰωνᾶ,
Ὡν μετὰ Καλλίνικος, ἡδὲ φύλαξ ἱερῶν
Ζαχαρίας, ἡγουμενεύοντος Ἰωαννικίου,
Οὗς γε, κόρη, τάξον τάξεσι μακαρίων.—

ἔξετήδων ἄλλος ἄλλοθεν καὶ συνέτρεχον· ἄλλ' ἡ φλόξ ἐνέμετο ἤδη τὰ τε ἄλλα καὶ τὸν Ναὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς εἰσρυσῖσα. Καὶ μόλις εἰσπληθέντες διέσφωσαν τὴν ἀγίαν καὶ ἀποστολικὴν εἰκόνα, σφῶν ἐκ τοῦ πυρός τῇ χάριτι της Παντανάσσης διαμείναςαν. Λέγονται δὲ καὶ ἄλλαι τινες πυρκαϊαὶ συμβᾶσαι τὸ παλαιὸν εἰς τὸ Μοναστήριον· καὶ πρώτη μὲν ὑπῆρξεν ἡ περὶ τὰ μέσα τοῦ ἐννάτου αἰῶνος ὑπὸ τῶν Εἰκονομάχων δολίως ραδιουργηθεῖσα εἰς περὶ πόλιν τοῦ θεοῦ ναοῦ· λέγομεν δὲ περὶ αὐτῆς καὶ ἐφεξῆς (Μέγ. β. κεφ. Ζ. θαμν. β). Δευτέρα δὲ πυρκαϊὰ συνέβη κατὰ τὸ Μοναστήριον περὶ τὸ 1400, ὅποτε (καθὼς ἔχομεν ἐκ παραδόσεως) ὁ μὲν ναὸς καὶ τὰ πλείστα τῶν ἱερῶν κειμηλίων διεσφῆσαν κατεφλέχθησαν δὲ τὰ λοιπὰ της Μονῆς οἰκοδομήματα. Ταύτης δὲ της πυρπολήσεως ἡ αἰτία ἀγνωστος· διότι (καθὼς προείπομεν) τὰ παλαιὰ της Μονῆς ὑπομνήματα κατέφαγε πάντα ὁ τρίτος καὶ ἔσχατος ἐμπρηγμὸς οὗτος ὁ κατὰ τὸ 1640 γενόμενος ὑπὸ τῶν ἀπίστων, πολὺ τῶν ἄλλων δύο τῶν προτέρων φοβερώτερος καὶ πανώλεθρος.

Δομήτορες δὲ, Κώνστας καὶ Ἰωάννης,
ἐν ἔτει αψνζ'. Αὐγούστου δ'.

Τὸ πάλαι ὑπῆρχε καὶ τις ἄλλη θύρα μικρὰ ἡνεωγμένη ἀνωθεν τῆς μεγάλης πύλης τῆς σιδηρᾶς (ὅπου τὰ νῦν ὑπάρχει τὸ λεγόμενον κα-
στέλλιον), ἣς ἐφερὲν ἐκ πλαγίων πρὸς τὸ παρεκκλήσιον τῆς ἁ-
γίας Εὐφροσύνης. Διὰ ταύτης τῆς θύρας εἰσῆλθον εἰς τὸ Μοναστήριον
καὶ οἱ τὸν ἐμπρησμόν καταπράξαντες ἀσεβεῖς (ὡς προείπομεν). Ταύτην
δὲ τὴν παράδοσιν ἀπέκλεισε τοιχίσας ἐτι κατὰ τὸ αψ' (1700) ὁ Μυρέων
Ζαχαρίας μονάζων ἐν τῷ ἱερῷ Σπηλαίῳ· καὶ πολλὴν ἐκ τούτου τὴν
ἀσφάλειαν περιεποίησεν εἰς τὸ ἱερὸν Μοναστήριον. Ἀλλὰ καὶ ἐφεξῆς
μετὰ τούτου, καὶ μετὰ τοὺς ἰδρυσαμένους τὸ ἔξω τεῖχος, καὶ ἄλλοι
κατὰ καιροὺς ἡγεμονεύοντες μετὰ τῶν προηγουμένων καὶ προεστώτων
οὐ διέλιπον μέχρι σήμερον κοσμοῦντες τὸ ἱερὸν Μοναστήριον, καὶ κοινῇ,
καὶ ἰδίᾳ δὲ πολλάκις δαπάνη, ἀφ' ὧν ἕκαστος εἶχε πατρώϊον χρημάτων,
μεθ' ὧν ἦλθον εἰς τὴν Μονὴν ὑπουργοῦντες τῷ Θεῷ.

§ ε'. Κτήματα δὲ ἀρχαῖα ἐκ τῶν βασιλικῶν καὶ ἄλλων ἀφιερω-
μάτων τὸ μὲν πάλαι εἶχε πολλὰ τὸ ἱερὸν Μοναστήριον, ἃ δὴ καὶ κα-
ταλέγονται ἐν τῷ ἐκδεδομένῳ χρυσοδούλλῳ τοῦ αἰοδίου Αυτοκράτορος
Ἰωάννου· ἀλλὰ τούτων ἀφῆρπξαν τὰ πλεῖστα αἱ συγκαὶ τῆς Πελοπον-
νήσου ἁλώσεις καὶ μεταβολαί, καὶ τῶν κρατούντων ἡ πλεονεξία. Σφί-
ζονται δὲ καὶ τὴν σήμερον κτήματα τοῦ Μοναστηρίου κατὰ τὴν Πελο-
πόννησον τέσσαρα τὰ καλούμενα μετόχια. Α'.) τὸ κείμενον κατὰ τὴν
Ἀχαΐαν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ τῆς ἀρχαίας Ἑλίκης (πόλεως λαμπρᾶς, πρό-
παλαι καταποντισθείσης). Αὕτη ἡ τοῦ Μετοχίου χώρα τὰ νῦν καλεῖται
Τρουπεῖα ἢ Τρουπία (α), καὶ αὐτοῦ κεῖται καλὸν καὶ εὐρύχωρον οἰ-

κήμα, καὶ μικρότερον ἄλλο, καὶ ναὸς τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν
ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ ἄλλος τῆς ἁγίας
Εἰρήνης, καὶ τρίτος τῆς ἁγίας Βαρβάρας, καὶ τέταρτος ἐπ' ὀνόματι
τῶν ἁγίων Τρύφωνος τοῦ μεγαλομάρτυρος, καὶ Παρθενίου ἐπισκόπου
Λαμφάκων. Αὐτοῦ καὶ οἱ πλεῖστοι τῆς Μονῆς ἀμπελώνες, ἢ σταφιδῶνες,
καὶ ἐλαιῶνες, καὶ κήποι παντοῖοι, καὶ ἄλλαι φυτεῖαι μέχρι πρὸς τὴν
παράλιον ἐκτεινόμεναι· Β'.) μετόχιον μετὰ τῆς κατ' αὐτὸ περιοχῆς τῆς
ἐπιλεγομένης τοῦ ἁγίου Νικολάου (ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ Ἐκκλη-
σίας)· κεῖται δὲ κατὰ τὰ λεγόμενα μαυραβοῦνά, χώραν τῆς Ἡ-
λιδος· πρὸς τοῦτο δὲ γειτονεύει Γ'.) μετόχιον τὸ Βουπρασίον
(τοῦτο καὶ Ἀλγί Τσελεπὴ καλεῖται βαρβαρικώτερον ὡς ἐκ τοῦ
πρώτου κριτοῦς τούρκου, παρ' οὗ τινος ἡγόρασεν ἡ Μονὴ τὸ ὑποστα-
τικόν)· ἐν δὲ τῇ Βουπρασίῳ καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου Δ'.) ἡ λε-
γομένη Σάλμενα, μετόχιον καὶ αὕτη, καὶ χώρα κειμένη κατὰ τὴν Ἀρ-
καδίαν πλησίον τῶν Καλαβρύτων, ὀλιγώτερον μῆκος ἀπέχοντα, καὶ
Ναὸς ἅγιος ἐν αὐτῇ τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τῶν πανευφύμων Ἀποστό-
λων Πέτρου καὶ Παύλου, τὸ δὲ πρότερον (πρὸ τῆς ἀνακαινήσεως) ἐπε-
φημίζετο ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων ἱσαποστόλων βασιλέων Κωνσταντίνου
καὶ Ἑλένης. Ἐχει δὲ καὶ ἄλλα κτήματα μικρότερα τὸ Μοναστήριον,
οἶον, τὰ πλησίον τῶν Τρουπείων τέσσαρα μικρὰ μετοχίδια, τὰ λεγό-
μενα Σταυρία (καὶ Ναὸς ἐν αὐτοῖς τῆς ἁγίας Μαρίνης), καὶ τὰ
Νεσάτα (καὶ Ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου) καὶ τὴν Βολναῖαν
(καὶ Ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου), καὶ τὸ Κалаμάκιον (καὶ Ναὸς
τοῦ Παντοκράτορος). Ἀπωτέρω δὲ πάλιν οὐ μακρὰν τοῦ ἱεροῦ Μο-
ναστηρίου κεῖται τὸ λεγόμενον Μεγαμέλειον, καὶ Ναὸς ἐν
αὐτῷ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Παρεξῆς δὲ, αἱ Φυτεῖαι, καὶ Ναὸς
τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ παρὰ τὰς Φυτεῖας ἐλαιῶν, καὶ ληνὸς, καὶ
οἰκίαι, καὶ Ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου. Εἰς ταῦτα προστεθεισώσαν, κα-

(α) Τὰ Τρουπία φαίνονται παρὰ τὸ Τρούτα ἢ Τρύπα παρωνομασμένα, διὰ
τὸ πολύτροπον τοῦ παρακειμένου βουνου. Ἐπὶ τούτοις εὐρίσκονται τρύπαι καὶ
ἄλλαι καὶ τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις φημιζόμενον Σπήλαιον τοῦ Βουροϊκοῦ Ἡρα-
κλέους (Παυσαν. Ζ, κε. 6), ἄντρον οὐτε μέγα οὐτε βαθύ· σφῆζει δὲ καὶ μέχρι
σήμερον μαντείου μορφῇ. Ἐχει δὲ καὶ δεύτερον κοίλωμα κείμενον ἐπάνωθεν,
ὅπου κλίμαξ φέρει δυοῦς ἀνάρτας· ἐν δὲ τούτῳ φαίνεται Ναοῦ σχῆμα χριστιανι-
κοῦ, καὶ ἐπὶ τοῦ τοίχου ζωγραφῶν ὀλίγα ἱχνη παλαιῶν. Γειτονεῖ δὲ πρὸς
τὴν Ἑλίκην ἡ Βούρα, δὴ οὐκ ὀλίγον ἀπέχουσα· Διακοπὴν τὴν Βούραν ἡ
χυδαία λαλιὰ συνηθέστερον τὴν σήμερον ὀνομάζει (ὡς διακεκομμένον τὸ χωρίον
ἐτι καὶ τὴν σήμερον ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου σεισμοῦ περὶ οὐλόγον ἐυθύς).
Αὐτῆς δὲ τῆς Ἑλίκης σφῆζονται καὶ νῦν ἀμαυρὰ τινὰ ἐρεῖπια· καὶ αὐτὸ τὸ
ὄνομα Ἰωνικώτερον σηματοῖσθαι Ἑλίκεια (ὡς Λαοδίχη καὶ Λαοδίχεια κτλ.)
διετηρήθη καὶ κεχυδαῖσθαι εἰς τὸ Λίκεια (Ἑλίκεια)· ὅθεν λέγουσι καὶ κοι-
λὸν τινὰ τόπον ἐκεῖ πλησίον τῆς Λίκειας τὸ Λακάδιον. Κατεποντίσθη δὲ ἡ
Ἑλίκη πρὸ τῶν Λευκτρικῶν (ἦτοι πρὸ τῆς ὁρ. Ὀλυμπίδος, ἡ πρὸ τοῦ 368
ἔτους π. Χ.) καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν συγγραφέων λέγουσι συγχρόνως καὶ τὴν
Βούραν ἀφανισθεῖσαν, ἄλλ' ἐκείνη μὲν ἡ Ἑλίκη ὑπὸ κύματος (τῆς θαλάσσης
πλημμυρισθείσης), ἡ δὲ Βούρα ὑπὸ χάματος (γῆς) ἠφανίσθη (Στράβ. α, 54.

Ἀριστοτ. περὶ Κόσμου κεφ. δ. Φιλόστρ. Ἡρωικ. σελ. 719)· ὁ δὲ Διόδωρος (ιε,
364) εἶπεν ἀμφοτέρως ὑπὸ θαλάσσης καταποντισθείσας· οὕτω καὶ Καλλιθένης
(παρὰ Σενέκα. Φυσικ. ζητήμ., 5, 23)· ἄλλ' ὁ Ἀχαιοὺς Πολύβιος ἀριθμῶν τὰς
πόλεις τῆς Ἀχαΐας, «Ἀς (λέγει) ἐτι καὶ νῦν συμβαίνει διαμένειν, πλην Ὀλένου
καὶ Ἑλίκης, τῆς πρὸ τῶν Λευκτρικῶν ὑπὸ θαλάσσης καταποτισθείσης»· ὁ Πολύ-
βιος ἔγραψε κατὰ τὴν ὁρ. Ὀλυμπ. (τῷ 144 π. Χ.) ἦγον 224 ἔτη μετὰ τὰ
Λευκτρικά· καὶ ἔως τότε οὐκ ὑπῆρχε λοιπὸν ἡ Βούρα, ὑπῆρχε δὲ καὶ τρεῖς αἰῶνας
ὕστερον ἐπὶ Πausανίου (τῷ 180 π. Χ.). Ἀλλὰ τὴν φαινόμενην τῶν ἱστορικῶν
ταύτην διαμάχην διαλλάττει πάλιν αὐτὸς ὁ Πausανίας· «Ὅτε δὲ (λέγει) Ἑλίκην
ἐποίησεν ἀδελφὸν ἐξ ἀνθρώπων ὁ Θεός, τότε καὶ τὴν Βούραν σεισμός ἐπέλθοιεν
ἰσχυρός—ὁπόσοι δὲ τηλικαῦτα ἀποδημοῦντες—εὐτυχ—μόνοι τε οὗτοι Βου-
ραῖον ἐλείφθησαν, καὶ αὐτοὶ τῆς Βούρας ἐγένοντο οἰκισταί» (Πaus. Ζ, κεφ. 25)·
ἠφανίσθη λοιπὸν μετὰ τῆς Ἑλίκης καὶ ἡ Βούρα πρὸ τῶν Λευκτρικῶν· ἄλλ'
αὕτη πάλιν ἀνεκτίσθη, καὶ ἔκτοτε μέχρι σήμερον οἰκεῖται, καὶ οἱ μετὰ τὸν
Πausανίαν καὶ ἐφεξῆς ἐπιδρομαὶ τῶν ἐθνῶν μετέβαλον καὶ τὴν μορφὴν αὐτῆς
καὶ (περὰ γοῦν τοῖς πλείοσι) καὶ τὸ ὄνομα.

φάλακρον καὶ κορωνίς ὄλων τῶν τοῦ Μοναστηρίου κτημάτων καὶ θησαυρὸς ἐνδοξος, τὰ ὀλίγα καὶ μικρὰ ἀλλ' ἀνεκτίμητα χωράφια τῆς ἁγίας Κόρης Εὐφροσύνης, κείμενα κατὰ τὸν Γαλατᾶν (τὴν Ζαχλοροῦν), καὶ διαφυλάττοντα τὴν ἐπωνυμίαν τῆς ἁγίας μέχρι καὶ τῆς σήμερον ἡμέρας. Ταῦτα μένουσιν ὑποστατικά τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου κατὰ τὴν Πελοπόννησον· τὰ μὲν ἐξ ὑπαρχῆς κτηθέντα καὶ φυτευθέντα, τὰ δὲ καὶ ἀπὸ πολλῶν καταδρομῶν ἀνακαινισθέντα καὶ μέχρι σήμερον συντηρούμενα διὰ τοῦ μεγίστου καὶ σεμνοτάτου τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, λέγω δὲ τῶν δόσιων καὶ συνέχων ἰδρώτων καὶ κόπων τῶν φιλεργωτάτων μοναχῶν. Τὰ δὲ κατὰ τὴν Λαπάταν καὶ τὸ παρὰ τὸ Αἴγιον (Βοσσίτζαν) καὶ περὶ τὸν Δρόγκον μετόχια τοῦ Μοναστηρίου παλαιὰ, καὶ τὸ τῆς Ἀδυσσαίνης, καὶ τὸ τῆς Προυσαίνης, καὶ τὰ λοιπὰ μεγάλα χωρία τὰ ἐν τῇ χρυσοδόλλῃ μνημονεύμενα χεῖρες ἤρπασαν ἱερόσυλοι δυσναστείας παρανόμου.

§ ε'. Τῶν δὲ παλαιῶν κειμηλίων, ἱερῶν τε σκευῶν καὶ ἁγίων λειψάνων, τὰ μὲν κράτιστα καὶ μέγιστα διέφθειρεν ὁ τῆς Μονῆς ἐμπρησμός· ὀλίγα δὲ τούτων ἐσφύθησαν ἔξω καὶ ταῦτα, κατὰ θεῖαν εὐδοκίαν, ἐν τοῖς Μετοχίοις τυχόντα. Προστέθησαν δὲ καὶ ἄλλα τινὰ ἐφεξῆς· ὥσαύτως καὶ ἱερῶν ἀμφίων πολυτίμους στολὰς, ἔχομεν μετρίας καὶ τὰς ἀναγκαίας· μετρίαν δὲ καὶ τὴν Βιβλιοθήκην καὶ μικρὰν ὥς πρός τὴν πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς πλουσίαν συνηγμένην· ἔθεν καὶ μάλιστα φροντίζουσιν αἱ πατέρες ὅπως καὶ ταύτην ἐπαυξήσωσι μετὰ τῆς Σχολῆς.

§ ζ'. Οἴκους δὲ κατὰ πόλεις (Μετόχια καὶ τούτους ὀνομαζομένους συνηθέστερον) ἔχει τὸ ἱερὸν Μοναστήριον καὶ ἐντὸς καὶ ἔξω τῆς Πελοποννήσου παρὰ τῶν χριστιανῶν ἔκπαλαι καθιερωμένους. Τοιοῦτον οἶκον ἔχει ἐν Αἰγίῳ, καὶ ἄλλον ἐν Παλαιαῖς Πάτραις, καὶ ἐν Τριπόλει, καὶ Ἀργεῖ, καὶ Κορίνθῳ, καὶ Καλαβρύτοις, καὶ ἐν Καλάμαις, καὶ ἐν Μάνῃ· δὲ τὸ Μοναστήριον τῆς Μεταμορφώσεως· καὶ ἐκτὸς δὲ τῆς Πελοποννήσου, ἐν Ἀθήναις, καὶ Λεβαδείᾳ, καὶ Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἐν Σμύρνῃ, καὶ, τέλος, ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ λεγόμενον Βλαχικὸν παλάτιον (Βλαχ-Σαράγι), καὶ προσέτι τὸ κατὰ τὴν Ἀντιγόνῃ νῆσον μοναστήριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸ τοῦ Καρίπῃ ἐπιλεγόμενον.

§ η'. Αὕτη συντόμως ἡ τοπογραφία τοῦ ἱεροῦ καὶ μεγαλυνόμενου Σπηλαίου, τοῦ ὅρου τοῦ ἁγίου, ἐν ᾧ ἔθετο τὸ σκῆνωμα τῆς παναγίας καὶ κεχαριτομένης αὐτῆς μορφῆς ἡ Παντάνασσα Δέσποινα, κῆπον τοῦτον ἀναδείξασα τῶν πνευματικῶν αὐτῆς χαρίτων καὶ δωρεῶν. Ἐν Σπηλαίῳ τῇ τῆς Βηθλεὲμ ἔτεκε τὸν μονογενῆ Υἱὸν αὐτῆς καὶ Θεὸν τοῦ παντός, καὶ ἐν Σπηλαίῳ τῇ τῆς Ἀρκαδίας ἀπεθυσάυρισε τὴν ἀρχέτυπον καὶ παντευλόγητον εἰκόνα τῆς προσκυνητῆς αὐτῆς μορφῆς, πηγὰς ἐλέους ἐκπέμπουσα τοῖς μετὰ πίστεως προσιοῦσι. Καὶ προσέρχονται τὰ πλήθη τῶν πιστῶν «ὡς νεφέλαι καὶ περιστέραί» (καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας) κατὰ τε τὴν δημοτελεῖ πανηγυριν, καὶ ἄλλοτε πολλὰ-

κίς συρρέοντα πανταχόθεν, καὶ μιμούμενα περιστερὰς μετὰ τῶν νεοσσῶν προσιοῦσας· ὥστε γίνεται καὶ πρὸς τοὺς συνερχομένους εὐλαβεῖς προσκυνητὰς τοῦ ἱεροῦ σκηνώματος ὅτι εἶπεν ὁ μακάριος Θεοδώρητος περὶ πάντων καθόλου τῶν πιστῶν τῶν ἐν ταῖς πανηγύρεσι συντρεχόντων εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν. «Εἰ δέ τις (λέγει) ἀκριδῶς βούλεται νοῆσαι τὸ χωρίον (τό, τί νες οἷδε ὡς νεφέλαι πέτανται, καὶ ὡσεὶ περιστέραί μετὰ νεοσσῶν; (Ἡσαΐ. 5) ἐν ταῖς δημοτελέσιν ἑορταῖς, ἢ ταῖς δεσποτικαῖς, ἢ ταῖς τῶν ἁγίων μαρτύρων, θεασάσθω τὰ πλήθη συρρέοντα, καὶ τὰς μὲν (μητέρας), τὰς θηγατέρας ἐν ταῖς ἀγκάλαις φερούσας, καὶ ταῖς χερσὶν ὀδηγούσας· τοὺς δὲ (πατέρας), μετὰ τῶν υἱῶν βυδίζοντας· καὶ ὁψεται ἁληθῶς πνευματικὰς περιστερὰς μετὰ τῶν νεοσσῶν πετομένα καὶ πρὸς τὴν νέαν παραγινόμενας Σιών» (α).

Γένοιτο δὲ διὰ πρεσβειῶν τῆς παναρχάντου Θεοτόκου, ὅπως ἀεὶποτε τῶν πρὸς σωτηρίαν αἰτημάτων παρὰ Κυρίου τυγχάνωσι καὶ οἱ ἔξωθεν εἰς τὴν Μονὴν ἐρχόμενοι, καὶ οἱ ἐντὸς ἐνασκούμενοι πιστοὶ τῆς Παναγίας Τριάδος λάτρες καὶ προσκυνηταί, καὶ τῆς μελλούσης βασιλείας ἀξιοθώσιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Βίος καὶ πολιτεία τῶν ὁσίων καὶ θαυματοργῶν πατέρων
 ἡμῶν Συμεὼν καὶ Θεοδώρου, καὶ τῆς ὁσίας Εὐφροσύ-
 νης, τῶν τὴν ἁγίαν καὶ θεομητορικὴν εἰκόνα
 εὐρόντων, καὶ ὅπως ταύτην ἀνεύρον, καὶ περὶ
 αὐτῆς τῆς ἁγίας εἰκόνης, ὅπως ὑπὸ τοῦ
 θεοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελι-
 στοῦ Λουκᾶ ἀνιστορήθη, καὶ
 ποία ταύτης ἡ μορφή, καὶ
 τίνων ὀλίγων ἐκ τῶν δι'
 αὐτῆς θαυμάτων ψυ-
 χωφελῆς διήγησις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

**Περὶ τῆς γεννήσεως καὶ ἀνατροφῆς τῶν ὁσίων
 ἡμῶν πατέρων, καὶ ὅπως ἐμόνασαν.**

§ α'. Οἱ τρισόβλιοι καὶ θεοφόροι πατέρες ἡμῶν Συμεὼν καὶ Θεό-
 δωρος ἦσαν ἀδελφοὶ κατὰ σάρκα, γεννηθέντες περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δ',
 αἰῶνος (310—320 ἐν τῇ μεγαλοπόλει Θεσσαλονίκῃ τῆς Μακεδονίας,
 ἀπὸ γονέων λαμπρῶν μὲν κατὰ τὸ γένος καὶ τὴν τοῦ πλούτου πολυτέ-
 λειαν, λαμπροτέρων δὲ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸν ἀκήρατον ὄλβον τῶν
 ἀρετῶν. Διότι διηγόν οὗτοι τὸν βίον «περιπατοῦντες ἀξίως
 τοῦ Θεοῦ τοῦ καλοῦντος ἡμᾶς εἰς τὴν ἐαυτοῦ
 βασιλείαν καὶ δόξαν», καὶ κατὰ πάντα πολιτευόμενοι ὡς
 ἄξιοι ἀπόγονοι τῶν Θεσσαλονικέων ἐκείνων, ὧν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν εὐ-
 σέβειαν αὐτοὶ διέγραψεν ὁ οὐρανοβάμων Ἀπόστολος, γράφων πρὸς αὐ-
 τοὺς ταῦτα. «Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως,
 ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ
 Θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καθὼς
 ἐστὶν ἀληθὲς, λόγον Θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν
 ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν». Τοιοῦτοι δὲ ὄντες οἱ μακάριοι
 γονεῖς ἤξιώθησαν παρὰ Κυρίου καὶ τοιοῦτων κεχαριτωμένων παιδίων,
 ἅτινα ἐκ τῆς βρεφικῆς αὐτῶν ἡλικίας ἀνέτρεφον ἐν φόβῳ Θεοῦ, καὶ
 μετὰ πάσης ἐπιμελείας, ἐκπαιδεύοντες τὰ ἱερὰ γράμματα, καὶ τὴν
 ἰδίαν ἑαυτῶν ζωὴν ἀρετῆς παράδειγμα πρὸς μίμησιν αὐτοῖς προτιθέντες.
 Καὶ πρόεκοπτον ἀμφοτέρω, ὅτε Συμεὼν καὶ ὁ Θεόδωρος αὐξάνοντες καὶ

προβαίνοντες θαυμασίως εἰς τὴν πρώτην στοιχεῖωσιν τῶν ἀρετῶν τῆς
 θεοσεβείας· ὥστε καὶ ἐξ αὐτῶν ἔτι τῶν ἀπαλῶν ὀνύχων ἐδείκνυν,
 ὅποιον κατὰ τὸ τέλειον τῆς ἡλικίας γενήσονται. Καὶ καθὼς τὰ γενναῖα
 βλαστήματα, ὅταν ἐκ τῆς πρώτης αὐξήσεως ἀναβαίνωσιν εὐθυτενῇ καὶ
 ραδινᾷ, προδεικνύουσιν εἰς τοὺς γεωργοὺς τὴν μέλλουσαν αὐτῶν καλλο-
 νὴν καὶ εὐκαρπλίαν, παρομοίως καὶ οὗτοι ἐκ τῆς πρώτης καὶ νεαρᾶς
 αὐτῶν βλάστης προεμήνυνον, ὅτι ἔσσονται ὡς τὸ ἄειθαλὲς ἐκεῖνο τοῦ ψαλ-
 μδοῦ δένδρον, «τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διέξο-
 δους τῶν ὁδάτων· ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν
 καιρῷ αὐτοῦ καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορ-
 ρυήσεται». Καὶ ἐμελλεν ἄρα πληροῦσθαι καὶ ἐν αὐτοῖς τὸ θεῖον
 ἐκεῖνο ρητόν, ὅτι «Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει, καὶ
 ὡσεὶ κέρεος ἡ ἐν τῷ Λιβάνῳ πληθυνθήσεται».

§ β'. Ἄρτι λοιπὸν τὴν παιδικὴν παραλλάσσοντες ἡλικίαν, καὶ ἐρί-
 θοντες ἀπὸ τε τῶν φυσικῶν τοῦ νοῦς πλεονεκτημάτων καὶ τῶν ἐκ τῆς
 χρηστῆς ἀνατροφῆς θεαρέστων ἡθῶν, πλήρεις δὲ καὶ χάριτος τοῦ πα-
 τέρους Πνεύματος, ἔτεινον πρὸς ὃ προωρίσθησαν ὑψίστοιμον μέγεθος· καὶ
 οὔτε πρὸς πλοῦτον καὶ δόξαν ἀπέβλεψαν, οὔτε πρὸς ἄλλο τι τῶν γη-
 νων· ἀλλὰ πάντων ἀποστάντες, πρὸς ὅσα πλουτοῦσα νεότης ἐπitéται,
 φιλοδοξίας, ἀπολαύσεων, κυνγεσίων, καλλωπισμάτων, παντοίας τοῦ
 ἀδρόδιαίτου βίου ματαιοσπουδίας καὶ ρεούσης τρυφῆς, εὐθὺς ὅλοι ἐδό-
 θησαν εἰς τὴν κτήσιν τοῦ ἀθνήτου πλούτου τῆς ἀρετῆς. Καὶ δὴ πρῶ-
 τον μὲν ἐπούδασαν τὰ βιωφελῆ τῆς ἐξω σοφίας παιδεύματα, διακού-
 σαντες εἰς τὰς ἐν Θεσσαλονίκῃ σχολὰς γραμματικὴν καὶ ρητορικὴν καὶ
 ποιητικὴν καὶ τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων τὰς ἐπιστήμας· ἐξαιρέτως
 δὲ ἐπαιδεύθησαν τὰς αἰωνίους καὶ ἀνχλωιώτους ἀληθείας τῆς θείας
 σοφίας καὶ τὰ τελειότατα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς παιδείας διδάγματα,
 θεολογίαν τε λέγω καὶ τὴν ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν ζωηφόρον καὶ φω-
 τοπάροχον γνῶσιν, «αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν
 ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ». Καὶ ὅσον ἠῤῥεχνον εἰς τὴν ἐπίδοσιν
 καὶ κατανόησιν τῆς ἐξω καὶ ἐξω φιλοσοφίας, τοσούτῳ πρόεκοπτον εἰς
 τὴν αὐξησιν τῶν ἀρετῶν, καὶ τὴν τελειότητα τῆς εὐσεβείας, σύμμαχον
 ἔχοντες τὴν ἐγκράτειαν, καὶ τὸ ἄτυφον καὶ ἀπλαστον ἦθος μετὰ τῆς
 ἐνοικούσης χάριτος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἄλλοτε μὲν, ὡς ἄλλοι τινὲς ὑψιπέ-
 ται ἀετοί, ἀνυψοῦντο μετέωροι εἰς τὴν μουσικὴν θεωρίαν τῶν πνευμα-
 τικῶν νοημάτων τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν, ἄλλοτε δὲ πάλιν, ὡς φιλερ-
 γοὶ μέλισσαι, διήρχοντο τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν τοὺς λειμῶνας, εὐρί-
 σκυντες τὴν ἐμπρακτον τοῦ θείου νόμου μελέτην γλυκυτέραν ὑπὲρ μέλι
 καὶ κηρίον ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν· καὶ οὕτω διηγόν τὴν μακαρίαν αὐ-
 τῶν νεότητα, βίου καὶ λόγου τὴν ἁρμονίαν ὡς ἐν ὀργάνῳ μουσικῷ συ-
 νιχοῦντες, καὶ τὴν πρᾶξιν μετὰ τῆς θεωρίας ἀδιαλείπτως ἀσκούντες.
 Καὶ μᾶλλον κατὰ ψυχὴν παρὰ κατὰ τὸ σῶμα ζῆν ἐπεπόθουν, ἕνα καὶ

μόνον ζήλον καὶ σκοπὸν ἔχοντες, καὶ εἰς ἐν καὶ εἰς τὸ αὐτὸ τέλος ἀπο-
δύοντες, πῶς ἀρέσαντες τῷ Χριστῷ κερδήσωσι τὸν Χριστόν! Τοῦτον
ἡγάπων, τοῦτον ἐπόθουν, πρὸς τοῦτον ἀκαταπαύτως ἀπέδλεπον, καὶ
νῦν μὲν ἐψάλλον μετὰ τοῦ θεοπάτορος· «Πότε ἤξω καὶ ὁ φθῆ-
σομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ;» ἄλλοτε δὲ πάλιν «Τίς
δῶσει μοι πτέρυγας ὥσει περιστερᾶς, καὶ πετα-
σθήσομαι, καὶ καταπαύσω;». Κατάπαυσις γάρ ἐστίν
ἀληθὴς καὶ ἀνάπαυσις εὐφρόσυνος ἢ ἀπόλαυσις τοῦ ἄκρου τῶν ἐφετῶν,
πρὸς ἣν καταντῶσιν ὅσοι τὴν πρᾶξιν καὶ θεωρίαν ὡς πτέρυγας φοροῦν-
τες περιστερᾶς, ἀνίπτανται καθαροὶ καὶ ἀσπιλοι ἀπὸ τῆς ἰλῦος τοῦ κό-
σμου τούτου.

§ γ'. Καὶ λοιπὸν ἀκμάζοντες ἤδη τὴν τοῦ σώματος ἡλικίαν, ἀκμά-
ζοντες δὲ πολὺ πλέον τῷ πνεύματι καὶ τῇ κατὰ Θεὸν σοφίᾳ τε καὶ
φρονήσει, καὶ πάντων τῶν ὄντων τὸ ἄστατον καὶ πρόσκαιρον μελετῶν-
τες, ἡσθάνοντο, ὡς ἐκ θείας ἐμπνεύσεως, ἀμφοτέρωι πολλὴν κλίσην
πρὸς τὴν μοναδικὴν μακαρίαν ζωὴν, ὡς ἀνωτάτην φιλοσοφίαν, ἀπὸ
τῶν κοσμικῶν θορύβων ἀπάγουσαν, καὶ μᾶλλον ἀπερίσπαστον καὶ ἀτά-
ραχον, καὶ διὰ τῆς ἡσυχίας εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ ὄντος ἀναδιβά-
ζουσαν. Ἐκίρυντε δὲ τότε ἡ φήμη τὴν ἀσκήσιν καὶ ἄλλων μὲν ἄλλα-
χοῦ μοναστῶν, μάλιστα δὲ τῶν κατὰ τὰ μέρη τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ
τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Παλαιστίνης ἐν ἐρήμοις ἀσκουμένων ἁγίων
Ἀναχωρητῶν. Διότι κατὰ τὴν Αἴγυπτον πρῶτον, ἔτι περὶ τὰ μέσα τοῦ
πρώτου αἰῶνος μετὰ Χριστόν, Μάρκου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγε-
λιστοῦ τὸν θεῖον λόγον κηρύττωντος, καὶ κατὰ τοὺς ἐφεξῆς χρόνους
πολλοὶ πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστὸν διήγον εἰς τὰς ἐρήμους, τὴν ζῆ-
λωτὴν Ἡλιοῦ, καὶ τὸν ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου
ἐπελθόντα μακάριον Πρόδρομον ἐνθέως μιμούμενοι· καὶ δέτριβον, ὡς
εἶπεν ὁ Προφήτης, «ἐν γῇ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύ-
δρῳ», Θεῷ λειτουργοῦντες καὶ Θεῷ γνωσκόμενοι· καὶ τούτων λοι-
πὸν τῶν ἱσαγγέλων ὁσίων τὸ παράδειγμα ἐξέκαιεν ἐν ταῖς καρδίαις
τῶν δύο αὐταδέλφων τὸν ἐμπνευσθέντα τῆς θείας ἀγάπης οὐράνιον
ἔρωτα. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς θεοῖς Εὐαγγελίοις ἀναγινωσκον μετ' ἐπι-
στασίας νῦν μὲν τὸ «πῶς ἡ σὸν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ
δὲς πτωχοῖς, καὶ δευρὸ ἀκολούθει μοι», νῦν δὲ τὸ
«καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἳ τινες εὐνοούχισαν ἑαυ-
τοὺς (ἔμειναν δηλονότι ἐν ἀγαμίᾳ καὶ παρθενίᾳ) διὰ τὴν βασι-
λείαν τῶν οὐρανῶν» (α), καὶ τὴν κοινὴν τῶν Ἀποστόλων

(α) «Εἰσὶ γάρ, φησιν, εὐνοῦχοι, οἳ τινες εὐνοούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασι-
λείαν τῶν οὐρανῶν»· τίνες οὗτοι, ἀλλ' ἢ οἱ γενναῖοι ἀπόστολοι, καὶ [οἱ] μο-
νάζοντες, καὶ οἱ καθεξῆς παρθένοι; Ἰωάννης μὲν καὶ Ἰάκωβος υἱοὶ Ζεβεδαίου
μείναντες ἐν παρθενίᾳ, . . . καὶ θαυμασίως τὸ κλέος τοῦ στεφάνου τούτου
τοῦ ἀγῶνος ἐπενεγγόμενοι μετ' αὐτοὺς δέ, ὅσοι μυριάδες ἐν τῷ κόσμῳ μο-

ἀνεπόλουν φωνήν, οἳ τινες διὰ τοῦ κορυφαίου Πέτρου πρὸς τὸν διδάσκα-
λον ἔκραζον· «Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἡ κ-
λουθῆσα μέν σοι». Ταύτας δὲ καὶ τὰς τοιαύτας ἐμμελετῶντες
θείας φωνὰς ὥρμησαν οἱ μακάριοι πρὸς τὴν ἀκριβοστάτην ἐκπλήρωσιν τῶν
ἐντολῶν τῆς Εὐαγγελικῆς τελειότητος, καὶ κληρὸν ἑαυτοῖς ἔλαβον τὴν
ἄχραντον καὶ ἀμίαντον παρθενίαν, τὴν σύνοικον τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν
μακαρίων ψυχῶν. Καὶ δὴ λαβόντες εἰς τοὺς ἑαυτῶν ὤμους καρτερικῶς
καὶ ἀνδρειοφρόνως τὸν Εὐαγγελικὸν τοῦ Χριστοῦ ζυγόν, ὑπερείδον μὲν
δόξης καὶ πλούτου παντοδαποῦ, ὑπερείδον δὲ συγγενῶν καὶ φίλων καὶ
οἰκετῶν καὶ μεγάλων κτημάτων καὶ ἀπολαύσεων, καὶ πάντων τῶν ἐνέ-
ρων τῆς ματαιότητος, ὅσα τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ περισπούδαστα, καὶ ἀφ'
ὧν καὶ βραχεῖαν τινες ἔχοντες μερίδα, φουσῶσι καὶ πνέουσι μεγάλα,
καταλαξενούμενοι τῶν ὑποδεεστέρων. Ἀλλ' οἱ μὲν τοιοῦτοι κύπτοντες
ὡς βοσκήματα πρὸς τὴν γῆν, καὶ μηδέποτε τὰ ὄμματα τῆς διανοίας
ὑψοῦντες πρὸς οὐρανὸν καὶ τὴν αἰωνίαν τοῦ ἀνθρώπου πατρίδα, δι-
γασσιν ἐκδεδιγνημένοι δοῦλοι τῶν ἀλόγων παθῶν, καὶ συχνάκις τοὺς
θεοὺς παραβαίνουσι νόμους ἐν αἷς ἐγεννήθησαν καὶ ἐτράφησαν, ἕως
οὐ θνήσκουσι, τέλος, θάνατον διπλοῦν, τὸν πρόσκαιρον τοῦ σώματος,
καὶ τὸν ἀθάνατον τῆς ψυχῆς· πολλάκις δὲ καὶ κατείδον τὸν δύστηνον
αὐτὸν βίον ἐν ἀπορίᾳ δύνοντα, γυμνὸν τῆς προτέρας εὐπραγίας ἐκείνης,
ἣν ἐνόμιζον ὅτι εἶχον παρ' ἑαυτοῖς ἀσφαλῶς κατεσφραγισμένην. Ἀλλ'
οὐχ' οὕτως οἱ θεοπέσιτοι τῆς ἀρετῆς καὶ ὁσιότητος ἀσκηταί, Συμεὼν
καὶ Θεόδωρος· ἀλλὰ πᾶσαν τὴν τοῦ βίου πλάνην κατανοήσαντες καὶ
πρὸς τὴν μονὴν ἀληθινὴν καὶ αἰώνιον ζωὴν ἀποδέψαντες ἐφόρεσαν τὸ
σχῆμα τῆς μοναδικῆς πολιτείας, καὶ ἀνεχώρησαν εἰς ἀδάτους ἐρήμους,
ἀποφυγόντες θορύβους πολιτικούς, ὄχλον ἀγοραίων, ἀρχοντικὸν τύπον,
κόρον τρυφῆς, τὸν ἀηδίας καὶ νόσων πατέρα, τὰ δικαστήρια, τοὺς
συκοφάντας, τοὺς μετὰ πλεονεξίας πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας, τοὺς
δμνούντας, τοὺς ψευδομένους, πᾶσαν τὴν τοῦ βίου κακίαν καὶ μοχθη-
ρίαν, ὅσην ὁ κόσμος οὗτος εἰς τὰς πολυανθρώπους πόλεις μάλιστα ἐπι-
σύρεται· καὶ διέτριβον μόνοι, καθαρεύοντες τοὺς ὀφθαλμούς, καθαρεύον-
τες τὰ ὦτα, καθαρεύοντες τὴν γλῶσσαν, καὶ πρὸ πάντων τὴν καρδίαν
κεκαθαρμένοι. Ἀνέδρσαν δὲ πρῶτον ἐνσχοῦμενοι εἰς τὰ ὄρη, ὡς εὐ-
θετα μάλιστα πρὸς ὑψηλὰς θεωρίας, καὶ ἀνέκαθεν φανέντα χωρία θεο-
φύλῃ· διότι καὶ ὁ Θεὸς ἐδόξασεν αὐτὰ πάλαι, τῆς φοδερᾶς αὐτοῦ κα-
ταξιώσας ἐπιφανείας (ὡς τὸ Σιναιὸν καὶ Χωρήβ), καὶ αὐτὸς ὁ θεάν-
θρωπος Κύριος ἡμῶν καὶ Δεσπότης κατὰ τὴν ἐπὶ γῆς αὐτοῦ πολιτείαν

νάζοντες καὶ ἀπὸ μοναστηρίων (ἰσ. μοναστριῶν) καὶ παρθένων τοῦτο τοῦ
ἀγῶνος τὸ κλέος ἐπηνέγκαντο· οἳ τινες σώμασι γυναικῶν οὐκ ἐμίγησαν, ἀλλ'
ἡθλήσαν ἐν ἀγῶνι τελειοτάτῳ, ὡς καὶ Ἡλίας ἐν [τῇ] παλαιᾷ Διαθήκῃ εὐρί-
σκαται, καὶ Παῦλος λέγων (Α. κορινθ. ζ. 8) λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις, ὅτι καλὸν
αὐτοῖς, εἴαν μείνωσιν οὕτως ὡς ἐγώ. Ἐπιφαν. αἰρέσ. νη. σελ. 491. Colon

ἡλδοῖται τὰ ὄρη συχναίς, ἀνερχόμενος εἰς αὐτὰ καὶ προσευχόμενος κατ' ἰδίαν καὶ αὐτὴν δὲ τὴν δόξαν τῆς θείας αὐτοῦ μορφῆς ἐπ' ὄρους Θαβὼρ ἐφανέρωσεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους. Ὅθεν καὶ Μωσῆς ὁ θεόπτης, καὶ Ἡλίας ὁ ζηλωτής, καὶ ὁ Ἐλισσαῖος καὶ ἄλλοι υἱοὶ τῶν προφητῶν καὶ αὐτὸς ὁ ἐκ παιδὸς ἐν τοῖς ἐρήμοις διατρίβων Βαπτιστὴς τοῦ Κυρίου, καὶ οἱ τούτων ἐφεξῆς ὁπαδοί, ὁρεσίτροφοι πολλάκις διήγον «τὰ ἄνω ζήτοῦντες» καὶ «ἐγίζοντες ὁρεσιν αἰωνίοις». Τούτους δὲ καὶ οἱ ὅσοι πατέρες μιμούμενοι τὴν ἐν ὄρειν ἐδίωκον ἡσυχίαν, ἀφορῶντες εἰς ἐκεῖνο τὸ νοητὸν ὄρος τοῦ Κυρίου, ὅπου, τέλος, ἀναβαίνει καὶ ἵσταται «πᾶς ἁθῶς χερσὶ καὶ καρδίᾳ». Καὶ πρῶτον μὲν ἐνήλθον οἱ μακάριοι εἰς τὸν Ὀλυμπον, ὅπου καὶ διέτριψαν χρόνον ἱκανόν, ἐκείθεν δὲ μετέβησαν εἰς τὴν Ὅσαν, καὶ ἐκείθεν εἰς τὸ Πήλιον «ὕστερόντες» (κατὰ τὸν Ἀπόστολον), θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὁρεσὶ, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὁπαταῖς τῆς γῆς· καὶ τρέχοντες διὰ τῆς ὑπομονῆς τὸν καλόν, ὃν ἀνέλαβον, ἀγῶνα τῆς ἰσαγγέλου πολιτείας.

§ δ'. Οὕτω δὲ διάγοντες, καὶ τὸν βίον μὲ προσευχὴν καὶ μελέτην τῶν θείων λόγων, καὶ εἰς ἐργασίαν (ἂψ' ἡς ἐτρέφοντο «ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσίν»), καὶ εἰς μικρὰν τοῦ σώματος ἀνάπαυσιν ἔχοντες διαμεμερισμένον, ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπέβησαν καθαρῶτατος, τοῦ Θεοῦ ἐνδιαίτημα, καθὼς αὐτὸ τὸ ἀψευδέστατον στόμα τοῦ Κυρίου καθυπέσχετο παντὶ τῷ εἰς αὐτὸν πιστεύοντι καὶ τὰς εὐαγγελικὰς ἐντολὰς ἐκπληροῦντι, λέγον, ὅτι «Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ μου ἐλευσόμεθα καὶ μονήν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν». Καὶ διήγον λοιπὸν οἱ μακάριοι ἐπὶ γῆς, ὡς ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἀδιαλείπτως ἐμφορούμενοι τῶν κατὰ νοῦν καὶ γινώσκιν ὑψηλοτάτων θεωριῶν, καὶ ἀποβλέποντες πρὸς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν. Πολλὴν δὲ καὶ πρὸς τὴν ἄχραντον τοῦ Κυρίου μητέρα καὶ Θεοτόκον εἶχον εὐλάβειαν, καὶ ταύτην συνεχῶς ὕμνοις ὁσίοις ἐγέραιρον, καὶ πιστῶς ἐμακάριζον, καθὼς αὐτὴ προεῖπεν ἡ Μητροπάρθενος αἰδοῦν γὰρ ἀπὸ τοῦ νοῦ μακαριοῦ σίμεν πᾶσαι αἱ γενεαί· καὶ πρέσβυν αὐτὴν ἐπεκαλοῦντο καὶ μεσίτριαν ὑπὲρ ἑαυτῶν τε καὶ τοῦ κόσμου παντὸς πρὸς τὸν μονογενῆ αὐτῆς υἱὸν καὶ Θεόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς εἰς τὸν Ἀθῶνα καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἄλλους τόπους ἱερᾶς περιηγήσεως τῶν πατέρων.

§ α'. Ἦδη δὲ χρόνους ἱκανοὺς ἐν τοῖς εἰρημένοις ὄρεσιν ἐνασκηθέντες εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς μετέβησαν καὶ εἰς τὸ τοῦ Ἀθῶνος

ἀγιῶνυμον ὄρος, ὅπου καὶ τότε διέλαμπον ἄνδρες ἐρημικοὶ καὶ ἡσυχασταί, τῆς μελλούσης τῶν ἐκεῖ μοναστηρίων εὐλογίας πρόδρομοι. Ἡλλασσον δὲ τόπους ἐκ τόπων οἱ μακάριοι, τῷ καθοδηγούντι πνεύματι πειθόμενοι, καὶ πανταχόθεν μὲν αὐτοὶ συναθροίζοντες εἴτι χρησίμους εἰς τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν, γινόμενοι δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους μοναδικῆς τελειότητος ἐμφυχον παράδειγμα. Πράξιν δὲ καὶ θεωρίαν γεγενησμένον, εἶχον καὶ τῶν ἀρετῶν τὴν παρακολουθοῦσαν πληθύν, πίστιν, ἀγάπην, ἐλπίδα, γνησίαν ἐν δόγμασιν εὐσέβειαν, ἀγνισμόν ψυχῆς καὶ σώματος, δάκρυα διηνεκῆ, προσευχὴν ἀκατάπαυστον, νηστείαν καὶ ἀγρυπνίαν ἀκάματον, χαμευνίαν καὶ τὴν ἄλλην σκληραγωγίαν πάθῃ κατευνάζουσιν, ἀκτημοσύνην καὶ ταπεινώσιν εἰς ἄκρον ἐλάσσαν, συμπαθεῖ φιλανθρωπίαν ὅποια μάλιστα Θεῷ τὸν ἄνθρωπον ἔξομοιοι, ζῆλον ἐνθεον πρὸς ἐλεγχον καὶ ἐπιστροφὴν τῶν κατὰ τῆς εὐσεβείας λυσσάντων, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀδιάκοπον τῶν θείων Γραφῶν τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην, ἣν ἡ τοῦ Θεοῦ ἔρωτος ἀσβεστος λαμπράς ἐμπυρον ἀνέφλεγε καὶ διακαῆ, κατὰ τὸν εἰπόντα προφήτην· «καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πυρ».

§ β'. Οὕτω δὲ καίοντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πόθου καὶ ἄλλος ἐπῆλθεν εἰς αὐτοὺς ἐνθεος λογισμός, ὅπως ἀπέλθωσιν εἰς προσκύνησιν καὶ τῶν θεοδαδίστων τόπων τῆς τε Ἱερουσαλὴμ, καὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ. Εἰς ἐκεῖνην μὲν τὴν μητέρα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἵνα καταφιλήσωσι τοὺς τρισολβίους ἐκείνους τόπους, ἐφ' ὧν σωματικῶς περιεπάτησαν οἱ θεανδρικοὶ καὶ ἄχραντοι πόδες τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰς δὲ τὸ Σιναιον, ὅπως θεωρήσωσι τὰς πανσέπτους ἐκεῖνας ἐρήμους, ἐν αἷς ὁ Θεὸς Μωϋσῆι τὸ θεράποντι λαμπρῶς ἐπεφάνη, καὶ τὰς πλάκας ἔδωκε τῆς παγκοσμίου Νομοθεσίας· πρὸς δὲ τούτοις ἐπεθύμουν ἵνα καὶ αὐτόπται γένωνται καὶ αὐτήκοοι τῆς συνομιλίας καὶ συναναστροφῆς ἐκείνων μάλιστα τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, οἵτινες ὡς προείπομεν, διέτριβον ἐν τοῖς ὄρεσιν ἐνασκούμενοι κατὰ τὴν Παλαιστίνην, καὶ ἐν Συρίᾳ, καὶ εἰς τὰς ἐρήμους τοῦ Σινᾶ, καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ Θηβαίδος, καὶ τῶν ἐκεῖσε χωρῶν.

§ γ'. Πολλοὺς δὲ καθ' ὁδὸν καὶ ἄλλους ἱεροὺς ἀσκητὰς καὶ διδασκάλους τῆς ἀρετῆς ἐπεσκέψθησαν κατὰ τόπους· πολλῶν ἱερῶν σκηνομάτων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς τεθησαυρισμένων ἁγίων κειμηλίων τῆς χάριτος ἀπήλαυσαν· πολλὰ ἐκοπίασαν, καὶ πολλάκις ἐκακοπάθησαν, καὶ πολλαχῶς ὠφελήθησαν καὶ ὠφέλησαν, ἔως, τέλος, Θεοῦ συνεργουμένου, ἔφθασαν εἰς τὴν ἁγίαν γῆν. Καὶ χαίροντες, καὶ πάντα ποιοῦντες εἰς δόξαν Θεοῦ, προσεκύνησαν τὴν ἁγίαν Βηθλεέμ, ἐν ᾗ ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη· ἐσεδάσθησαν τὸν Ἰορδάνην, ἐν ᾧ ἐβαπτίσθη· ἐθαύμασαν τὴν ἔρημον, ὅπου μετὰ τὸ βάπτισμα ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα νηστὶς διετέλεσεν· ἐτίμησαν τὸ Θαβώριον ὄρος, ὅπου πανεδόξως μετεμορφώθη· κατεφίλησαν τὴν ἁγίαν Σιών, ἐν ᾗ τὸν μυστικόν

ἐτέλεσε δειπνον, καὶ ἔπου τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κατήλθεν ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἐν εἶδει πυρίνων γλωσσῶν προσεκύνησαν καὶ τὸν Γολγοθᾶν, ἐφ' οὗ ὁ Κύριος ἐσταυρώθη καὶ τὸν ζωοδόχον τάφον, ἔπου σωματικῶς ἐνταφιασθεὶς τριήμερος ἀνέστη καὶ τὸ ἔρος τῶν Ἑλαινῶν, ἔθεν εἰς οὐρανούς πρὸς τὸν ἀρχίφωτον ἀνελήφθη πατέρα κατησπάσθησαν δὲ καὶ τὸν ἐν Γεθσημανῇ τῆς ζωηφόρου Θεομήτορος τάφον, ἔθεν ζῶσα πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐνδόξως μετέστη, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀπαξάπαντας τοὺς ἁγίους τόπους τῆς νέας Σιὼν ἐθώρισαν, ἐν οἷς ἐτελεσιουργήθησαν τὰ μυστήρια τῆς παγκοσμίου σωτηρίας. Μετὰ δὲ τοὺς ἀπελθόντες προσεκύνησαν καὶ τοὺς ἱεροὺς τόπους τοῦ Θεοβαδίστου ἔρος Σινᾶ, ἔπου Μωϋσεὶ τῷ θεόπτη *«ἐλάλησε Κύριος ἐνώπιος ἐνωπίῳ, ὡς εἴ τις λαλήσαι πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον»* κατεφίλησαν τὴν ἁγίαν ἐκείνην κορυφήν, ἔπου, νηστεύσας ὁ θεόπτης νυχθήμερα τεσσαράκοντα, τὸν θεόγραφον νόμον ἔλαβε κατησπάσθησαν τὴν ἁγίαν γῆν τῆς μυστηριώδους ἐκείνης βάρου, ἥτις ἔκαλετο καὶ οὐ κατεκαλετο, τὸ μέγα τῆς θείας οἰκονομίας μυστήριον προτυποῦσα καὶ τὸ Χωρὶθ δὲ κατεῖδον, ἔπου καὶ Μωϋσῆς πάλιν, καὶ ὁ προφήτης Ἑλίας ὕστερον θείας ἐπιφανείας κατηξιώθησαν καὶ ἔσα ἄλλα πανσέδαστα μνημεῖα καὶ δειγμάτων τῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ γενομένων θεοφανειῶν. Πληρώσαντες δὲ καὶ ταύτην τὴν φιλόθεον αὐτῶν ἐφεσιν ἀπῆλθον καὶ εἰς τὰς πέριξ ἐρήμους αὐτοῦ τε τοῦ Σινᾶ, καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ τῆς Νητρίας καὶ Θηβαΐδος, ἔνθα συνωμίλουν μετὰ τῶν ἐκεῖσε τότε ἀνασκουμένων ἱσαγγέλων ἐρημιτῶν. Καὶ συνασκούμενοι μετ' αὐτῶν, καὶ συμμελετώντες πνευματικῶς ἡγάλλοντο καὶ ἔχαιρον, δοξάζοντες τὸν Θεόν, ὅστις ποιεῖ τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ ἡξίωσεν αὐτοὺς καὶ ταύτης τῆς χάριτος, ὥστε καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῆς μακαρίας αὐτῶν ζωῆς ἤθελον ἐκεῖ διαπεράσαι· θεία δὲ ὁμῶς νεύσις ἤγε πάλιν αὐτοὺς εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλὴμ Ὡπῆρχε δὲ τότε τῶν Ἱεροσολύμων Ἐκκλησίας πρόεδρος θεοπρόβλητος καὶ πνευματικὸς πηδαλιούχος Μάξιμος ὁ ἱερώτατος (α), ὅστις, ὡς εἶδε πάλιν αὐτοὺς ἐπανελθόντας, ὑπεδέξατο μετὰ πολλῆς τιμῆς, κατὰ τινὰ περὶ αὐτῶν προγεγονυῖαν εἰς αὐτὸν θείαν ἀποκάλυψιν, καὶ τοὺς τοῦ θείου βαθμοῦ τῆς ἱερωσύνης κατηξίωσε, καὶ κατεῖχε φιλοστόργως παρ' ἑαυτῷ, ὡς ἐγκόλπια πνευματικὰ καὶ σκευὴ τίμια τοῦ Χριστοῦ διατηρῶν, καὶ περιμένων τί ἄρα τὸ θεῖον ἐν αὐτοῖς εὐδοκήσει πρὸς σωτηρίαν πολλῶν.

§ δ'. Ἐνδημούντες λοιπὸν εἰς τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ οἱ μακάριοι εἶδον ἐκότερος κατὰ μέρος μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὁπτασίαν κατ' ὅσον φανερωθεῖσαν, τὴν ἐφεξῆς. Ἐφάνησαν αὐτοῖς τρεῖς τινες ἄνδρες, γηραιότεροι

(α) Μάξιμος ὁ Γ. Ἱεροσολύμων, ἐπατριάρχευσεν τῷ 333, μέχρι τῶν 348 μετὰ Χριστόν· τοῦτον διεδέξατο ὁ ἀγιώτατος Κύριλλος.

τὸ εἶδος, ἱεροπρεπεῖς τὴν στολήν, σεβάσμιοι τῇ καταστάσει τοῦ σχήματος, καὶ θεοειδεῖς διὰ τὴν ἐπανθοῦσαν εἰς τὰ πρόσωπα μάλιστα θαυμασίαν χάριν τε καὶ σεμνότητα. Καταπλαγέντες δὲ πρὸς τὴν ὄψιν οἱ ἀδελφοὶ καθορώσιν εὐθὺς καὶ ἄλλο θέαμα κρείττον ἢ κατὰ ἄνθρωπον. Ἐπιφαίνεται πάγκαλος καὶ ἡλιόμορφος ἀνασσα αἰγλήν οὐράνιον περιεστεμμένη· παρέστησαν δὲ παρ' αὐτὴν εὐθὺς προσελθόντες καὶ οἱ τρεῖς ἐκείνοι γεραροὶ ἄνδρες, οἱ πρότερον ἐπιφανέντες. Καὶ ἡ πάμφωτος βασιλὶς εὐμενῶς πρὸς τοὺς δῶα τεθαμνημένους ἀδελφούς ἀποβλέψασα θαρρεῖν τε ἐκέλευε, καὶ ἱλαρῶ τῷ προσώπῳ ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς τοιαῦτα. «Χαίrete ἐν Κυρίῳ πιστοὶ δοῦλοι τοῦ υἱοῦ μου καὶ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗ τινος τὸν σταυρὸν ἐπ' ὧμων ἀράμενοι τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούετε, καὶ τὸ θέλημα ποιεῖτε προθύμως καὶ ἀξίως τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ βασιλείας. Ἄγετε δὲ καὶ τοῦ λοιποῦ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνίζεσθε, καὶ τὸν δρόμον τῶν τριῶν τούτων» (καὶ ἅμα τοὺς μετ' αὐτῆς τρεῖς σεβάσμιους ἄνδρας ἐδείκνυν) «ὀλοφύχως βαδίζετε, ἐργαζόμενοι καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ υἱοῦ καὶ Θεοῦ μου, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἀχαΐας, ἔπου καὶ οὗτοι τὸ τοῦ Χριστοῦ γεώργιον εὐαγγελικῶς ἐφύτευσαν καὶ ἐπότισαν καὶ ἐκαλλιέργησαν. Εἰσὶ δὲ τούτων ὁ δὲ μὲν, Παῦλος ὁ Ἀπόστολος, οὗτος δέ, Ἀνδρέας ὁ πρωτόκλητος ὁ δὲ τρίτος ἐκεῖνος, ὁ Λουκᾶς ὁ Εὐαγγελιστής. Ἐξέλθετε λοιπὸν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ὑπάγετε εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ κατ' ὁδὸν μὲν κηρύττετε τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἐπιστρέφοντες ἐκ πλάνης ἁμαρτωλοῦς, μέχρις ἂν καταντήσητε καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀχαΐας, ἔπου καὶ ἡ χάρις μου καθοδηγήσει ὑμᾶς διὰ τοῦ θείου θελήματος. Ἐκεῖσε δὲ φθάσαντες εὐρήσετε τὸν τύπον τῆς ἐμῆς μορφῆς, κατ' εὐδοκίαν τοῦ υἱοῦ μου καὶ Θεοῦ ἐξεικονισθείσης ὑπὸ τοῦ θεηγόρου τούτου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ· τὰ δὲ πρὸς εὑρεσιν τῆς εἰκόνης ἅπαντα ὑμῖν ἀποκαλυφθήσεται, ὅταν καταντήσητε εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον καὶ ἄπιτε ἐν εἰρήνῃ». Ταῦτα εἰποῦσα ἡ Παντάνασσα Δέσποινα ἀνῆλθεν εἰς οὐρανὸν μετὰ τῶν τριῶν Ἀποστόλων, καὶ οἱ ὅσοι ἐθεώρουν τὴν ἀνοδὸν. Ἐξεγερθέντες δὲ τοῦ ὕπνου ἐκθαμβοὶ καὶ ἐννεοὶ διὰ τὴν ὁπτασίαν, διηγείται ταύτην πρῶτος ὁ Συμεὼν πρὸς τὸν Θεόδωρον, διηγείται δὲ μετέπειτα καὶ οὗτος πρὸς ἐκεῖνον ταῦτά· καὶ χωρὶς τινος δισταγμοῦ πληροφορηθέντες τὴν θείαν εὐδοκίαν, εἶπον πρὸς ἀλλήλους, «τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω καὶ τῆς αὐτὸν ἀφθόρως τεκούσης Παρθενομήτορος». Καὶ ἀνιστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ διηγήσαντο πάντα πρὸς τὸν ἱερώτατον Μάξιμον. Οὗτος δὲ δοξάσας τὸν Θεόν, τὸν ποιοῦσα μεγάλα καὶ θαυμαστά, καὶ νουθετήσας αὐτοὺς καὶ παρακαλέσας χριστομιμήτως, ἵνα πάντοτε διατελῶσι πρόθυμοι καὶ εὐπειθεῖς εἰς τὰ τοῦ Κυρίου θελήματα, ἐξαπέστειλεν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων μετὰ θερμῶν σακρῶν καὶ ἐγκαρδίων εὐχῶν. Ἐπέδωκε δὲ τούτοις καὶ ἐπιστολὰς πρὸς τὸν τότε Πάπαν τῆς Ρώμης (Ἰούλιος οὗτος ἦν), ὡς λέγει ἡ παλαιὰ τῶν ἁγίων

βιογραφία, ἣν Ἡσαΐας συνώψισεν, καὶ ταύτας ἀπέστειλαν εἰς τὴν Ρώ-
μην ἐκ τῆς Ἑλλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς τῶν ὁσίων ἐξ Ἱεροσολύμων ἀναχωρήσεως καὶ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιστροφῆς.

§ α'. Ἀναχωρήσαντες δὲ ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων οἱ θεοφόροι πατέ-
ρες διήρχοντο πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ἀποστολικῶς διδάσκοντες τοὺς
χριστιανούς, ἵνα φυλάττωσιν ἀκέραιον καὶ ἀπαρσάλευτον τὴν Εὐαγ-
γελικὴν διδασκαλίαν, καὶ τὰ τῆς πίστεως δόγματα, κατὰ τὰς ἀπο-
στολικὰς διατάξεις καὶ παραδόσεις· ἀποστρέφονται δὲ πάλιν τὰς θεο-
στιγαίς κλητορίας καὶ νεοφανεῖς αἵρέσεις τῶν θεηλάτων Ἀρειανῶν,
καὶ ὅσαι ἄλλαι τούτων παραφυάδες ἐτάρατον τότε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ
Χριστοῦ, ψυχώλεθρα βλαστήσασαι σπέρματα τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωπο-
κτόνου καὶ μισοκάλου διαδόλου. Ἐπλήρουν δὲ τὸ κήρυγμα οἱ μακά-
ριοι οὐχ ὡς ὁ λόγος τρέχων ταχέως χωρεῖ, ἀλλὰ μετὰ πόνων καὶ κιν-
δύνων πολλῶν, καὶ μετὰ πάσης τῆς ἀποστολικῆς διαγωγῆς καὶ κακου-
χίας, ἔχοντες ἐπακολουθοῦντα καὶ τὰ τῶν θαυμάτων σημεῖα, δι' ὧν ὁ
Κύριος ἐδεόλου καὶ ἐν αὐτοῖς τοῦ θεοῦ λόγου τὴν ἀσφάλειαν. Καὶ
πολλοὺς μὲν ἐσφῶζον ἐκ νόσων παντοίων, πολλοὺς δὲ ἐκ τῆς ψυχροφθό-
ρου πλάνης τῶν αἰρετικῶν, ποικίλους δὲ πειρασμοὺς ἐκατέρωθεν καὶ
θλίψεις ἀλλεπαλλήλους, καθὼς ὅτε ὁ Κύριος ἡμῶν προεῖπε πᾶσι τοῖς
αὐτοῦ πιστοῖς μαθηταῖς, ὅτι «Ὁ ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ τῷ θλίψειν
ἐξετε», καὶ αὐτοὶ τῶν Ἀποστόλων οἱ πρόκριτοι ἐν πνεύματι ἁγίῳ
διετράνωσαν. Λέγουσι δὲ καὶ κηρύττουσιν, ὁ μὲν Ἀδελφόςθεος ὅτι,
«Μακάριοι ἀνὴρ, ὃς ὑπομένει πειρασμόν· ὅτι δόκιμος γενομένος λή-
ψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος τῆς ἀγαπῶσιν
αὐτόν». Ὁ δὲ οὐρανοδόμων Παῦλος ὅτι, «Πάντες οἱ θέλοντες ἐν Χρι-
στῷ Ἰησοῦ εὐσεβῶς ζῆν διωχθήσονται». καὶ πάλιν, «Εἰ παιδείαν
ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ Θεός· εἰ δὲ χωρὶς ὅτε παι-
δείας, ἅρα νόθοι ἐστέ καὶ οὐχ υἱοί· πρὸς δὲ τούτοις καὶ Πέτρος ὁ
κορυφαῖος. «Ἀγαπητοὶ μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρα-
σμόν ὑμῖν γινομένην, ὡς ξένον ὑμῖν συμβαίνοντος· ἀλλὰ, καθὼς κοινο-
τεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει
τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι· εἰ δὲ νειδίξεσθε ἐν ὀνόματι Χρι-
στοῦ, μακάριοι· ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς
ἀναπαύεται».

§ β'. Περᾶσαντες λοιπὸν οἱ ἱσαπόστολοι πατέρες χώρας πολλὰς
καὶ μακράς, διαβάντες δὲ καὶ διὰ τῶν Μακεδονικῶν ὁρεοσειῶν, καὶ
τοὺς ἐν τῷ Ἄθῳ ἀδελφοὺς πάλιν ἐπισκεψάμενοι, ἦλθον εἰς Θεσσαλονί-
κην τὴν κατὰ σάρκα πατρίδα, καὶ ἐν τῷ θεῷ λόγον κηρύξαντες μετὰ

πολλῆς τῆς καρποφορίας, ἔπειτα διήρχοντο τὰς χώρας τῆς Θεσσαλίας
στηρίζοντες ἐν τῇ πίστει τοὺς ἀδελφούς. Ὡς δὲ ἔφθασαν εἰς τὰς Θερ-
μοπύλας τῆς Θεσσαλίας, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὄρος τῆς Οἰτης, ἔπου τινὰς
ἡμέρας ἡσύχασαν αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες ἀείποτε τὸν Θεόν, καὶ τὴν
θεομήτορα Θεοτόκον· καὶ πάλιν καταβάντες ἐκεῖθεν διήλθον ἀποστολι-
κῶς τὰς πόλεις καὶ χώρας τῆς Ἀκαρναντίας καὶ Αἰτωλίας καὶ τῆς Λο-
κρίδος, αἵτινες ἀπέναντι τῆς Πελοποννήσου κείνται πρὸς βορρᾶν ἄνεμον·
καὶ διαπλεύσαντες τὸν μεταξὺ Λοκρίδος καὶ Πελοποννήσου δωδεκαμί-
λιον περίπου πορθμὸν κατέλαβον τὰ ὄρια τῆς Ἀχαΐας. Καὶ πρῶτον
ἦλθον εἰς τὸ Αἰγίον, μίαν τῶν καὶ τότε διασήμων τῆς Ἀχαΐας πόλεων
(Βοστήσαν αὐτὴν ὀνόμασεν Ἰταλίζουσα ἡ χυδαία λαλιά). Ἐπειδὴ δὲ
προεῖπεν εἰς αὐτοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ὁ θεὸς χρησμός, ἵνα πορευθέντες
ἀπέλθωσιν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀχαΐας, ἀνεχώρησαν ἀπὸ τοῦ Αἰγίου
καὶ ὁδοιπορήσαντες κατὰ Μεσημβρίαν ἕως τεσσάρων σχεδὸν ὥρων διά-
στημα, ἔφθασαν πρὸς ἐσπέραν εἰς τόπον παραποτάμιον (ἔπου τὰ νῦν
εὐρίσκεται χωρίον τοῦ Σελινουντίου δήμου Κλαπατζούνα χυδαιότερον
ἐπιλεγόμενον), καὶ ἐκεῖ ἐμείναν παρὰ τὰς ὄχθας καὶ αὐτὰς τὰς πηγὰς τοῦ
Σελινουότος, ἢ Σελίνου ποταμοῦ (τοῦ νῦν κεχυδαῖσμένου τῆς Βοχού-
στης).

§ γ'. Αὐτοὺς τοίνυν διανυκτερεύοντες, πολλοὺς καθ' ἑαυτοὺς ἀνέ-
στρεφον λογισμούς· τοῦτο μὲν, ὅτι ἠγνόουν πρὸς ποῖον τῆς Ἀχαΐας
μέρος εὐθυποροῦντες (κατὰ τὴν γενομένην εἰς αὐτοὺς ἀποκάλυψιν)
εὐρήσουσιν ἐναποκείμενον τὸν ὑπεσχημένον ἱερὸν θησαυρόν· τοῦτο δὲ,
πῶς ἄρα γε καὶ διὰ ποίων γνωρίσουσι σημεῖων, ὅτι τοῦτ' αὐτὸ ἐστὶν
ἐκεῖνο τὸ προκαταγγελλέν θεομητορικὸν ἔκτυπον. Οὕτω λοιπὸν οἱ
ἅγιοι μεριμνῶντες προσήχοντο πρὸς Θεὸν καὶ τὴν Θεοτόκον δακρυβ-
ροῦντες ἱκέτευον, καὶ τοὺς προσφθέντας εἰς αὐτοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις
τρεῖς ἁγίους Ἀποστόλους παρεκάλουν, ἵνα καὶ δι' αὐτῶν εὐπρόσδεκτος
γένηται ἡ πρὸς Θεὸν αὐτῶν δέησις· οὕτω δὲ διακείμενοι, μικρὸν ἀψύ-
πνωσαν. Καὶ ἰδοὺ περὶ μέσην νύκτα κατ' ὄναρ πάλιν ἐνεφανίσθησαν
εἰς αὐτοὺς ὅτε Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, καὶ ὁ πρωτόκλητος Ἀνδρέας,
καὶ ὁ ἱερώτατος Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς· οἵτινες αὐτοὺς ἱλαρῇ τῇ προ-
σώπῃ παραμυθούμενοι, «Τί λυπεῖσθε; (ἔλεγον)· εἰ τί τιτετε, καὶ ἰ-
δοὺ ἔσεται ὑμῖν· ζητεῖτε καὶ εὐρήσετε· κροῦ-
ετε καὶ ἀνοίγῃ σεται· πᾶς γὰρ ὁ ζητῶν, εὐρί-
σκει·» ὡς ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ διδάσκαλος ἀψευδῶς ἐπηγγείλατο. Τί
λοιπὸν ἀδημονεῖτε; τί δὲ καὶ διστάζετε; ἀπέλθεται πρὸς ἀνατολὰς
περιπατοῦντες ἕως ὥρας δύο πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Βουραϊκοῦ ποταμοῦ,
καὶ ἐκεῖ συναντήσετε κόρην παρθένον, τεθνοῦσα Εὐφροσύνην, δούλην καὶ
αὐτῇ τοῦ διδασκάλου καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἥτις, ὡς ἄλ-
λοτε αἱ θυγατέρες τοῦ Ραγουήλ, ποιμαίνει τὰς αἰγὰς τοῦ πατρὸς αὐ-
τῆς, οἰκοῦντος ἐν κώμῃ καλούμενῃ τῶν Γαλατῶν αὕτη καθοδηγήσει

ὁμᾶς πρὸς τὴν εὕρεσιν τῆς Θεομητορικῆς εἰκόνης, περὶ ἧς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐνδημοῦντες ἐδιδάχθητε. Ἀλλ' ὑπάγεται, καὶ χαίρετε ἐν Κύριῳ. Καὶ οἱ μὲν Ἀπόστολοι τοσαῦτα εἰπόντες ἐγένοντο ἄφαντοι· ὁ δὲ τόπος τῆς τούτων ἐπιφανείας ἀπέβη ἵστερον ἐπιστημότατος, ὡς λέγομεν ἐφεξῆς (α).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης, καὶ ὅπως αὐτῇ συνήντησαν οἱ πατέρες, καὶ δι' αὐτῆς ὠδηγήθησαν εἰς εὕρεσιν τῆς ἁγίας εἰκόνης.

§ α. Οἱ δὲ ἅγιοι ἐξαναστάντες τοῦ ὕπνου πλήρεις χαρᾶς καὶ πάσης πληροφορίας ἐδόξασαν τὸν Θεόν· καὶ εὐθυδρομοῦντες, ὡς διατάχθησαν, τὸν Βουραϊκὸν κατέλαβον ποταμόν, καὶ βλέπουσι μακρόθεν τήν, περὶ ἧς προακηκόασιν, ἁγίαν κόρην καθημένην ἐπὶ πέτρας, ἀντικρὺ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ· ἥτις, ὡς ἐπλησίασαν οἱ γέροντες, ἐμβλέψασα προσεκτικῶς εἰς αὐτοὺς ἡγαλλιάσατο τῷ πνεύματι, καὶ πάραυτα θραμβῶσα μεθ' ὅσης τῆς εὐλαβείας προσεκύνησε· καὶ αὐτοὶ εἶπον αὐτῇ, «χαῖρε ἐν Κυρίῳ», κατὰ τὸ σύνθημα· ἡ δὲ ὁσία Εὐφροσύνη χαρμασύνως εἰς αὐτοὺς ἀπιδύσασα «χαίρετε (λέγει) καὶ ὑμεῖς ἐν Κυρίῳ, δοῦλοι καὶ ἐργάται τοῦ ἀμπελώνου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, Συμεὼν καὶ Θεόδοτος»· καὶ οἱ ἅγιοι, ὡς ἤκουσαν αὐτὴν ἀποκαλοῦσαν αὐτοὺς ἐξ ὀνόματος ἐθαύμασαν, καὶ ἔστησαν διστάζοντες διὰ τὸ τῆς κλίσεως ἀπροσδόκητον. Ἡ δὲ ὁσία Κόρη κατιδύσασα τούτους πεφροντισμένους καὶ σιωπῶντας, καὶ συνεικάσασα τοὺς αὐτῶν διαλογισμούς, ἅμα τε διετύπωσεν εἰς ἑαυτὴν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ τὸ σημεῖον, τὸ κατὰ τοῦ διαβόλου ἀπροσμάχητον ὄπλον, καὶ κλίνας τὰ γόνατα κάτωθεν τῆς πέτρας ἐφ' ἧς ἐκάθητο πρότερον, ὑψώσασα δὲ καὶ τὰς χεῖρας πρὸς οὐρανὸν ἐνώπιον αὐτῶν εὐχομένη ἔλεγε τοιαῦτα. «Ὁ Θεοτόκε παρθένε, ἡ ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν ζειπαρθενος Μήτηρ τοῦ Ἱησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μου, ἡ ἀένναος τῆς ζωῆς καὶ τῶν θαυμάτων πηγὴ, ἥτις ἡξίωσας καὶ ἐμὲ τὴν ταπεινὴν καὶ ἀναξίαν σου δοῦλῃν ὑπηρετῆσαι τῇ θεομητορικῇ σου θελήσει, θαυμάστωσον ἐπ' ἐμοὶ τῇ ἁμαρτωλῇ τῇ ἐλέῃ σου· διότι ὡς μήτηρ τοῦ Παντοδυνάμου Δημιουργοῦ καὶ Σωτῆρος τῶν ὅλων, πάντα δι' αὐτοῦ δύνασαι πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Ταῦτα εἰπούσα, καὶ χαράξασα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ κατὰ γῆς διὰ τῆς ποιμαντικῆς αὐτῆς ράβδου ἐπληξε τὸ ἔδαφος, καὶ ἐρράγη μὲν ἡ πέτρα διχῶς, ἡ δὲ γῆ κάτωθεν ἀνέβλυσεν ὕδωρ πολὺ, ποτιμώτα-

(α) Αὐτοῦ (πλησίον τοῦ χωρίου τῆς Κλαπατσούνας) εὑρίσκειται ἡ περιφημὸς ἐκείνη παμπάλαιος πλάτανος, καὶ ἡ ἐν αὐτῇ παραδόξως ἐντετυπωμένη εἰκὼν τῆς Θεομήτορος, ἀκριβέστατον ἀντίτυπον οὕσα τῆς Ἀποστολικῆς, ὡς λέγομεν ἐφεξῆς ἐν τοῖς περὶ τῶν θαυμάτων τῆς ἁγίας εἰκόνης· κεφ. ζ. θαυματ. β.

τον καὶ γλυκύτατον· καὶ βρούει τὸ νάμα μέχρι τοῦ νῦν, οὐ μακρὰν τῆς κώμης τῶν Γαλιτῶν, παρ' αὐτὰ τὰ χωράφια τῆς Ὀσίας (περὶ ὧν προείπομεν Χωρογραφ. κεφ. ε. § δ').) καὶ ἡ πηγὴ καλεῖται τῆς ἁγίας Κόρης ἄκρι καὶ τῆς σήμερον ἡμέρας. Ταῦτα βλέποντες οἱ πατέρες ἐθαύμασαν, ὡς εἰκός, καὶ προσεκύνησαν τὸν Θεόν, καὶ τὴν πανάχραντον Θεοτόκον ἐδόξασαν, εἰτα λέγουσι πρὸς τὴν Κόρην. «Ὁ θύγατερ, τί σοι ἐστὶν ὄνομα; πόθεν δὲ καὶ ἐγνώρισας ἡμᾶς καὶ ἐκάλεσας ἐξ ὀνόματος; ποῦ δὲ καὶ ὁ θεομητορικὸς ἀπόκειται θησαυρός, εἰ τίνα οἶδας ἁγίαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ζωγραφηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ;» ἡ δὲ ὁσία Κόρη ταπεινῶς καὶ ἀνυπερβέτως ὑπολαβοῦσα τὸ λόγον πρὸς ἀπόκρισιν, οὕτω τῆς διηγέσεως ἤρξατο.

§ β'. Ἐγὼ μὲν, οἰώτατοι πατέρες, ὀνομάζομαι Εὐφροσύνη· γνωρίζω δὲ τὴν σεπτὴν τῆς Θεομήτορος εἰκόνα, καὶ ποῦ κεῖται θεόθεν τε-θησαυρισμένη· ὅπως δὲ αὕτη μοι ἀπεκαλύφθη, καὶ πῶς ὠδηγήθην εἰς εὕρεσιν αὐτῆς, πῶς δὲ καὶ τὰ καθ' ὑμᾶς ἐδιδάχθην γνωρίσαι, ποῖοι τινὲς ἐστέ, καὶ ποῖα τὰ ὀνόματα ὑμῶν, ἀκούσατε. Βλέπετε τοῦτο τὸ μικρὸν αἰπόλιον τῶν αἰγιδίων τοῦ πατρὸς μου; τοῦτο βόσκουσα συνήθως εἰς τὰ περίχωρα τῆς πατρίδος μου (Γαλάται αὕτη ὀνομάζεται), ἀπηρχόμην πολλάκις καὶ πρὸς τὸ μέρος ἐκείνης τῆς ὑψικόμου πέτρας· (καὶ ἐδείκνυνεν εἰς αὐτοὺς τὸ μέγα Σπήλαιον). «Ἦδη δὲ πρό τινων ἡμερῶν ὥρα μεσημβρίας ἐνδιάζουσα διὰ τὸ καῦμα τοῦ ἡλίου μετὰ τῆς ποιμνῆς καὶ ἀναπαυομένη ὑποκάτω συνδένδρου σκοπιᾶς, ἥτις ἐκεῖ πλησίον εὐρίσκεται (α), βλέπω τῶν τράγων ἓνα χωριζόμενον ἀπὸ τοῦ ποιμνίου, καὶ βαδίζοντα διὰ τοῦ κρημνοῦ πρὸς τὸ φαινόμενον ἐκεῖ στόμιον τοῦ σπηλαίου, ὅπου καὶ εἰσῆλθε· καὶ πάλιν μετ' ὀλίγον ἐξελθὼν ὑπέστρεψε διὰ τῆς αὐτῆς ἀτραποῦ, καὶ παρίστατο ἐμπροσθέν μου, ἔχων καὶ τὸ γένειον βεβρεγμένον· ἀλλ' ἐγὼ τὸ πρῶτον οὐδὲν ἐκ τούτων περιεργάσθην. Προχθὲς δὲ πάλιν μεσημβριαζούσης μου συνήθως μετὰ τοῦ ποιμνίου κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ αὐτὸς τράγος ἀπομακρυνθεὶς καὶ αὖθις ἀπὸ τῆς ποιμνῆς ἐπραττε τὰ αὐτά· καὶ πάλιν προσελθὼν παρίστατο πρὸς με μυχάζων, καὶ βλέπων εἰς τὸ πρόσωπόν μου, διάδροχος τὸ γένειον, ὡς ἂν με ἐδίδασκε καὶ διὰ τῆς ἀνάρθρου φωνῆς αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ σχήματος προσκαλῶν, ἵνα τάχιστα ἀπέλθω πρὸς ἐκείνην τοῦ ὕδατος τὴν πηγὴν· καὶ γὰρ, ταῦτα βλέπουσα, ἐκινήθην εἰς περιέργειαν, καὶ λίαν ἠπόρουν, καθότι κατ' ἐκεῖνο τὸ χωρίον οὐδαμοῦ ὕδωρ ἐφαίνετο. Διὸ καὶ χθὲς ἐπίτηδες ἀνῆλθον μετὰ τῶν αἰγιδίων εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, παρηγοροῦσα τὸν τράγον προσεκτικῶς· ὅστις πάλιν, ὡς πρότερον, ἐδάδιζε

(α) Ἡ σκοπιὰ αὕτη φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν ὁ καθ' ἡμᾶς λοφώδης τόπος, ἐφ' οὗ τὸ παρεκκλήσιον τῶν ἁγίων Πάντων φκοδμήται, καὶ ὑπ' αὐτὸ, τὸ κοιμητήριον τῶν πατέρων.

τὸν δρόμον τὸν αὐτόν, ὡς ἂν ὑπὸ τινος δηγουμένου ἀοράτως· καὶ γὰρ κατόπιν ἐπηκολούθουν κατ' ἴχνος, ἕως ἤλθομεν εἰς τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου. Καὶ τῇ τύπῃ τοῦ σταυροῦ σφραγισθεῖσα συνεισῆλθον τῇ τράγῃ εἰς τὰ ἔνδον τοῦ σπηλαίου, καὶ θεωρῶ τὸν τόπον δεδασωμένον, λόχμην τρέφοντα πολλήν, ἄλλην τε παντοίαν καὶ βαθύτατον κισσόν, διὸ καὶ δὲν ἴδον εὐθὺς τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον περιεργότερον ἀτενίσασα, βλέπω κρήνην καλλιρρόην, διαυγέστατον ἀναδύουσαν ὕδωρ, καὶ λίαν ἐθαύμαζον καθορῶσα τοῦ τε σπηλαίου τὸ παμμέγεθες κύτος, καὶ πῶς ἀπὸ τοσοῦτον ἀποτόμου καὶ σκληρᾶς πέτρας ὕδωρ ἀναπιδύει. Καὶ τοὶ δὲ πολλὰ συλλογισομένη καὶ δειλιῶσα, πλὴν ἄλλ' ὅμως ἐθαύρασα καὶ μέχρι τῆς πηγῆς δειλῇ τῇ βήματι προσελθεῖν, καὶ τῇ σφραγίδι τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ καθοπλισθεῖσα προσήνεγκα τὰς χεῖρας, καὶ ἤρυσάμην ἐκ τοῦ ὕδατος, καὶ ἔπιον ὑπερήδιστον ποτόν, καὶ δοξάζουσα τὸν Θεὸν ἔλεγον. «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· τὰ πάντα καλὰ ἔκτισας ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ ἀγαθῇ τῶν ἀνθρώπων». Ταῦτα δὲ λέγουσα, καὶ θεωροῦσα τὰ περὶ, ἀκούω φωνὴν ἄνωθεν καλοῦσαν με κατ' ὄνομα, καὶ λέγουσαν· «Εὐφροσύνη, Εὐφροσύνη!» Ἐγὼ δὲ ἀκούσασα κατεπλάγην, καὶ περιέβλεπον ἄνω καὶ χάτω περίτρομος καὶ σχεδὸν ἡμιθανὴς ὑπὸ τοῦ φόβου· ἀναβλέψασα δὲ καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ σπηλαίου, ὅθεν μάλιστα ἐφάνη μοι προσπεσούσα ἡ φωνή (ὡ τῆς φρικτῆς ἐκείνης θέας!), βλέπω κατέναντι, πρὸς τὰ ἄνω, μεταξὺ τοῦ ἀνέροντος κισσοῦ καθιδρυμένην τὴν ἁγίαν τῆς Θεομήτορος εἰκόνα, περὶ ἧς μοι καὶ προσέπατε· καὶ διὰ τὸ παράδοξον τῆς θέας τοσοῦτος φόβος καὶ τρόμος εἰς τὴν καρδίαν περιεχύθη, ὥστε καὶ λειποθυμήσασα κατέπεσα πρηνὴς καὶ ἄφωνος. Οὕτω δὲ διακειμένη, καὶ συνεχῶς κατ' ἐμαυτὴν ἐπιλέγουσα τό, «Παναγία Θεοτόκε βοήθει μοι», ἀκούω καὶ ἐκ δευτέρου τῆς φωνῆς ἐκ τῆς ἁγίας εἰκόνος θαρρύνουσης με καὶ λεγούσης, «Ἐπώνυμε τῆς εὐφροσύνης μὴ φοβοῦ, ὅτι ἐγὼ εἰμι ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν πάντοτε καὶ νῦν μάλιστα πρὸς ἀντίληψιν ἐπικαλεῖσαι». Ἀφ' οὗ δὲ ταῦτα ἤκουσα, ἐνεδυναμώθη, καὶ ἀνακύψασα ἀπέτεινον πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος τὰ βλέμματά μου, ὥπως ἀτενέστερον ἀποβλέπω, ἀλλ' οὐδόλως μοι συνεχωρεῖτο διὰ τὴν λάμψιν, ἥτις ἐκ τῆς ἁγίας εἰκόνος ἐξήστραπτεν ἀκτινοβόλος· καὶ πάλιν ἐπὶ προσώπου καταπεσούσα ἔκραζον συνεχέστερον «Παναγία Θεοτόκε βοήθει μοι, καὶ διδάξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημα σου, ὅτι οὐ εἰ ἡ Κυρία μου»· καὶ ἡ φωνὴ ἐπηκολούθει λέγουσα. «Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ θάρσει· καὶ δράμε τάχιστα πλησίον τῆς πατρίδος σου πρὸς ὑπάντησιν τοῦ Συμεὼν καὶ Θεοδώρου, τῶν δύο ἀδελφῶν κατὰ σάρκα, καὶ θεοφιλῶν ἱερέων τοῦ υἱοῦ μου καὶ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἵτινες αὐρίον ἔρχονται πρὸς με, καθὼς αὐτοῖς ἀπεκαλύφθη· ἔρχονται δὲ μακρόθεν διδάσκοντες ἀποστολικῶς κατὰ πόλιν καὶ χώραν τὸν σωτήριον τοῦ θεοῦ· Εὐαγγελίου λόγον, κατὰ μέμνησιν τῶν Ἀποστόλων Παύλου τοῦ κορυ-

φαίου, καὶ Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου, καὶ Λουκᾶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ καὶ ζωγράφου ταύτης μου τῆς εἰκόνος· τούτων τῆς ἀποστολῆς διάδοχοι θεῖα νεύσει ἀπεστάλησαν. Εἰσι δὲ κατὰ τὸ εἶδος τοῦ σώματος ὀφθαλμοὶ τὸ ἀνάστημα, ἱεροὶ τὸ πρόσωπον, μεσαιπόλαιοι, μακρογένειοι ἀμφότεροι καὶ πολλὴν ἐν τοῖς προσώποις ἐμφαίνοντες τὴν ὁμοιότητα τῶν χαρακτήρων, ὡς ὁμόγιοι ἀδελφοί, ἀλλὰ θάρρει, καὶ ὑπαγέ ἐν εἰρήνῃ». Ταῦτα ὡς ἤκουσα, κύψασα δουλικῶς καὶ προσκυνήσασα πανευλαβῶς τὴν ἁγίαν εἰκόνα, ἐξῆλθον εὐθὺς κατὰ τὸ θεῖον πρόσταγμα· καὶ σήμερον ἀναστάσα πρωΐας ἀνέβην ἐπὶ ταύτην τὴν πέτραν, παρατηροῦσα τὸν δρόμον, καὶ καραδοκοῦσα τὴν ὑμετέραν ἀφίξιν. Ὡς δὲ κατεῖδον ὑμᾶς προσερχομένους ἐγνώρισα ἀπὸ τῶν σημείων, ἐπιτηροῦσα τοὺς χαρακτήρας, ὅθεν καὶ προσελπον ἐξ ὀνόματος, ἀδιστάκτως πεπληροφορημένη, ὅτι ὑμεῖς ἐστε οἱ προσδοκώμενοι πληρῶται τῶν θείων καὶ θεομητορικῶν προσταγμάτων καὶ διατάξεων.

§. γ'. Τότε οἱ ἅγιοι, ἀφ' οὗ καὶ ταύτης τῆς διηγῆσεως ἤκουσαν, πολλῆς χαρᾶς ἐμφορηθέντες καὶ τὸν Θεὸν ὑπερδοξάζαντες ἔδραμον, ὡς ἄλλαι προφητικαὶ ἔλαφοι, ἐπιποθοῦντες ἐπὶ τὴν καλλίστην ἐκείνην πηγὴν τῶν ὑδάτων, εἰς τὸ ἱερώτατον σπήλαιον, προπορευομένης δὴγε τοῦ τῆς δόξης Εὐφροσύνης. Καὶ ὡς ἔφθασαν εἰς τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου, ὅπου ἐναπέκειτο τεταμεινένος ὁ θεομητορικὸς ἐκεῖνος καὶ θεοδόξαστος θησαυρὸς, κλίναντες τὸ γόνυ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος προσεκύνησαν τῇ Σωτῆρι Θεῇ μετὰ δακρύων προσευχόμενοι, καὶ ἀναστάντες εἰσέβησαν τὸ σπήλαιον. Ὡς δὲ προσεχώρησαν εἰς τὰ ἐνδότερα, βλέπουσι θέαμα ξένον, καὶ εἰπεῖν καὶ ἀκούσαι θαυμαστόν, πόσῃ δὲ μᾶλλον καὶ αὐτοῖς ἰδεῖν ὀφθαλμοῖς! βλέπουσι, λέγω, ἐναποκειμένην κατὰ τὸ μέσον τοῦ κισσοῦ τὴν ἁγιωτάτην καὶ πανσέβαστον εἰκόνα τῆς ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου, δόξης ἐμπλεων, καὶ τηλαυγῶς ἀπκατράπτουσαν· καὶ πεσόντες προσεκύνησαν ὑμνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν. Ἀλλὰ τίς γλῶσσα διηγῆσεται, ἡ ποῖος νοῦς ἀνθρώπινος ἀξίως κατανοήσῃ, ὅσης μὲν ἐπλήσθησαν εὐφροσύνης, ὅσους δὲ τότε πρὸς τὸν Θεὸν ἀνέπεμψαν ὕμνους, ὅσα δὲ πρὸς τὴν Θεοτόκον ἐξεφώνησαν ἄσματα οἱ θεόληπτοι πατέρες Συμεὼν καὶ Θεόδωρος; Τελευταῖον δὲ ἐπέλεγον καὶ ταῦτα ταπεινοφρόνως κατακυβόμενοι μετὰ τοῦ προφήτου· «ὦ τάλανες ἡμεῖς, ὅτι ἀνθρώποι ὄντες, καὶ ψυχὴν καὶ χεῖλη καὶ στόμα καὶ ὀφθαλμοὶ καὶ ὅσα ἔχοντες, ἡϊώθημεν ἰδεῖν τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα θαυμάσια, καθὼς ἡυδόκησε τὸ ἀπειρον ἔλεος τοῦ ἁγίου Θεοῦ, καὶ ἡ χάρις τῆς κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου. «Εἰη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος»!

§. δ'. Ταῦτας καὶ ἄλλας δοξολογικὰς ὑμνῳδίας ἐπιφωνοῦντες οἱ ὅσοι, ἀκούουσι φωνῆς ἄνωθεν ἐκ τῆς ἁγίας εἰκόνος, ἥτις αὐτοὺς ἐθάρρυνε, καὶ παρηγγέλλε ταῖς πρακτέαις, καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς καὶ τὸν ἱερὸν τοῦ μεγάλου σπηλαίου τόπον ἐσόμενα προηγόρευε. Κάκει τὸ μὲν ὑπό-

λοιπόν τῆς ἡμέρας καὶ ὅλην τὴν νύκτα διετέλεσαν οἱ πατέρες εἰς παν-
νύχιον στάσιν καὶ προσευχὴν ἐπὶ δὲ τὴν αὔριον χωρὶς τινος ἀναβολῆς
ἐπεχείρησαν τὰ πρὸς ἀνακάθαρσιν καὶ τὴν εὐπρέπειαν τοῦ ἱεροῦ σπη-
λαίου, ὅπερ, ὡς προείπομεν, ὑπῆρχε πλήρης λόχμης βαθυφύλλου καὶ
θάμνων παντοίων, καὶ πανταχόθεν κατεσκεπὲς ἐξ ὕλης πυκνοτάτης, καὶ
μάλιστα κισσοῦ καὶ τοιούτων ἄλλων περιπλόκων καὶ πολυελίκτων φυ-
τῶν· ταῦτα δὲ πάντα ἔκρινον εὖλογον ἵνα διὰ πυρὸς ἀφανίσωσι. Προ-
σκυνήσαντες τοίνυν, καὶ κατασπασάμενοι, καὶ ἀναλαβόντες μετὰ δα-
κρύων χαρὰς καὶ παντοίων εὐφημιῶν τὴν ἀγιωτάτην καὶ θαυματουργ-
γὸν εἰκόνα ἐξέφερον ἔξω τοῦ σπηλαίου, καὶ ἀπέθεντο κατὰ μέρος· καὶ
ἔπειτα πῦρ ἐμβαλόντες τὴν ὕλην ἅπασαν ἀπετέφρωσαν. Ἦδὴ δὲ τοῦ
ἐμπρησμοῦ ἀρχομένου πρᾶγμα παράδοξον καὶ τῶν ἐφεξῆς θαυμάτων
προσέμειν ἐνήργησεν ἡ ἐν τῇ ἀγίᾳ εἰκόνι ἐπισκιάζουσα χάρις τῆς Θεο-
τόκου, τὸ ἐφεξῆς.

§. ε. Δράκων ὑπερμεγέθης καὶ φοβερός ἐνεφώλευε πρὸς τὰς ρίζας
τοῦ σπηλαίου κατ' αὐτὸν τὸν βαθύτατον πυθμένα (ἔπου κεῖται τανὺν ἡ
οἰνοθήκη), ὅστις αἰσθανόμενος τὴν θερμὴν τῆς ἀναδιδόμενης πυρκαϊᾶς,
ἀνεπήδησε βιαίως, ὡς ἂν πτερά τινα θανεισθεῖς παρὰ τοῦ ἀρχεκάκου
δράκοντος, καὶ ἀντινάχθη πρὸς ὕψος ἀκοντισθεῖς, καὶ τοσοῦτον ἐπήρθη
μετέωρος, ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου ὥρμησε διεξελεῖν,
ὅπως ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον· ἀλλὰ παραδόξως βολίς τις ἀστραπόμορφος
ὡς ταχύπτερος οἰστός, ἐκ τῆς ἀγίας ἐξῆλθεν εἰκόνας, ἥτις τὸ φοβερὸν
ἐκεῖνο τέρας μετέωρον φερόμενον καιρίως βαλοῦσα κατέτρωσε θανάσι-
μως. Καὶ ἔπεσεν ὁ δράκων περὶ τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου συστραϊφό-
μενος καὶ ἀνελισσόμενος, καὶ τὸ ἔδαφος πατάσων, καὶ συρίζων φέβε-
ρόν. Ἐν δὲ τούτῳ καὶ ἡ φλόξ αὐτὴν καταλαβοῦσα τὸ μὲν ἄλλο σῶμα
κατέκαυσεν, ἐκ δὲ τῶν ὀστέων ἀφῆκε λείψανα εἰς τὴν σποδιὰν κατα-
χωσθέντα πρὸς ἐνδειξιν καὶ μνήμην τοῦ θηρίου· ἐσφίζοντο τὰ ὀστέα μέ-
χρι καὶ τῆς ἐσχάτης τοῦ Μοναστηρίου πυρκαϊᾶς, τῆς κατὰ τὸ ἀχμῆ
ἔτος συμβάσης, περὶ ἧς προείπομεν εἰς πλάτος ἐν τῇ ἱερᾷ τοῦ Μονα-
στηρίου Χωρογραφίᾳ (Κεφ. γ, §. γ.). Τὸ δὲ τοιοῦτον τερατώδες εἶδος
τοῦ δράκοντος, καὶ ἡ τοῦτου ἀπώλεια καὶ καταστροφή προεικόνιζεν
(οἰμαί) τὸν ἀφανισμόν τῶν τοῦ νοητοῦ καὶ ψυχοφθόρου δράκοντος ὀλε-
θρίων ἐπιβουλῶν καὶ μυρίων καταδρεμῶν, ὅσας πολλὰς κατὰ τοῦ ἱε-
ροῦ καὶ μεγάλου Σπηλαίου ἀναρριπίσας ἐματαιώθη, καὶ ὡς καπνὸς
ἠφανίσθη· διότι τὸ ἱερὸν τοῦτο σκῆνωμα ἡρετίσματο ἡ Θεοτόκος καὶ
ἐξελέξατο εἰς κατοικησιν τῆς ἀγιωτάτης εἰκόνας καὶ τῆς χάριτος αὐτῆς.

§. ς. Ἀφ' οὗ λοιπόν διὰ τῆς σπουδῆς τῶν ἁγίων κατεκάθη ἡ ὅλη,
καὶ σύμπας ὁ τόπος τοῦ ἱεροῦ σπηλαίου πανταχόθεν ἐκαθαρίσθη, ἀνε-
φάνη καὶ ἡ ἀγία τράπεζα, ὅπου (καθὼς ἀνέκαθεν καὶ εἰς ἡμᾶς ἐπε-
φύμισεν ἡ παράδοσις) αὐτὸς ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἱερουργεῖ τὴν
ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελών. Ὅτι μὲν οὖν τὸ ἱερὸν σπήλαιον διετέλει-

καὶ ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων εἰς τὸ κλίμα τῆς Ἀχαΐας, παντίπου ὅλην (α).
Τὴν δ' Ἀχαΐαν εὐηγγελίστατο Παῦλος ὁ μέγας Ἀπόστολος μετὰ τὸν
πρωτόκλητον Ἀνδρέαν ἐπελθὼν, ὅστις γράφων πρὸς Κορινθίους μνη-
μονεύει καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πιστοὺς, καὶ τοὺς ἐν ταῖς κλίμασι τῆς
Ἀχαΐας, καὶ τοὺς ὡς ἐξαίρετον ἐκ αὐτοῦ καύχημα ἑπαινεῖ (β). Τοῦ
δὲ Παύλου συνέκδημος καὶ συνεργὸς ὑπῆρξε καὶ Λουκᾶς ὁ Εὐαγγελι-
στὴς ἄλλαχού τε παρακολουθῶν, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν Ἀχαΐαν, ἣν καὶ
ὑστερον αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν εὐαγγελικῶς περιήρχετο· ὅθεν καὶ ὁ μικά-
ριος Ἱερώνυμος πρὸς τοὺς ἄλλους μαρτυρεῖ ὅτι καὶ τὸ κατ' αὐτὸν ἅγιον
Εὐαγγέλιον ὁ ἱερὸς Λουκᾶς ἐν Ἀχαΐᾳ συνέγραψε· λέγει δὲ ταῦτα ἐπὶ
λέξεως ὁ θεσπέσιος Ἱερώνυμος. «Τρίτος (τῶν Εὐαγγελιστῶν ἐστὶ)
Λουκᾶς ὁ ἰατρός, ὁ τὸ γένος μὲν Σύρος, τὴν πατρίδα δὲ Ἀντισχεῖς,
οὗ τινος ὁ ἐπαινος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅστις, καὶ αὐτὸς μα-
θητὴς ὢν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐν ταῖς Ἀχαΐας καὶ Βοιωτίας μέ-
ρει τὸ τεῦχος (τοῦ Εὐαγγελίου) συνέγραψε» κτλ. (γ). Λέγεται δὲ καὶ
ὅτι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ μέγα σπήλαιον εἰσερχόμενος, χάριν ἡσυχίας, συνέ-
γραψε τὸ Εὐαγγέλιον ὁ ἱερώτατος Λουκᾶς, καὶ περὶ τούτου διαλαμβάν-

(α) Ἀχαΐα κυρίως μὲν ἡ γνωστὴ τῆς Πελοποννήσου ἐπαρχία· ἤδη δὲ ἐπὶ
τοῦ Πολυβίου (κατὰ τὸ 120 π. Χ.) καὶ αὐτὴ ἡ Ἀρκαδία καὶ ὅλη ἡ Πελοπόν-
νησος ὀνομάζετο Ἀχαΐα (Πολυβ. β'. 36)· ἐπὶ δὲ τῶν Καισάρων καὶ ὅλη ἡ Ἠλ-
λάς, ἡ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Θεσσαλίαν περιέχουσα μέχρι Μακεδονίας·
ὅθεν οἱ Ῥωμαῖοι καθυποτάξαντες τὴν Ἑλλάδα διήρουν εἰς δύο ἐπαρχίας·
Ἀχαΐαν καὶ Μακεδονίαν. Ἀλλὰ καὶ τὸ παλαιὸν ἐπὶ Ὀμήρου (Ιλ. Β. 684) βλε-
πομένη Ἀχαΐαν καὶ Ἀχαιοὺς καλουμένους οὐ μόνον τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ Φθιώ-
τας (ἐξ ὧν ἐλθόντων εἰς τὴν Πελοπόννησον ὀνομάσθη καὶ ἡ Ἀχαΐα. Στράβ.
η, 365, 368, 429), ἀλλὰ καὶ τοὺς Λακεδαιμόνιους, καὶ τοὺς Ἀργεῖους (Πανσ.
Ζ. α), καὶ πάντας ἐν γένει τοὺς Ἕλληνας (Ιλ. α. 2, β, 120, 123 κτλ. παρ.
καὶ Εὐσταθ. παρὰ αὐτόν.).

(β) Β. Κορινθ. ια. 10, παρ. καὶ α, 1, 21.

(γ) Tertius Lucas medicus natione Syrus, Antiochensis, cujus laus in Eva-
ngelio, qui et ipse discipulus Apostavi Pauli, in Achaiea Boeotiae que parti-
bus volumen condidit, etc. S. Hieron. Com. in S. Mathaeum. Ὁ δὲ παλαιὸς
τοῦ Εὐαγγελίου Σύρος μεταφραστὴς ἐσημείωσεν, ὅτι ὁ θεῖος Λουκᾶς τὸ κατ'
αὐτὸν Εὐαγγέλιον ἐξέδωκεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὴν μεγάλην, ἡ τὴν τῆς
Τραπῆδος (ὅπου καὶ συνέκδημος ἦν μετὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὡς αὐτὸς ὁ
Λουκᾶς μαρτυρεῖ, Πραξ. ις. 11.). Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη οὐδεμίαν ἀπόδειξιν
ἔχει· ἡ δὲ τοῦ Ἱερωνύμου μαρτυρία βεβαιούται καὶ ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς
Ἱστορίας, ἥτις ἡμῖν παρέδωκε τὸν Ἀπόστολον Λουκᾶν καὶ ἐν Ἀχαΐᾳ κηρύ-
ξαντα, καὶ Θήβαις τῆς Βοιωτίας ἐπισκοπεύσαντα, ὅπου καὶ τὸν στέφανον ἐδέ-
ξατο τοῦ μαρτυρίου (βλέπ. βίον Ἀποστόλ. Λουκᾶ.). Εἰς τὰς Θήβας ἀπέκειτο
καὶ τὸ Ἀποστολικὸν αὐτοῦ καὶ ὁμῶς τῶν ὁμῶς Κωνσταντινίου τοῦ Αὐ-
τοκράτορος, ὅστις μετεκόμισεν αὐτὸ εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἀπεθετο ἐν
τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων (βλ. S. Hieronym. adv. Vigilant.— Θεοδώρ.
Ἀναγνώστ. ις. ββ. Β. 6.—Βίον τοῦ ἁγίου μαρτ. Ἀρῆθα, καὶ Βίον τοῦ
Ἀποσ. Λουκᾶ).

νον και τὰ παλαιὰ χρυσόβρυλλα, ὡς Νικόλαος ὁ Μαλαζός, ὁ Πελοποννήσιος βεβαίῳ (α). Καὶ παράδοξον οὐδὲν ἂν καὶ τὸ μέγα Σπήλαιον ὑπηρέτησε τῇ θεοπνεύστῃ Εὐαγγελιστῇ εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ Εὐαγγελίου, καθὼς καὶ τὸ τῆς Πάτμου σπήλαιον ὑπηρέτησε τῇ θεολόγῃ Ἰωάννῃ εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς θείας Ἀποκαλύψεως. Οὕτως ὁ ἐν Σπηλαίῳ γεννηθεὶς ἐν σπηλαίοις ἠδεδόκησεν ἀποκαλύψαι καὶ τὸν λόγον τῶν τῆς πίστεως μυστηρίων εἰς τοὺς δύο τούτους ἀποστόλους καὶ κήρυκας τῆς θεότητος αὐτοῦ. Τότε δέ, συγγράφων ὁ ἱερός Λουκᾶς τὸ Εὐαγγέλιον ἔκλα καὶ τὸν θεῖον ἄρτον, κοινωνῶν καὶ μεταδίδων εἰς τινὰς τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ καὶ συνεργῶν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Καὶ πρὸς τὴν ἱεουργίαν λοιπὸν τοῦ μυστηρίου εἶχεν αὐτοσχέδιον τινα κόγχην τοῦ Σπηλαίου ὡς θείαν τράπεζαν, ὁ ἱεουργὸς Εὐαγγελιστῆς ἦν πάλιν αὐτὸς οὗτος ἴσως ἐδήλωσε τότε πρὸς τοὺς θεῖους πατέρας ἐν ὁράματι, καθὼς καὶ εἰς τὰς ἄλλας ὁράσεις, ἐπιφανείς· ἔθεν καὶ μέχρι σήμερον νομιμάζεται ἡ ἱεουργικὴ τράπεζα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ. Τοῦτο λοιπὸν τότε τὸ μικρὸν θυσιαστήριον οἱ θεόληπτοι πατέρες ἀνευρόντες ἐν τῇ σπηλαίῳ, καὶ ἐπωσθήποτε μεγαθύναντες ὑστερον ἔκτισαν περὶ αὐτὸ ναὸν μικρὸν καὶ αὐτοσχέδιον (ἔπου καὶ οἱ ἐφεξῆς μονάζοντες τὰς ἱερὰς συνάξεις· μέχρι τινὸς ἐποιοῦντο.) Εἰς ταύτην τὴν ἱεουργικὴν τοῦ Ἀποστόλου τράπεζαν εὗρητε καὶ τὸ σφζόμενον Τρίμορφον (καθὼς διεγράψαμεν ἐν τῇ Χωρογραφίᾳ τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου)· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑστερον. Τότε δ' εὐθὺς οἱ τρισμακάρες πατέρες ἐπὶ ταύτης τῆς κόγχης οὗδος τραπεζῆς ἐν ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἀναλαβόντες ἀναπέθηκαν τὴν χαριτόδωρον εἰκόνα· αὐτοῦ δέ που πλησίον εὗρηκαν αὐτὴν καὶ τὸ πρῶτον ἀποκειμένην ὑπεράνωθεν τῆς ἀναδυσούσης πηγῆς, μεταξὺ τῆς λόγχης τοῦ κισσοῦ· καὶ αὐτοῦ παρέμενεν ἐν τῇ καθεξῆς ὑπὸ τῶν πτέρων καθιδρυθέντι μικρῷ ναδίῳ φυλαττομένη μέχρι καιροῦ· ἀφ' οὗ δὲ μετέπειτα κατεσκευάσθη ὁ καθολικὸς ναὸς μετατεθείσα ἀνεστηλώθη ἔπου καὶ νῦν εὐρίσκεται, κατὰ τὸ κλίτος τὸ δεξιόν, ὡς προείπομεν (Χωρογρ. κεφ. δ. §. ι.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Περὶ τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ Σπηλαίῳ πρώτης καθιδρύσεως τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῆς μακαρίας τῶν ὁσίων τελευτῆς.

§. α. Εὐρεθείσης δὲ ἡδὴ τῆς εἰκόνης, καὶ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου εἰς ναὸν Κυρίου, διὰ τοῦ Κυρίου μεταβληθέντος, εὐθὺς ἡ πολύγλωττος φήμη καὶ μεγαλόφθογγος (ἔσαν μάλιστα τύχη μηνύτρια θείων οἰκονομιῶν καὶ παραδόξων θυμμάτων διάγγελος) ὁρῶν πετάσασα πτερόν, διέτρεχε, διαλαλοῦσα τὰ κατὰ τὸ μέγα Σπήλαιον οὐ μόνον εἰς τοὺς ἑγγυς

(α) Βλ. Πηδάλ. σελ. 72 Σημείωσ.

κατηκνημένους περιόλους, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον· ἔθεν οἱ φιλόχριστοι, καὶ οἱ μακρὰν καὶ οἱ ἐγγυς κατοικοῦντες, πᾶσι τάξις

Ἡ Εὐρεσις τῆς Ἀγίας εἰκόνης.

καὶ ἡλικίᾳ, καὶ νοσοῦντες καὶ ὑγιαίνοντες συνέτρεχον μετὰ πολλῆς σπουδῆς· οἱ μὲν ὑγιαίνοντες, ὡς ἂν εἰς ἄλλην ἁγίαν Σιών καὶ νέαν

τινὰ Βηθλεέμ, ἀντίτυπον ἐκείνου τοῦ θεοδόχου Σπηλαίου, ἵνα καὶ τὸν ἱερὸν τόπον ἱστορήσωσι καὶ τοὺς δόλους τιμῇσωσι τῆς παρ' αὐτῶν ἀξιούμενοι διδασκαλίας καὶ εὐλογίας, καὶ αὐτὴν δὲ πρῶτιστα καὶ μάλιστα τὴν πάνσεπτον εἰκόνα τῆς Θεοτόκου προσκυνήσωσιν, ἀτόπτοι γινόμενοι· οἱ δὲ πάλιν ἀσθενεῖ, καὶ ποικίλαις συνεχόμενοι νόσοις ἡπειρογοῦτο ὡς ἂν εἰς ἄλλην παντοίας ἀσθενείας ἀλεξιτήριον κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, ὅπως ἀναλάβωσι παραδόξως τὴν κατ' ἄμφω θεραπείαν· καὶ οὗτοι δὲ κἀκεῖνοι ὑπέστρεφον μετὰ χαρᾶς μεγάλης δοξάζοντες τὸν Θεόν, καὶ τὴν μητροπάρθενον Θεοτόκον. Ἦδη δὲ τινες ἀνεμιμνήσκοντο καὶ πολλὰς πατρίας αὐτῶν παραδόσεις καὶ διηγήσεις, ὅσας ἤκουον περὶ τῶν εἰς τὴν Ἀχαΐαν τὸ πρῶτον εὐαγγελισαμένων Ἀποστόλων, Παύλου, καὶ Ἀνδρέου, καὶ αὐτοῦ μάλιστα τοῦ θεοῦ Λουκᾶ (οἶον, εἰ ζωγράφος ὑπῆρχεν ὁ Εὐαγγελιστής, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον συνέγραψε κατὰ τὴν Ἀχαΐαν καὶ ὅσα τοιαῦτα τοπικὰ τῆς Ἀποστολικῆς ζωῆς ὑπομνήματα)· διότι μόλις ἦδη ἦσαν παρελθόντες τρεῖς αἰῶνες ἀφ' οὗ διατρέψαντες εἶχον οὗτοι οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὰ κλίματα τῆς Ἀχαΐας. Οἱ δὲ τῶν Ἀποστόλων ἀμέσως αὐτόπται τότε γινόμενοι καὶ αὐτήκοοι Ἀχαιοὶ καὶ ἄλλοι Πελοποννήσιοι διηγούντο τὰ κατ' αὐτούς, ἐξιστοροῦντες πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτῶν υἱούς· οὗτοι δὲ πάλιν πρὸς τοὺς ἐγκόνοους· ὥστε καὶ πολλοὶ τῶν κατὰ τὴν εὐρεσίαν τῆς ἁγίας εἰκόνας ζώντων πιστῶν, μέλις ἦδη πέντε ἢ ἑξ γενεᾶς μετὰ τοὺς Ἀποστόλους γενόμενοι, ἐγνώριζον τὰ κατ' αὐτούς, παῖς παρὰ πατὴρ λαμβάνοντες τὰς παραδόσεις. Διετῆρουν δὲ ταύτας ἴσως καὶ γραπτὰς ἐν τοῖς τότε σφισμένοις ὑπομνήμασι, αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀχαΐας (καθὼς καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου εἰ τότε τῆς Ἀχαΐας πρεσβύτεροι συνέγραφαν.) Καὶ ἔχαιρον λοιπὸν οἱ τότε τῶν δόλων πατέρων ἀκουσται ἀγαλλόμενοι ἐν πνεύματι, διότι ἐβλεπον τὰ παρόντα θεῖα χαρίσματα σύμφωνα πρὸς ὅσα κατὰ παράδοσιν ἐγίνωσκον.

§ 6'. Οἱ δὲ ἄγιοι βλέποντες τὸ πλῆθος τῶν μετ' εὐλαθείας καὶ πίστεως συντρεχόντων, ἐδόξαζον κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα τὸν Θεόν, ὅστις, ὡς μόνος αὐτὸς εἶδε πολυτρόπως τὰ πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων οἰκονομεῖ· καὶ τοὺς προσερχομένους ἀδιαλείπτως ἐδίδασκον τὸν θεὸν τῆς πίστεως λόγον καὶ τὰς ἀποστολικὰς παραδόσεις, ὅσας εἶτε ἐγγράφως, εἶτε ἀγγράφως καὶ διὰ λόγου παρέδωκαν. Ὑπεμνήσκον δὲ τοὺς προϊόντας καὶ τὴν ἐν Χριστῷ εὐγένειαν τῶν ἀρχαίων αὐτῶν προγόνων, καὶ τὸν ἔνθεον ζῆλον, ὅστις εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐδασίλευε (καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐκείνους ἐπαινῶν, καὶ ὁ χ η μ α τ ο υ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίου ὠνόμαζε, γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους καὶ πάντας τοὺς πιστοὺς τῆς Ἀχαΐας τὰ ἐφεξῆς. «Καὶ ἐπέγνωτε ἡμεῖς ἀπὸ μέρους, ὅτι καὶ ὁ χ η μ α ὕμῶν ἐσμέν, καὶ ὡς καὶ ὕμεις ἡμῶν»). Ἐκ τοιούτων λοιπὸν καταγομένων Πατέρων, παρήκουν αὐτοὺς οἱ χριστοκίρρυκες τῶν

Ἀποστόλων διάδοχοι, ἵνα καὶ αὐτοὶ διὰ τε τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν θεοφιλῶν αὐτῶν ἔργων ἀποδείξωσιν ἑαυτοὺς ἀξίους ἐκείνων τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, ὧν υἱοὶ καὶ ἀπόγονοι ἐχρημάτιζον, ὅπως πληρωθῇ καὶ εἰς αὐτοὺς ἡ εὐαγγελικὴ ἐκείνη φωνὴ ἢ θεσπίζουσα, «ὅτι ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται». «Καὶ ἄλλως δὲ (ἐλεγον πρὸς αὐτούς) ὑμεῖς ὀφείλετε μάλιστα πρὸς πολλοὺς καὶ ἄλλους λαοὺς ὑπόδειγμα παρέχειν βίου χριστιανικοῦ, ἀσθεστον τρέφοντες τὸ πνεῦμα καὶ τὸν ζῆλον τῆς Εὐαγγελικῆς πίστεως καὶ ἀρετῆς· διότι κατηξιώθητε ποτισθῆναι τὸ πνευματικὸν ἄδολον γάλα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὑπ' αὐτῶν ἀμέσως τῶν θεσπεσίων Ἀποστόλων, οἵτινες πρῶτοι συνέπηξαν καὶ συνέστησαν τὴν Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου καὶ πάσης τῆς Ἀχαΐας, καὶ οὓς τινες πρὸς πολλὰ μὲν ἔθνη τῶν πιστῶν ἐξαίρετον προβάλλεσθε καύχημα, πρὸς αὐτὸν δὲ τὸν τῶν ὄλων Θεὸν θερμούς· ἔπειτα πρέσβεις καὶ μεσίτας, συμπρεσβευσούσης καὶ τῆς ἀχράντου Θεομήτορος». Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα διδάσκοντες τοὺς ἐπερχομένους ὁδοῦσιν εἰς τὴν εὐσέδειαν καὶ τὴν ἀρετὴν, ἀδιαλείπτως ἀγωνιζόμενοι νύκτα καὶ ἡμέραν. Καὶ ἔρρεον ἢ μελίρρυτος καὶ ἀποστολικὴ τῶν ἁγίων διδαχὴ ὡς ἄλλος χρυσόρυξ Νεῖλος, ἢ μᾶλλον, ὡς ἄλλη τις πηγὴ τοῦ παραδείσου, ἣτις ἀνέβαινεν καὶ ἐπότηζε οὐ μόνον τὴν Πελοπόννησον, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐξώθεν ἐρχομένους λαοὺς. Οὕτως οὖν κατηρτίζον καὶ αὐτοὶ κατὰ μέρος τὸ τῆς ἁγίας καθολικῆς, καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας χριστεπώνυμον πλήρωμα, ὅπερ ἐξηγοράσθη κατὰ τὸν Ἀπόστολον «οὐ χρυσίφ, καὶ ἀργυρίφ, ἀλλὰ τιμίφ αἵματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

§ 7'. Ἀφοῦ δὲ καθορίσαντες ἐκάλλυναν τὸ ἱερώτατον σπήλαιον, καὶ καθόδρυσαν μὲν τὸν εὐαγγ. Ναόν, συνέπηξαν δὲ καὶ τινὰς μικρὰς κελλίων καλύδας πρὸς ἀνεστίν τῶν προσερχομένων, δὲν ἀνεπαύθησαν οἱ τρισόλβιοι χριστοκίρρυκες, οὐδὲ περιέμενον ἵνα συνέρχωνται πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀκροαταί· ἀλλὰ κατακλιπόντες εἰς ἐπιστάσιαν τοῦ νεοδημητοῦ μονυδρίου ἕνα τινὰ, τὸν σεδασμιώτερον τῶν εἰς ἀσκήσιν καταμεινάντων καὶ τὴν μοναδικὴν ἐν Χριστῷ πολιτείαν ἐκλεξαμένων ἀδελφῶν, αὐτοὶ πάλιν ἀνέλκον τὴν φροντίδα τοῦ κηρύγματος τοῦ ἀποστολικοῦ. Καὶ παρὴν λοιπὸν ὄρῳ καὶ θαυμάζειν τὴν ἐνθερμον καὶ πολυζῆλον ταχύτητα, μεθ' ἧς ἐφέροντο οἱ μακάριοι, ὡς ἄλλοι τινὲς ὀρυπετεῖς ἀετοί, ἀνάματοι διατρέγοντες πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν τῆς Πελοποννήσου· καὶ νῦν μὲν τὰ περὶ τὴν Κορίνθον ἐπήρχοντο καὶ τὴν Σικυῶνα, ἄλλοτε δὲ τὸ Ἄργος, κακεῖθεν τὴν Ἐπίδαυρον, καὶ πάλιν τοὺς Ἀμύκλας, καὶ τοὺς Λάκωνας, ἄλλοτε δὲ τοὺς Ἠλείους καὶ Μεσσηνίους καὶ τοὺς Ἀρχάδας, καὶ αὖθις τοὺς Ἀχαιοὺς· καὶ ποτὲ μὲν ἀμφοτέρωθεν συνερχόμενοι, ποτὲ δὲ κατὰ μέρος ἑκάτερος, καὶ νῦν μὲν εἰς τὰς ἐπισηματέρας τῶν πόλεων ἐμφιλοχωροῦντες, νῦν τὰ μικρὰ χωρία ἐπὶ πλέον ἐπισκεπτόμενοι, τὴν

Εὐαγγελικὴν εὐτέδεικν ἑκαλλιέργουν, ὡς ἄλλοι μετὰ τοῦ δώδεκα δῶ
Ἀπόστολοι.

§ δ'. Διήρχοντο δὲ τὰς χώρας ταύτας οὐχὶ ταχέως καὶ ραδίως, καθὼς ὁ λόγος ὁ προφορικὸς δέξιος αὐτὰς διέρχεται, οὐδὲ χωρὶς κακουχιῶν καὶ βλαβῶν· ἀλλὰ πολλοὺς μὲν ὑπέφερον κινδύνους καὶ διωγμούς, πολλὰς δὲ θλίψεις ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν· πολλάκις δὲ καὶ δεσμὰ καὶ φυλάκας καὶ ραβδισμοὺς ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους τυράννων, ἀφ' οὗ μάλιστα τὸ κράτος τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας περιήλθε (κατὰ θεῖαν παραχώρησιν) εἰς τὸν ἀποστάτην Ἰουλιανόν, καὶ τοὺς εἰδωλολατρῶντας αὐτοῦ ὑπηρέτας (ἀπὸ τοῦ 361 — 363). Ἄλλ' ἐν πᾶσιν ἴσχυον οἱ χριστοκήρυκες ἐν τῷ ἐνδυνάμουντι αὐτοῦ Χριστῷ, καὶ διὰ τῆς ὑπομονῆς αὐτῶν καὶ καρτερίας ἀπέβησαν ὁμολογηταὶ καὶ μάρτυρες τῇ προαιρέσει καὶ τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ παθήμασι, «βαστάζοντες καὶ αὐτοὶ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου ἐν τῷ σώματι αὐτῶν».

§ ε'. Ἡδὴ δὲ τοῦ κράτους τῆς εὐσεβεῖς ἀναλάμπαντος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀποστάτου, πολλοὶ τῶν χριστιανῶν ἐγνωμονοῦντες, πρὸς τὰς ἀναριθμήτους εὐεργετίας καὶ τὰς ἰάσεις, ὅσας παρὰ τῆς θαυματουργούσης χάριτος τῆς θεομητορικῆς εἰκόνης ἀπήλαιον καθ' ἑκάστην, καὶ πρὸς αὐτῶν δὲ τῶν δόξων πατέρων τοῦ ἀποστολικοῦ ἀγῶνα, καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας βλαβὰς καὶ κακουχίας, ἤθελον προθύμως ἵνα καλλωπίσῃ τὸ ἱερώτατον Σπήλαιον, νάον τε περικαλλὴ καθεδρῶσαντες καὶ ἄλλας οἰκοδομὰς· ἀλλ' οἱ ἄγιοι πρὸς αὐτοῦ ἀπεκρίθησαν. «Οἱ, καθὼς θεόθεν ἐχρηματίσθησαν, οὐτ' εἰς τὸν κτερὸν αὐτῶν, οὐτε κατὰ τοῦς δευτέρους αὐτῶν διαδόχους, ἀλλὰ μετὰ πολλοῦ χρόνου οἰκοδομηθήσεται τὸ ἱερόν τοῦτο καὶ μέγα Σπήλαιον εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ τιμὴν τῆς Θεοτόκου, καὶ ψυχωφελὲς καύχημα τῶν ὀρθοδόξων»· ὅπερ καὶ ἐγένετο κατὰ τὴν πρόρρητιν τῶν ἁγίων. Διότι χρόνους ἱκανοὺς ὕστερον οἱ ὀρθόδοξοι Αυτοκράτορες νάον τε περικαλλέστατον καθιδρύσαντο, καὶ πάντα τὰ κατὰ τὸ θεόμητον τοῦτο σκῆνωμα τῆς Θεοτόκου βασιλικῶς αὐξήσαντες ἀνεκάλισαν. Τούτων δὲ τῶν αἰδιμῶν Αυτοκρατόρων ἀρχηγέτην (ἔσον ἐκ τῶν σφριζομένων ἀποδείξεων) καὶ κορυφαῖον γνωρίζομεν Ἀνδρόνικον, τὸν Γέροντα, τὸν Πηλαγοδόγον (καθὼς ἐμπροσθεν εἰς τὴν Χωρογραφίαν τοῦ Μοναστηρίου προείπομεν κεφ. γ. § γ.). Τὰ δὲ πρὸ τούτου ἀδελφὰ πεποίηκε καὶ ἀσαφὴς ὁ κατὰ τὸ 1640 συμβὰς τῆς Μονῆς ἐμπρησμός, μέγιστος γενόμενος τῶν, εἰτινες καὶ ἄλλοι μνημονεύονται, καὶ ὀλεθριώτατος, κατὰ τὰς τῆς Μονῆς ἀρχεῖα καὶ τὰ χρυσόδουλλα. Πολλὰ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἐφεξῆς Αυτοκρατόρων καὶ τῶν Δεσποτῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ ποικίλα καθιερώθησαν εἰς τὸ Μοναστήριον, ἐξ ὧν ὅλγα τινα καὶ μέχρι τῆς σήμερον διατηροῦνται καὶ σφύζονται ὑπὸ τὴν Δεσποτείαν καὶ διοίκησιν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, καθὼς ἐν τῇ ἱερᾷ Χωρογραφίᾳ τοῦ Μοναστηρίου προεισηγήθη. Καὶ ταῦτα μὲν ἐξέβησαν ὕστερον.

§ ζ'. Τότε δὲ οἱ θεόληπτοι πατέρες ἡμῶν ἐμπλεοὶ τῶν ἀποστολικῶν χαρισμάτων διατελοῦντες ἡγωνίζοντο τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς Εὐαγγελικῆς τελειότητος· «ὥστε (κατὰ τὸν Ἀπόστολον) «μη ὥστε ρεῖσθαι αὐτοὺς ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεχδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Καὶ τὴν πίστιν τηρήσαντες, καὶ τὸν δρόμον τεύσαντες, ἤδη πλήρεις ἡμερῶν ἐν γῇ· λιπαρῶ καὶ βαθυτάτῳ μετήλλαξαν τὸν βίον, ἐκδιμήσαντες ἐκ γῆς εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Καὶ τὰ μὲν ἱερὰ καὶ πολύπονα αὐτῶν σώματα τῇ γῇ παρέδωκαν, τὰς δὲ τρισολβίους αὐτῶν ψυχὰς εἰς χεῖρας Θεοῦ· προσαναμένουσι δὲ τὸν ἀμαράντινον τῆς δικαιοσύνης στέφανον, ὃν ἀποδώσει αὐτοῖς ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν αὐτοῦ, κατὰ τὸν θεηγόρον Ἀπόστολον, οὗ τινος ὑπῆρξαν μιμηταὶ καὶ κατὰ πάντα ὁμοιοί, καὶ διάδοχοι τοῦ κληρύματος. Ὡς δὲ τούτους ζῶντας, οὕτω καὶ μετὰ θάνατον ἐπὶ τῆς γῆς ἐθαυμάστωσαν ὁ Κύριος, κρουνοὺς θαυμάτων τὰς ἱερὰς αὐτῶν σορὺς ἀναδείξας· «Ἀένναος γὰρ ἡ χάρις τοῦ πνεύματος, καὶ τὰς ἀκένωτους αὐτῆς δωρεὰς πρὸς τὰς γνώμας τῶν εὐσεβοῦντων ἐπιμετρεῖ». Ἀνεπαύθησαν δὲ οὐχὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀμφοτέροι· ἀλλὰ πρότερον μὲν ὁ ἱερός Συμεών, μετὰ δ' ἡμέρας ὀλίγας καὶ ὁ θεοδότης Θεόδωρος, ἀμφοτέροι τοῦ αὐτῶν μακάριον τέλος προμνησθέντες ὑπὸ θεοῦ ἀγγέλου· διὰ τοῦτο καὶ διὰ τῶν πατρικῶν νοουθεσιῶν καὶ εὐαγγελικῶν παραγγελμάτων τοὺς ἱεροὺς αὐτῶν μαθητάς καὶ θιασώτας προὔπεσιτήριζαν· ὧν καὶ ἐτάφησαν ἐνδον τοῦ ἱεροῦ Σπηλαίου, ὑπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ νῦν καθ' ἡμᾶς καθελικοῦ Ναοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ, κατενώπιον τῆς ἁγίας εἰκόνης, ὅπου καὶ τὰ χαριτόβρυτα αὐτῶν μνημεῖα μέχρι τῆς σήμερον θεωροῦνται. Τῶν δὲ ἁγίων λειψάνων αὐτῶν, κλίμασιν οἷς οἶδε Θεός, ὑπὸ ξένων χειρῶν ἀλαχοῦ μετακομισθέντων (ὡς λέγομεν ἐφεξῆς), μένουσι μόνον ἀμφοτέρων τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων καὶ προστατῶν αἱ θεσπέσιαι κάραι, ἀνεκλείπτος ἐν τῷ Μοναστηρίῳ θησαυρός. Κατέλιπον δὲ καὶ Διαθήκην οἱ ἄγιοι Καθηγεμόνες ἡμῶν, ἧς τινος τὸ ἴσον σφίζεται μόνον (καὶ τοῦτο χυδαῖστί, χάριν ἰσως τῶν ἀπαιδευτοτέρων ἀδελφῶν ὑπὸ τινος πολὺ ὕστερον μεθρημνημένον,) αὐτὸ δὲ τὸ ἐλληνικὸν πρωτότυπον μετὰ τῶν ἄλλων κωδίκων καὶ τῆς πρωτοτύπου τῶν ἁγίων βιογραφίας ἐμπροσλήθη κατὰ τὸν ἔσχατον μέγιστον ἐμπρησμόν τοῦ Μοναστηρίου (καθὼς προείπομεν). Ἀλλὰ καὶ ἐκ μόνῃς τῆς τῶν πατέρων παραδόσεως ἀσφαλῶς διαπορθευθεῖσα τιμάται, καὶ κρατεῖ ἡ ἀπ' ἀρχῆς τετυπωμένη διάταξις τῶν ἁγίων τῆς Μονῆς ἡμῶν κτιτόρων καὶ γενάρχων, δι' ἧς ἦτε τῶν μοναχῶν διαγωγή κανονίζεται, καὶ πᾶσα ἡ ἱερὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀκολουθία διατυπῶνται (ἔστι δὲ σχεδὸν ἐν πᾶσιν ἡ αὕτη καὶ ἡ κατὰ τὰ ἱερὰ τοῦ ἁγίου Ὁρους φροντιστήρια διακρατοῦσα).

§ ζ'. Μετὰ δὲ τὴν ἐν τῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ τρισμακαρίαν λήξιν τῶν

ἱσαποστόλων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, οὐ πολὺ ὕστερον ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον καὶ ἡ δόξα καὶ παμμακάριστος μήτηρ ἡμῶν Εὐφροσύνη. Αὕτη γὰρ μετὰ τὴν εὑρεσιν τῆς ἁγίας καὶ πανσέπτου εἰκόνης ἀναβᾶσα πρὸς τὸ ἀνώτερον μέρος, ἀπέναντι τοῦ νῦν Καθολικοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ (πλησίον δηλονότι τοῦ νῦν ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς ἐπιφημιζομένου παρεκκλησίου, ἔνθα καὶ ἡ τοῦ Λουκᾶ λεγομένη ἱερουργικὴ τράπεζα, καθὼς προσέποιεν ἐν τῇ Χωρογραφίᾳ), κάκει μικρὸν οἰκίσκον οἰκοδομήσασα, καὶ ἐγκλειστος ἐν αὐτῇ γενομένη, ἅπαν τὸ ὑπόλοιπον τῆς μακαρίας καὶ τρισολβίου ζωῆς αὐτῆς διέτέλεσε «νῆστεύσας καὶ δεήσασα λατρεύουσα νόκτα καὶ ἡμέραν»· διότι, ἀφ' ἧς ὥρας ἠγωνίσθη τὴν θεομητορικὴν ἐκείνην ἐκ τῆς ἁγίας εἰκόνης φωνήν, οὕτως ἐτρώθη τὴν καρδίαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἔρωτος, ὥστε τοῦ λοιποῦ «οὐκ ἔδωκεν ὕπνον (κατὰ τὸν προφήτην) τοῖς ἑαυτοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδ' ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις»· ἕως οὗ εὑρε τόπον ἀνέσεως τὴν παμμακάριστον ἐκείνην λήξιν καὶ ἀνάπαυσιν, εἰς τὸν οὐράνιον εἰσελθοῦσα νυμφῶνα πρὸς τὸν ἑαυτῆς γλυκύτατον Νυμφίον· τοῦτον ὀλοφύχως ἐπόθησε, καὶ ἐγκαρδίως ἠγάπησε μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς, καὶ δι' αὐτὸν ἔζησεν ἐν σώματι ὡς ἐπίγειος ἄγγελος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος εἰς ὕψος ἀρετῶν ἀναβᾶσα, ὥστε καὶ προφητικοῦ κατηξιώθη θεοῦ χαρίσματος καὶ παμπόλλων θαυμάτων ἐγένετο ἐνεργός, καὶ ζῶσα καὶ μετὰ θάνατον. Μετέστη δὲ πρὸς Κύριον ἐτὼν γενομένη πεντήκοντα ἔξ, καὶ ἐτάφη ἐν αὐτῇ τῇ πλησίον τοῦ οἰκίσκου ναῶ (ὅστις διὰ τοῦτο καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ παρεκκλήσιον τῆς ἁγίας Κόρης ἐπονομάζεται). Ἀλλὰ καὶ τῆς δόξας μητρός ἡμῶν τὸ μὲν ἄλλο τρισόλβιον σκῆνος συναφῆρθη συγχρόνως, ὁπότε καὶ τὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων· καθὼς δὲ τῶν δόξων ἐκείνων, παρομοίως καὶ ταύτης ἀπέμεινε καὶ σφίζεται μέχρι σήμερον μόνῃ ἡ ἁγία κάρα, τιμωμένη καὶ αὐτὴ ὡς ἱερὸν τῆς εὐσεβείας θησαύρισμα καὶ τῆς Μονῆς ἡμῶν ἐγκυλλώπισμα.

§ γ'. Τοιαύτη συντόμως ὑπῆρξεν ἡ ἔνθεος βιοτὴ τῶν ἱσαποστόλων καὶ θεοφόρων ἡμῶν πατέρων καὶ τῆς δόξας μητρός ἡμῶν Εὐφροσύνης· καὶ τούτους, ἀδελφοί, τοὺς ἐπιγέλους ἀγγέλους καὶ οὐρανίους ἀνθρώπους ἔχοντες ἡμεῖς πνευματικούς ἡμῶν γενάρχας καὶ καθηγεμένους καὶ κτίτορας τῆς εὐχαριστίας ἡμῶν Μονῆς, αὐτοὺς ὀφείλομεν ὡς παρόντας ἀείποτε ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν, ἀπαρέγκλιτον κανόνα καὶ στάθμην τῆς μοναχικῆς ἡμῶν πολιτείας. Ὅθεν καὶ πρὸς τὴν μακαρίαν αὐτῶν ζωὴν διευθύνωμεν ὅσον τὸ δυνατόν καὶ τὴν ἡμετέραν, ἵνα διὰ τῶν ἁγίων αὐτῶν εὐχῶν καὶ τοῦ μακαρίου τέλους ἀξιωθώμεν· καί, ἔταν παρασταθώμεν εἰς τὸ φοβερὸν Κριτήριον τῆς θείας Δικαιοσύνης, εἴπωσι καὶ περὶ ἡμῶν οἱ τρισμάκαρες ἡμῶν Πατέρες τὸ προφητικόν «ἰδοὺ ἡμεῖς καὶ τὰ παιδιά, ἅπερ ἔδωκα ἡμῖν ὁ Θεός»· καὶ ἀκούσωμεν καὶ ἡμεῖς τῆς Δεσποτικῆς ἐκείνης φωνῆς. «Εὐ δοῦλοι ἀγαθοὶ καὶ πιστοί!»· Ναί. Γένοιτο,

Κύριε, διὰ τῶν πρεσβειῶν τῆς παναχράντου Σου Μητρός, τῆς Δεσποίνης πάντων τῶν χριστιανῶν, καὶ προστάτιδος τοῦ ἱεροῦ τούτου Σπηλαίου, τοῦ σκηνώματος τῆς ἁγίας δόξης Σου. Αὐτῆς ταῖς ἱκεσίαις ἐν ἑλέει ἐπίσκειψαι, Κύριε, καὶ στερῶσον τὴν ἱερὰν ἡμῶν Μονὴν καὶ πᾶσαν τὴν ἁγίαν Σου Ἐκκλησίαν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'.

Σύντομος ὑποτύπωσις ἢ σχεδιογραφία τῆς ἐν τῷ μεγάλῳ Σπηλαίῳ πανσέπτου θεομητορικῆς εἰκόνης, ὁποία ταύτης ἡ ἁγία μορφή, καὶ ὅπως ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ἀνίστασθῇ, καὶ εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον τὸ πρῶτον ἀπετέθη, λανθάνουσα μέχρι τῆς εὐρέσεως αὐτῆς.

§. α'. Ἀποδόντες ἤδη τὴν τε ἱερὰν Χωρογραφίαν τοῦ μεγάλου Σπηλαίου καὶ τὴν ψυχωφελῆ Βιογραφίαν τῶν δόξων ἡμῶν Πατέρων καὶ πρῶτων δομητόρων τῆς Σπηλαιώτιδος Μονῆς, ἐπιφέρομεν, καλὴν τοῦ πονήματος κορωνίδα, τὴν διαγραφὴν τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους αὐτῆς τῆς πάντας καὶ Ἀποστολικῆς εἰκόνης τῆς Θεομήτορος· δι' ἧς καὶ τὸ μέγα Σπήλαιον ἡγιασθῇ, καὶ τῶν δόξων ἡμῶν πατέρων ἡ τρισόλβιος μνήμη πανευκλεῶς ἐδοξάσθῃ. Αὕτη κυρίως ὑπάρχει ἀρχὴ καὶ μέση καὶ τέλος ἀκρότατον τῆς τοῦ μεγάλου Σπηλαίου καθιερώσεως· καὶ ταύτης τὰ μεγαλεῖα καὶ τὴν χάριν ἐξιστοροῦντες καὶ ἀνυμνοῦντες οὐδέποτε λήξομεν, οὐτ' ἀρχόμενοι τῶν λόγων, οὐτε μεσοῦντες οὐτ' ἀποπαύομενοι. Αὐτῆς καὶ νῦν τὴν χάριν ἐπικαλεσάμενοι σχεδιογραφούμεν τὴν πάνσεπτον αὐτῆς μορφήν.

§ β'. Ἔστι πινάκιον ἢ σανίδιον τετράγωνον, τό τε μήκος καὶ τὸ πλάτος ὅσον πῆχους ἐνός πάντοθεν ἐντετυλιγμένον εἰς ὀθὸνν λινὴν, στεγανῶς περὶ τὸ πινάκιον προσκεκολλημένην· ἐπὶ τούτου τοῦ ὀθονοσκεποῦς ἱεροῦ πίνακος κεῖται κατεστηρικμένη ἡ πάνσεπτος τῆς Θεομήτορος εἰκὼν. Πεποιήται δὲ κηρύχτος, ἐκ κηροῦ καὶ ἄλλων ἱσως εἰδῶν πεπλασμένη (κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς τοιαύτης ὕλης κατασκευὴν) (α') καὶ ἔστιν ἀνάγλυφος, ὅσον τὸ πλάτος ἐνός δακτύλου καὶ

(α) Παλαιὸν τὸ διὰ κηροῦ καὶ χρωμάτων εἶδος τῆς ζωγραφίας· ὁθεν καὶ κηρογραφίαν ἔλεγον τοῦτο τὸ εἶδος τῆς ζωγραφικῆς οἱ ἀρχαῖοι (Δεικνοσφ. ε. 204), καὶ τὴν προᾶξιν, κηρογραφεῖν. «Κερόρια κεκηρογραφημένα χρώμασι παντίοις» (αὐτόθ. ε. 200). Μνημονεύουσι δὲ τούτου τοῦ εἶδους καὶ Πλίνιος («Ἱστορ. φυσ. λε. 11.»), καὶ ἄλλοι παλαιοὶ (βλ. Δουκάγγ. Γλωσσάρ. λέξ. Κηρόχυτος). «Κηρόχυτον γραφήν» ὀνομάζει τὴν τοιαύτην ζωγραφίαν ὁ Εὐδόκιμος (ἐν βίῳ Κωνσταντ. α. 3). καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος. «Ἐγὼ καὶ τὴν κηρόχυτον ἠγάπησα γραφήν, εὐσεβείας πεπληρωμένην» (τάς ἁγίας ἐννοῶν εἰκόνας).

ήμισως ἐξέχουσα τοῦ ἐπιπέδου. Τοῦτο δὲ τὸ τετράγωνον τῆς ἁγίας εἰκόνης πινάκιον ὑπάρχει εἰς ἄλλην σάνιδα μείζονα καὶ παχυτέραν κατὰ βάθος ἐνηρμοσμένον (ὕστερον ἰσως ἐνιδρυθέν)· τετράπλευρος δὲ καὶ αὐτὴ ἡ τὸ ἱερὸν πινάκιον πανταχόθεν περιβάλλουσα σάνις, πλὴν διὰ τὴν ἄνω πλευρὰν ἔχει καμπυλωμένην τοξοειδῶς. Οὕτω δὲ προσφύει καὶ ὁμαλῶς εἰς αὐτὴν ἐνήρμυσται τὸ πινάκιον, ὥστε διαφεύγουσι πολυλάκις καὶ τὴν δευτέραν ὅψιν τὰ λεπτὰ χαράγματα τῆς τῶν περάτων συναρμογῆς. Μόνον περὶ τὴν βάσιν τῆς ἁγίας εἰκόνης βραχεῖα τῆς ὁθόνης διαφαίνεται ἄκρα, κήρυξ τις προκύπτουσα καὶ μάρτυς τῆς ἀφθορίας τοῦ θεομητορικοῦ εἰκονίσματος, ἀφθαρτος, καθὼς ἐκεῖνο, καὶ αὐτὴ διὰ τοσοῦτων αἰώνων καὶ ἀκήρατος διαμένουσα· καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Αὐτὸ δὲ τὸ πάνσεπτον ἀπεικόνισμα τῆς Θεοτόκου μεμόρφωται πλαστοργηθὲν κατὰ προτομήν, ἀνάγλυφον (ὡς προείπομεν)· φορεῖ δὲ καὶ τὴν ἱερὰν ἐσθῆτα κεχρωματισμένην, καὶ μεταξὺ διάχρυσον· ὅθεν καὶ Χ ρ ὐ σ σ π η λ α ι ὡ τ ι σ σ α ἡ εἰκὼν ἐκπαλεῖ παρὰ πολλοῖς ἐπωνομάζετο (6). Ἀμαυρὰ δὲ πάνυ φαίνονται τὰ νῦν ἐπὶ τοῦ κηροῦ τὰ χρώματα καὶ τὰ χρυσαῖα διαγράμματα, μελανωθέντα ἰσως ὑπὸ τοῦ καπνοῦ, κατὰ μέγαλον ἐκείνου τῆς Μονῆς ἐμπρησμένον (βλ. Χωρογραφ. κεφ. 5'. § γ'). ἄλλα καὶ οὕτως ἡ Θεομήτωρ φαίνεται λέγουσα τὸ θεόχριστον ἐκεῖνο λόγιον τῆς αὐτῆς προτυπωσάσης τοῦ ἁμαρτος Νόμης. «Μέλει νά εἴμει ἐγὼ καὶ καλὴ καὶ λή» (ἄσμ. α. 5). Ἐξαικονίσται δὲ ὅλος ὁ τοῦ σώματος τύπος πρὸς τὰ δεξιὰ τετραμένος. Καὶ τὴν μὲν κεφαλὴν ἔχει νεύουσαν φιλοστόργως ὑπεράνωθεν τοῦ Μονογενοῦς, ὃν φέρει βρεφωπρεπῶς ἐπαναπαυόμενον ἐπὶ τῆς παρθενικῆς αὐτῆς ὠλένης καὶ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς, ἐφαπτομένης ἄκροισι δα-

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς (ἐπὶ βασιλικῆς εἰκόνης) «Οὐ σάνιδα τιμῶσιν (οἱ ἄνθρωποι), οὐδὲ τὴν κηρόχυτον γραφὴν, ἀλλὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ βασιλέως» (Χρυσόστομ. Λόγ. εἰς τὸν Νικητῆρα). Οἱ δὲ νεώτεροι καὶ κηρόχυτον ὕλην εἰπον, καὶ ὕλο-γραφίαν (Θεοφάν. Χρονογρ. σε, 373), καὶ ὕλογραφειν καὶ ὕλογραφικὴν εἰκόνα, τὴν κηρόχυτον. Λέγεται δὲ κηρόχυτος, διότι οἱ ζωγράφοι ἐμίγνουν τὰ χρώματα μετὰ κηροῦ τακέντος καὶ διαχυθέντος (ὅθεν καὶ ἐγκήρωτα ἐλέγοντο τὰ τοιαῦτα χρώματα, ὡς ἐν τακέντι κηρῷ μεμιγμένα καὶ κεκραμένα). Καὶ ἡ λέξις ἐξωγράφουν καὶ ὁμαλᾶς τὰς εἰκόνας, ἡ καὶ ἀναγλύφους ἐξετέλουν καὶ ἀναπέμπουσιν (κατὰ τὸ ἀνιόγλυφον ἔκτυπον τῆς ἀποστολικῆς εἰκόνης)· ἐγλύφον δὲ καὶ ἀνδοράντας ὅλους ἐκ κηροῦ (βλ. Δουκάγγ. ἐνθ. ἀνωτέρω.).

(β) Καὶ ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν Αἰόλου λεγομένην ὁδὸν ὑπάρχει ναὸς τῆς Θεοτόκου τῆς Χρυσοσπηλαιώσεως ἐπικαλουμένης, ἣτις ὡς φαίνεται, ἐπωνομάσθη εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῆς ἐν τῷ μεγάλῳ Σπηλαίῳ Χρυσοσπηλαιωτίσσης. Ἐσφύον δὲ πολλὴν ἐξ ἀρχῆς οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τὸ Μέγα σπήλαιον τὴν εὐλάβειαν· ὅθεν καὶ τὴν Σύνταξιν τῶν Κανόνων ἐπὶ τοῦ Κόμητος Βερνάρδου, ἐξέδωκαν, ὡς προείπομεν (προοίμ. σελ. γ.). Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλη Χρυσοσπηλαιώτισσα Ἐκκλησία ἐν Ἀθήναις ἄνω κατὰ τὸν Πάγον, πλησίον τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν αὐτῇ τῇ παλαιᾷ τοῦ Βάκχου καλουμένην Σπηλαίῳ· ὅθεν ἔχει καὶ τὴν ἐπωνυμίαν.

κύλοις τὸν ὦμον τοῦ παιδίου τὸν δεξιὸν (ἐξαίρετον καὶ τοῦτο τῆς ἁγίας εἰκόνης ἰδιωμα· διότι πάσαι σχεδὸν τῶν θεομητορικῶν εἰκόνων αἱ ἀρχαιόταται σφριζόμεναι παριστῶσι τὸ θεάνθρωπον βρέφος ἀγκυλοπορούμενον οὐκ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τῆς Θεοτόκου, καὶ ταύτην ὁμοίως ἀποδιδέπουσαν πρὸς τὰ λαῖα) (α). Τὴν δὲ πάλιν ἀριστερὰν ἡ παρθενομήτωρ ἀνέχει πρὸς τὸ πανάχραντον στηθος ὑποκρατοῦσα τὴν ἀριστερὰν τοῦ παντοκράτορος παιδίου ἡρέμα προτεινομένην· τὰς δὲ βολὰς τῶν ὀφθαλμῶν ἀπευθύνει πρὸς τὸν θεωρὸν ἢ παντελελήμων, καλὸν ὁρῶσα καὶ ἱλαρὸν καὶ θείας ἐλπίδος πληροῦσα τὰς καρδίας τῶν πιστῶς αὐτῇ προσερχομένων. Αὐτὰ δὲ τὸ θεάνθρωπον βρέφος ἐπὶ τῆς μητρῶας ὠλένης, ὡς ἐπὶ θρόνου χειρουδικοῦ, ἀνακλιμένον, ἄρραφον χιτῶνα φορεῖ καὶ πλατύν, καταβαίνοντα κάτωθεν τῶν γονάτων, περὶ δὲ τὸν ὦμον τὸν ἀριστερὸν ἐπιφαίνεται καὶ τις ἐσθῆτος διπλοῖς ἀτημέλητα πρὸς τὰ κάτω προβεβλημένη. Καὶ τὴν μὲν ἀριστερὰν (ὡς προείπομεν) ὑποστηρίζει ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς παλάμης τῆς Μητρῶς· τὴν δὲ δεξιὰν ἀποτείνει πρὸς τὰ κάτω, βιβλίου κρατοῦσαν εἰλημα, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου. Καὶ ἡ μὲν κόμη κεχυμένη νηπιώδης ἐπὶ τῆς θείας κεφαλῆς ἀπαλῶς ἐφρησυχάζει· τὸ δὲ μέτωπον, ἐλέως πηγὴ· ὅλον δὲ τὸ πρόσωπον καὶ αὐτὴν τὴν παντέφορον ὅψιν ἀπευθύνει καὶ τὸ βρέφος πρὸς τοὺς πιστοὺς προσκυνητάς, ὡς ἡ Μήτηρ, πανίλῳ ἀτενίζουσα, καὶ φωνοῦσα σχεδὸν ἐκεῖνο τὸ φιλανθρωπικὸν κάλεσμα. «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς». Δι' ὅλης δὲ τῆς ἀχράντου εἰκόνης ἐπιλάμπει τὸ τῆς τέχνης ἀπλοῦς τὸσοῦτον ὑψηλὸν καὶ θεοπρεπές, ὅσον καὶ τὸ ἀκατάσκευον καὶ ἀφελές τῆς φράσεως τοῦ ἀποστολικοῦ χαρακτῆρος· ὥστε φαίνεται καὶ ἐκ τούτου ὅτι αὐτὴ ἐκεῖνη ἡ θεοκίνητος δεξιὰ, ἣτις μετὰ τῆς οὐρανίας ἐκείνης καὶ θείας ἀπλότητος ἱστορήσε συγγράφουσα τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἡ αὐτὴ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπλότητος ἱστοριογράφου κηροχυτήσασα καὶ αὐτὸν τὸν τοῦ Εὐαγγελίου Θεὸν καὶ τὴν Θεοτόκον αὐτοῦ μητέρα, ἔκατέρωθεν δὲ τῆς κηροπλάστου εἰκόνης ἄγγελος δύο παρίσταται μετὰ φόβου δουλοπρεπῶς. Τὰς δὲ τέσσαρας τῆς εἰκόνης γωνίας δεξιόθεν ἐπέχουσιν ἐξαπτέρυγα Σεραφεῖμ, ἀριστερόθεν δὲ, πολυόμματα Χερουβίμ. Πάντα δὲ ταῦτα τὰ ἀγγελικὰ εἶδη διὰ χρωμάτων μόνον εἰσὶν ἐπὶ τοῦ πίνακος ἐξωγραφημένα (διὸ φαίνονται ἔργα χειρὸς δευτέρας, ἰσως καὶ νεωτέρας παρὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς κηροχυτήσασαν αὐτὸ τὸ

(α) Ἄλλαι δὲ παλαιαὶ εἰκόνας παριστῶσι τὴν Θεοτόκον ἐπὶ θρόνου καθημένην, καὶ τὸ βρέφος ἐπὶ τῶν γονάτων ἔχουσαν, τὸ δὲ πρόσωπον ἀντιπὸν ἐπ' εὐθείας πρὸς τὸν θεωρὸν. Τῆς ἀρχαιότητος ταύτης θέσεως τοῦ θεομητορικοῦ τύπου πολὺ νεώτερα μῆνιματα φαίνονται καὶ τινες εἰκόνας ἐν Πίστῃ τῆς Ἰταλίας, κατὰ τὸ 1663 ἐξωγραφημέναι, ἐν αἷς ἡ Θεοτόκος φέρει τὸν μονογενῆ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος. (Βλεπ. β Hist. de la Peinture en Italie Par. M. B. K. Paris 1817 Vol. 1. P. 16.)

θεομητορικὸν ἔκτυπον). Καὶ τοιαύτη μὲν συντόμως εἰπεῖν, τότε μέγεθος καὶ τοὺς χαρακτῆρας ἢ χαριτόδωτος αὐτὴ καὶ ἀποστολικὴ τῆς Θεομήτορος εἰκὼν (α).

§ γ. Ὅτι δὲ τὴν εἰκόνα ταύτην Λουκάς, ὁ ἱερώτατος Εὐαγγελιστής, κηροπλαστήσας ἐξετύπωσε, πρὸς αὐτὸ τὸ πρωτότυπον ζώσης ἔτι τῆς Θεομήτορος ἀποβλέπων, λέγομεν ἐφεξῆς, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐκθέσωμεν τὰς ἀποδείξεις ὅτι καὶ ζωγράφος ἦν ὁ Εὐαγγελιστής, καὶ τὴν παναγίαν τῆς Θεοτόκου μορφήν πρῶτος ἐξωγράφῃσεν, ἐμπράκτως διδάξας τοὺς πιστοὺς τὴν σχετικὴν τῶν ἁγίων εἰκόνων προσκύνῃσιν, ἣν καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι παρέδωκαν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς ἀγράφου παραδόσεως αὐτῶν καὶ διδασκαλίας. Λουκάς ταιγαροῦν ὁ θεόπνευστος τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν Πράξεων συγγραφεύς, ὁ Ἀντιοχεὺς τὴν πατρίδα, «οὗ ὁ ἔπαινος πολλὸς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ», οὐ μόνον ἱατρὸς (ὡς ὁ θεὸς Παῦλος αὐτὸν ρητῶς ἐπονομάζει. Κολασ. δ, 14) ἀλλὰ καὶ ζωγράφος ὑπῆρχε, πρῶτος τὴν παναγίαν τῆς Θεοτόκου μορφήν ἐν κόλποις φερούσης τὸν Κύριον ζωγραφήσας· καὶ τοῦτο διδάσκει μὲν ἀρχαία τε παράδοσις καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων παραλαβοῦσα, συνομολογεῖ δὲ καὶ πᾶσα ἡ Ἐκκλησία ἡ Ἀνατολική, καὶ αὐτὴ πρὸς τοῦτοις ἡ Δυτικὴ. Αὐτίκα περὶ τῆς βασιλείας Εὐδοκίας τοῦ αυτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ νέου (τῷ 430) ἀναγινώσκομεν, ὅτι ἐξ Ἱεροσολύμων, ἔπου διέτριβεν, ἐπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὴν βασιλίδι Πουλχερίαν, τὴν ἀδελφὴν τοῦ αυτοκράτορος, μίαν τῶν τριῶν τῆς Θεομήτορος εἰκόνων, ὧν ὁ θεηγόρος Λουκάς ἐξωγράφῃσεν· ἱστορεῖ δὲ ταῦτα Θεόδωρος Ἀναγνώστης τῆς κατ' αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν Ἐκκλησίας, ἐν μολίς αἰῶνα τῆς Εὐδοκίας μεταγενέστερος (τῷ 520) (δ). Ἐν δὲ τῷ ἀρχαίῳ κτιτορικῷ

(α) Περὶ τῆς ἁγίας εἰκόνης ἀνάκεινται καὶ πολλὰ ἀναθήματα ἔξωθεν προσηρτημένα. Μεταξὺ δὲ τούτων διαπρέπει μάλιστα τὸ βασιλεῖον διάδημα, ὁ κρατοῦσιν ἐκατέρωθεν δύο ἄγγελοι ὑπεράνω τῆς ἀρχάντου κεφαλῆς τῆς Παναγίας, ἐκ χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτιμοτάτων κάλλιστα κατεσκευασμένον. Καὶ ἄλλο δὲ παρόμοιον ἐπίκειται μικρότερον καὶ ἀνάλογον ὑπεράνω τῆς κορυφῆς τοῦ νηπιόσαντος Παμβασιλέως. Ἀμφότερα δὲ τὰ στέμματα ὑπάρχουσιν ἀναθήματα βασιλικά, τῶν πιστῶν τινος αυτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὡς λέγεται, αὐτοῦ τοῦ κτίτορος τῆς Μονῆς Ἀδριανίου· ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ἀφιερώματα, κηρύττουσι τὴν εἰς Θεὸν εὐγνώμονα πίστιν καὶ τὴν εἰς τὴν Θεοτόκον εὐλάβειαν τῶν ἀφιερωτῶν. Αὐτὸ δὲ τῆς ἁγίας εἰκόνης τὸ ἀντίτυπον ἔχει ἀναγνώστα προκείμενον ἀκριφῶς ἐν κεφαλίδι τοῦ συντάγματος τούτου.

(β) Θεόδ. Ἀναγν. 15^α σελ. 185^α ὡσαύτως καὶ Νικηφόρος Κάλлистος ὁ Ξανθόπουλος τὰ αὐτὰ ἱστορήσεν. (Ἐκ. 15^α βιβ. ιδ. 11. καὶ ιδ. 14) ὁμοίως καὶ Παχυμέρης. «Καὶ δὴ πέμψας (Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος) ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος ἄγει τὴν σεβασμίαν εἰκόνα τῆς ἁγνῆς Θεομήτορος, ἣν λόγος ἔργον μὲν εἶναι τοῦ θεοῦ Λουκά, ἐκεῖσε παρούσης κάκεινης (τῆς Θεοτόκου) καὶ θεομήνης· δῶρον δὲ μετὰ ταῦτα γενέσθαι Πουλχερίᾳ τῇ βασιλίδι παρὰ

τῆς τοῦ Μελα ἢ Σουμελα Μονῆς χειρογράφῳ (φαίνεται δὲ τοῦ ε'. ἡ γοῦν ἐξάπαντος τοῦ ε'. αἰῶνος ὁ κώδικς οὗτος, ἄλλως τε καὶ μάλιστα διότι γέγραπται δίχως προσφιδίων, κατὰ τὴν συνήθη μάλιστα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀτόνιστον γραφήν) ἱστορεῖται ζωγράφος ὁ θεὸς Λουκάς, ζωγραφήσας τὰς τῆς Θεομήτορος εἰκόνας· ἐξ ὧν ἐστὶ καὶ ἡ κατὰ τὴν Μονὴν τοῦ Σουμελα τιμωμένη (λέγομεν δὲ περὶ ταύτης ἐφεξῆς) (α). Τοῦτ' αὐτὸ μαρτυρεῖ, ζωγράφον τὸν Εὐαγγελιστὴν ἐπονομάζων, καὶ Ἀκάκιος μοναχὸς Σαββαΐτης (ἐκ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Μονῆς τοῦ ἁγίου Σάββα), ὅστις συνέταξε κάκεινος ἱστορίαν τῆς αὐτῆς Μονῆς τοῦ Σουμελα ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παυγανάτου (τῷ 600 μ. Χ.) (β). Πάλιν ὁ θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς (ὃν ἡ Ζ'. Οἰκουμένη θεόπνευστος Σύνοδος ἐγκωμιάζουσα ἔλεγεν, ὅτι «Ὁ ἔπαινος αὐτοῦ καὶ ἡ εὐκλεία ἐν πάσαις ταῖς ἀπανταχοῦ ἁγίαις τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαις,» καὶ ὅτι «Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ διαβεβόηται,» καὶ ὅτι «Ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐξ ἀνατολῆς διὰ Χριστοῦ ἐσάλλπισε τὴν εὐσέβειαν». κτλ. Ζ'. Συνόδ. Πράξ. ε.), αὐτὸς λέγομεν ὁ θεοχαρίτωτος ἐκ Δαμασκού τῆς Ἐκκλησίας φωστὴρ (τῷ 730)

τῆς νύμφης αὐτῆς Εὐδοκίας τῆς ἐξ Ἀθηνῶν καὶ δεσποίνης, δῶρον ἀξιόχρεον ὄντως ἐκ Παλαιστίνης ἀποσταλέν. (Παχυμ. εἰς Μιχ. Παλαιολ. 15^α βιβ. β. κεφ. 4α). Σημειῶσαι δὲ ὅτι ταύτην τὴν ἀποστολικὴν εἰκόνα λαβοῦσα ἡ βασιλὶς Πουλχερία ναὸν ἅγιον ἐνεδείματο, καὶ ἀπέθηκεν αὐτὴν ἐν τῇ μονῇ τῇ ἐπιλεγομένῃ τῶν Ὁδηγῶν (ὅθεν καὶ Ὁδηγήτρια ἡ εἰκὼν ἐπεκλήθη, ὡς λέγομεν ἐφεξῆς). Ἐνταῦθα δὲ λέγει ὁ Παχυμέρης αὐτὴν ἀποκειμένην ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Παντοκράτορος διὰ τὴν ἐφεξῆς αἰτίαν (ἣν πάλιν αὐτὸς ἱστορήσεν ἄλλωθεν). Ὡς ἔαλω ὑπὸ τῶν Φράγκων ἡ Πόλις (τῷ 1204), ἐκ τῆς μονῆς τῶν Ὁδηγῶν ἡ ἀποστολικὴ εἰκὼν μετεφέρθη ὑπ' αὐτῶν τῶν κατακτητῶν εἰς τὸ τοῦ Βουκολέοντος ἐπιλεγόμενον Παλάτιον, κάκειθεν εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν. Καὶ ὁ πρῶτος βασιλεὺς Εὐδύκος ἐδωρήσατο αὐτὴν εὐκλῶς (ὡς φιλοδωρότατος περὶ τὰ ἀλλότρια) πολυπόθητον χάριν τῷ Βασιλεὶ τῶν Ἑνετῶν. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἤθελον ἀποστεῖλαι τὴν εἰκόνα εἰς Ἑνετίαν, ἀντίστη μαθὼν ὁ τότε νέος ὀνομασθεὶς τῆς αἰμαλώτου Κωνσταντινουπόλεως Φραγκοπατριάρχης· καὶ οἱ Ἑνετοὶ βιάσαντες τὰς θύρας τῆς ἁγίας Σοφίας μετέφερον τὴν εἰκόνα εἰς τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος, ἣν κατεῖχον αὐτοί· καὶ αὐτοῦ ἐμείνεν ἡ Ὁδηγήτρια μέχρι καὶ τῆς ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου ἐλευθερώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις μετέθηκε πάλιν τὴν ἀποστολικὴν εἰκόνα εἰς τὴν μονὴν τῶν Ὁδηγῶν (Παχυμ. αὐτ. βλ. καὶ Lebeau Hist. de Bas—Empire T. 17. p. 273. καὶ T. 18. p. 9g, Paris. 1834).

(α) Βλ. Θεία καὶ ἱερὰ ἀκολουθ. τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν Βαρνάβα καὶ Σωφρονίου τῶν ἐξ Ἀθηνῶν, ἐν ἣ καὶ ἱερὰ ἱστορία τῆς βασιλικῆς Μονῆς τοῦ Σουμελα. κτλ. Συντεθείσα παρὰ τοῦ Σοφοτάτου Διδασκάλου Κυρίου Νεοφύτου Ἱεροδιακόνου καὶ Πελοποννησίου τοῦ Κανσοκαλυβίτου κτλ. ἐν Λειψίᾳ 1775. προσομ.

(β) Αὐτόθ.

τὴν περὶ τοῦ ἁγίου Μανδύλου μνημονεύσας ἱστορίαν (α), ἔπειτα καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ ζωγραφηθείσης εἰκόνος τῆς Θεομήτορος μνημονεύει λέγων· «Καὶ γὰρ ὁ θεσπέσιος Ἀπόστολος καὶ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς τὸν θεῖον καὶ σεβάσιμον χαρακτήρα τῆς Θεομήτορος Μαρίας ἐτι (γρ. ἐτι) ἐν σαρκὶ ζώσης ἐν Ἱερουσαλὴμ, ζωγραφικαῖς τε μίξεσι τὴν τῆς Παναγίου στήλην ἐν πλινθίᾳ διεχάραξεν, ὡς ἐν κατόπτρῳ τῇ μετέπειτα γενεᾷ ἐγκαταλειοπῶς· καὶ ταύτην αὐτῇ ὑποδείξαντος, ἡ χάρις μου μετ' αὐτῆς ἔσται, ἔφη» (β). καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἀλλαχοῦ, «βλέπε μοι καὶ τὸν Εὐαγγελιστὴν καὶ Ἀπόστολον Λουκᾶν, οὗχί τῆς παναχράντου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας τὴν τιμὴν εἰκόνα ἀνιστόρησε, καὶ πρὸς Θεόφιλον ἐπεμψε; (γ). Σύμφωνανα πρὸς τὸν θεῖον Δαμασκηνὸν φρονῶν καὶ Γερμανὸς ὁ παναοίδιμος Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης (τῷ 714) ἀνεκέρυξε «τὴν ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ζωγραφηθεῖσαν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ἥτις ἐξ Ἱερουσαλὴμ (εἰς Κωνσταντινούπολιν) ἀπεστάλη» (βλ. βίον τοῦ Ἀγ. Στεφάνου τοῦ νέου)· τὸ δ' ἀντίτυπον, ὃ διέταξεν ἀντιγραφῆναι, φαίνεται μᾶλλον οὐ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ ζωγραφηθείσης, ἀλλ' ἐτέρας ἀχειροποιήτου εἰκόνος τῆς Θεομήτορος (ὡς λέγομεν ἐφεξῆς). Καὶ Γρηγόριος δ' γ, ὁ ἀγιώτατος πάπας Ρώμης (τῷ 731) διεδεδαίον τὴν ἀποστολικὴν ζωγραφίαν ἐν οἷς ἔγραφε πρὸς Λέοντα τὸν Ἰσαυρον (ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῇ). Ἀλλὰ καὶ Νικηφόρος ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἀγιώτατος Πατριάρχης (τῷ 814) πρὸς τὸν εἰκονομάχον Αὐτοκράτορα Λέοντα τὸν Ἀρμένιον τοὺς λόγους ποιούμενος ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, Τιμητέα (ἔλεγεν), ὁ βασιλεὺς, αἱ ἱεραὶ τῶν ἁγίων εἰκόνες εἰσὶν, ὡς ἐξ ἀρχῆς θεῶν νεύματι φανεῖσαι· καὶ γὰρ ἡ ἁγία δθόνη» (τὸ συνήθ. ἅγιον Μανδύλιον), «ἦν ποτε λαθὼν ὁ Χριστὸς ἐπέθετο ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἀχειροποιήτως ἐγένετο, τιμητέα καὶ σεβάσιμός ἐστιν· ἔπειτα αἱ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἰδιόχειροι εἰκόνες τοῦ τε αὐτοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς τοῦτον τεκούσης» (δ). Καὶ οἱ τῆς τῶν Ἀδραμιτῶν δὲ λεγομένης Μονῆς ὀρμώμενοι μοναχοὶ μετὰ καρρησίας παραστάντες τῷ βασιλεῖ Θεοφίλῳ (τῷ 830) «τὰ τῶν θείων εἰκόνων μορφώματα ἀπεδείκνυσαν σὺν τροφᾷ τε τοῖς Ἀποστόλοις καὶ ὁμοδείκται· εἶγε Λουκᾶς μὲν ὁ θεῖος Ἀπόστολος τὴν τῆς Θεοτόκου μορφὴν ἀνετί-»

(α) Δαμασκ. περὶ Ὁρθοδόξ. πίστ. Δ. 16. καὶ περὶ τῶν Εἰκόν. λόγῳ α. βλ. Τ. α. σελ. 281, καὶ 326.

(β) Ἰωάνν. Δαμασκην. Ἐπιστολ. πρὸς Θεοφίλ. §. δ. σελ. 681. Τ. α. Venet. 1748.

(γ) Λόγῳ ἀποδεικν. περὶ τῶν ἁγ. Εἰκόν. πρὸς παντ. χριστιαν. καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντ. τὸν Καβαλλίν. §. 5. σελ. 618. Τομ. α.

(δ) Νικηφόρ. παρὰ Συμεὼν τῷ Μαγίστῳ Χρονογραφ. σελ. 304. βλ. καὶ Ἰωάν. Φωκᾶν παρ' Ἀλλατ. ἐν τοῖς Συμμιτ. σελ. 36.

ποσεν» κτλ. (α). Ὡσαύτως καὶ ὁ Ὁμολογητὴς Θεοφάνης, ὁ Γραπτὸς (τῷ 818) ἐμελέσθησεν ἐτι «Τῆς ἁγνῆς Θεοτόκου τὴν θείαν εἰκόνα Λουκᾶς ὁ Ἀπόστολος ἐκ πέθου ἀνιστόρησεν, (ἐν Μηναίαις Ὀκτωβρ.). Ἐξαποστ.) καὶ Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς (τῷ 820), «Ὁ δὲ (λέγει) τῶν ἄλλων ἐστὶ χαριέστατον, ἐτι καὶ αὐτὸν τὸν τοῦ προσλήμματος τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ τύπον, τὸν τε τῆς αὐτοῦ τεκούσης καὶ δοῦσης τὸ πρόσλημα χαρακτῆρα πρῶτος οὗτος (ὁ Λουκᾶς) κηρῶ καὶ χρώμασι βάψας ἐν εἰκόνι τιμᾶσθαι μέχρι καὶ νῦν παραδέδωκε»· καὶ, «Τὴν εἰκόνα (τῆς Θεοτόκου) κατεσκεύασε διὰ ζωγραφικῆς τέχνης ἐκ κηρῶ» (β). τὰ δ' αὐτὰ καὶ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἀνεκέρυττε (τῷ 780—820). Ἀλλὰ καὶ Θεοφάνης ὁ Κεραμεὺς (τῷ 860) τῆς ἐν Σικελίᾳ Ταυρομενίας ἐπίσκοπος, καὶ πάσης τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀριστοπόνοος μέλισσα, ζωγράφον τοῦ Θεομητορικοῦ χαρακτῆρος τὸν θεῖον ἀνακηρύττει Λουκᾶν, λέγων· «Καὶ μὲν (γρ. μὴν) καὶ Λουκᾶς ὁ γλαφυρὸς Εὐαγγελιστὴς τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος κηρῶ καὶ χρώμασιν ἐζωγράφησεν, ἐν ταῖς ἱεραῖς ὡλέναις ἀγκαλιζομένην τὸν Κύριον, ἥτις ἐν τῇ μεγαλοπόλει νῦν διασώζεται» (γ). Τὰ δ' αὐτὰ περὶ τῆς ζωγραφικῆς τοῦ θείου Λουκᾶ ἱστοροῦσι καὶ Νικήτας ὁ Παφλαγὼν (τῷ 870) ἐν ὁμοιότητι· εἰς τὸν Εὐαγγ. Λουκᾶν βλ. καὶ Θεοφίλου τοῦ Καμπανίας Ταμειῶν Ὁρθοδόξ. κεφ. νγ'. σελ. 127 Ἐτετ. αψπη. καὶ Ἰωάννης, ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἀγιώτατος Πατριάρχης, ὁ Εἰφιλίνος (τῷ 1064) (δ)· καὶ Μιχαὴλ ὁ Πλυνκᾶς (τῷ 1150). Καὶ Νικηφόρος δὲ ὁ Κάλλιςτος (τῷ 1280), «Πρώτιστον λέγει τὸν Λουκᾶν τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα καὶ τῆς αὐτοῦ τεκούσης, ἐτι δὲ καὶ τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων διὰ ζωγραφικῆς ἱστορήσαι τέχνης· κἀντεῦθεν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὸ τοιοῦτον εὐσεβὲς καὶ πάντιμον ἔργον ἐξενεχθῆναι» (δ)· καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς «Ὅπου γε καὶ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος μαθητῶν Πέτρου καὶ Παύλου τὰς εἰκόνας, ἐτι δὲ καὶ αὐτοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ τεκούσης ὑπερφυῶς ἐν γραφῇ χρωμάτων εἰς δεῦρο σφισομένους πλείστους ἀνέγνωμεν Λουκᾶ μὲν τοῦ Ἀποστόλου πρώτως αὐτὰς ἀκριδῶς εἰδυῖαις χερσὶ γράφειν ἱστορήσαντος, καὶ τοῦ ἔργου κατάρξαντος· ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀρχαίων

(α) Παρὰ Κεδρην. Συνοψ. ἱστορ. σελ. 519. Paris 1647.

(β) Συμεὼν Μεταφρ. ὑπομνημ. εἰς τὸν ἱερὸν Λουκᾶν (βλέπε καὶ μὴν Ὀκτωβρ. ιη').

(γ) Θεοφάν. Ὁμιλ. κ'. τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδόξ. σελ. 129. Lut Paris. 1644.

(δ) Εἰφιλ. περὶ τῆς Τραπεζοῦντ. Μονῆς τοῦ Συμελα. Παρὰ Νεοφύτῳ ἱεροδ. τῷ Κανουκαλιῷ. ἐν προλόγ. τῆς Ἀκολουθίας τῶν ὁσίων Πατέρων Βαργάβα καὶ Σωφρονίου, κλπ.

(ε) Νικηφόρ. Ἐκκλησιαστ. ἱστορ. Βιβλ. β. κεφ. 43. σελ. 210. τομ. α. Lut Paris 1630.

ἀ ν δ ρ ω ν». κτλ. (α). Τελευταῖον ἐν χειρογράφῳ σφζομένῳ κατὰ τὴν ἱερὰν Μοῦνην τὴν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου τιμωμένην καὶ ἐπιλεγομένην τῆς Ὀπλοῦς (χυδαίωτερον Ὀμπλοῦς· καίτοι δὲ αὕτη πλησίον τῶν παλαιῶν Πατρῶν, δύο περίπου ὥρας ἀπέχουσα), σφίζεται χειρόγραφον ἀρχαῖον, ἐν ᾧ γέγραπται περὶ τῶν ἱερῶν εἰκόνων λόγος Θεοκτίστου τοῦ καὶ Ραμεώτου, ἀρχιεπισκόπου πόλεως Ἀρμενίου (πότε δὲ ἤκμασεν οὗτος ἀδελφον, ὅσον δ' ἐκ τῆς φράσεως φαίνεται περὶ τὸν ι'. ἡ ια'. αἰῶνα γενόμενος)· εἰς τοῦτον οὖν τὸν λόγον λέγει ὁ Ραμεώτης ταῦτα· «Λουκάς, ὁ ἱερὸς Εὐαγγελιστὴς τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος κηρῷ τε διεμόρφωσε καὶ χρώμασιν ἐξωγράφησε βασιλεύουσας ἐν ταῖς ἱεραῖς ὠλέναις τὸν Κύριον, ἥτις ἐν τῷ Μ ε γ α λ ω Σ π η λ α ι φ τὰ νῦν διασφίζεται».

§ δ'. Ἐκ τούτων οὖν ἀπάντων βλέπομεν σαφῶς, ὅτι ὁ θεὸς Λουκάς πρῶτος ἐξωγράφησε τὴν ἁγίαν τῆς Θεομήτορος μορφήν. Ἐξωγράφησε δὲ οὐ μίαν καὶ μόνην ἀλλὰ πλείονας ἐκτυπώσας εἰκόνας. Καὶ τοῦτο φαίνεται σαφῶς ἐξ ὧν εἶπεν ὁ θεὸς Δαμασκηνός, ὅτι ὁ θεὸς Λουκάς τὴν τῆς Πανάγου στήλην (εἰκόνα μορφήν) ἐν πίνυξι (πληθυντικῶς) διεχάραξεν. Ὡσαύτως καὶ ὁ ἱστορικός Νικηφόρος πληθυντικῶς ἱστορήσας ἐν ἀνωτέρῳ τὰς ὑπὸ τοῦ Λουκά τοῦ Ἀποστόλου εἰδωλῶν ἡμεῖς ἔχοντες ἱστορήσας. Ἀλλὰ πόσας ἀρὰ γε Θεομητορικὰς εἰκόνας διεχάραξεν ἐν πίνυξι ὁ Εὐαγγελιστής; Ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας Εὐδοκίας τρεῖς εἶδομεν ἀνωτέρῳ μνημονευόμενας ὡς ζωγραφίας τοῦ Λουκά, ὧν τὴν μίαν ἀπέστειλεν ἡ Αὐτοκρατορίσα πρὸς τὴν ἀνασσαν Πουλχερίαν ἐξ Ἱερουσαλὴμ. Ἄλλος δὲ λόγος ἔχει, ὅτι ὁ ἱερώτατος Λουκάς ἐξωγράφησεν εἰκόνας τῆς Θεοτόκου τὰς πάσας ἐπὶ τὰ (οἱ δὲ τινες εἶπον ὅλας ἐβδομήκοντα), καὶ μένει τὸ πρᾶγμα ἀδιόριστον. Τρεῖς τοῦ Ἀποστόλου Θεομητορικὰς εἰκόνας εὐρίσκοντο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Εὐδοκίας μόνον ἐν Ἱεροσολύμοις· ἀλλ' ἦσαν, καθὼς φαίνεται, καὶ ἄλλαι ἀλλαχοῦ. Ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἐδεσσαν τῆς Συρίας Ἐκκλησιαστικαῖς καὶ δημοσίοις ἀρχαῖς (γραμματοφυλακαῖς) ἐσφίζοντο ὑπομνήματα διηγούμενα τὴν ἱστορίαν τῆς ἀχειροποιήτου τοῦ Σωτήρος εἰκόνης (τοῦ ἁγίου Μανδηλίου), ἐν οἷς βλέπομεν ὅτι μετὰ τοῦ ἁγίου Μανδηλίου ἐσφίζετο εἰς τὴν Ἐδεσσαν καὶ τῆς Θεομήτορος εἰκὼν· διότι (λέγουσι τὰ ὑπομνήματα) «Ὁ Περσῶν βασιλεὺς εὐφυᾶ τὰς χεῖρας καὶ τῆς αὐτῶν ὑπερφυῶς τε τοῦ κυρίου εἶδοντες πίστεως πόθῳ ὅτι τάχιστα ἔγραψε, καὶ ἀπολαθὼν ἐκτίσασκε» (6). Ταύτας τὰς ἁγίας εἰκόνας προσεκύνησε καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραίμ ὁ Σύρος (τῷ 350) ἐλθὼν εἰς Ἐδεσσαν, ὡς ὁ θεὸς Γρηγόριος ὁ Νύσσης ὑποδεί-

(α) Αὐτ. Ἐκκλησιαστ. ἱστορ. Βιβλ. 5. κεφ. 16 σελ. 407. τομ. α.

(β) Νικηφ. Ἐκκλ. ἱστορ. βιβ. β. 7. σελ. 145. τομ. α.

λοι λέγων· «Ἐφραίμ ὁ θεὸς τὴν Ἐδεσσηνῶν κατέλαβε πόλιν τοῦ τὰ ἐκεῖσε περιπτύξασθαι ἄγια (α)». Ἀγία δὲ λέγων ὁ ἱερὸς Νύσσης ἔννοει μάλιστα τὴν ἀχειροποιήτον εἰκόνα τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς Ἐφραίμ ἐν τῇ Διαθήκῃ αὐτοῦ ῥητῶς μνημονεύει· ταύτην δ' ἔπειτα περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου αἰῶνος (τῷ 930) ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος ἐξ Ἐδέσσης εἰς Κωνσταντινούπολιν μετεκόμισαν (γ)· μετὰ ταύτης οὖν τῆς ἀχειροποιήτου μορφῆς τοῦ Σωτήρος ὑπῆρχεν ἐν Ἐδέσσει τὸ πάλαι (καθὼς εἶδομεν ἀνωτέρῳ ἐκ τῶν ὑπομνημάτων) καὶ εἰκὼν τῆς Θεομήτορος, ἥτις ἦν πιθανώτατα μία τις ἐκ τῶν ἰδιοχειρῶν τοῦ θεοῦ Λουκά, ἡ γοῦν ἐν τῶν ἀρχαιοτάτων ἀντιτύπων, ὅσα κατ' αὐτὸν ἴσως τὸν πρῶτον ἢ τὸν 6. αἰῶνα εὐθὺς ἄνδρες εὐσεβεῖς ἀπετύπωσαν, ἀποβλέποντες δηλονότι πρὸς ἐκείνας τὰς πρωτότυπους εἰκόνας, τὰς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ Λουκά ζωγραφηθείσας, «τοῦ πρώτου τὸν τῆς Θεοτόκου τύπον ἱστορήσαντος, καὶ πρώτου κατάρξαντος τοῦ ἔργου» (ὡς εἶπεν ἀνωτέρῳ ὁ ἱστορικός Νικηφόρος).

§ ε'. Τούτων δὲ τῶν ἰδιοχειρῶν Ἀποστολικῶν εἰκόνων τῆς Θεομήτορος πέντε μνημονεύονται ῥητῶς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἱ διασημότεραι. Εἶδομεν ἀνωτέρῳ τὸν ἱερὸν Θεοφάνη τὸν Κεραμέα λέγοντα, ὅτι μία κατ' αὐτὸν διεσφίζετο καὶ ἐτιμᾶτο ἐν τῇ μεγαλοπόλει καὶ ὁ Θεοφάνης μεγαλοπολὶν ἔννοει τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν (καθὼς φαίνεται πιθανώτατον (γ). Ἡ ἐκεῖσε

(α) Γρηγόρ. Νύσσ. Ἐγκωμ. εἰς ὅσιον Ἐφραίμ. τόμ. β. σελ. 1036.

(β) Μελέτ. Ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. β. σελ. 354.

(γ) Μεγαλόπολις ὑπάρχει καὶ ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τὴν Ἀρκαδίαν (τὸ μετέπειτα χυδαῖος Σύνανον). Ἀπέχει δὲ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου ἡ Μεγαλόπολις ὥρας περίπου εἰκοσιν. Ὅθεν ἴσως ἂν τις νομίσειεν ὅτι ταύτην τὴν ἐν Ἀρκαδίᾳ Μεγαλόπολιν ὁ ἱερὸς Θεοφάνης ἔννοει, ὅπου καὶ κατ' αὐτὸν ἐτιμᾶτο ὡς ἰδιόχειρος τοῦ θεοῦ Λουκά ἡ τῆς Σπηλαιωτίσσης πάνσεπτος εἰκὼν· ὡνόμασε δὲ ἀντὶ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου τὴν ὁμόχωρον Μεγαλόπολιν ὁ Θεοφάνης· διότι μακρὰν, ἐν Σικελίᾳ, διατρέψων ἐμάνθανε καὶ τὰ περὶ τῆς ἁγίας εἰκόνης παρὰ τῆς φήμης ἀκούων, ἥτις πολλάκις περὶ τὰς ἀγγελίας οὐδεμίαν γεωγραφικὴν ἀκρίβειαν διαφυλάττει. Πλὴν ἄλλ' ὅμως φαίνεται πολὺ πιθανώτερον, ὅτι Μεγαλόπολιν ὁ Θεοφάνης ὠνόμασε κατ' ἐξοχὴν τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν, ἢ καὶ κατ' ἐλλειψιν τῆς κυριωνυμίας (διότι συνηθέστερον καὶ ἄλλαι πόλεις ἐπίσημοι καλοῦνται μεγαλοπόλεις, ἀλλὰ πάντοτε προστιθεμένου καὶ τοῦ κυρίου τοπικοῦ ὀνόματος· ὅλον ἡ τῶν Ἀλεξανδρέων, ἡ τῶν Ἀντιοχείων Μεγαλόπολις, (Συνδ. πρακτ. βλ. καὶ Holst. εἰς Στέφ. Βυζ. σελ. 201), ἡ Θεσσαλονικαίων, ἡ Ρώμη, (Δουκαγγ. Γλωσ. 894) κτλ. οὕτω καὶ Ἀθηναίων, μεγίστης πόλεως (Θουκ.) καὶ «μεγαλοπόλις Ἀθῆναι» (Πί. δ. Πυθ. ζ. 1) καὶ τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν συγχοὶ μεγαλόπολιν ἀπλῶς λέγοντες τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν ἐννοοῦσι (βλ. Παχυμέρ. εἰς Μιχ. Παλαιολογ. βιβλ. α. καὶ Γεωπον. προοίμ. σελ. 1.). Εἰς δὲ τὸ (περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος γραφὴν) χειρόγραφον προσκυνητᾶριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἡ εἰς τοῦ ἱεροῦ Θεοφάνους μνημονεύεται κατ' ἄλλην ἀνάγνωσιν, οὕτως, «Ἡτις (εἰ-

λοιπὸν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους σωζομένη τῆς Θεομήτορος εἰκὼν ὑπῆρχε ἡ ἐπιλεγομένη Ὁ δ ἡ γ ἡ τ ρ ι α· αὐτὴ δηλονότι ἐκείνη, ἣν ἐξ Ἱεροσολύμων ἀπέστειλεν ἡ Εὐδοκία πρὸς Πουλχερίαν, ἥτις αὐτὴν παραλαβοῦσα ναὸν αὐτῇ καθίδρυσε ἀγιον, καὶ Μοναστήριον ἐπίσημον κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει λεγομένην ὁ δ ὁ ν τ ὶ ω ν Ὁ δ ἡ γ ὠ ν (α)· ἔθεν καὶ ἡ εἰκὼν. Ὁ δ ἡ γ ἡ τ ρ ι α ἐπωνομάσθη, καὶ μέχρι τῆς ὑπὸ Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκεῖ διεσφύζετο, ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ μικροῦ πρὸ τῆς ἀλώσεως (τῷ 1430) ἀκμάσαντος αἰδίου τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Βρυενίου, ὅστις ῥητῶς αὐτῆς μνημονεύει (6).

κὼν τοῦ Λουκά) ἐν τῷ Μεγάλῳ Σπηλαίῳ νῦν διασφύζεται». Καὶ πόθεν μὲν ἀντέγαιεν ὁ τοῦ προσκυνηταρίου συγγραφεὺς τὴν ῥῆσιν τοῦ Θεοφάνους, ἂν ἐκ τῆς ἐκδόσεως, ἡ παλαιοῦ τινος χειρογράφου, δὲν μνημονεύει. Πρῶγμα δὲν ὑπῆρχεν ἀδύνατον, ἵνα τὸ «Μεγάλῳ σπηλαίῳ» ἐν τισι τῶν κωδίκων μεταβληθῇ ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν ἐκ τὸ Μεγαλοπόλει (καθὼς καὶ ἐξεδόθη)· ὁ δὲ τοῦ προσκυνηταρίου συγγραφεὺς ἔσφασε τὴν ἀληθῆ γραφὴν, ἀκριβεστέρῳ κώδικι περιτυχόν. Πλὴν τοῦτο χρῆζει τῆς καὶ ἀπὸ ἄλλων παλαιῶν χειρογράφων βεβαιώσεως· ὅσα δὲ χειρογράφα μετεχειρίσθη ὁ τὸν Θεοφάνην τύποις ἐκδοὺς Σκόρρος, ἅπαντα περιέχον ἐν τῇ Μεγαλοπόλει (διότι οὐδεμίαν ἄλλην παρὰ ταύτην διάφορον ἀνάγνωσιν ἐσημείωσεν ὁ ἐκδότης). Καὶ φαίνεται λοιπὸν ἐν τοσοῦτῳ μάλλον πιθανώτερον, ὅτι ὁ τοῦ προσκυνηταρίου συγγραφεὺς ἐσφαλμένως παραγινούσ ἐγραψε Μεγαλοσπηλαίῳ ἀντὶ Μεγαλοπόλεως.

(α) Βλ. Νικηφ. Κάλιστ. Ἐκκλ. Ἱστορ. ις, 24—Γρηγορᾶ, Ἱστορ. βιβλ. ια. 9. σελ. 551 ἐκδ. Bon. Κατακου. α, 59, δ, 1.—Νικηφ. εἰς Ἰσαὰκ Ἀγγελ.—Στίχ. 34. Ὀφικ. ια. σελ. 102. ἐκδ. Παρισ. Ζωναρ. Χρον. πρβλ. καὶ ὑπομνήματα Scorai εἰς Θεοφάνην Ταυρομ. σελ. 504 Ἐφέρετο δὲ ἡ ἀγία Εἰκὼν ἐκ τῆς Μονῆς τῶν Ὁδηγῶν εἰς τὸ παλάτιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως χάριν εὐλαβείας (καὶ πρὸς μνήμην Ἰωσὺς τῶν δύο βασιλίδων) κατὰ τὸ τέλος τῆς Μεγάλης Μ. (τῇ πάρασκει τῆς 5. ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν), καὶ ἔμενεν ἐν τῷ παλατίῳ μέχρι τῆς δευτέρας τῆς Διακαινησίμου, ὁπότε πάλιν μετεφέρετο εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ὁδηγῶν μετὰ λιτανείας, συμπροσδεύοντος καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος (βλ. Κουροπαλ. περὶ Ὀφικ. 16).

(β) Βλ. Βρυέν. Λόγφ εὐχαριστ. εἰς τὴν Θεοτόκ. Εἴρηται δὲ ἐν τῇ Μονῇ τῶν Ὁδηγῶν μετὰ τὴν ἐκ τῆς χώρας τῶν Ζώντων (ὅπου μετὰ λιτανείας αὐτὴν εἶχον ἐξεργαζόντες τότε οἱ Κωνσταντινοπολίται) τῆς εἰκόνης ταύτης ἐπάνοδον (Βρυέν. Τόμ. Β. σελ. 405, 406, 410, 411). Εἰς ταύτην τὴν ἀγίαν εἰκόνα τὸ πρῶτον ἐμελουργήθη τὸ διὰ πάσης τῆς Ἐκκλησίας ἡδόμενον μελιχρότατον ῥημα. «Ἀλαλὰ τὰ χεῖλη τῶν ἀσεβῶν τῶν μὴ προσκυνούντων τὴν εἰκόνα σου τὴν σεπτήν, τὴν ἱστοριθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ ἱερωτάτου, τὴν Ὁδηγήτριαν». Ὁδηγήτριαν δὲ τῶν ὑστερόν τινας ἐπωνόμασαν καὶ τὴν ἐν τῷ μεγάλῳ Σπηλαίῳ Ἀποστολικὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου (βλ. Περιγραφ. τῆς ἐν Κύτρω ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Κύκκου σελ. 22 καὶ 23· ὅπου κατὰ μέγα λάθος ἱστορεῖται καί, ὅτι ἡ Θεοτόκος φέρεται τὸν Μονογενῆ ἐξ ἀριστερῶν, ἐν ᾧ φέρεται τούτων ἐκ δεξιῶν). Ἀλλὰ τῆς ἐν τῷ Μεγάλῳ Σπηλαίῳ Θεομητορικῆς εἰκόνης ἡ ἐπωνυμία λέγεται κυρίως ἡ Σπηλαιώτισσα (παρὰ τισι δὲ καὶ Χρυσοσπηλαιώτισσα, καθὼς προεπιμένει) ἀπὸ τοῦ τότε ἐπικαλουμένη, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ Κύκκου ἡ Κυκκώτισσα, καὶ κατὰ τὴν Ἀθωνιάδα τῶν Ἱβήρων Μονῇ ἡ Πορταῖτισσα, (ἀπὸ τῆς πόρτας ἢ παράκειται), καὶ αὐτῇ, τέλος, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὁδηγήτρια ἀπὸ τῆς οδοῦ τῶν ὁδηγῶν.

Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν, ἄδηνον τί ἀπέβη αὐτὴ ἡ Ἀποστολικὴ εἰκὼν καὶ ἴσως συνηφανίσθη τότε μετὰ τοσοῦτων καὶ ἄλλων κειμηλίων τῆς εὐσεβείας, ἡ καὶ λανθάνει που κεκρυμμένη καὶ ἀγνώριτος. Ἐνόμισάν τινες, ὅτι πρὸ τινων τῆς ἀλώσεως μηνῶν ἀναρπασθεῖσα μετεκομίσθη εἰς τὴν Μελίτην (Μάλταν)· καὶ ἔστιν αὐτὴ ἐκείνη, ἥτις μετὰ καὶ τῆς ἀγίας τοῦ Προδρόμου χειρὸς ἀπεστάλη πρὸ τινων ἐναιαυτῶν παρὰ τοῦ κοινῶ τῶν Μελιταίων δῶρον ἱερὸν πρὸς τὸν αἰδισμόν τῆς Ῥωσσίας Αὐτοκράτορα Παύλον τὸν Α'. (καὶ σφύζονται νῦν τὰ ἅγια κειμήλια ταῦτα τεθησαυρισμένα ἐν τῷ κατὰ τὴν Πετρούπολιν εὐαγεστάτῳ Ναῷ τοῦ Παλατίου). Ἀλλὰ τὴν ἐκ Μελίτης Ἀποστολικὴν εἰκόνα ταύτην εἶχον ἐκεῖ μετακομίσαντες οἱ Σταυροφόροι ἱππεῖς ἐξ Ἱερουσαλήμ, ὅπου ἦσαν ἐκπαλαί (καθὼς προείπομεν) αἱ τρεῖς εἰκόνες τοῦ Λουκά, ὧν ὑπῆρχε μία καὶ ἡ Ὁ δ ἡ γ ἡ τ ρ ι α.

§ 5'. Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων τῶν καθ' ἡμᾶς σφύζομένων, καὶ λόγοις χρυσόδούλοις καὶ Πατριαρχικοῖς σιγίλλοις ὡς ἰδιοχείρων τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ κεκυρωμένων τῆς Θεοτόκου εἰκόνων μία μὲν ἔστιν αὐτὴ ἡ Μεγαλοσπηλαιώτισσα (εἰς ἣν μετ' ὀλίγον ἐπανερχόμεθα)· ἄλλη δὲ τεθησαυρισταὶ ἐν τῇ κατὰ τὸν Πόντον πλησίον τῆς Τραπεζούντας σεδασμῆς Μονῇ τῇ ἐπιλεγομένη (ἀπὸ τοῦ ὅρους, ἐφ' οὗ κεῖται) τοῦ Μελέα, καὶ Μελέα, ἢ Σουμελέα. Ἀρχαιότατον δὲ καὶ τοῦτο τὸ Μοναστήριον, ἔτι περὶ τὰ τέλη τοῦ 8. αἰῶνος (τῷ 380) ἐν τινι μικρῷ Σπηλαίῳ καὶ τοῦτο καθίδρυδεν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, καὶ βασιλικῆς ὑστερον φιλοτιμίας διπλὸν τὸν Κομνηνῶν μάλιστα πεπρωκισμένον (α). Αὐτὴ δὲ ἡ κατὰ τὸ Σουμελέα εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἐπιλέγεται καὶ Ὁδηγήτρια (κατὰ μίμνησιν τῆς Κωνσταντινουπολιτιδος), καὶ Ἀθηναίωτις ἢ Ἀθηναιώτισσα, ὡς ἐξ Ἀθηνῶν ἀφιγμένη, ὅπου τὸ πρῶτον χρόνον τινὰ διέτριφεν ἐκ Θηβῶν μετακομισθεῖσα (6). Τρίτῃ δὲ τῶν τοῦ Λουκᾶ εἰκόνων σφύζεται

(α) Ἀλλῃ δὲ ἡ κατὰ τὴν Συρίαν Μονὴ τοῦ Σπηλαίου, ὅπου ἀπέκειτο ἡ τιμία κάρα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ, περὶ ἧς ἱστορίαν ὁ ἱερὸς Θεοφάνης (Χρονογρ. σελ. 362. Paris. 1655).

(β) Βλ. τὴν ἱστορίαν τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σουμελέα (ἐν ἀκολουθ. τῶν ὁσίων πατέρων Βαρνάβα καὶ Σωφρονίου κτλ.) σελ. 5. κτλ. Δείκνυνται δὲ καὶ μέχρι σήμερον ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ἀγορὰν πλησίον τῆς Ἀδριανοῦ Βιβλιοθήκης ἀντικρὺ τοῦ πύργου τοῦ Ὁρολογίου ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου, ὅπου ἀνέκειτο ἡ εἰς Σουμελέα μετατεθεῖσα εἰκὼν, καὶ σφύζεται μικρὸς τὸ μέγεθος, ἐπονομαζόμενος κοινῶς ἡ Ἐκκλησία τῆς Μεγάλης Παναγίας.—Περὶ δὲ τῆς ἐν Σουμελέᾳ Θεομητορικῆς Εἰκόνης καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχαίων ἐμνημόνευσαν (βλ. τὴν ἱστορ. ἐνθ. ἀνωτέρ.). καὶ ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος λέγει ταῦτα· «Εἰς δὲ τὸ τοῦ Σουμελέα Μοναστήριον ἔστιν εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ὡσεὶ πηχυαία. Λέγεται αὐτὴ εἶναι ἱστορίαν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ (Δοσίθ. Δωδεκαβιβλ. βιβλ. ιβ. κ. 9. §. 2. σελ. 1230). Ὁ δ' αὐτὸς αἰδίδμος Πατριάρχης ἱστορεῖ ὅτι, «Καὶ ἐν τῷ Μοναστηρίῳ δὲ Κελάτῃ, κειμένῳ ἐπάνω τοῦ Κουταγίου» κατὰ τὴν Ἱμρηρ-τιανὴν χώραν τῆς Ἱβηρίας καὶ συνήθως Γεωργίας) «ἐν τῇ ἀκρᾷ τοῦ τέμπλου,

ἐν τῇ κατὰ τὴν νῆσον Κύπρον τοῦ Κόκκου ἐπιλεγομένη σεβασμῆς Μονῇ (ἀπὸ τοῦ Κόκκου, καθὼς ἐκαλεῖτο πάλαι τὸ ὄρος, ἐφ' οὗ ὠκοδόμηται) λέγεται δὲ συνήθως ἡ εἰκὼν, ἡ Παναγία ἡ Κόκκωτισσα, καὶ (παρὰ τισιν) ἡ Ἐλεούσα (αἰ). Τετάρτη δὲ τῆς Θεομήτορος ἀποστολικῆ καὶ περιόδοις εἰκὼν ἀπόκειται ἐν Βίλνχ τῇ πόλει κατὰ τὴν μικρὰν λεγομένην Ῥωσσίαν. Ἐπικέκληται δὲ αὕτη κυρίως ἡ Ἐλεούσα καὶ ἀπεστάλη πρὸς τοὺς εὐσεβεστάτους Ῥώσους παρὰ τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου μετεκομίσθη ἐξ Ἀττάλειας (ὅτε αὕτη ἔλθω ὑπὸ Περσῶν). Εἰς Ἀττάλειαν δὲ ἦλθε τὸ πρῶτον ἐκ τῆς Αἰγύπτου (καθὼς λέγουσι). Περὶ δὲ τῆς ἐν Περσὶ πόλει τὰ νῦν σφισμένης, τῆς ἐκ Μελίτης, εἰπομεν ἀνωτέρω. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν παρόδῳ περὶ τῶν ἄλλων Ἀποστολικῶν Εἰκόνων τῆς Θεοτόκου (6).

ὑποῦ ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου μέρους, ἐστὶ μία εἰκὼν τῆς Θεοτόκου μετὰ θυρίδων ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Ἐλεγον δὲ οἱ ἐστὶν ἱστορία τοῦ Λουκά ἡ εἰκὼν. (Αὐτ. αὐτ. ἱβ. κεφαλ. β. §. ιγ. σελ. 1202.).

(α) Βλ. Περιγραφ. τῆς Μονῆς τοῦ Κόκκου σελ. 24—30. Ἐνετίης 1782, ταύτην ἀπέστειλεν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς (τῷ 1100) εἰς τὴν ἐν Κόκκῳ Μονήν, ἣν ἀνῆγειρεν ὁ Ἡσαΐας, ὁ ἀσκητής.

(β) Καὶ κατὰ τὴν Ἱταλίαν δὲ σφίζονται εἰκόνας ἐπικαλούμεναι τοῦ Λουκά, εἰς αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου, εἰτε (τὸ πιθανώτερον) ἀντίγραφον ἐκ τῶν ἰδιοχείρων τοῦ Λουκά ἐκτυπωθεῖσαι, διὸ καὶ τοῦτου τ' ὄνομα φέρουσι. Τοιαῦτα δεῖκνυνται ἐν Ρώμῃ τρεῖς (μία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ λεγομένῃ τῆς ἁγίας Μαρίας τοῦ λαοῦ, καὶ ἄλλη κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Μαρίας τῆς μεζονος, καὶ τρίτη εἰς τὸ Καπιτώλιον ἐν τῷ Μοναστηριακῷ Ναῷ τῆς Θεοτόκου τοῦ Ἀρακέλη) δεῖκνυνται δὲ καὶ ἄλλαι, ὅλον ἐν Βονωνίᾳ καὶ Βενετίᾳ καὶ εἰς ἄλλη ἄλλα. Τούτων δὲ οὔτε λόγοι χρυσόβουλλοι, οὔτε ἄλλα δειγμάτων ἀρχαῖα (ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν) μαρτυροῦσι τὸ ἰδιόχειρον τοῦ Ἀποστόλου. Τῶν δὲ τινες νεωτέρων ἐνόμισαν αὐτὰς ἔργον νεωτέρου τιδὸς ζωγράφου Λουκά κἀκεῖνον καλουμένου· ἀλλὰ μᾶλλον φαίνονται ἐκτυπὰ τῶν Ἀποστολικῶν Εἰκόνων τῆς Θεοτόκου, ἀλλὰ παρ' ἄλλων ἄλλοτε ἀντιγεγραμμένα, ὅποια καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἰσπανίᾳ ἐπιδείκνυνται· πάντων, ὡς εἰπεῖν, τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην χριστιανικῶν ἐθνῶν ἔκταται δι' εὐλάβειαν φιλοτιμηθέντων εἰς τὴν κτίσιν καὶ αὐτῶν τῶν ἀντιτύπων τῆς ἀποστολικῆς ἱερογραφίας· (Οὕτως ὁμόφωνος ἐξ ἀπάντων τῶν χριστιανικῶν λαῶν ἀνεκάθεν ἀναβαίνει ἡ βεβαίωσις, οἱ ὁ Ἀπόστολος καὶ Εὐαγγελιστὴς Λουκάς ἐξωγράφησε πρῶτος τὴν παναγίαν τῆς Θεοτόκου μορφήν.) Ἀναγινώσκοντες δὲ καὶ ῥητῶς, οἱ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ, πατριαρχούντος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αὐτοῦ κελεύσαντος τοῦ Πατριάρχου, ἀντιγράψαντες ἐκτυπον τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκά ζωγραφηθείσης εἰκόνης τῆς Θεοτόκου· καὶ τοῦτο τὸ ἐκτυπὸν ἐπωνομάζετο ἐφεξῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Ρωμαίας (ὡς ἐν Ρώμῃ τεθησαυρισμένον) βλ. Διήγησιν χειρογράφου, ἧς ἡ ἀρχή. «Καὶ πάντα ὁ χρόνος» (ὁ συγγραφεὺς ἀνόνομος. βλ. Lambecii VIII, p. 325 καὶ Fabric. Bihl. Graec. Vol. X. p. 285, ed. Harl.) «Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἀντίτυπον οὐκ ἀπο τῆς τοῦ Λουκά, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ ἄλλης ἀχειροποιήτου εἰκόνης τῆς Θεοτόκου, ἐν κίονι ναοῦ ἱστορημένη, ἀντίγραψεν ὁ Πατριάρχης Γερμανός (δόδοι πορῶν εἰς Ἱεροσόλυμα) καὶ τὸ ἀντίγραφον ἐκτυπον εἰς θάλασσαν βληθὲν διεσφύθη πρῶτον εἰς Ρώμην (ἐπὶ τοῦ Πάπα Γρηγορίου Γ'), κἀκεῖθεν πάλιν ἦλθεν εἰς Κωνσταντι-

§ ζ'. Ἡ δὲ κατὰ τὸ Μέγα Σπήλαιον τῆς Θεομήτορος κηρόχυτος εἰκὼν (ἵνα πάλιν εἰς αὐτὴν ἐπανέλθωμεν) οὗ γνήσιόν ἐστιν ἔργον αὐτῆς ἐκείνης τῆς τοῦ θεοῦ Εὐαγγελίου συγγραφάσης δεξιᾶς τοῦ θεοπνεύστου Λουκά μαρτυροῦσι τὰ ἐφεξῆς:

Α.) Αὕτη ἡ τῶν ὁσίων ἡμῶν πατέρων Συμεὼν καὶ Θεοδώρου θεόπεμπτος ὀπτασία, καθ' ἣν ἐδιδάχθησαν καὶ ἐκινήθησαν εἰς ἀνεύρεσιν αὐτῆς. Αὕτη δὲ πάλιν ἡ ὀπτασία καθιστορεῖται ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ βιογραφίᾳ τῶν Πατέρων, εὐθὺς μετ' αὐτοὺς κατὰ τὴν παράδοσιν αὐτῶν συγγεγραμμένη, περὶ ἧς προείπομεν ἐν τοῖς προοιμίοις.

Β.) Τὸ εἶδος τῆς ἁγίας εἰκόνης ἀκριδῶς συμφωνεῖ πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν ἱερῶν ἡμῶν πατέρων γενομένην περιγραφὴν τῶν ἰδιοχείρων τοῦ Λουκά. «Κηρόχυ καὶ χρώμασι βάρβας ἐν ἐκόνι τιμᾶσθαι παρέδωκε τὸν χαρακτήρα τῆς Θεομήτορος ὁ Ἀπόστολος Λουκάς (καθὼς ὅτε Συμεὼν ὁ γλυκὺς Μεταφραστής, καὶ Θεοφάνης ὁ Ταυρομενίας ἱστορήσαν ἀνωτέρω), κηρόχυτος, ἡ μᾶλλον κηρόπλαστος ὑπάρχει καὶ ἡ τῆς Σηλαιώτιδος Παντανάσσης πανευλόγητος μορφή, καὶ χρώμασι βεβαμμένη, καὶ (τοῦτ' αὐτὸ τὸ τοῦ ὑπομνήματος) «κατεσκευασμένη διὰ ζωγραφικῆς τέχνης ἐκ κηροῦ», (καθὼς προδιεγράψαμεν ἀνωτέρω). Καὶ φαίνεται μὲν ὁ θεὸς Λουκάς, οὗ καὶ διὰ γραφίδος μόνης καὶ χρωμάτων (ἢ ἀπλῶν, ἢ ἐκ κηρώτων) ἐξωγράφησεν ὁμαλὰ καὶ λείας εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, καθὼς πάλιν εἶπεν ὁ ἱερὸς Νικηφόρος «ἐν γραφῇ χρωμάτων ἀνιστορήσαι» (καὶ τοιαῦτα λεία χρωματογραφαί ὑπάρχουσι καὶ αἱ σήμερον ὡς ἰδιόχειροι τοῦ Ἀποστόλου τιμῶμεναι Θεομητορικαὶ εἰκόνας, ἧτε κατὰ τὴν Μονὴν τοῦ Κόκκου, καὶ ἡ κατὰ τὸ Σουλεμάν, καὶ ἡ ἐν Βίλνχ, καθὼς προείπομεν ἀνωτέρω)· ἀλλ' ὅμως τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὀδηγήτριαν κηρόχυ καὶ χρώμασιν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου τετυπωμένην ἱστορήσεν ἀνωτέρω Θεοφάνης ὁ Κεραμεὺς (ὡς ἀνάγλυφον δηλονότι κἀκεῖνην). Καὶ ἄλλως δὲ ἡ αὕτη τῶν ζωγράφων κηρογραφία καὶ λείας ἐξεικονίζε τὰς μορφάς, καὶ ἐκτύπους ἢ ἀναγλύφους, κατὰ τὴν Σηλαιώτισσαν (α).

νούπολιν, καὶ τεθὲν ἐν τῷ νῳ τῶν Χαλκοκρατείων ἐπωνομάζετο τῆς Θεοτόκου τῆς Ρωμαίας. (Βλ. Fabric I. c. vol. X. P. 253 Harl.) ὁ δὲ Μ. ὁ Γλυκάς (Χρονικ. τῆμ. Δ. σελ. 281) κατὰ μέγα λάθος ἱστορήσας τὸν Πατριάρχην Γερμανὸν λέγοντο, οἱ «ἡ παρὰ Λουκά τοῦ Ἀποστόλου ἱστορηθεῖσα εἰκὼν εἰς Ρώμην πρὸς Θεόφιλον ἐστάλη. (Πρβλ. Gretzer. Syn ag. de imag. non manu fact. C. 18· οὗσι καὶ ἄλλης ἐπὶ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Μ. ἀποστολικῆς εἰκόνης ἐν Ρώμῃ μνημονεύει, καὶ τρίτης ὁμοίως).»

(α) Κατὰ μίμῃσιν τῆς Σηλαιώτισσης ἀνάγλυφος ἐξεικονίσθη καὶ ἡ τῆς Προουσιαστικῆς ἐπιλεγομένη πάνσοπος εἰκὼν τῆς Θεοτόκου· τεθησαυρισταὶ δὲ αὕτη ἐν τῷ εὐαγγελίῳ μοναστηρίῳ τῷ κατὰ τὴν Ὁθρὴν (ὁδὸς πρὸς τὰς ἄκρας τῆς Φθιώτιδος Θετταλίας μακρὸν παρατεταμένον καὶ χυδαίωτερον λεγόμενον

Γ.) Ὁ θεὸς Δαμασκηνὸς στήλην ἐν πίναξιν ὠνόμασε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου τυπωθεῖσαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου. Καὶ σημαίνει μὲν ἡ στήλη καταχρηστικώτερον πᾶσαν εἰκόνα γραπτὴν (παρὰ τοῖς νεωτέροις μάλιστα)· κυρίως δὲ στήλη λέγεται οὐ μόνον ἡ καὶ συνήθως στήλη καὶ κολώνα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνεστηλωμένον καὶ ἐξέχον, οἷον ἄγαλμα, καὶ ἐκ λίθων καὶ ξύλων ἢ μετάλλων ἀναγεγλυμμένα εἰκόνες. Κατὰ ταύτην οὖν τὴν σημασίαν στήλη τις ἂν εἴη καὶ τὸ παραδεχόμενον εἰς τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν ἀνάγεγλυφον ἔκτυπον (τὸ καὶ ἄλλως πρόστυπον) εἶδος τῶν εἰκόνων (ὅποια πολλὰ τῶν ἱερῶν ἐγκολπίων ἐν Ἀθῶνι καὶ ἀλλαχοῦ τορευτὰ καλλιτεχνουμέναι) τοιαῦτα δὲ καὶ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων ἐξ ἀργύρου ἢ ἄλλης ὕλης ἐπιτιθέμενα πανσέβαστα εἰκονίσματα)· ἀνάγλυφον δὲ καὶ ἀνάπεμπτος (ὡς προείπομεν), καί, τοῦτ' αὐτό, στήλη τις ἐν πλινθίᾳ ὑπάρχει καὶ ἡ τῆς Σπηλαιωτίσσης χαριτόδωτος εἰκὼν· ὅθεν καὶ οἱ Ἀδραμίται πρὸς τὸν Θεόφιλον ἔλεγον ἀνωτέρω, ὅτι ὁ θεὸς Λουκᾶς τὴν τῆς Θεοτόκου μορφὴν ἀνετύπωσεν, ἐννοοῦντες δηλονότι καὶ αὐτοὶ διὰ τοῦ ἀνετύπωσε ρήματος τὴν ἀνωτετυπωμένην ἢ ἔκτυπον γλυφὴν καὶ τορεῖαν τῶν ληωφερῶν καὶ ἐξεχόντων ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου ἐπιπέδου τυπωμάτων, πρὸς διαστολὴν καὶ διάκρισιν τῶν ἀτορευτῶν καὶ ὁμαλῶν καὶ λείων ἐπὶ πίνακος ζωγραφιδῶν.

Δ.) Ὁ Ῥαμειώτης (ἐν τῇ χειρογράφῳ τῆς Ὀπλοῦς) ὀνομάζει ῥητῶς ἰδιόχειρον τοῦ Λουκᾶ τὴν ἐν τῷ Μεγάλῳ Σπηλαίῳ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, κηρῷ τε διαμεμρφωμένην, καὶ χρώμασιν ἐζωγραφημένην (καθὼς προείπομεν ἀνωτέρω).

Ε.) Ὁ σφζόμενος χρυσόδουλος λόγος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ διακηρύττει τὴν Ἀποστολικὴν εἰκόνα τῆς Σπηλαιωτίσσης συμφώνως πρὸς ἃ μνημονεύει προγενέστερα χρυσόδουλλα Ἀνδρονίκου καὶ Μιχαήλ τῶν Παλαιολόγων.

ς.) Καὶ τελευταίον, ὁ ἱστορικὸς Νικηφόρος, ὁ Κάλλιστος ἤκμαζεν ἐπὶ τοῦ βῆθόντος Ἀνδρονίκου τοῦ Γέροντος (πρὸς ὃν καὶ τὴν βίβλον τῆς ἱστορίας ἐν τοῖς προσιμαίσι προσφωνεῖ), καὶ ἐπὶ τῶν τούτου διαδόχων, Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ τοῦ τούτου υἱοῦ Ἀνδρονίκου (ὃν ἐπετρέπευεν Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός), φίλος ὢν καὶ τιμώμενος παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τούτοις, οὗς καὶ διὰ στίχων εὐφύμως ἐμνημό-

Βελουχί)· ὠκοδόμηται δὲ καὶ τοῦ μοναστηρίου τούτου μόνος ὁ ναὸς ἐν Σπηλαίῳ μικρῷ. Προσσιώτισσα δὲ τὸ ἐπίκλην ἡ εἰκὼν ὠνομάσθη ὡς ἐκ Προύσης μετακομισθεῖσα (ἐπὶ Θεοφίλου τῷ 829). Λέγεται δὲ καὶ αὕτη μία τῶν Ἀποστολικῶν, ἡ ἐκείνων ἀντίτυπος, τὸν δὲ Μονογενῆ κρατεῖ πρὸς τ' ἀριστερά (βλ. ἱερὰν Διήγησιν περὶ τῆς Θεοτόκου τῆς Προσσιωτίσσης, ἐν Ἀθῆν. 1888).

νευσεν (α). Οὗτος δὲ ὁ γηραιὸς Ἀνδρόνικος, καὶ ὁ υἱὸς Μιχαήλ, καὶ Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς ἀνακαινιστὰι γενόμενοι τῆς ἱερᾶς τοῦ μεγάλου Σπηλαίου Μονῆς, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τιμωμένην ἀγιόγλυφον εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ἰδιόχειρον ἔργον τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ ἀνεκέρυσαν ἐν τοῖς χρυσοδούλοις (καθὼς προείπομεν ἀνωτέρω). Καὶ ὁ ἱστορικὸς λοιπὸν Νικηφόρος συνεμαρτύρει τοῖς συγχρόνοις βασιλεῦσιν, ἐννοῶν δηλαδὴ καὶ αὐτὸς τὴν Μεγασπηλαιώτισσαν μίαν τῶν εἰς δεῦρο (καὶ τότε δηλονότι κατ' αὐτὸν) σφζομένων εἰκόνων τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος, ἃς ὁ Ἀπόστολος Λουκᾶς εἰδυῖαις χερσὶν ἀνιστόρησε. Ὅθεν καὶ ὁ ἱερώτατος Μάρκος ὁ Ἐφέσου, ὁ Εὐγενικός, ὁ ἀοιδίμος (τῷ 1436) ἐν τοῖς ἡδὴ πρῶτον μετὰ τοῦ Κτιτορικοῦ τούτου παρ' ἡμῶν ἐκδοθεῖσιν ὁκτὶ παρακλητικαῖς εἰς τὴν Θεοτόκον κανόσιν αὐτοῦ ἐξυμνεῖ τὴν ἐτι κατ' αὐτὸν σφζομένην ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ὁδηγήτριαν, ὡς εἰκονογραφίαν τοῦ Λουκᾶ (βλ. Ὑμνῶδων Ἀνεκδότα. Ἀθήνησι α.ωμ. σελ. 105 καὶ 126. Κανον. γ'. Ὁδ. θ'. καὶ Καν. ζ. Ὁδ. η'). Τὰ δ' ἀπὸ τοῦ ἀοιδίου Πατριάρχου Παρθενίου (τῷ 1690) καὶ ἐφεξῆς σφζόμενα Πατριαρχικά συγιλιώδη γράμματα τὰ διακηρύττοντα τὸ κύρος τῆς ἁγίας εἰκόνος, ἐκδίδομεν ἐφεξῆς (β).

(α) Ἐν συνόψ. πάσης Γραφ. πρὸς τὴν τέλει. Ἰδοὺ καὶ οἱ στίχοι αὐτοί.

«Στεφῶς Μιχαήλ Παλαιολόγος μέγας,
Ὁς Λατίνους ἔξωσε τῆς Κωνσταντινίου.
Τῆς εὐσεβείας Ἀνδρόνικος ὁ στύλος,
Ἀσύγκριτος νοῦς, ἐξηρημένη φύσις,
Λαμπρὸς Μιχαήλ Παλαιολόγος τρίτος,
Ὅντως βασιλεὺς καὶ λόγοις καὶ πράξεσι.
Ἀνδρόνικος παῖς, συνδρομὴ τῶν χαρίτων.
Οὗς περ φυλάττοις εἰς χρόνους ἀπειρίτους
Λόγος παλαιῆς, παντάναξ, παντοκράτωρ.»

(β) Καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Μονῆς τοῦ Σουμελά, ἣν ὁ μακαρίτης καὶ περικλής ἐν διδασκάλῳ Νεόφυτος ἱεροδιάκονος ὁ Κουσουλβίτης ἐξέδωκεν ἐκ παλαιῶν ἐρανισάμενος χειρογράφων (ἀπὸ τοῦ 5. αἰῶνος μέχρι τοῦ 15.) ἡ Μεγασπηλαιώτισσα εἰκὼν ἀριθμεῖται μία τῶν τριῶν ἰδιοχειρῶν τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ· ὡσαύτως καὶ εἰς τὸν Νέον Θησαυρὸν ἐν βίῳ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ (Ὁκτωμβρ. 17. Ὁμιλ. γ. σελ. 33. Ἐνετίῃσι 1805) ἀναγινώσκονται ταῦτα. «Ἡ μία (τῶν τριῶν εἰκόνων τοῦ Λουκᾶ) εὐρίσκεται εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ μεγάλου Σπηλαίου· ἡ δὲ δευτέρα, εἰς τὴν μικρὰν Ρωσσίαν εἰς Βίλναν· ἡ δὲ τρίτη δὲν ἔχομεν βέβαιον ἐν βίῳ τοῦ Ἀποστόλου. Καὶ ταῦτα μὲν ἀτελῶς ὁ τοῦ Θησαυροῦ συγγραφεὺς. Ὁ δὲ μακαρίτης Σεραφεῖμ ὁ Ἀγκύρας, ὁ Πισσίδειος, μεταφράσας τὸν Θησαυρὸν καὶ Τουρκιστί, χάριν τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ὁρθόδοξων (ὃν τὸ πλῆθος τουρκιστί διαλέγεται) ἐσφάλη περὶ τὴν ὀνομασίαν τοῦ μεγάλου Σπηλαίου· διότι ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον (ὡς ἔχει τὸ κείμενον) αὐτὸς ἔγραψεν εἰς τὴν μετάφρασιν «εἰς τὸ ἐν Κύπρῳ Μοναστήριον τοῦ Κύκκου» (Τασφίριν μιτριὰι Κύπριζδα Κύκκο ἀγγιλὰν Μοναστηρὰ τηρ. »). Εὐρίσκεται, ναί, καὶ εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ

Καὶ φαίνεται ἄρα πανταχόθεν ἔργον ἱερὸν τῆς Ἀποστολικῆς τοῦ Λουκᾶ δεξιᾶς ἢ Σπηλαιώτισσας τῆς Παντανάστης εἰκόν· καὶ ὡς οἶδεν ἂν δὲν ὑπάρχει αὐτὴ ἐκεῖνη τὴν ὁποίαν πρῶτον ὁ θεὸς ζωγράφος παρῆστησεν εἰς τὴν Θεοτόκον ἢ δὲ Πανύμνητος· εἶπεν ἔπ' αὐτῇ τὴν αἰδμον ἐκεῖνην φωνήν « Ἡ χάρις τοῦ ἐξ ἐμοῦ τεχθέντος ἐστὶ μετ' αὐτῆς »!

§ ἡ. Πῶς δὲ ἄρα γε, καὶ πότε, καὶ ὑπὸ τίνος ἢ Ἀποστολικῆς τῆς Θεομήτορος εἰκὼν ἀπετέθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ Μεγάλῃ Σπηλαίῳ, ὅπου μετὰ ταῦτα τῇ μακαρίᾳ Κόρῃ καὶ τοῖς πατράσιν ἀπεκαλύφθη; Περὶ τοῦτου οὐδὲν ἔχομεν βέβαιον, οὔτε ἐκ τῆς παλαιᾶς τῶν πατέρων βιογραφίας, οὔτε ἐκ παραδόσεως ἐκπεφρασμένον· εἰκασταὶ δὲ τινες λέγονται, καὶ τῶν ἄλλων μάλιστα πιθανωτάτῃ ἢ ἐφεξῆς. Ὁ θεὸς Δαμασκηνὸς λέγει περὶ τοῦ θεορρήμονος Λουκᾶ, ὅτι τὴν τιμίαν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ὁ Λουκᾶς ἱστορήσας « πρὸς Θεοφίλον ἐπεμψεν »· ὁ δὲ Θεοφίλος ὑπῆρχεν ἀνὴρ ἀξιωματικὸς καὶ ἡγεμὼν, καθὼς μαρτυρεῖ τὸ κράτιστος ἐπίθετον, ὡς ἐπονομάζει τὸν Θεοφίλον ὁ Εὐαγγελιστὴς « κράτιστε Θεοφίλε » (Λουκ. α. 3.) « τὸ γὰρ κράτιστος » (ὡς λέγει ὁ θεὸς Χρυσόστομος καὶ ἐξ αὐτοῦ ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος) « ἐπὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων » (οὕτω καὶ Φηλῆς, καὶ Φηστος οἱ ἡγεμόνες κράτιστοι ἐπονομάζονται, Πράξ. κγ, 26. κδ, 3. κς, 25.)· διὸ καὶ τινες τῶν πατέρων δικαίως εἶπον τὸν Θεοφίλον ἔπαρχον τῆς Ἀχαΐας, ὑπὸ τοῦ θεοῦ Λουκᾶ κατηχηθέντα καὶ πιστεύσαντα, ὅποτε κατὰ τὴν Ἀχαΐαν διέτριβεν ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὅθεν εἰς αὐτὸν προσεφώνησε καὶ τὸν πρῶτον λόγον (τὸ Εὐαγγέλιον δηλονότι), καὶ τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων (ὡς δευτέρον δηλονότι βιβλίον ταύτας ὑστερον συγγραφείσας). Οὐδόλως λοιπὸν ἀπίθανον φαίνεται, ἀλλὰ καὶ μάλιστα εὐλογον, ὅτι παραδιδούς τὸ Εὐαγγέλιον ὁ Λουκᾶς τῷ Θεοφίλῳ κατὰ τὴν Ἀχαΐαν, παρέδωκε καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου. Μόνος τῶν θεοπνευστῶν Εὐαγγελιστῶν ὁ Λουκᾶς ἐξιστόρησε καὶ τὸν Εὐαγγελισμόν, καὶ τὴν πρὸς τὴν Ἑλισάβετ συγγένειαν, καὶ αὐτὴν τὴν πολυύμνητον ᾠδὴν τῆς Κεχαριτωμένης· καὶ πάλιν αὐτῆς καὶ μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος ἀπεμνημόνευσεν ἐν ταῖς Πράξεσι (Πράξ. α.). Οὕτως ὑπὸ τοῦ λαλοῦντος ἐν αὐτῇ πνεύματος ἀγόμενος ὁ τοῦ Χριστοῦ κήρυξ καὶ Εὐαγγελιστὴς

Κύκκου ἰδιογράφος τοῦ Λουκᾶ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἴσως ἡγήσει ὁ συγγραφεὺς τοῦ Νέου Θησαυροῦ)· ἀλλ' ὁ μεταφραστὴς ἔγραψε μᾶλλον ἵνα διὰ σημειώσεως προσθήσῃ τοῦ Κύκκου τὴν ἑλληνικὴν κείμενον διαφθεῖρας ἐξ ἀπροσεξίας· μῆτε τὴν ἀλήθειαν· ἀλλ' ἴσως τὸ σφάλμα προήλθεν ἐκ τῆς ἀβλεψίας τοῦ τυπογράφου συγχύσαντος τὴν φράσιν τοῦ χειρογράφου· διότι αὐτὸς οὗτος πάλιν ὁ μακαρίτης Σεραφεῖμ, εἰς ἣν ἐξέδωκε περιγραφὴν τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Κύκκου, ἀνεκήρυξε « τὴν ἐν τῇ μεγάλῃ Σπηλαίῳ εἰκόνα τῆς Θεομήτορος μίαν τῶν τριῶν ἰδιοχειρῶν τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ » Περιγραφ. σελ. 23.).

ἀπέβη συγχρόνως ὁ αὐτὸς κήρυξ καὶ υπογραφεὺς καὶ τῶν θείων μεγαλειῶν τῆς μόνης ἐν γυναιξὶ ἐύλογημένης. Καθὼς δὲ μετὰ τῶν ἄλλων Εὐαγγελιστῶν αὐτὸς ἐξαιρέτως διέγραψε τὴν θεομητορικὴν τῆς Παρθένου Μαρίας ἀξίαν ἐν ταῖς Εὐαγγελίαις, οὕτω καὶ τὴν παναγίαν αὐτῆς μορφήν ἐξετόπωσεν ἐν πίναξιν καὶ χρώμασιν· ὅθεν καὶ πρὸς τὸν ἡγεμονικὸν Θεοφίλον προσάγων πρῶτον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δικαίως παρέδωκε καὶ τὴν εἰκόνα τῆς κατὰ σάρκα μητρὸς οὗ εὐαγγελίζετο Σωτῆρος τῶν ὅλων ἀγκαλοφορούσης καὶ τοῦτον αὐτὸν τὸν δι' ἡμᾶς σαρκὶ νηπιόσαντα. Αὐτὸς δὲ ὁ Θεοφίλος βλέπων μὲν σωματικῶς ἐν τῇ εἰκόνι τὸν τύπον τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ, θερμότερον ἀνῆγγετο εἰς τὴν νοερὰν θεωρίαν καὶ λατρείαν τοῦ μυστηρίου, καὶ λαμπρότερον ἐπεγίνωσκε. « Περὶ ὧν καὶ τῇ χηθῇ λόγων τὴν ἀσφάλειαν »· ἀναγινώσκων δὲ πάλιν ἐν τῇ Εὐαγγελίῳ τὴν φανέρωσιν τῆς θείας οἰκονομίας ἔλεγε καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν Ἀειπάρθενον μετὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ, τὸ « Χαίρε κεχαριτωμένη », ὡς παροῦσαν αὐτὴν φανταζόμενος διὰ τῆς εἰκόνης, καὶ σχετικῶς προσκυνῶν καὶ γεραίρων τὴν ὑπόπασσιν τῶν γενεῶν μακαρίζομένην εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἐκ δὲ τοῦ Θεοφίλου θανόντος, εἰς ἄλλου χριστιανοῦ χειρὸς ἢ θεομητορικῇ εἰκὼν μεταβάσα κατεκρύβη, τέλος, εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον, ἐν καιρῷ τῶν ἐφεξῆς παρὰ τῶν Ἑθνικῶν κατὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως γενομένων διωγμῶν. Τῶν δὲ κρυψάτων τὴν εἰκόνα θανόντων, ἢ καὶ διὰ Χριστὸν φονευθέντων, ἀπέμεινεν ἐν τῇ Σπηλαίῳ κεκρυμμένος ὁ θησαυρὸς, ἄγνωστος, μέχρι οὗ ἀπεκαλύφθη εἰς τὴν ἁγίαν Κόρην καὶ τοὺς θεσπεσίους Πατέρας. Ἀλλ' ὅπως ποτ' ἂν ἦλθεν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, καὶ ὅπ' οὗ τινος, καὶ ὅσον χρόνον ἐκρύβη ἐν τῇ Σπηλαίῳ τοῦτο τὸ τῆς Θεομήτορος Ἀποστολικὸν ἔκτυπον, εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ πάντα πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων οἰκονομῶν καὶ εὐλογημένη ἡ πανάχραντος Μητροπάρθενος, ἥτις μιμουμένη τὸν Ὑῖόν αὐτῆς τὸν Μονογενὴ καὶ Νυμφίον τῆς Ἐκκλησίας « ἐκρύβη φύγουσα ἐπὶ τὰ ὄρη τῶν ἀρώματων », καὶ πάλιν ἐπεφάνη διὰ τῆς ἁγίας αὐτῆς μορφῆς, καὶ εἰς τὴν ἐγκεν αὐτῇ τὴν ὁ βασιλεὺς τῶν αἰώνων καὶ τῶν τόπων εἰς τὸ ταμεῖον αὐτοῦ, τὸν εὐαγέστατον Νάον, εἰς δόξαν καὶ λατρείαν τοῦ παναγίου αὐτοῦ ὀνόματος! Τοσαῦτα περὶ τῆς εἰκόνης τῆς παμμακαρίστου Δεσποίνης τοῦ παντός καὶ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου.

§ θ'. Ἡμέρα δὲ καθ' ἣν εὗρον οἱ θεόληπτοι πατέρες ἡμῶν τὴν ἁγίαν εἰκόνα παραδέδοται ἢ κγ. τοῦ Αὐγούστου μηνός ἢ καὶ τὰ Ἀπόδοτρα λεγομένη· καὶ ταύτην ἢ ἱερὰ τοῦ Σπηλαίου Μονὴ διπλῶς ἑορτάζει, ἐπὶ τε τῇ κοινῶς ἑορταζομένη ἀποδόσει τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως, καὶ ἰδίως ἐπὶ τῇ εὐρέσει τῆς ἁγίας εἰκόνης.

§ ι. Ἀλλ' ἱκανούσθω καὶ τοῦτο τὸ κεφάλαιον· ἤδη δὲ διαγράφομεν

καὶ ὀλίγα τινὰ τῶν διὰ τῆς ἀγίας καὶ Θεομητορικῆς Εἰκόνος ὑπὸ Θεοῦ τετελεσμένων καὶ περιϋμνουμένων θαυμάτων. Πολλὰ δὲ τούτων καὶ τὰ παλαιότατα ὑπῆρχον καταγεγραμμένα ἐν τοῖς πυρποληθεῖσιν ἐκείνοις ἀρχαίοις ὑπομνήμασι τῆς Μονῆς· καὶ τινὰ τούτων ἔτι καὶ νῦν ᾗδονται παρὰ πολλοῖς κατὰ παράδοσιν. Ἡμεῖς δὲ μήτε τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους κώδικας ἔχοντες, προσέτι (καθὼς ἔλεγεν ὁ ἱερὸς Θεοδώρητος ἐν τῇ φιλοθέῳ ἱστορίᾳ) «φειδόμενοι τῆς ἀπιστοῦσης ἀκοῆς, ὥς ἂν μὴ βλαβεῖεν οἱ τὸ ἀληθές, τῷ μεγέθει τῶν λεγομένων, ψευδὸς οἰόμενοι», ἀρκούμεθα μόνον ὀλίγα τινὰ καὶ τὰ προφανέστατα τῶν κατὰ καιροὺς γενομένων μυρίων θαυμάτων ἀπαριθμοῦντες, ἐν οἷς ὑπάρχουσι καὶ τινὰ τῶν, ὧν καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς γέροντες αὐτόπται γεγονόσιν. Ἄλλων δὲ πολλῶν καὶ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς καθ' ἑκάστην τελομένων (καὶ θεῖα δυνάμει χεῖποτε τελεσσομένων) θαυματουργῶν μάρτυρας ἀψευδεῖς καὶ στεντορεῖους κήρυκας καταλείπομεν αὐτοὺς τοὺς εὐεργετούμενους, οἵτινες διηγούνται καὶ διηγῆσονται πάντα πρὸς δόξαν Θεοῦ «τοῦ θαυμαστοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ τῶν ἁγίων ἀγίᾳ, τῇ παντανάσῃ Μητρὶ αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Ἀπαρίθμησις τινῶν ἐκ τῶν θαυμάτων ὅσα διὰ τῆς ἀγίας εἰκόνος ἐτέλεσε δεξιὰ Κυρίου ἡ πειοῦσα δύναμις.

Α'.

Τὰ κατ' αὐτὴν τὴν ἁγίαν Εἰκόνα Θαυμάσια.

§ α'. Πρῶτον θαῦμα ἐν τῇ θεομητορικῇ εἰκόνι ἐνεργούσης θείας χάριτος ἔστι τε καὶ δεικνύται διὰ παντός αὐτὴ ἡ πανευλόγητος Εἰκὼν, ἀφθαρτος καὶ ἀκήρατος διὰ τοσούτων αἰώνων διατελοῦσα. Πολλοὺς ἡλίων κύκλους διέμεινεν ἐν τῷ εὐρώεντι Σηηλαίῳ κεκρυμμένη καὶ λανθάνουσα, καὶ (μετὰ τὴν ἁγίαν αὐτῆς εὑρεσιν) χιλίους ἤδη πεντακοσίους ἐνιαυτοὺς πρόκειται εὐπρόσιτος καὶ ἀνοιχτὴ πρὸς πάντας τοὺς μετ' εὐλαβείας ἀσπαζομένους. Μυριάδων χειλέων ἅγια φιλήματα, καιομένης καρδίας ἀσθμα πνέοντα θερμόν, καὶ χλωρὰ τακερῶν δακρύων λιβάδες ἐκ μυρίων ὀφθαλμῶν καταστάζουσαι, προσκολλῶνται ἀδιαλείπτως ἐπ' αὐτοῦ τοῦ χρωτὸς τῆς ἀχράντου μορφῆς παρὰ τῶν χεῖποτε προσερχομένων. Νυκτὸς καὶ ἡμέρας διὰ τοσούτων αἰώνων καίουσιν ἐνώπιον αὐτῆς λύχνων καὶ λαμπάδων πυκνῶν πυρώδεις αὐγαί· καὶ θυμιαμάτων εὐδωκίαν ἀτμίδες ἀέννασι καὶ ζέουσαι περιϋπτάνται. Καὶ ὅμως ὁ φύσει τηκτὸς καὶ εὐλύτος κηρὸς (ἐξ οὗ μάλιστα συνίσταται ἡ κηρόχυτος ὕλη τῆς εἰκόνος) ἀντέχει πρὸς πάντα πάγιος καὶ ἀρτιμελής, καὶ οὔτε λυ-

ται, οὔτε κἂν συνιζάνει χυκαλούμενος ἡ ρυτιδούμενος κατὰ τόπους, ἀλλὰ μένει στερεώτερος ἀδάμντος, καὶ νεάζει τραφερός καὶ ἀνένδοτος καὶ εὐπαγής, ὡς ἀρτιγλυφῆς καὶ νεωστὶ τετορευμένος, ὅποιον αὐτὸν διέπλανε τὸ πρῶτον ἡ ἀποστολικὴ τοῦ θεοβόρῃμονος ζωγράφου δεξιὰ. Καὶ αὕτη δὲ ἡ, περὶ ἧς εἰπομεν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν (κεφ. ε, § 6.), διαφανομένη λεπτὴ τῆς ἱερᾶς θρόνης ἄκρα διαρκεῖ ἀκήρατος καὶ ἀσηπτος, ἡρέμα προφαίνουσα τὴν ὑφὴν, καὶ τχύτην ἄλυτον καὶ συνεστηκυῖαν, ὡς νεωστὶ καταβάσαν ἀπὸ τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ. Καὶ πληροῦται λοιπὸν καὶ εἰς τὴν ἁγίαν αὐτὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, τι καὶ περὶ τῆς τιμίας αὐτῆς ἐσθῆτος καὶ ζώνης μελῶδες λαμπρῶς ἡ Ἐκκλησία «ὅτι κἄκεῖνα διέμειναν ἀφθαρτα, κατὰ τὸν ἄφθορον τόκον τῆς Θεομήτορος· ἐπ' αὐτῇ γὰρ καὶ φύσις καὶ νομοτέταται καὶ χρόνος» (α).

§ β'. Θαυμαστὸν δὲ προσέτι καὶ ὅπως, τοσούτων πολλάκις ἐπεληθόντων κινδύνων ἀδλαδῆς ἡ ἁγία Εἰκὼν διεσώθη θεῖα δυνάμει προφανῶς διατηρουμένη. Εἵπομεν ἐν τῇ Χωρογραφίᾳ (κεφ. ε, § γ.) τὰ κατὰ τὸν μέγαν καὶ πανώλεθρον τῆς ἱερᾶς Μονῆς ἐμπρησμόν, καὶ ὅπως ἀπ' αὐτοῦ μόνῃ τῶν κειμηλίων τοῦ θεοῦ Νκαὶ ἡ πανάχραντος Εἰκὼν διεφυλάχθη. Τοὺς δὲ προγενεστέρους ἐμπρησμοὺς παραλείπομεν. Καὶ ἐξ ἄλλων δὲ κακῶν ἀτήμντος ἡ Εἰκὼν διετηρήθη, μεγάλων τε καὶ δεινῶν καὶ οὐκ ἦσαν τοῦ πυρὸς ὀλεθριωτέρων. Αὐτίκα, τῶν Ἑνετῶν καὶ τῶν τοῦτοις συμμάχων Φράγγων εἰσβαλόντων εἰς τὴν Πελοπόννησον κατὰ τὴν ἀθεσμον ἐκείνην, ἡ μᾶλλον ἐπὶ καταφρονήσει τοῦ Σταυροῦ γενομένην σταυροφορίαν (τῷ 1205), ἀπ' οὗ τούτων οἱ ἰσχυροὶ χώρας τε πολλὰς καὶ νχοὺς ἁγίους συλήσαντες ἐπόρθησαν, ὥρμησάν τινες καὶ εἰς τὸ μέγα Σηηλαίον, καὶ τὴν πάνσεπτον εἰκόνα τῆς Θεοτόκου λαβεῖν ἀπήτουν δυναστικῶς· τοὺς δὲ πατέρας τῆς Μονῆς, ἱκετεύοντας μετὰ δακρύων μὴ στερηθῆναι τοῦ θεοδωρήτου θησαυροῦ, τύπτοντες ἐξέβαλον τῆς Ἐκκλησίας. Ἦδη δὲ μέλλων ὁ τούτων ἀρχηγὸς ἐπιβάλλειν τὰς ἱεροσύλους αὐτοῦ παλάμας εἰς τὴν εἰκόνα, πρῶτον μὲν ἐκράτῃ τὰς χειρας, ἀκινήτους γενομένας ὡς ἂν ξηράς, ἔπειτα δὲ τρόμφι συσχεθεῖς καὶ

(α) «Ὅθεν καὶ τις τῶν καθ' ἡμᾶς εὐλαβῶν τῆς ἀγίας καὶ ἀποστολικῆς Εἰκόνος προσκυνητῶν ἐμελῶδησεν εἰς αὐτὴν νεωστὶ τὰ ἐφεξῆς τρία ἔσματα, ἡ Μεγαλυνάγια (πρὸς τὸ, τὴν τιμιωτέραν, κτλ.)

†Γηραιοὶ αἰῶνες πρὸ τῶν ποδῶν, ἐλίσσονται φόβῳ, προσκυνοῦντές σου τὴν μορφήν, ἣν ἐν τῷ Μεγάλῳ Σηηλαίῳ, Θεοτόκε, χεὶρὶ Λουκᾶ γραφεῖσαν ἀπεθησαύρισας».

†Μακαρίζομέν σου τὴν δεξιάν, Λουκᾶ θεηγόρε, δι' ἧς ἔχομεν οἱ πιστοί, τὰς τῶν θεῶν λόγων διττὰς ἀγίας πλάκας, καὶ τὴν σεπτὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος».

†Εὐλαλα καὶ ἐλὴν τῶν εὐσεβῶν, τῶν καταφιλοῦντων τὴν εἰκόνα σου τὴν σεπτὴν, πανταχοῦ καὶ πάσαν, καὶ τὴν ἱστορηθεῖσαν ὑπὸ Λουκᾶ τοῦ θεοῦ, τὴν Σηηλαιώτισσαν».

σκοτιδιδιάσας ἔπεσε κατὰ γῆς ἄφωτος ὡς νεκρός· οἱ δὲ περὶ αὐτὸν ἔφυγον, καὶ δρομόντες πρὸς τοὺς πατέρας ἔξω τοῦ Ναοῦ κλαίοντες καὶ ὀδυρομένους, παρεκάλουν αὐτοὺς προσπίπτοντες, ὥπως εἰσελθόντες ἔξω-
μενίζωσι τὸν Θεὸν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ εἴτι δύναιτο βοηθῶσιν, ὡς νεκρῷ κειμένῳ τῷ ἀρχηγῷ. Καὶ συσλθον οἱ τεθλιμμένοι μοναχοί, καὶ γονυ-
πειτῶντες ἐδέχοντο τοῦ Κυρίου, καὶ τὴν πανάχραντον Δέσποιναν ἱκέτευον ἐλθεῖν αὐτοὺς τὸν πεπτωκότα, ἔπειτα δὲ καὶ ἤλειψαν αὐτὸν ἐλαφρὰ λαβόντες ἐκ τοῦ πρὸς τῆς εἰκόνος καίοντος λύχνου· καὶ εὐθέως συνῆλθεν ὁ ἄν-
θρωπος, καὶ ἀναστὰς προσεκύνει τῷ Θεῷ μετὰ δακρύων ἄφρονος ζητῶν τοῦ παρανομήματος. Καὶ τότε μὲν οὕτως ἡ εἰκόνα Εἰκὼν διεσφύθη. Μετὰ
δὲ τινος χρόνου, κρατούντων ἤδη τῆς Ἀχαΐας τῶν Φράγγων ἐκείνων τῶν κατακτητῶν, ἦλθεν ἄλλος τις αὐτῶν ἀρχηγὸς ζητῶν τὸν ὅσιον ἡμῶν πατέρων Συμεὼν καὶ Θεοδόχου τὰ ἱερώτατα λείψανα, καὶ τὸς τῆς
Ἀχαιῆς Εὐφροσύνης· καὶ οἱ πατέρες παρεκάλουν μετὰ δακρύων ἵνα μὴδὲ τούτων τῶν ἁγίων θησαυρισμάτων ὀφρανοισθῶσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἦν οὐκ οὐ-
δὲν, καὶ οἱ κρατούντες ἐπέκειντο πειθαιαγκάζοντες παρεχώρησαν καὶ ἄκουτες οἱ πολυπαθεῖς, καὶ ἔλαβον οἱ ἑνὶ τῶν ἁγίων λεί-
ψανα καὶ μετὰ πολλῆς εὐλαθείας παρέπεμψαν εἰς τὴν Βενετιαν θησαυ-
ρίζαντες, ὡς λέγουσιν, εἰς τὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Μάρκου, ἔπου πολλὰς
πρότερον χρόνους (τῷ 827) καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου Μάρκου τὸ πᾶν-
σεπτον λείψανον εἶχον μετακομίσαντες. Καὶ ἄλλων δὲ τοσούτων ἁγίων
ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ Παλαιστίνης καὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλα-
χόθεν τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου γῆς λαμβάνοντες τὰ ἱερὰ λείψανα
συνεφόρησαν εἰς τε τὴν Βενετιαν καὶ ἄλλαχόθεν τῆς Δύσεως οἱ σταυρο-
φορήσαντες ἐκείνοι ἀρπαγοτύραννοι, ἀφ' ὧν κατεξουσίασαν τὸ πλεῖστον
τῆς ἡδὴ ἀσθενοῦς Βυζαντικῆς Αυτοκρατορίας. Εἰς δὲ τὸ μέγα Σπῆ-
λαιον ἀφῆκαν μόνους τὰς τρεῖς ἁγίας κάρας τῶν ὁσίων, τοῦ Θεοῦ καὶ
τοῦτο εἰκονομήσαντες, ἵνα μὴ παντάπασιν ὀφρανή τῆς κόνεως τῶν πρῶ-
των οὐτῆς θεμελιωτῶν ἡ Μονὴ καταλειφθῇ. Κατὰ δὲ τὸν ἐμπρησμένον
τοῦ Μοναστηρίου διεσφύθησαν καὶ ταῦτα τὰ ἱερὰ κειμήλια ἔξω τυχόντα
κατὰ τὰς Πάτρας, καὶ ἄλλας τῆς Πελοποννήσου χώρας, ἔπου ἦσαν ὑπὸ
τῶν πιστῶν προσκεκλημένοι, ἵνα μετὰ τῶν ἁγίων λειψάνων ἐλθόντες
ψάλλωσιν ἁγιασμένον ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν. Ἀλλὰ γὰρ μετετέθησαν τὰ
σκήνη τῶν ὁσίων, διαμένει ἔμωσ διὰ παντὸς μετὰ τῶν ἁγίων κεφαλῶν
καὶ ἡ χάρις αὐτῶν εἰς ὃν ἀνῆγειραν αὐτοὶ οἶκον Θεοῦ. Καὶ ἄλλως δὲ
παρεχώρησε ἵσως ὁ Θεὸς ἵνα κατὰ τὸ φαινόμενον τὰ λείψανα τῶν ἁγίων
μακρὰν τῆς Μονῆς ἐπιξενωθῶσι καὶ δι' ἄλλα κρίματα τῶν ἀνεξιχνία-
σιων αὐτοῦ βουλῶν, καὶ πρὸς τοῦτοις ἵνα πληροφορηθῶσιν οἱ πάντες,
ὅτι μόνος τῆς Ἀχαιῆς εἰκόνας ἡ ἀναφαιρέτος χάρις ἀρκεῖ πρὸς εὐκλειαν
ἱερὸν καὶ συντήρησιν τοῦ ἁγίου αὐτῆς σκηνώματος.

§ γ'. Καὶ ἄλλος δὲ λόγος παλαιὸς ἀφίκετο εἰς ἡμᾶς κατὰ παράδοσιν
παρὰ τῶν πατέρων. Ὅτι μετὰ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσύνοδον ἐκείνην, τὴν

γενομένην λόγῳ μὲν πρὸς ἔνωσιν, πράγματι δὲ, πρὸς χείρωνα διαίρε-
σιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀγανακτήσας ὁ τὸν Εὐγένειον διαδεξάμενος Πά-
πας Νικόλαος (τῷ 1447) διότι πᾶσα ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀπεκή-
ρυξε τὸ θεοκάπηλον τῆς Φλωρεντίας Συνέδιον, ἐμβὰς ὁ Πάπας εἰς κά-
τερρα ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἔστη ἐπ' ἀγκύρας κατὰ τὴν
Χρυσούπολιν (τὸ χυδαιότερον Σκούταρι) ἀντικρὺ τῆς Πόλεως, ἐρωτῶν
τοὺς Ἀνατολικούς ἂν στέργωσι τὴν τῆς ἐνώσεως κοινωνίαν. Ἐπειδὴ
δὲ τοῦτον δὲν ἐδέχθησαν οἱ Κωνσταντινουπολίται, ἀφορίσας καὶ ἀντα-
φορίσθεις ἀνεχώρησε· καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ ἀγιώνυμον ὄρος τοῦ Ἀθῶνος
καὶ μὴδ' ἐκεῖ παρὰ τοῖς Ἀγιορείταις πατράσιν εἰς κοινωνίαν δεχθεὶς,
ἔπραξε πολλὰ καὶ τυραννικὰ κατὰ τε τὸ Βατοπέδιον, καὶ τὸ τοῦ Ζω-
γράφου καὶ τὰ λοιπὰ τῶν εὐαγίων Μοναστηρίων (α). Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα
μέρη τῆς Ἑλλάδος ἔδραψε παραπλέων ὁ τῆς Ῥώμης δυνάστης. Τότε
καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ Στειρίῳ τῆς Λεβαδείας ἱερὰν καὶ βασιλικὴν Μονὴν
τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ πέμψας ἐποιήσατο ληΐσμον πόλυν, καὶ τὸ ἐκεῖσε
τεθησαυρισμένον ἅγιον λείψανον τοῦ ὁσίου Λουκᾶ καὶ ἄλλων πολλῶν
ἁγίων ἀρπάσας ὤχετο (καὶ δεικνύνται μέχρι σήμερον ἐν τῷ Ναῷ κενὰ
αἱ θῆκαι καὶ οἱ τόποι, ἐν οἷς τὰ ἱερὰ λείψανα κατέκειντο). Ἐλθὼν δὲ
καὶ εἰς Πάτρας ἐπεμψεν εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον βουλόμενος ἵνα καὶ τὴν
ἀποστολικὴν Εἰκόνα τῆς Θεομήτορος σφετερισθεὶς ἀπαγάγῃ μεθ' ἑαυ-
τοῦ. Ἀλλ' οἱ σταλέντες ἐπανήλθον ἀπρακτοί, διότι μὴδὲ προσεγγίσει
πρὸς τὴν ἀχραντον Εἰκόνα ἡδυνήθησαν, σεισμοῦ γενομένου· διὸ καὶ
φρίκης πολλῆς ἐμπλησθέντες ἐστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω, ὡς ἂν ἀπω-

(α) Ταῦτα ἱστορεῖ τοῦ Πάπα Νικολάου σύγχρονος ἀνὴρ, ὁ Μονεμβασίας
Λωρόθεος· παρ' Ἀλλατίου (De consens. Etc. pag. 953). Ὁ Ἀλλάτιος ψευ-
δίζει τὴν ἱστορίαν. Ἀλλ' Ἀγιορεῖται πάντες ἐπιβεβαιοῦσιν οὐ μόνον διὰ τῆς
ἀγράφου παραδόσεως, ἀλλὰ καὶ δι' ἱστορίας ἐγγράφου καὶ πραγματικῆς. Πλη-
σίον τῆς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου δεικνύουσι καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ὁ Πάπας
φύραξεν στήσας πολλοὺς τῶν μὴ συγκοινωνησάντων αὐτῷ ἐκρέμασεν. Οἱ δὲ
τῶν ἄλλων ὁσίων Μοναστηρίων μοναχοὶ μέχρι σήμερον προσκλαίονται κατὰ
τῆς Λαύρας, διότι κατέχει πολλὰ ἱερὰ κειμήλια, ἅπερ ὁ Πάπας ἀπὸ τῶν ἁλ-
λων Μοναστηρίων ἀρπάσας ἐδώρησατο τοῖς Λαυριώταις· (οἵτινες μόνον τῶν
ἁλλων μοναστηρίων ὑπὸ δειλίας καὶ ἐξ ἀνάγκης ἐκοινώνησαν αὐτῷ πρὸς τὸ
φαινόμενον)· βλ. Ἀπόκρισιν ὀρθοδόξου τινὸς (τοῦ αὐοῖμου Θεοτόκου) περὶ
τῆς τῶν Κατολίκ. δυναστείας—καὶ περὶ τῆς βαρβαρικῆς λεγομένης Οὐνίας
σελ. 63. ἐν Χάλλῃ 1775. Πρόσθετε ὅτι καὶ οἱ Ζωγράφται ἐν τῷ Ἀθῶνι δει-
κνύουσι τὸν πύργον, ὅπου κεκλεισμένους κατέκλεισεν ὁ Πάπας ζῶντας πολλοὺς
μοναχοὺς, διότι καὶ οὗτοι δὲν ἐκοινώνησαν μετ' αὐτοῦ. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν
μονὴν τοῦ Ζωγράφου ὁλόκληρον ἐπυρόλησε. Τὰ δὲ κατὰ τοῦ Μοναστηρίου
τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, τοῦ ἐν Στειρίῳ τῆς Λεβαδείας, ἐγράψαμεν ἀνωτέρω. Τό-
σαι τοπικαὶ μορτηρία καὶ δείγματα προφανῆ ὑπάρχουσι, νομίζομεν, πολὺ
τοῦ Ἀλλατίου ἀξιοπιστότερα, διακρίσεις ὁσίων ἐναιαυτοὺς μετὰ τὴν πρᾶξιν,
καὶ ἔξω πού τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ῥώμῃ καὶ πλησίον τῆς παπικῆς καθέδρας δια-
μορτηρούμενοι!

θεύμενοι ὑπὸ δυνάμει ἀράτου (α). Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἀρχαιότερα πα-
ραδέδονται.

§ δ'. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους ἡδὴ χρόνους τοιοῦτό τι
συμβάν ἱστορεῖται τὰ πρότερα βεβαίως. Κατὰ τὸ 1705 ἔτος, τῶν Βε-
νετῶν κατεχόντων τὴν Ἀχαΐαν, ὁ κατὰ τὰ Καλάβρυτα διατρίβων ἔφ ο-
ρ ο ς ἡ τοπάρχης, κατ' αὐτοὺς δὲ πραιβεδοῦρος λεγόμενος (προβιδιαιός
τις, καὶ ὡς ἂν εἴπῃς π ρ ο ο ὕ ρ ο ς ἡ π ρ ό ο ρ ο ς, φρουρός, καὶ
π ρ ο β λ έ π τ η ς· κατὰ τοὺς λακωνικώτερον ἄρχοντας βιδιαιούς· καὶ
τοῦτο ἐκ τοῦ βίβω ἀντι ἔβω), Ἰωάννης (ἰταλ. Τζάννης) Σιλδέστρου-
Τζάννη καλούμενος, εἴτε ἐξ οἰκείας εὐλαβείας (καὶ τοὶ πλεονεκτικῆς
τινος καὶ μεγαλαδικῆς), εἴτε καὶ μάλιστα ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ γυναι-
κὸς Ἀντωνίνης παροτρυνόμενος ἡδουλήθη σφετερίσασθαι τὴν εἰκόνα
τῆς Θεομήτορος. Καὶ πρῶτον μὲν ἰκεσίαις καὶ κολακείαις πολλαῖς καὶ
δώροις μεγάλοις ἐπειθε μετακαλεσάμενος τοὺς πατέρας· ἐπειδὴ δὲ μά-
την ἐβλεπεν ἡμέρας πολλὰς κοπιᾶζων, μετέβαλε τὰς παρακλήσεις εἰς
ἀπειλὰς, καὶ ἡ μὲν ὤμωσεν, ὅτι μετὰ βίας ἐλθὼν εἰς τὸ Μοναστήριον
ἀφαρπάσει τὸ πάνσεπτον εἰκόνημα· καὶ ἀπῆλθεν οἱ πατέρες ἐντρομαί-
καὶ τὰς ἐλπιδὰς ἔλας ἔχοντες εἰς μόνην αὐτὴν τὴν παντάνασσαν τοῦ
Σπηλαίου σκηπτοῦχον. Ἐδδόμην ἡγε καὶ δεκάτην τὴν ἡμέραν ὁ Αὐ-
γουστος μῆν, καὶ νύξ ἐπῆλθε, καὶ θνήσκει ἐξαίφνης κατ' ἐκείνην τὴν
νύκτα βιαίῳ θανάτῳ ἡ Ἀντωνίνα. Ὁ δὲ τοπάρχης Ζάννης τῇ ἐπαύρῳ
ἦλθε ταπεινὸς εἰς τὸ Μοναστήριον ἀποθνήσκων, καὶ τὴν ἀδικίαν τοῦ
τολμήματος ὁμολογῶν, καὶ ὡς ταύτην τοῦ θανάτου τῆς γυναικὸς γενο-
μένην αἰτίαν ἀποστυγῶν ὅμα δὲ παρεκάλει τοὺς πατέρας ἵνα κἂν τὸν
νεκρὸν τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἐντὸς τῆς Μονῆς συγχωρήσωσιν ἐνθαφί-
σθῆναι, τοῦτο γοῦν ὄφελος προμνηστεύων εἰς τῆς φίλης αὐτοῦ συζύγου
τὴν ψυχὴν, καὶ οἷον ἐξιλέωμα τῆς, ὅσον κατὰ προαίρεσιν, ἡδὴ πεπραγ-
μένης φρικτῆς ἐκείνης ἱεροσυλίας, καὶ μειλίχον καθαρὸν (ὡς ἐνόμι-
ζεν ὁ τοπάρχης)· καὶ ἐνέδωκαν οἱ πατέρες οἰκτείροντες τὸν ἄνθρωπον,
καὶ ἐτάφη τὸ λείψανον τῆς Ἀντωνίνης πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας
Κόρης, ὡς ἰκέτευεν ὁ Ζάννης. Ἐπέθηκε δὲ οὗτος ἐπὶ τοῦ μνήματος
καὶ πλάκα φέρουσαν ἐπίγραμμα βαρβαρόφωνον μὲν, ἀλλ' ὅμως ἀποχρώ-
τως σημαῖνον τίς ἡ κειμένη. Ἔστι δὲ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη. « Ὡδε ἔθ ἄ-
π τ η σῶμα τῆς εὐγενοῦς Ἀντωνίνης συζύγου τοῦ ἐκλαμπροτάτου α ὕ-
β ἔ ν τ ο ς π ρ ε β ε δ ό ρ ο υ Καλαδρύτων Τζάν Σιλδέστρου Τζάννη.

(α) Καὶ τοὶ δὲ χεῖρας ἀδίκους εἰς σφετερισμὸν τῆς ἀποστολικῆς Εἰκόνης
ἐκτείνους ἀράκτως ὁ Πάπας Νικόλαος, ἐξήλεγξεν ὅμως παραλαβούνη ἓνα τῶν
αὐτοῦ προκατῶν, τὸν περιβόητον Ἰννοκέντιον Γ, (τῷ 1199), ὅστις ἔφεγε
τοὺς Αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς δῆθεν δαισιναιμῶνως τιμῶν-
τας τὴν Ὀδηγήτριαν! Ἐπειτα δὲ καὶ αὐτὸς τὰ ἐν Ρώμῃ τότε τεθησαυρισμένα
εἰκονα τῶν ἀποστολικῶν εἰκόνων (βλ. ὁπισθ. σελ. 63) μὴ τῶς δὲν εἶμα μετ'
εὐλαβείας πολλῆς; (βλ. Banduri Imp. Oriental. T. 2. p. 601).

1705. ἐν μηνὶ Αὐγούστου 17. Μετὰ τινὰς δὲ χρόνους, ἐπειδὴ τὸν τό-
πον ἐκεῖνον ἐμελλον οἱ πατέρες ἀνασκάπτειν καὶ μεταποιεῖν χάριν κα-
τεπειγούσης οἰκοδομῆς, ἐξορύξαντες τὸν τάφον τὸ μὲν λείψανον αὐτοῦ
εὗρον, καὶ μετέθεσαν ἀλλαχοῦ, τὸν δ' ἐπιγεγραμμένον ἐπιτάφιον λίθον
φέροντες κατέθηκαν ἐν τῷ Ναῷ καὶ φαίνεται μέχρι σήμερον εἰς τὸ
ἔδαφος τοῦ πρὸ τῆς ἁγίας εἰκόνης στασιδίου, διακρινόμενον τὴν μνήμην
τοῦ θαύματος. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατ' αὐτὴν τὴν ἄχραντον εἰκόνα πα-
ράδοξα τῆς θείας δυνάμεως ἔργα.

Β'. ΘΑΥΜΑ.

Ἡ ἐν τῷ κοίλῳ τῆς Σελινοῦντίας πλατάνου κορυμῇ
αὐτόματος ἐντύπως τοῦ ἱεροῦ ἀντιτύπου
τῆς παναγίας εἰκόνης.

§ α. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ἐνάτου αἰῶνος (τῷ 840 μ. Χ.) συνέδη (κα-
θὼς προείπομεν) ὁ πρῶτος τῆς Μονῆς ἐμπρησμός, καθ' ὃν ὁ μὲν θεοῖς
Ναός, ὡς ἔχομεν ἐκ παραδόσεως, κατεπλέχθη, διεσώθη δὲ ἡ Παναγία
εἰκόνη, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἄλλων ἱερῶν κειμηλίων τῆς Μονῆς. Τότε
δὲ συγχρόνως ἐφαίνετο ἐπὶ λυσσῶσα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡ τῶν εἰκο-
νομάχων μισόχριστος αἵρεσις, ὅψ' ἥς ἔπαυσε πολλὰ μετὰ τῆς ἄλλης
ὀρθοδόξου γῆς καὶ ἡ Ἀχαΐα. Εἰς τούτων τῶν αἵρετικῶν τὰς μηχανορ-
ραφίας ἀποδίδεται καὶ ἡ τότε πυρπόλησις τοῦ Μοναστηρίου. Ἔως λοι-
πὸν ἀνεγερθῇ ὁ Ναός, λαβόντες οἱ περὶ τὸν Ἡγούμενον τῆς Μονῆς τὴν
ἁγίαν εἰκόνα, συνεξήλθον μετ' αὐτῆς καὶ μέχρι Πατρῶν καὶ Αἰγίου
στηρίζοντες καὶ δι' αὐτῆς, ὡς πρακτικῆς τῶν Ἀποστόλων διδασκα-
λίας, τὸ κήρυγμα τῆς ὀρθοδοξίας.

§ β. Ἡδὴ δὲ τοῦ Ναοῦ πάλιν καθιδρυθέντος, ἀνεκομίζετο καὶ ἡ
πάνσεπτος εἰκὼν εἰς τὸ ἡγιασμένον ἀνέκαθεν αὐτῆς σκήνωμα. Ὡς δὲ
ἦλθον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Σελινοῦντος οἱ τὴν εἰκόνα συνοδεύσαντες
πατέρες, καὶ νύξ ἡδὴ κατελάμβανεν, ἔμειναν κατ' ἐκεῖνον τὸν ἐπίσημον
τόπον, ὅπου τοῖς ὁσίοις ἡμῶν πατράσι Συμεῶν καὶ Θεοδώρου καθ'
ὕπνου ἐπεφάνησαν οἱ τρεῖς Ἀπόστολοι, καθὼς προείπομεν ἀνωτέρω
(κεφ. Γ'. §. γ'). Φέροντες λοιπὸν οἱ ἱερομόναχοι τὴν ἁγίαν εἰκόνα
ἀναπέθηκαν μετέωρον κρεμάσαντες ἐντὸς κοίλου κορυμῇ πλατάνου με-
γάλῃς ἐκεῖ πεφυτευμένης, ἥτις μέχρι καὶ τῆς σήμερον ἀγῆραντος χλοά-
ζει καὶ θαλερὰ (πλησίον τῆς κόμης τῆς νῦν χυδαῖστὶ καλουμένης Κλα-
πατζούνας(α)) καὶ τοὺς συνήθεις ὕμνους εὐξάμενοι μετ' εὐλαβείας,

(α) Τοιαύτη πλατάνος μακροῖων καὶ παμπάλαιος εὐρίσκεται καὶ ἄλλη κατὰ
τὴν Ἀχαΐαν τῆς Πελοποννήσου εἰς τὸ Αἶγιον (τὴν Βοστίσαν) παραλία πεφυ-
τευμένη, παρὰ τὴν ἐκεῖ δωδεκάκρουρον πηγὴν. Διατεθρῦλλεται δὲ καὶ ταύτης
τῆς πλατάνου ἡ ἀρχαιότης, καθὼς καὶ τῆς κατὰ τὴν νῆσον Κῶν, ἥτις ἀμάρ-

ἐκοιμήθησαν αἱθριοί· παρέμειναν δὲ καὶ τινες τῶν εὐλαβῶν κατοίκων τῆς κώμης συνοδεύοντες καὶ φιλοξενούντες τοὺς μοναχοὺς. Ἦδη δὲ πάλιν, ὄρθρου βαθέος, εἰς προσευχὴν οἱ πατέρες ἀναστάντες, ὡς εἰσηλθόντες εἰς τὸ κοίλωμα, βλέπουσι θαύμα παράδοξον. Ἀντικρὺ τοῦ τόπου, ἔπου ἐκρέματο ἡ ἀγία εἰκών, εὐρίσκουσιν ἀκριδέστατον αὐτῆς ἀντίτυπον ἐν αὐτῇ τῇ κοίλῳ τῆς πλατάνου κορμῷ αὐτομάτως τετυπωμένον· καὶ φωτὸς ἀκύρατος αἴγλη τὸ ἐπικόνισμα περιγύραζεν. Οἱ γοῦν ἱερομόναχοι καὶ οἱ ἄλλοι παρατυχόντες εὐσεβεῖς κατιδόντες τὸ παράδοξον, θάμβους τε ἐπλήσθησαν καὶ φρίκης ἀγίας μετὰ χαρᾶς μεμιγμένης, καὶ πεσόντες προσεκκύνουν τῷ Κυρίῳ, καὶ τὴν ἀειπάρθενον Θεοτόκον ἐν ὕμνοις καὶ ψαλμοῖς ὁμοῖς ἐμεγάλυνον. Συνέτρεχον δὲ πανταχόθεν καὶ οἱ περὶ τοὺς τὸ θαύμα ἐκπληττόμενοι. Καὶ οἱ μὲν πατέρες διαθρέψαντες αὐτῶν τὴν εὐσέβειαν ταῖς προσηκούσαις διδασκαλίαις, καὶ παραθέμενοι αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ, ἀνεχώρησαν προπεμπόμενοι· καὶ ἐλθόντες εἰς τὸ Μοναστήριον διηγούντο τὸ τεράστιον τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ μὴ πάντων ἐξεχείτο δοξολογία, ὑμνούντων τὸν Θεόν, τὸν πάντα πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἰδίου πλάσματος οἰκονομοῦντα. Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς χώρας ἐκείνης θυσιαστήριον πῆξαντες ἐν αὐτῇ τῇ κοίλῳ τῆς πλατάνου κορμῷ εἰς ναῖδριον αὐτὸν μετεποίησαν, καὶ ἐκκλησιάζοντο. Καὶ μένει μέχρι σήμερον ὁ ναῖσκος ἐν τῇ πλατάνῳ δεκαπέντε περίπου ἀνθρώπων χωρητικός.

§. γ'. Διατηρεῖται δὲ σφόν καὶ ἀκραιφνὲς καὶ αὐτὸ τὸ ἱερὸν ἐντύπωμα τῆς Ἀποστολικῆς εἰκόνος τῆς Θεομήτορος, ἀκριδὲς ἀντίτυπον αὐτῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀσφαλῶς διαμένον, καὶ ἀπαράλλακτον κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος. Ἐχει δὲ τοὺς χαρακτῆρας κατὰ βάθος ἐγγε-

γλυμμένους εἰς τὸ κοίλωμα τῆς πλατάνου, τρεῖς περίπου πήχεις ἀνωτέρω τοῦ τῆς γῆς ἐδάφους ὑπερέχον, βλέπει δὲ πρὸς δυσμὰς. Νομίζει, ὅτι ἡ κηρόπλυστος καὶ τακερὰ τῆς Θεομήτορος εἰκὼν ἐνεσημάνθη εἰς τὸν σκληρὸν τοῦ δένδρου κορμόν, ὡς ἂν τις ἀδαμάντινος ἢ μεταλλίνης σφραγὶς κραταιῶς ἐμπλαίσῃ ἢ καὶ τὴν ἀπαλιν, ὅτι ἐξ ὕλινος καὶ ἰσχυρὸς κορμὸς ἐξαίφνης μαλακὸς γινόμενος καὶ πανάπαλος, ὡς δι' εὐμάλακτον κηρίον ἢ ζύμης φύραμα, ἀπεμάξατο τοῦ ἱεροῦ ἀναγλύφου τὴν ἔκτυπον μορφήν, εἰς βάθος ἐνσφραγισθεῖσαν καθὼς καὶ πᾶν ἄλλο ἔκτυπον ἀναφίσει κοίλους τοὺς χαρακτῆρας εἰς ὕλην προσπλασθεῖσαν ἐνέδοτον καὶ μαλακὴν· ἢ καθὼς ἀγαλματοποιὸς καλλιτεχνος σμίλῃ βαθέως ἐνεχάραξεν εἰς μάρμαρον ἢ μέταλλον ἢ ξύλον ξηρὸν αἰσθητέα μορφώματος τοὺς χαρακτῆρας, κοίλους ἐγκόλῃσας καὶ γλαφυρούς. Ἀλλὰ τὰ μὲν τοιαῦτα χειρὸς ἀνθρωπίνης ἔργα τότε διαμένουσιν ἐπὶ πολὺ ἀμετάβλητα, ὅταν εἰς ὕλην ἐγγλύφονται φύσει ξηρὰν καὶ ἀνικτον καὶ νεκράν· ἢ γοῦν, ὅταν εἰς εὐπλαστον ἐντυπῶνται μάζαν καὶ μαλακὴν, ἥτις ἔπειτα μετὰ τὴν ἐντύπωσιν ἀποβαίνει στεγανὴ καὶ ξηρά, καὶ πάσης ἐνούσης σηπτικῆς ἰκμάδος ἀπηλλαγμένη. Ὅ δὲ τὴν θεομητορικὴν μορφήν ἐν ὕλῃ καὶ ζῶντι τῷ κορμῷ τῆς πλατάνου χαράξας χαλκότηπος ἢ γλυφεὺς ὑπῆρχεν ἄρα πάσης γλυπτικῆς καὶ λιθοξόου τέχνης ἀνευδεῖς· καὶ οὕτε πρωτύπων καὶ προπλασμάτων ἔλαβε χρεῖαν, οὕτε ἂν προσήγγισεν τὸ πρωτότυπον ἐφαρμόσας εἰς τὴν ὕλην, εἰς ἣν ἐμελλεν ἐντυποῦσθαι· ἀλλὰ καὶ μακρόθεν κρεμαμένης τῆς ἀγίας εἰκόνος τοὺς χαρακτῆρας ἐνεχάραξεν εἰς τὴν ἀντικρὺ τοῦ κοιλώματος πλευράν, καὶ τούτους αὐθωρόν, βαθέως καὶ μονίμως διασμιλεύσας. Καὶ εἶχε λοιπὸν ὁ τεχνίτης οὗτος, καθὼς φαίνεται, καὶ χεῖρα καὶ σμίλῃν ἀνωτέραν ἢ κατὰ ἄνθρωπον, καὶ ἀσυγκρίτως παρὰ τὴν τοῦ Φειδίου δραστηκωτέραν, ἥτις ἐν ἀκαρεῖ τῷ χρόνῳ ἐνεφύτευσεν εἰς τοῦτο τὸ παράδοξον σμίλευμα καὶ κάλλους ἀκρίδειαν καὶ βάρος μόνιμον καὶ διαρκές, εἰς πολλὰς αἰώνων καὶ γενεῶν διαδοχὰς ἀνεξάλειπτον διαμένον. Θαύμα παράδοξον! Ὅλα τὰ περὶ τὸ ἱερὸν ἐντύπωμα συνεχῇ μέρη τοῦ κορμοῦ μεταβάλλουσι κατὰ φύσιν τὸ εἶδος, καθὼς μέρη θάλλοντος δένδρου καὶ ζωτικοῦ, καὶ πῃ μὲν εὐσαρκοῦσιν ἐξογκούμενα καὶ τρεφόμενα, πῃ δὲ πάλιν καταπίπτουσι συνιζάνοντα διὰ χρόνου, καὶ που φαίνονται καὶ ἀκροσπῆ· μόνον δὲ τὸ ἐμβάδον ἐν ᾧ τὸ ἱερὸν ἀντίτυπον ἐγκεχάρακται μένει, καθὼς εἶχεν ἐξ ἀρχῆς ἀναύξητον ἢ ἀτροφον καὶ ἀπτωτον καὶ ἀσηπτον, καὶ πανάπασις ἀναλλοίωτον· ὅθεν καὶ ὁ τύπος τῆς θεομητορικῆς μορφῆς ἀκέραιος ἐν αὐτῷ καὶ ἀρτιμελὲς διατηρεῖται, καθὼς τὸ πρῶτον ἐνεσημάνθη, καὶ τοι ἐνσφραγισμένος εἰς ἐπίπεδον πλέον ἢ μιᾶς σπιθμῆς βαθύτερον παρὰ τὸν περίεξ ἐξέχοντα καὶ μεταβαλλόμενον κορμόν. Καὶ φαίνεται λοιπόν, ὅτι καὶ εἰς ταύτην τῆς θεομητορικῆς εἰκόνος τὴν ἐντυπον ἐγγλυφὴν ἐνήργησεν ἡ θεία δύναμις ἐκείνη, ἥτις καὶ τὴν ἀχειροποίητον εἰκόνα τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ (τὸ συνήθως ἅγιον Μανδήλιον) ἐξωγρά-

ζει θάλλουσα καὶ μέχρι σήμερον ἀπὸ τῶν Ἱπποκράτους, ὡς λέγουσι, χρόνων. Ὑπῆρχε δὲ καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τὴν Ἀρκαδίαν παρὰ τὴν πόλιν τῶν Καφυνῶν ἢ Μενελοῖς λεγομένη πλάτανος, ἔτι καὶ ἐπὶ Πανσανίου σφριζομένη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ φυτεύσαντος αὐτὴν Μενελάου, ἢ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅστις ἐφύτευσε καὶ τὴν ἐν Δελφοῖς (ὁπότε συνήγον τὸν εἰς Τροίαν στρατὸν), κατὰ τὴν πτῆμην (Πουσ. η, 23. Θεόφρ. ἱστ. φυτ. δ, 16). Καὶ τὴν ἐν τῇ Κρήτῃ δὲ κατὰ τὸν ἀγρὸν τῶν Γορτυνίων ἀρχαιοτάτην πλάτανον ἐμνημόνευσεν ὁ Θεόφραστος (ἱστ. φυτ. α, 15). Καὶ ἄλλα δὲ φυτὰ μακροβιώτατα μνημονεύουσιν οἱ συγγραφεῖς, οἷον τὴν ἐν Δωδώνῃ δρυῖν, ἐλαίαν, τὴν ἐν ἀγορᾷ τοῦ Αἰθηνῶν, φοῖνικα τὸν ἐν τῇ Ἀθήνῃ, καὶ τὴν ἄλλην ἐν αὐτῇ ἐλαίαν, ἥτις ἐσφύετο καὶ μέχρι Τιβερίου τοῦ αὐτοκράτορος, (ὁ δὲ Στράβων ιδ, 639, ἐν Ὁρτυγίᾳ λέγει ταύτην τὴν ἐλαίαν), καὶ κότινον (ἀγοριελαίαν) ἐν Ὀλυμπίᾳ, κτλ. (βλ. Θεόφρ. ἱστ. φυτ. δ, 16 καὶ Πανσ. η, 23). Καὶ ἡ δρυς δὲ Μαιμροῦ (Γεν. ιη, 4) ἐσφύετο μέχρι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, καὶ πολλοὶ κατ' ἔτος ἐκεῖ συνήσαν ἐορτάζοντες καὶ ἐθνικοὶ καὶ χριστιανοί, Παλαιστινοί, Φοίνικες, Ἀραβες, καὶ ἄλλοι (βλ. Εὐσεβ. βίβ. Κωνσ. γ, 51). πρβλ. καὶ E. Spanhem. observ. in Hymn. Callimach. T. 2, p. 547, ἐκδ. Ern. Περὶ μακροβίων δένδρων βλ. καὶ Hufeland die Kunst das Menschl. Leben zu verläng. I. Bd. p. 54. Erankf. 1798.

σεν ἀχειροποιήτως πάλιν εἰς τὸν κέραμον, ὅστις ἐπεσκέπαζε τοῦτ' αὐτὸ τὸ ἅγιον Μανδύλιον κεκρυμμένον ἐν τῇ πόλει τῆς Ἑδέσσης. Ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς Θεοτόκου Δεσποίνης ἡμῶν ἱστοροῦνται τινες ἀχειροποίητοι εἰκόνες ἀρχαιόταται τιμῶμεναι κατὰ τόπους (α).

(α) Τοιαύτην ἀχειροποίητον εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ζωγραφητὴν τιμωμένην ἐν Ταυρομενίῳ τῆς Σικελίας μνημονεύει ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος ἱερός Θεοφάνης ὁ Κεραμεὺς (περὶ οὗ προείπομεν ἄνωτέρω). Λέγει δὲ ταῦτα ἐπὶ λέξεως ὁ Θεοφάνης· «ἡ Μητροπάρθενος Δέσποινα εἰς ἐν αὐθις (ἡμᾶς) συνήγαγε, καὶ προσκυνήσαι ἤξίωσε τὸ ἀχειρότευκτον αὐτῆς ἀπεικόνισμα» (Θεφ. ὁμιλ. ια, σελ. 64)· καὶ, «Ἐν ᾧ σηκῷ (τῆς Ταυρομενίας) τὸ ἀχειρότευκτον ἱδρυταὶ τῆς πανυπεράγου Δεσποίνης ἡμῶν ἀπεικόνισμα» (αὐτ. ὁμιλ. νθ, σελ. 398). Αὕτη δὲ ἡ ἐπὶ τοῦ Θεοφάνους ἀχειρότευκτος εἰκὼν τῆς Θεομήτορος σφίζεται καὶ μέχρι σήμερον ἐν Ταυρομενίῳ τῆς Σικελίας (καθὼς ὁ Σικελὸς ἐκδότης τοῦ Θεοφάνους Σκόρρος βεβαίῳ ἐν τῷ εἰσαγωγ. προοιμ. § γ). Μένηται δὲ καὶ ἄλλης ἀχειροποίητου θεομητορικῆς εἰκόνος, ἡ γοῦν θεανδρικῆς (τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ) καὶ ἄλλος Θεοφάνης, ὁ ἱστορικός, καὶ Γεώργιος ὁ Πισσίδης, ἐν Κωνσταντινουπόλει τιμωμένης ἐπὶ Ἡρακλείου Αὐτοκράτορος (τῷ 613). Ὁ δὲ Μαλαξὸς (ἱστορ. Πατριαρχ.) καὶ τρίτην ἀχειροποίητον εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ὁ ραῖζει τὴν καὶ μέχρι σήμερον τιμωμένην ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τῆς Κοσσυφηνίσσης, κειμένη κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ζυχνῶν εἰς τὸ Παλίκιον, ἢ, κατ' ἄλλους, Σαμάτιον λεγόμενον ὄρος. Περὶ δὲ τῆς ἐπωνυμίας «ἀχειροποίητος», οἱ μὲν ἡ λέξις κυρίως τίθεται ἐπὶ τοῦ ἁγίου Μανδυλίου, ὡς ἄνευ ἀνθρωπίνης χειρὸς ἐν αὐτῇ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν θεανδρικῆς μορφῆς ἐντυπωθεῖσης, φανερὸν. Λέγεται δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ κεράμου, εἰς ὃν ἀντίτυπος εὐρέθη ἡ ἀχειροποίητος μορφή τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ (καθὼς εἵτομεν ἄνωτέρω)· ἐπὶ δὲ τῶν εἰρημένων θεομητορικῶν εἰκόνων τὸ ἀχειροποίητος ἄλλοι ἄλλως ἡρμήνευσαν, λέγοντες οἱ μὲν, «οἱ δι' Ἀγγέλου» οἱ δὲ κατ' ἄλλον τινὰ θαυμαστὸν τρόπον ἐξωγραφῆθαι αἱ εἰκόνες (βλ. Σκορρ. ἐνθ' ἄνωτ.). Ἀλλ' ἰδοὺ τί περὶ τῆς ἐν Κοσσυφηνίσσῃ θεομητορικῆς εἰκόνος ἱστορεῖται περὶ τῆς ἐπωνυμίας. Γερμανὸς ὁ θεσπέσιος ἐξ Ἰορδάνου (ἐνθα ἡσύχαζε) θεῖα νεύσει κινήσεις ἤλθε πρὸς τὰ περὶ τὴν Θράκην Μακεδονικὰ χωρία, μοναστήριον συστήσων περὶ τὸν δ' αἰῶνα μ. Χ. Κόσσυφος φανείς εἰδείξε τὸν τόπον· (ὑπουργοῦσι δὲ καὶ πτηνὰ τῷ θεῷ βουλήματα· καὶ μάρτυς ὁ κόρως Ἥλιος δουλεύων, καὶ τῷ Νῶε περισιεύρα)· καὶ αὐτοῦ καθιδρύθη ἡ ἄνω προειρημένη Μονή (ὅθεν καὶ ἀπὸ τοῦ κόσσυφος, οἷον κοσσυφαρῆνης παρωνομάσθη, καθὼς ἐτυμολογοῦσι, καὶ Κοσσυφοφάνισσα, καὶ κατὰ μετάπλασιν καὶ συγκοπήν, Κοσσυφήνισσα). Συμπήξας οὖν μικρὸν τὸ πρῶτον ναῖδριον ὁ ἱερός Γερμανὸς διέτοξε σανιδιοποιὸν ἵνα δύο κατασκευάσῃ σανίδας, ἐξ ὧν ἐπὶ μὲν τῆς μίας ἤθελε ζωγραφῆσαι τὸν τύπον τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας τὸν τῆς Θεοτόκου· καὶ ἐπεριονίσθησαν αἱ σανίδες, ἡ μὲν πρὸς τὴν τοῦ Σωτῆρος ζωγραφίαν ἀκέραιος ἐξελθοῦσα καὶ ἀρραγής· ἄλλ' ἡ διωρισμένη πρὸς τὴν τῆς Θεομήτορος ἐξεικόνισιν διερράγη κατὰ μέρος. Δαίμονος ἐπιφάνεια τὸ συμβεβηκὸς ἐνομίσθη, καὶ ἠθύμει ὁ Γερμανός. Ἐπιφανεία δὲ ἡ Θεοτόκος θαρρὲν ἐκέλευε τὸν ὄσιον, ὡς τῆς σανίδος καλῶς ἐχοῦσης πρὸς ὃ διώριται. Καὶ εὐρέθη μετ' ὀλίγον ἐπ' αὐτῆς θεῖα νεύσει γεγραμμένη ἡ μορφή τῆς Θεομήτορος ἀγαλοφορούσης τὸν Κύριον· ὅθεν καὶ ἀχειροποίητος δικαίως αὕτη ὀνομάσθη. Ἐκ δὲ ταύτης ἴτως (ὡς ἀρχαιοτάτης) ἀντίτυπα καθιστορήθησαν ὑπερὸν καὶ αἱ ἄνωτέρω μνημονευθεῖσαι ἀχειρότευκτοι· ὅθεν καὶ ὡς ἔτιτυποι μετέλθον τῆς τοῦ πρωτοτύπου ἐπωνυμίας· (καθὼς καὶ τὸν τοῦ θεῖου Λουκᾶ πρωτοτύπων τὰ ἀντίτυπα μετωνομάσθησαν παρομοίως τοῦ Λουκᾶ). Θαυ-

§ δ'. Πολλοὶ πρὸς τούτοις τῶν ἐγγχωρίων τοῦ Σελινουντίου δήμου

Ὁ ἐκ Πεντέλης ἱεροδιάκονος καὶ ὁ θεραπευθεὶς χῳλός.

(τῆς Κλαπατσούνης) καὶ ἔκπαλαι καὶ νῦν μαρτυροῦσιν, ὅτι πολλάκις

μασὸν δὲ καὶ ὄλους διόλου πνευματικῆς ὀπτικῆς φαινόμενον θεωρεῖται καὶ τὴν σήμερον εἰς τὴν τῆς Κοσσυφηνίσσης εἰκόνα. Μόλις ἄμαυραί τινες καὶ λε-

κατὰ τὴν νύκτα τῆς κγ'. τοῦ Αὐγούστου μηνός (καθ' ἣν ἡ ἀπόδοσις τῆς Θεομητορικῆς Κοιμήσεως ἐορτάζεται) βλέπουσι φῶς περὶ τὴν πλάτανον περιουγάζον ἀρίζηλον καὶ τηλαυγές, ἐν εἵδει σφαίρας ὁλοκαίρου κα-
ταβαίνον ἄνωθεν ἐκ τῶν μερῶν τῆς Μεγασπηλαιώτιδος Μονῆς. Καὶ αὐ-
τὴ δὲ ἡ πλάτανος παράδοξος φαίνεται καὶ πολλοῦ λόγου ἄξια τρίκορ-
μος ἢ τριστέλεχος ὑπάρχουσα καὶ μονοστέλεχος ἢ αὐτὴ. Διότι ὁ κοῖλος
αὐτῆς κορμός σύγκειται ἐκ τριῶν στελέχων ἢ κορμῶν πρὸς ἀλλήλους
συμφυῶς περιπεπλεγμένων, οἵτινες οὕτως εἰς ἑαυτοὺς ἐλισσόμενοι πε-
ριστροφῇ, καὶ πρὸς ὕψος ἀναβαίνοντες μακρόν, ἐπειτ' ἀποχωρίζονται,
καὶ διαιροῦνται εἰς τρεῖς κορυφάς· ὁρπυκὰς δὲ μεγάλους ἢ ἀκρέμονας
(κλώνας κεφαλαιώδεις) ἢ πλάτανος ἔχει δώδεκα, περιπεφυκὸς ἀνέκα-
θεν καὶ ἐξ ἄρχῃς, καὶ μήτε φθίνοντας ἢ ἐλαττωμένους, μήτε πάλιν
ὑπερβαίνοντας τὸν ἀριθμόν.

Γ'. ΘΑΥΜΑ.

Τὸ κατὰ τὴν θεραπείαν τοῦ χωλοῦ.

§ α. Εἰς τὴν κατὰ τὰς παλαιὰς Πάτρης Ἀλικὴν, τὴν μεταξὺ τῆς
(οὕτω καλουμένης κώμης) Ἀχαΐας καὶ τοῦ Ὀλύνου (τῆς χυδαϊότερον
Καμενίσσης), πλησίον τοῦ Μέλανος ποταμοῦ, νέος τις Ἰωάννης τοῦ-
νομα, τὸν ἀριστερόν ἐπόνεσε πόδα κατὰ τὸ πηχὺ. (1684) σωτήριον
ἔτος· καὶ δι' ἔλκον τριῶν ἐτῶν ὑπ' ἀνθρώπων θεραπευόμενος οὐδὲν ὠφε-
λήθη· ἀλλὰ καὶ εἰς γάγγραιναν ἔτεινε τὸ πάθος, τοῦ ποδὸς κατὰ μι-
κρόν ἀποσηπομένου, καὶ τῶν σαρκῶν διαβρέουσῶν· ὥστε οὐδὲ κινεῖν
πλέον ἠδύνατο τὸ σκέλος· ἀλλ' ἔφερον αὐτὸ παντάπασιν ἀκίνητον καὶ
ὡς ἂν ἀπὸ τοῦ ὅλου σώματος μέχρι γόνατος ἀποκεκομμένον, οὐδὲν
ἄλλο τοῦ ποδὸς αἰσθανόμενος ὄφελος, εἰμὴ τὰς ἀφορήτους ὀδύνas. Ἦδη
δὲ δι' ὅλης τῆς τριετίας μετ' ἄκρας ὑπομονῆς, ὡς χρυσὸς ἐν χονευτη-
ρίῳ, δοκιμασθεὶς θερμότερον προσήυχετο πρὸς Θεόν, καὶ τὴν χάριν
τῆς Θεοτόκου πιστῶς ἐπεκαλεῖτο, ἥτις καὶ ἄλλους μυρίους ἰάσατο κύλ-
λους καὶ χολούς, καὶ αὐτοῦ τοῦ θείου Λαμασκηνοῦ τὴν ἀποκοπεῖσαν
δεξιάν. Ἦκουε δὲ καθ' ἑκάστην ὁ Ἰωάννης ὅσα καὶ τότε κατ' αὐτὸν ἡ
Θεομήτωρ διὰ τῆς Σπηλαιώσεως αὐτῆς εἰκόνος ἐτέλει θαύματα. Καὶ
ἠύχετο μετὰ δακρύων ὅτι, ἂν ποτε τῆς ἰατρείας τοῦ ποδὸς ἀπολαύσῃ,
παρευθὺς ἀπελθὼν εἰς τὴν ἱερὰν αὐτῆς Μονὴν ἀφιερωθήσεται, καὶ μο-
νάσει, π α ρ α ῥ ῥ ῖ ρ ι φ θ ε ἰ ς ἐ ν τ ῳ ο ἱ κ ω τ ο ὕ Θ ε ο ὕ, καὶ πιστῶς
ἐν τῷ τεμένει τῆς Θεομήτορος ὑπηρετῶν ἐφ' ὅρου ζωῆς. Τοῦτο σήμε-

πύσσεται γραμμαὶ τοῦ Θεομητορικοῦ χαρακτήρος ἐπὶ τοῦ πίνακος ἐκ τοῦ πλη-
σίον ὄρωνται· ὅταν δὲ πόρρωθεν ἀποστάς ἀποβλέψῃς, ὅλον καταφαίνεται λαμ-
πρόν καὶ πάγκαλον τὸ πρόσωπον τῆς Παρθενομήτορος. Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτων
ἱστοροῦνται ἐν τῷ Κτιτορικῷ τῆς ἁγίας ἐκείνης Μονῆς.

ρον ἐδέετο, τοῦτο αὐριον, τοῦτο καθ' ἡμέραν τε καὶ νύκτα, προσευχό-
μενος ἀδικαλείπτως.

§ β'. Οὕτω δὲ διακείμενος (ὡ τῆς ἀφάτου σου συμπαθείας Παντά-
νασσα Μεγασπηλαιώτισσα!) ἐξαίφνης ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἠρθάνθη χει-
ρὸς τινος ἀοράτως τοῦ ποδὸς ἐφαπτομένης, καὶ κουφότερον αὐτὸν ἀπερ-
γαζομένης καὶ παντάπασιν τῶν ἀλγηδόνων ἀπηλλαγμένον· καὶ παρατη-
ρῶν ἐδίδεκε καθ' ἡμέραν τὸ σκέλος ἐπὶ τὸ κρεῖττον προβαίνειν· ἦδη δὲ
καὶ σάρκες κατὰ μικρόν ἀνεφύοντο, καὶ ἐνευροῦντο, καὶ ἐτρέφοντο ἡμέ-
ραν ἐξ ἡμέρας ὑπὸ θρηπτικῆς δυνάμεως αὐξανούσης μέχρις οὗ τέλειον
ὁ ποὺς ἀνακαινισθεὶς, καὶ ὅλον ἐξ ὑπαρχῆς ἀναπλασθεὶς ἀποκατέστη
σφῶς ὅλος καὶ ἄρτιος καὶ ὑγιής, ὁ πρῶην ἄσκαρος καὶ σκελετώδης καὶ
μονονουχὶ νεκρός. Καὶ λοιπὸν ὁ Ἰωάννης ἀναστὰς ἀρτίπους ἤλθετο καὶ
περιεπάτει δοξάζων τὸν Θεόν, καὶ θαῦμα ξένον γινόμενος καὶ τοῖς ὁρώσι
καὶ τοῖς ἀκούουσιν.

§ γ'. Ἀποδιδούς δὲ καὶ τὰς πρὸς Θεὸν εὐχὰς ὁ Ἰωάννης ἀπῆλθεν
εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, καὶ μονάσας Ἰωαννίκιος
διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος μετωνομάσθη, καὶ διετέλεσε τὸ ὑπόλοι-
πον τῆς ζωῆς αὐτοῦ νεωκορὸν τὸ ἱερώτατον τέμενος τῆς Θεοτόκου, καὶ
λατρεῦσιν τῷ Θεῷ νύκτα καὶ ἡμέραν. Πρὸς δειγμα δὲ τῆς εὐγνωμοσύνης
αὐτοῦ καὶ μαρτύριον τῆς, ἥς ἀπήλαυσεν, εὐεργεσίας, πόδα κατασκευά-
σας ἀργύρου ἐπὶ χρυσῷ, ὑποκάτω τῆς θαυματουργοῦ καὶ παντευργέτι-
δος Εἰκόνος φέρων καθιέρωσεν, ἐπιγράφας αὐτὸς εἰς αὐτὸν καὶ τὴν τοῦ
θαύματος ὁμολογίαν εἰς δόξαν Χριστοῦ, καὶ αἶνον τῆς παναγίας αὐτοῦ
Μητρὸς· καὶ ἀνάκειται ὁ ποὺς ἐκεῖνος κρεμώμενος μετὰ τῶν ἄλλων
ἀναθημάτων ὑποκάτω τῆς ἁγίας Εἰκόνος μέχρι τῆς σήμερον μετὰ τῆς
ἐπιγραφῆς.

Δ'. ΘΑΥΜΑ.

Τὸ κατὰ τὴν μετοχέτευσιν τοῦ ῥύακος.

§ α. Ὀλίγον ὁπῆρχε τὸ ὕδωρ καὶ ἀνέκτανον πρὸς τὰς χρεῖας τῶν
ἔξω τῆς Μονῆς ὑπουργούντων ἀδελφῶν, καὶ, πλην τῆς ἔσω τοῦ Σπη-
λαίου καλλιερῆδος κρήνης, ἄλλο νᾶμα πηγαίου ὕδατος ἔξω τῆς Μονῆς
ἀνέδρυν οὐδὲν, χρησιμεύον ἐκ τοῦ πλησίον· ὥστε μήτε ἄλευρον ἀλῆθιν
εἶχον οἱ μοναχοί, μήτε τ' ἀναγκαῖα πρὸς ἐφήμα λάχανα ποτίζεν καὶ
κηπεύειν· κατετρίβοντο δὲ περιόντες ἄνω καὶ κάτω καὶ πολλαχῶς κα-
κοπαθοῦντες· αἱ δ' ἀνάγκαι κατήπειγον αὐξάνουσαι καθ' ἡμέραν πληθυ-
νόντων τῶν ἀδελφῶν. Ἐκρίθη λοιπὸν ἀναγκαῖον ἵνα μετοχτεύσῃσι τὸ
καὶ μέχρι σήμερον πρὸς τὰ νότια τοῦ Σπηλαίου καταρρέον ρεῦμα τοῦ
Κερυνίτου (καὶ χυδαίως Λαδοποτάμου)· δι' οὗ καὶ μύλοι ἀλγίσθουσι, καὶ
αἱ πολλαὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς Μονῆς θεραπεύονται, καθὼς προείπομεν
ἐν τῇ Χωρογραφίᾳ (κεφ. Ε. § α.). Ὁ δὲ Κερυνίτης οὗτος ἄνωθεν ἐξ

δρους ῥέει Κερυνείας (Κρύων βρύσιν λέγει τούτου τὰς πηγὰς ἢ νῦν συνήθειαι) ἢ δὲ Κερύνεια, παραφυὰς τις οὖσα καὶ αὐτὴ καὶ κλάδος ἢ κέρας τῆς Κυλλήνης (καὶ ἴσως καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν Ἀραυνίων ὀρέων γεινικώτερον τὸ πάλαι συναριθμουμένη), καταβαίνει γείτων καὶ παράλληλος πρὸς τὸν σύνεγγυς βραχίονα τῶν Ἀραυνίων, ἐν ᾧ κεῖται ἡ Πέτρα τοῦ Σπηλαίου (Χωρογραφ. κεφ. Α. § α.). Μέσος τῶν δύο τούτων γειτόνων ὀρέων ἀνωθεν καταρρέει ὁ Κερυνίτης, καὶ καταβαίνων εἰς τὴν μεταξὺ βαθεῖαν κοιλάδα ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Ἑλίκης, ἢ τῆς Βούρας· ὅθεν ἔχει συνωνυμοῦσαν καὶ τὴν ἑκπαλαί πρὸς δεξιάν τῆς θαλάσσης ἐν ὅρει κατφυκισμένην πόλιν Κερύνειαν· ἥς τινος πλησίον κατῴκισται καὶ σημερινὴ Κερυνίτισσα (χρὺδ. Κερνίτσα) συνάπτουσα πρὸς τὴν Βούραν (τὴν Διακοπτόν) (α).

§ δ'. Ἐκ τούτου τοῖνον τοῦ Κερυνίτου ποταμοῦ (ἐφ' ὅσον ἔτι φερόμενος ὑψηλὸς διαρρέει, πρὶν εἰς τὰ κατώτερα τῆς κοιλάδος ἐμπέσει) ἦθελον οἱ Μοναχοὶ ρυάκιον μετοχετεύσει δι' αὐλακὸς ἀποστρέφαντες εἰς τὰ ἐντεῦθεν τοῦ πλησιάζοντος βραχίονος τῶν Ἀραυνίων, ἐπὶ τὰ νότια καὶ σύνεγγυς τοῦ Σπηλαίου· καὶ ἀπελθόντες ὠρυσσον αὐλακοτομοῦντες. Καὶ ὁ ρυαξ ἐπηκολούθει κελαρύζων, καὶ συνήγετο κατὰ μικρόν, ἄδρως καὶ πολλὸς ἀπὸ τοῦ Κερυνίτου ἀποσχισθεὶς. Ἄλλ' ἔστησε τοὺς ὀρύσσοντας πέτρα μεγάλη προσαπαντήσασα, πρὸς ἣν ὁ ρυαξ προσβάλλων ἀγέστρεφε τὸ ῥεῦμα, καὶ οὐκ ἤθελε προχωρεῖν. Ἡ δὲ πέτρα προσίστατο ἀκλόνητος κάτω τε βαθέως ἐρρίζωμένη, καὶ πρὸς ὕψος ὑπὲρ τὰς τρεῖς ἀνέχουσα ὀργυιάς, τὸ δὲ πλάτος, εὐρυτέρα καὶ παχυτέρα· καὶ οὔτε πρὸς τομωτάτας ἀξίνας καὶ δικέλλας ὑπέικεν, οὔτε πρὸς πληθὺς χειρῶν καὶ πληγῶν κα-

(α) «Μετὰ δὲ Ἑλίκην ἀποτραπήσῃ τε ἀπὸ θαλάσσης εἰς δεξιάν, καὶ ἡρεῖαι εἰς πόλιν Κερύνειαν. Φασταὶ δὲ ὑπὲρ τὴν λεωφόρον ἐν ὅρει· καὶ οἱ τὸ ὄνομα ἢ δυνάστης ἐπιχώριος, ἢ ὁ Κερυνίτης ποταμὸς πεποίηκεν, ὃς ἐξ Ἀρακτίας καὶ δρους Κερυνείας ῥέων Ἀχαιοὺς τοὺς ταύτη παρέξεισι» κτλ. (Πανσαν. Ζ. κε, § 3· πρβλ. καὶ Στράβ. η, 387. Ὁ δ' Αἰλιαν. ποικ. ἱστ. ιγ, 4 ἔγραψε Κερυνία). Τῶν δὲ καθ' ἡμᾶς περιγητῶν Κερυνίτην ἀνόμασαν τὸν Βουραϊκὸν ποταμόν· ἀλλὰ τούτου καὶ αἱ πηγαὶ καὶ ἡ πορεῖα τοῦ ποτὸς φαίνεται πάντῃ διάφορος πρὸς τὴν τοῦ Πανσανίου περιγραφὴν. Ὁ Βουραϊκὸς ὑάρχει τῶν Καλαβρυτῶν ὁ ποταμὸς (ὡς προείπομεν), ὅστις ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν παρὰ τὰ Τρουπεῖα, ἀπωτέρω δὲ παρὰ τὴν Διακοπτόν, ἐκβάλλει ὁ Κερυνίτης. Τούτου δὲ καὶ αὐτῆς τῆς, ἐξ ἧς παράγεται, Κερυνείας τὸ ἔτυμον (εἴτε συγχωρεῖται καὶ μετὰ Πανσανίαν ἐτυμολογεῖν) φαίνεται παρὰ τὸ κέρως αἰολικώτερον ἀντὶ κέρως καὶ κέρως (ὅθεν καὶ τὰ ἐκ τοῦ κερὸ σύνθετα, ὡς κερωτόπος κτλ.), τὸ αὐτὸ καὶ κέρας. Ὅθεν Κερύνεια μὲν καὶ τὸ ὄρος (ὅτι ὡς κέρας ἐκφύεται ἀπὸ τῆς Κυλλήνης), Κερύνεια δὲ κατὰ μετάληψιν καὶ ἡ πόλις, οἷον κερύεσσα, καὶ αὐτὴ, διότι κατ' αὐτὸ τὸ ὄρος καὶ ἐπὶ λόφου κεραιτοειδοῦς ἐπιφοδύεται. Ὁ δὲ μακαρίτης Μελέτιος Κερυνίαν τὴν Κερύνειαν ἔγραψε κατὰ λάθος (Γεωγραφ. τ. β. σελ. 383, ἐκδ. Γαζή). Καὶ τοι αὐτὸ τὸ ἐτεροσημαντὸν Κερώνεια, καὶ Κερωνία, καὶ Κερωνία (τὸ δένδρον ἢ Κεραιά καὶ Συλοκεραιά) ἐκ τοῦ κέρως παράγεται (κέρως, κέρων, κερώνης, κερώνεια· καὶ κέρως κέρυν, κερύνης, κερύνεια).

ταφερομένων βιρῶν, ἐστομοῦτο δὲ πρὸς αὐτὴν ἀποκάνουσα καὶ τῶν πάντων ῥωμαλαίων βραχιόνων ἢ ἐνέργεια· ἄλλοθεν δὲ παρατρέψαι τὸ βεῖθρον ἢ τραχύτης τοῦ ὄρους οὐ συνεχώρει. Πολλὰς λοιπὸν ἡμέρας εἰς μάτην πονήσαντες οἱ ἀπλοῖκοι καὶ ἄτεχνοι μοναχοί, κατέδυσαν, τέλος, ὅσον ἐκ τῆς ἐαυτῶν δανάμεως ἀπηλπισμένοι· καὶ τὴν Θεοτόκον ἀκράως ἐκέλευον ταπεινοὶ προσελθόντες, ἵνα, τοὺς θεραπεύοντας ἐλεήσασα, βοηθήσῃ πεπονημένοις. Καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν πάλιν ἀνέβησαν τὰς δικέλλας φέροντες καὶ προσευχόμενοι. Καὶ βλέπουσι τὴν μὲν πέτραν ἐσχισμένην, τὸ δὲ ὕδωρ διαβαίνον, καὶ τῇδε κῆκεῖσε σκεδαζόμενον καὶ περιχεόμενον ἔτοιμον πρὸς ὀχετηγίαν. Χαίροντες λοιπὸν ἐδόξαζον τὸν Κύριον καὶ τὴν ἀντίληψιν τῶν καταπονουμένων, ἥτις ἀπάσας τὰς ἀνάγκας τῶν πιστῶν αὐτῆς τέκνων φιλοστόργως συγκατανεύουσα θεραπεύει. Προσφύζαν δὲ καὶ τὸ λειπόμενον τῆς αὐλακός, καὶ περιλαβόντες τὸν ρυάκα μετωχέτευσαν ὅπου καὶ τὴν σήμερον καταρρέει πρὸς τὰ νότια τοῦ Σπηλαίου. Καὶ φαίνεται μέχρι τοῦ νῦν ἡ τῆς Πέτρας ῥωγμή, θεῖφινεῖται ῥαγείσας· καὶ αὐτὴ ἡ πέτρα «τὸ λ ι θ ἄ ρ ι ο ν τ ῆς Παναγίας» συνήθως ὀνομάζεται μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας.

Ε'. ΘΑΥΜΑ.

Τὸ κατὰ τὴν προϋπάντησιν τοῦ ἀρχισατράπου τῶν Ὀθωμανῶν Τζὲν Ἀλῆ Πασᾶ.

§ α. Κατὰ τὸ χιλιεστὸν ἑπτακοσιοστὸν δέκατον τέταρτον σωτήριον ἔτος ὁ τότε τῆς τῶν Ὀθωμανῶν βασιλείας ἀρχισατράπης τὸ μὲν ὄνομα Ἀλῆς, τὸ δ' ἐπώνυμον Τζὲν (δηλαδή, δαιμόνιον) ἐστράτευσεν μετὰ μυριάριθμου στρατοῦ κατὰ τῆς Πελοποννήσου, αὐτὸς ἀρχιστρατηγῶν. Ἦδη δὲ φθάσας αὐτοῦ κατὰ τὸν Ἰσθμὸν (τὸ ἑξαμήλιον), καὶ τὴν Κόρινθον πολιορκῶντος, ἡ Θεοτόκος ἐφάνη κατ' ὄναρ εἰς τινα τῶν εὐλαδῶν καὶ ἐναρέτων μοναχῶν τοῦ Μοναστηρίου, Γρηγόριον Προηγούμενον, κελεύουσα ταχέως εἰπεῖν πρὸς τοὺς πατέρας, ἵνα φθάσαντες προλάβωσι τὸν κίνδυνον, ἐξελθόντες εἰς προϋπάντησιν καὶ ὑποτελὴ ὑποδοχὴν τοῦ ῥηθέντος Ὑπάτου Στρατάρχου τῶν Ὀθωμανῶν· καὶ εἶπεν ὁ Γρηγόριος τὸ δραμν. Οἱ δὲ πατέρες διὰ τινος κενῆς καὶ ματαίας ἐλπίδας (αἵτινες ἔδοσκον τότε τοὺς θαρρόντας εἰς τὴν ἡδὴ λειποφυχοῦσαν δύναμιν τῶν Ἑνετῶν) ἀντέτεινον, οὐδ' ἤκουον ὅσα πρὸς αὐτοὺς ἔλεγεν ὁ Γρηγόριος, καθὼς διετάχθη, νομίζοντες τὸ πρᾶγμα κενὸν φαντασίαις ὄνειρον. Ἀλλ' ἡ πάντοτε τῶν πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ θεοῦ σκηνώματος κηδομένη, καὶ τοὺς οἰκείους θεράποντας καθοδηγοῦσα Παντάνασσα Μητροπάρθενος ἐμφανισθεῖσα καὶ αὖθις τῷ Γρηγόριῳ κατ' ὄναρ, εἶπεν αὐτῷ πάλιν προστακτικῶς «Λέγε πρὸς τοὺς πατέρας, ἵνα, τὰς ματαίας ἀφέντες ἐλπίδας, ἐξέλθωσιν ἀνυπερθέτως εἰς προϋπάντησιν τοῦ στρατάρχου τῶν Ὀθωμανῶν».

νων, ὅστις ἐντὸς ὀλίγου καθυποτάξει πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον· ὅτι τοῦτο ἔστι τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου». Ἀναστὰς λοιπὸν ὁ Γρηγόριος ἐντρομος αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνήγγειλε πάντα πρὸς τοὺς πατέρας. Συγχρόνως ἔφθασεν εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον καὶ τις ὁσὶς πνευματικὸς Παῖσις τοῦνομα, Κροντηρᾶς τὸ ἐπίθετον, ἐκ τοῦ κατὰ τὴν Στρέζοβαν Μοναστηρίου τῆς ἁγίας Τριάδος, ὅστις καὶ αὐτὸς ὑπὸ Θεοῦ φωτισθεὶς, ἔδραμε καὶ συνεβούλευε τοῖς Σπηλαιώταις τὴν προὔπαντησιν τοῦ ἀρχισατράπου. Παρήσαν δὲ καὶ ἐκ τῆς εὐαγεστάτης Μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν ὁ, τε Καθηγούμενος κύριος Θεοφάνης καὶ ὁ τοῦτου θεῖος Ἀγάπιος, συμφώνως καὶ οὗτοι παροτρύνοντες πρὸς ἀπάντησιν. Ὅθεν κοινῆς ἀποφάσεως γενομένης, ὁ τότε τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἡγούμενός τινος Ἰωάσαφ μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν παρευρεθέντων πατέρων ἐκλέγουσιν αὐτὸν τὸν Γρηγόριον (τὸν καὶ Ὡλένης ἐπίσκοπον μετὰ ταῦτα χρηματίσαντα), καὶ ἀποστέλλουσιν ὡς ἐκ προσώπου πάντος τοῦ Μοναστηρίου πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ στρατάρχου μετὰ δώρων ὑποτελοῦς εὐπειθείας ἐνδεικτικῶν. Συναπλήθη δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ Ἀγάπιος ἐκ μέρους τῶν Ταξιαρχιῶν.

§ 6'. Ἦν δὲ τοῦ Γρηγορίου μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν καθ' ὁδὸν προπορευομένων καὶ φθάσαντος περὶ τὸ κοινῶς λεγόμενον Αὐγόν, Τούρχοι τινες ἱππεῖς εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσχωρήσαντες ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ὁθωμανῶν, καὶ τὰ περὶ τὴν Κόρινθον ληστεύοντες, καὶ κτείνοντες πάντα τὸν ἀπαντῶντα, ὡς εἶδον καὶ τὸν Γρηγόριον, ἐφόρμησαν κατ' αὐθελόντες αὐτὸν θανατῶσαι μετὰ τῆς συνοδείας· καὶ τὰ ἔξφη γυμνώσαντες ἐχώρουν ὁρμῇ· ὁ δὲ Γρηγόριος ἰδὼν αὐτοὺς οὕτως ἄπτοντας καὶ φωνῶντας, ἔλος ἐντρομος, μέγα ἀνεδόκησε, Θ ε ο τ ο κ ε Μ ε γ α λ ο σ π η λ α ι ὡ τ ι σ σ α π ρ ο φ θ α σ ο ν! καὶ εὐθὺς ὦ τοῦ θαύματος! ἐπεφάνη ἡ ἐτοίμη βοήθεια καὶ ἀντίληψις τῶν εἰς αὐτὴν προστρεχόντων χριστιανῶν· διότι οἱ ἄγριοι ἐκείνοι καὶ ἀπάνθρωποι φονεῖς ὡς ἤκουσαν τῆς φωνῆς, ἔστησαν ὡς ἄνθρωποι· τί παθόντες; ἀδελον· καὶ μετ' ὀλίγον καλέσαντες πρὸς ἑαυτοὺς τοὺς περὶ τὸν Γρηγόριον ἱεροὶ καὶ χειροῦν-θεῖς, ὡς ἀρνία ἄκακα, ὁμίλιας τε ἠξίωσαν φιλανθρώπου (ἐλάλει δὲ τις τῶν περὶ τὸν Γρηγόριον τουρκοιστῶν), καὶ παρηγορήσαντες ἀπέλυσαν εὐμενέστατα λέγοντες. «Μὴ φοβεῖσθε, διότι, καθὼς βλέπομεν, ὁ Θεὸς ὑμᾶς ἀγαπᾷ καὶ διαφυλάττει»· καὶ πλέον οὐδὲν εἰπόντες ἀφήκαν αὐτοὺς ἀπιέναι. Διασφθέντες δὲ οἱ περὶ τὸν Γρηγόριον ὡς ἐκ στομάτων λεόντων ἔδωκαν δόξαν τῇ Θεῷ καὶ τῇ Θεοτόκῃ· καὶ μικρὸν προεάντες περιέμενον καὶ τοὺς Ταξιαρχίτας, οἵτινες ἀκχείνοι κατόπιν ἐρχόμενοι διέδωκαν ἀδλαβεῖς.

§ 7'. Καὶ πάλιν ὁδοιπορήσας ὁ Γρηγόριος ἔφθασεν εἰς τὸν Ἰσθμόν, καὶ διαδὼς διὰ τῶν προφυλακῶν συνωδευμένος ὑπ' αὐτῶν, παρέστη, τέλος, ἐνώπιον τοῦ Στρατάρχου τῶν Ὁθωμανῶν. Ὁ δὲ βλοσυρῶς πρὸς αὐτὸν ἀποβλέψας «Πόθεν εἰ σὺ (λέγει), καὶ τί ζητεῖς, καλόγηρε;» Καὶ ὁ Γρηγόριος ἀπεκρίνατο «ὦ μέγα Ἀρχισατράπᾳ· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς

παραδίδωσι τὴν Πελοπόννησον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς κραταιᾶς τῶν Ὁθωμανῶν βασιλείας, πέμπουσί με εἰ κατὰ τὸ μέγα Σπήλαιον πτωχοὶ Μοναχοὶ πρέσβυν ὑπὲρ τοῦ Μοναστηρίου, τοῦτόν σοι κομίζοντα τὸν φόρον πρὸς ἐνδείξιν ὑποτελοῦς ὑποταγῆς»· (καὶ προσήνεγκε τὰ δῶρα). Δεξαι, Στρατάρχα, τὴν προσφορὰν, καὶ μηδὲν συγχωρήσας ἀδικῆσαι τὸ Μοναστήριον ἐν ᾧ λατρεύεται ὁ τῶν ἔλων Θεός. Φεῖται δὲ καὶ τῆς ἄλλης Πελοποννήσου, ἵνα ταύτην ἔχῃ ὁ βασιλεὺς ὡς κῆπον ἀδιάφθορον ἀκμάζοντα καὶ εὐθηνόντα πρὸς φόρου ἀπαγωγῆν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βάρβαρος σατράπης, ἐχάρη τε καὶ ἐπήνεσε καὶ θαρβύν ἐκέλευσεν, ἱεροῦ τῷ προσώπῳ πρὸς τὸν Γρηγόριον ἀπιδῶν· ὡσαύτως ὑπεδέχθη καὶ τοὺς Ταξιαρχίτας. Ὑπῆρχε δὲ τότε παρὰ τῷ Ἀρχισατράπῃ μέγας Διερμηνευτὴς Ἰωάννης Μαυροκορδάτος (ὅστις ἔπειτα καὶ ἡγεμόνευσεν εἰς τὴν Βλαχίαν). Καὶ οὗτος λοιπὸν ὑπεδέχθη τοὺς πατέρας εὐλαβέστατα, καὶ τινα ἱερομόναχον ἐκ τῆς συνοδείας τοῦ Γρηγορίου Μεγασπηλαιώτην ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ ὡς ἐφημέριον, Δανιὴλ καλούμενον (ὅστις καὶ σχολεῖον ἔπειτα κοινωφελέστατον συνέστησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον). Συνεργεῖα δὲ τῆς Θεοτόκου καὶ μεσιτείας τοῦ διερμηνεύου ἀνενέωσεν ὁ Ἀρχισατράπης καὶ τὰ ἐπὶ τῆς πρώτης αἰχμαλωσίας (α) δεθέντα εἰς τε τὸ Μεγασπηλαιον καὶ εἰς τοὺς Ταξιαρχίτας Ὁθωμανικὰ διατάγματα (φερμάνια), καὶ ἀπέλυσεν εὐμενῶς τὸν Γρηγόριον μετὰ τοῦ Ἀγαπίου, δούς αὐτοῖς καὶ στρατιώτας, ὅπως αὐτοὺς φρουρῶσι καθ' ὁδόν, καὶ παραμεινωσιν εἰς τὰ Μοναστήρια φύλακες, ἵνα μηδεὶς ἐκεῖ πλησιάσῃ, ὅταν ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἰσβάλῃ νικηφόρος εἰς τὴν Πελοπόννησον.

§ 8'. Ἀκουσθεῖς δὲ τῆς τῶν Μεγασπηλαιωτῶν ὑποδοχῆς παρὰ τῷ Ἀρχισατράπῃ, ἀπῆλθεν εἰς τοῦτου προὔπαντησιν καὶ τις Ἠλίας, δόξας ἐπωνυμιούμενος, καὶ ἄλλοι τινες ἀπὸ τῆς Σπάρτης· καὶ ὁ Σατράπης ἀπέδωκε ἡμερώτερος. Διότι εἶχε σκοπόν, ἵνα, λαβὼν τὴν Κόρινθον, εὐθὺς ἀποστείλῃ μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ πρὸς αἰχμαλωσίαν καὶ σφαγὴν καὶ παντελῇ ἐξολόθρυσιν τῆς Πελοποννήσου· ἀλλ' ὕστερον ἰδὼν τῶν αὐθαιρέτως (ὡς ἐφαίνοντο) προσελθόντων τὴν ὑποταγὴν, καὶ δυσωπούμενος τὸ διαδόχον Μέγα σπήλαιον, ὡς κοινὸν τῆς Πελοποννήσου προσκύημα, εἰσέβαλε πρὸς πολλοὺς ἡπιώτερος. Οὕτω συνεργεῖα τῆς Θεοτόκου ἐσφύθησαν μὲν ἀπὸ τοῦ κινδύνου αἱ ἱερῶταται Μοναί (6), ἐσφύθησαν δὲ καὶ

(α) Πρώτη τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁλώσεως ἐγένετο κατὰ τὸ 1550—1560, καὶ διήρκεσε μέχρι τοῦ 1687, ὁπότε πάλιν ἐκυρίευσαν αὐτῆς οἱ Ἑνετοί· καὶ τούτων ἡ δυναστεία διήρκεσεν ἕως τοῦ 1715, ὁπότε πάλιν ἐπανήλθον οἱ Τούρκοι.

(β) Καὶ ἄλλα δύο μικρὰ Μοναστήρια, τὸ μὲν τῆς Κορίνθου, τὸ δὲ τῶν παρὰ τὴν Τροιζήνα (Δομαλά) λεγομένων Πηγάδων ἀπέστειλαν μοναχοὺς εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀρχισατράπου. Οὕτως οἱ πτωχοὶ μοναχοὶ ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἑαυτῶν καὶ τῆς τοῦ πλησίον σωτηρίας, χρός ἐκκληροῦντες Εὐαγγελικόν. Οἱ δὲ τότε προσιώτες τῆς Πελοποννήσου, οἱ πλείστοι, οἱ μὲν ἐσφύον αὐτοὺς ἀναχωροῦντες εἰς τὰ ἔξω καὶ καταλείποντες τὴν πατρίδα· οἱ δὲ ἐβόσκοντο μα-

πόλεις Καὶ χώραι τῆς Πελοποννήσου ἄλλαι τε καὶ σύμπασα τῶν Καλαβρύτων ἢ ἐπαρχία ἀπὸ τῆς τῶν βρβάρων ἐπιδρομῆς, οἵτινες ἐμελλον καὶ εἰς ἐκεῖνας τὰς χώρας ἐπιπεσεῖν, ὥς λύκοι βρβεῖς θύοντες καὶ ἀπολύοντες τὸ πᾶν. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ θαῦμα τῆς Παντανάσσης Θεοτόκου τοιοῦτον ἐγένετο. Ὅτι δὲ καὶ ἄλλοτε παρομοίως πολὺ τῆς Πελοποννήσου μέρος ἀπὸ τῆς μανίας τῶν Τούρκων διέσωσεν ἡ Θεοτόκος διὰ τοῦ ἁγίου σκηνώματος αὐτῆς, τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, λέγομεν ἐφεξῆς.

ς'. ΘΑΥΜΑ.

Τὸ περὶ τοὺς ἐκ τῆς καρατομίας διασφθέντας ἱερομονάχους, Παρθένιον καὶ Σωφρόνιον.

§ α'. Κατὰ τὸ χιλιοστὸν ἐπτακοσιοστὸν δέκατον ἑβδομον σωτήριον ἔτος τὰ πράγματα τῆς Πελοποννήσου εἰσέτι ἐκυμαίνοντο τεταραγμένα καὶ ἀστατοῦντα, διὰ τὴν πρὸ μικροῦ γενομένην τῶν Τούρκων εἰσβολήν. Τότε τοῖσιν κατὰ τὸ Αἴγιον (περὶ τὰ νῦν Τρουπεῖα) πειρατῶν ἐξαίφνης ἀναφανέντων ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν πενήκοντα, ὁ τῆς Πελοποννήσου Σατράπης, Ὁσμάνης τοῦνομα, κατὰ τὴν παλαιὰν Πάτραν πειοῦμενος τὰς διατριβάς, νυκτικὸν ἀποστείλας κατεπολέμησε τὸ πειρατικόν, καὶ φεύγοντες οὗτοι, τὰς μὲν λέμβους τὰς ληστοῖδας προσώκειλαν εἰς τὸ παράλιον παρὰ τὸν Κράθιν, Ἀρχιδίαν καὶ Ἀχαΐας ποταμόν (α), αὐτοὶ δὲ κατέφυγον ἐξελθόντες εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ ἐνδότερα τῆς Πελοποννήσου. Ὁ δὲ σατράπης τοῦτο μαθὼν, ἀποστέλλει κατ' αὐτῶν ληστοδιώκτην τὸν ἑαυτοῦ Ταγματάρχην (Δελίμπασσιν) Μουσταφᾶν, τὸ ἐπώνυμον Τζιλιμίγκραν, ἐπιτάξας καὶ πικρὰν ἐπιταγήν, ἵνα πρὸς τοῖς λησταῖς ἀκρίτως φονεύῃ καὶ πάντας, οὓς ἂν μάθῃ ληστοτρόφους γενομένους, ὅσοι δηλαδὴ παρέσχον ἐκείνοις τροφάς ἡκαταφύγιον καὶ ἀποκρυβὴν εἰς οἰκίας, ἢ καὶ ἄλλως ὅπως δὴποτε περιποιήσαντο τοὺς κακούργους. Ἐγίνοντο λοιπὸν συχναὶ κατηγορίαι καὶ διαβολαὶ καὶ βλάβαι μεγάλαι παρὰ τῶν Τούρκων κατὰ τῶν χριστιανῶν. Καὶ τινες ἀφοδίζ. Θεοῦ φερόμενοι τὸν ῥηθέντα ταγματάρχην Τζιλιμίγκραν ἐπληροφόρησαν, ὅτι τοὺς φυγάδας πειρατὰς διαδόντας καὶ διὰ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου ἐψώμισαν δῆθεν οἱ ἐκεῖ μοναχοί, καὶ παντοίως ἀνέπαυσαν καὶ ἐνίσχυσαν. Ὁ δὲ ταγματάρχης, ὡς ἤκουσε, χωρὶς ἀναβολῆς ἐξαπέστειλε τὸν λοχαγὸν (Μπουλούκμπασσιν), τοῦνομα Μεχμέτην, τὸ δ' ἐπώνυμον Δεκίσταν, τὸ γένος Ἀλ-

ταίαις ἑλπίσι τῶν τότε χαίνων καὶ ἀναλκίδων Ἐνετῶν, οἵτινες οὕτε τοὺς οἰκείους σφάζειν, οὕτε κατὰ τῶν πολεμίων ἠδύνατο βοηθεῖν· ἀλλὰ καὶ προδίδται τινες ἐφάνησαν (ὡς οἱ κατέχοντες τὸ Ναύπλιον)· καὶ ἐφ' ὅσον ἐκράτησαν τῆς Πελοποννήσου, ἐνυράνουν καὶ αὐτοὶ βίαια πράττοντες, καὶ μικρὸν τι διαφέροντες τῆς δυναστείας τῆς τουρκικῆς.

(α) Ὁ Κράθις λέγεται καὶ θηλυκῶς, ἡ Κράθις (Παυσαν. Ζ. 25, καὶ Η. 15). δὸν ἡ χυδαϊολεξία εἶτε καὶ ἡ Κράθα, καὶ ἡ Κράτα, ἐξ οὗ παρεπλάσθη (καὶ ἡ Ἀκράτα, ὡς λέγεται κοινότερον ἡ Κράθις καὶ τὴν σήμερον.

θανόν, ἵνα φέρῃ πρὸς αὐτὸν ἀνυπερθέτως τὰς κεφαλὰς τῶν εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον ἐνασκούμένων ἐπιστημοτέρων μοναχῶν, καὶ πρὸ πάντων τοῦ

Οἱ ἐκ τῆς καρατομίας διασφθέντες Ἱερομόναχοι.

Καθηγουμένου, πρῶτον Μυρέων, κυρίου Ζηκχαίου, πρὸς δὲ αὐτὸς ὁ Ταγματάρχης μεγάλως ἐνεκότε· διότι ὅτε εἰς Πάτρας ἀπῆλθεν ὁ Ἡγούμε-

νος δώροις τιμήσων, ὡς ὑπήκοος, τὸν ῥηθέντα σατράπην Ὀσμάνην, δὲν ἐφιλοδώρησε καὶ τὸν Ταγματάρχην αὐτὸν κατ' ἰδίαν (ἔξ ἄγνοιας, ἢ ἀπροσεξίας τοῦτο παθὼν)· τοῦτο δὲ δεινὸν ἐφάνη καὶ ἀφόρητον εἰς τὴν ἀλχουρικὴν τοῦ βαρβάρου πλεονεξίαν· ὅθεν ἐξήτει κατὰ τοῦ Ἡγουμένου πρόφασιν ἐκδικήσεως ἧς καὶ τότε ἐπέτυχεν.

§ 6'. Ἀπελθὼν λοιπὸν εἰς τὸ ἱερὸν μοναστήριον ὁ λοχαγὸς Λεκίστας, τοιαύτην ἔχων ἐπιταγὴν, ἐξήτει τοὺς προεστῶτας· ἀλλ' οὔτε ὁ Ἡγούμενος εὐρέθη ἐκεῖ, οὔτε οἱ λοιποὶ πατέρες, εἰμὴ οἱ διακονηταὶ μόνοι, καὶ τις τῶν γερόντων ποδαλγός, τοῦνομα Νεόφυτος, καὶ ἄλλος δὲ τις γέρον πεινιχρῶς ἐνδεδυμένος, Γεννάδιος ὁ Σκευοφύλαξ, καὶ δύο ἱερομόναχοι, κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐφημερεύοντες, ὧν ὁ μὲν ἐλέγετο Παρθένιος, ἀπὸ χωρίου Σιλιβαίων· ὁ δὲ Σωφρόνιος ἀπὸ χωρίου τῆς κάτω Ποταμίας λεγομένου (ταῦτα δὲ τὰ χωρία τελοῦσιν εἰς τὴν τῶν Καλαβρύτων διοίκησιν), ἄνδρες ἀμφοτέρωθεν εὐλαβεῖς περὶ τὰ θεῖα καὶ ἑνάρετοι, καὶ παιδιόθεν ἀνατεθραμμένοι θεαρέστως εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο μοναστήριον. Ὁ γοῦν Λεκίστας, ὡς ἐπληροφόρηθη παρὰ τῶν διακονητῶν ὅτι τῶν πατέρων οὐδεὶς ἄλλος ἐκεῖ παρῆν, συλλαβὼν τοὺς παρατυχόντας, διὰ μὲν τοὺς ἄλλους ἡτοίμαζε σκόλοπας, ὅπως αὐτοὺς ἀνασκολεπήσῃ, τοὺς δὲ δύο ἱερομόναχους παρὰ τὸν ναὸν ἀπαντήσας καὶ συναρπάσας ἔδωκεν ὀπισθάγκωνα τὰς χεῖρας, καὶ φέρων αὐτοὺς ἐγρονάτισεν εἰς τὸν Νάρθηκα παρὰ τὴν θύραν τοῦ εὐαγγελοῦ Νικοῦ, ἔνα, κατατομήσας, ἀποστείλῃ παρευθὺς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν πρὸς τὸν κατὰ τὸ Σοπῶν τότε διατρίβοντα ταγματάρχην. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ μακάριοι στενάξαντες καὶ θαυμάσαντες καὶ πρὸς τὰς θύρας τοῦ θεοῦ σκηνώματος τὸ ἔσχατον ἀποβλέψαντες, ἔκυψαν τοὺς ἀυχένους προσευχόμενοι καὶ περιμένοντες, ὡς ἄντις ἄκκα, τὴν σφαγὴν. Ἐν τούτῳ δὲ τῇ μεταξὺ φθάνει τις διάκονος, τοῦνομα Ἀδέρκιος, φέρων ἐπίταγμα παρὰ τοῦ ἡγεμόνος πρὸς τὸν λοχαγόν, ἵνα μηδεὶς παρενοχλήσῃ τοὺς Μεγασηλαιώτας, μηδὲ παραβιάσῃ τὸ Μοναστήριον (οἷόςτι ὁ Ἡγούμενος τότε τυχὼν εἰς τὰς Πάτρας, καὶ μαθὼν τὴν κατὰ τοῦ Μοναστηρίου λύσσαν τοῦ Ταγματάρχου, προσήλθε πάλιν τῇ ἡγεμονίᾳ μετὰ δώρων καὶ ζητήσας ἔλαβε, καὶ ἀπέστειλε αὐθωρὸν διὰ τοῦ διακόνου τὸ ἐπίταγμα). Ὡς δὲ ἦλθεν ὁ διάκονος καὶ εἶδεν τὰ ἔτοιμα τὰ σφάγια, ἐφροδύθη, μήπως ὁ λοχαγὸς Λεκίστας (ὅστις ἐν μόνον ἀπέδλεπεν, ὅπως ἀρέσῃ τὸν ἴδιον ἀρχηγόν) ἰδὼν τὴν ἐπιταγὴν ὀργισθῇ μᾶλλον, καὶ μὴτ' ἐκείνων φεισθῇ, κατασφάξῃ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους καὶ αὐτὸν τὸν κομιστήν (οἷς δὲ περὶ τούτων ἔμελλεν αὐτὸν εὐθύνειν· πρὸς αὐτὸν δὲ τὸν ἡγεμόνα, ἂν ἐξητάζετο, τυχὼν ἡδύνατο λέγειν, ἢ ὅτι οὐδὲν ἦν, ἢ ὅτι βραδέως ἦλθε πρὸς αὐτὸν τὸ διάταγμα καὶ ὁφέ, τῶν φόνων ἦδη πεπραγμένων), ἔκρυψε λοιπὸν ὁ διάκονος ἀνέκφορον κρατήσας τὴν διαταγὴν, καὶ ἀποστὰς καὶ συγκαλυψάμενος, ἔκλειπεν. Ὁ δὲ Λεκίστας σπασάμενος τὴν σπάθην μετ' ὀργῆς πρῶτον μὲν κατέφερεν ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ δούλου Σωφρόνιου· ἀλλ', ὡς τῆς ἀμά-

χου προστασίας σου Δέσποινα! ἡ δῆμιος ἐκείνη σπάθη καταφερομένη ἐθραύσθη εἰς δύο· ἄλλος δ' ἔξ ἄλλου γενόμενος ὁ σφαγεὺς ἀπὸ τοῦ θυμοῦ στρέφεται κατὰ τοῦ Παρθενίου μετὰ τοῦ ἀναπολειφθέντος ἀνὰ χεῖρας ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τμήματος τῆς σπάθης. Ἐν ᾧ δὲ τοῦτο μετ' ὀργῆς ἀνατείνας κατέφερεν ἐπὶ τὸν τράχηλον ἐκείνου, κατέπεσε λοιπὸν καὶ αὐτὸ τὸ λελῆσανον τοῦ ξίφους διατρυφέν, καὶ ἀπέμεινεν εἰς τὴν δρόκην τοῦ δημίου μόνη ἡ λαβή. Τότε ζήσας ὑπὸ θυμοῦ καὶ μανείας ἐκείνος ὁ θηρίων ἀπάντων ὁμότατος ἔσυρε τὸν ἀκινάκην, θέλων ἀμφοτέρους τοὺς γονυπετεῖς ἱερεῖς διαπερᾶσαι· ἀλλ' εἰς τῶν παρόντων βαρβάρων στρατιωτῶν θεωρήσας τὸ παράδοξον τοῦ θαύματος, εἶπε πρὸς αὐτὸν Ἀθανασί, «παῦσαι τοῦ τοσοῦτου θυμοῦ, καὶ ἀπεχε τὰς χεῖρας ἀπὸ τῶν καλῶν ἡρώων· διότι εἴτε ὁ παρ' αὐτοὺς τιμώμενος ἄγιος, εἴτε καὶ αὐτὴ ἡ ἀφρότης αὐτοῦ βοήθει· καὶ ἰδοὺ φανερώς διασφύζονται· ὥστε δὲν θέλει τὴν σφαγὴν αὐτῶν ὁ Θεός· ἡσύχασον λοιπὸν, μὴ συμβῇ τι κακὸν καὶ εἰς ἡμᾶς· τότε ὁ αἰμοδόρος ἐκείνος μόλις ἐλώφησε τοῦ θυμοῦ, καὶ ἀφῆκε τοὺς ἄνδρας, λαβὼν γρόσια ὀδοῦντα διὰ τὴν ἀξίαν τῆς συντριβείσης σπάθης· ἔλαβε δὲ καὶ ἄλλα προσέτι χρήματα πρὸς ἐξαγορὰν τοῦ ποδαλγοῦ Νεοφύτου καὶ τῶν ἄλλων, τὰ πάντα περὶ τριακόσια γρόσια, καὶ οὕτως ἀνεχώρησε λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰ τεμμάτια τῆς σπάθης πλὴν ἐνὸς μονου, τῆς ἀκρας (ἀφῆκε δὲ τοῦτο χάριν δέχθαι δικαιοσύνης! ὡς ἀνῆκον ἤδη τὸ ξίφος εἰς τὴν Μονήν, παρ' ἧς ἔλαβεν αὐτοῦ τὴν τιμὴν)· καὶ κρέμαται μέχρι τοῦ νῦν τὸ ἄκρον τοῦτο τῆς σπάθης ὑποκάτω τῆς ἀγίας εἰκόνης εἰς αἰώνιαν τοῦ θαύματος ἐνθύμησιν. Τὰ δὲ λοιπὰ θραύσματα παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ δειγμα φέρων αὐτὰ πρὸς τὸν ἴδιον ἀρχηγόν, τὸν εἰρημένον ταγματάρχην, ὅπως κἀκεῖνος μὴ μόνον παρὰ τῶν ἄλλων, τῶν συμπαραγενομένων στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν τῆς σπάθης θραυσμάτων πληροφορηθῇ τὸ περὶ τὰς ἐπιταγὰς αὐτοῦ πρόθυμον.

§ γ'. Ταῦτα μαθὼν ὁ ταγματάρχης ἐταράχθη, καὶ πρὸς τὸν σατράπην Ὀσμάνην περίφοδος προσελθὼν ἐποίησε κατάδηλα· καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας μάλιστα περιποιεῖτο τὸ ἱερὸν Μοναστήριον ὁ σατράπης. Ἀλλὰ καὶ ὑστερον εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ὑπάτου (βεζίρη) προεδιασθείς, ἀπεμνημόνευσε τοῦ θαύματος· διότι κατὰ τὸ χίλιστον ἑπτακοσιοστὸν τριακοστὸν δεῦτερον σωτήριον ἔτος ὑπατεύοντος αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, παραστάντες οἱ πατέρες τοῦ Μοναστηρίου προσήνεγκαν ἀναφορὰν, ζητοῦντες ἄδειαν πρὸς ἀνακαίνισιν τῆς ἑξῶς στέγης τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου. Ὁ δὲ ὕπατος, ὡς ἀνέγνω τὴν ἀναφορὰν, ἀνυπερθέτως διὰ βασιλικὸν διατάγματος ἄδειαν αὐτοῖς ἔδωκεν· καὶ πρὸς τοὺς περιεστώτας, ἐπὶ τοῦ βήματος αὐτοῦ καθήμενος, ἐπίδειξας τὸν λόγον συνείρας τότε θαῦμα διηγῆσατο, καὶ τὸ τῶν πατέρων ἑνάρετον, καὶ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου τὸ ἄξιον εὐλαβεῖας καὶ προστασίας βασιλικῆς.

§ δ'. Τοιοῦτο γέγονε καὶ τοῦτο τὸ θαῦμα τῆς Θεοτόκου· τοῦτο δὲ

οὐ μόνον ὁ προειρημένος Ἀθέριος (μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ἐπίσκοπος γενόμενος, καὶ Ἀθανάσιος μετονομασθεὶς) αὐτόπτης γενόμενος πρὸς πάντας ἐκήρυττεν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ δύο δοιοὶ καὶ ὁμολογηταί, ὅτε Παρθένιος καὶ ὁ Σωφρόνιος, ἰκανὸν ἐπιζήσαντες χρόνον, διέμειναν στήλαι τῆς θαυματουργίας ἐμψυχοὶ θεωρούμενοι παρὰ πάντων. Ἐξήσαν δὲ μετὰ ταῦτα ὁ μὲν Παρθένιος (ὅστις καὶ πνευματικὸς ἐχρημάτισεν), ἔτη περίπου πέντε, διανύσας τὴν ὁσίαν βιοτὴν ἐν νηστεαῖς καὶ δεήσεσι καὶ παννύχοις προσευχαῖς ἐνώπιον τῆς ἁγίας εἰκόνης ἐκχεομέναις, ἕως ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ, ἡγουμενεύοντος τοῦ πανοσιωτάτου Δαμιανοῦ· ὁ δὲ Σωφρόνιος (ὁ διὰ τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος Σιλβεστρος μετακληθεὶς) καὶ αὐτὸς ὁσίως καὶ θεαρέστως ἔτη σχεδὸν εἰκοσιν ἐπιδιώσας, ἐπὶ τῆς ἡγουμενείας τοῦ πανοσιωτάτου Ἰωνᾶ πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν.

Ζ'. ΘΑΥΜΑ.

Τὸ κατὰ τὸν ἐκ Πεντέλης ἱεροδιάκονον Γρηγόριον.

§ α'. Ἱεροδιάκονός τις ἐκ τῆς οὐ μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν κειμένη κατὰ τὴν Πεντέλιν ἱερᾶς τῆς Θεοτόκου Μονῆς (Πεντέλιν ἐκ τοῦ τόπου καλοῦσι καὶ τὴν Μονήν), τοῦνομα Γρηγόριος, χρόνους ὁλοκλήρους ἐπὶ ὑπὸ νόσου κωλικῆς ὀδυνηρῶς ἔδασανίζετο. Καὶ μηδὲν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ὠφεληθεὶς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀρχᾶς ὕδρωπος καταντήσας, ἐπειδὴ κατενόησεν ὅτι μηδεμίαν ἀνθρωπίνης ἱατρείας εἶχεν ἐλπίδα, ἐζήτει λοιπὸν μόνον τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν καὶ θεραπείαν. Καὶ παρὰ πολλῶν ἐνωπιζόμενος ὅσα θαύματα τελεῖ, καὶ νόσους ἀνιάτους παραδόξως θεραπεύει· ἡ ἁμισθοῦς ἐπίσκεψις καὶ θεραπεία τῶν ἀπηλπισμένων διὰ τῆς ἐν τῷ Μεγάλῳ Σπηλαίῳ πανσέπτου αὐτῆς εἰκόνης, ἀνέλαθε τὸν κόπον τῆς εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον ὁδοπορίας. Καὶ φθάσας εἰς Αἶγιον κατὰ τὸ χιλιοστὸν ἑπτακοσιοστὸν τριακοστὸν πέμπτον σωτήριον ἔτος, Μαΐου γ'. ἡμέρα Σαββάτου, εὑρε κατὰ τύχην συνοδοιπόρους καὶ προθύμους εἰς τὸ Μοναστήριον ὁδηγούς, δύο τινας ἀδελφοὺς κατὰ σάρκα, Νικόλαον καὶ Δημήτριον, υἱοὺς Πετρούτζου τοῦ πικλῆν Κεφαλλήνου, τὴν πατρίδα Ποταμίτας (ἀπὸ τῆς ἐν Ἀχαΐᾳ κ α τ ω Π ο τ α μ ι α ς). Οὗτοι δὲ οἱ καλοὶ συνοδοῖται διελθόντες ἤδη τὸ χωρίον τὸ λεγόμενον Δουμενά, καὶ νομίσαντες ὅτι ὁ ἱεροδιάκονος ἔφερε μεθ' αὐτοῦ πολὺ τι ἀργύριον καὶ χρυσίον, κενὰ κατ' αὐτοῦ δολίως ἐμελέτησαν. Καὶ ἀποπλανήσαντες αὐτὸν δι' ἄλλης ὁδοῦ στενοπόρου κατήντησαν εἰς τόπον ἄβαντον καὶ ἐρημον Θ α λ ᾶ σ σ ι ο ν λεγόμενον, δι' οὗ καὶ τῶν Καλαβρύτων ὁ ποταμὸς διαῖρεται. Ἐκεῖ δὲ, νυκτὸς ἤδη καταλαμβανούσης, ἐφώρμησαν κατὰ τοῦ δυστυχοῦς Γρηγορίου· καὶ οὗτος ὡς εἶδεν αὐτοὺς ἐπιπεσόντας, οὐδὲν ἕτερον ἐφθασεν ἐκφωνῆσαι πάρεξ, «Παναγία Μεγασπηλαιώτισσα βοήθει μοι». Ἐκεῖνοι δὲ, λυσσῶντες, ὡς ἂν τινες ἀνθρωποκτόνοι δαίμονες,

ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς φονικὰς αὐτῶν χεῖρας, καὶ ὁ μὲν λαβὼν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, ὁ δὲ ἄλλοθεν τοῦ σώματος, ἤγγχον στραγγαλίζοντες·

Ἡ ἀναβίωσις τοῦ καταχωσθέντος παιδός.

καὶ νομίσαντες αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα κατέρραξαν εἰς ὄρυγμα βαθὺ καὶ πλήρες ὕδατος, ἀφ' οὗ πρῶτον αὐτὸν ἐγύμνωσαν, λαβόντες καὶ ὑπερ

πάλιν ανέφερε, καὶ εἶδε τὸν ἥλιον. Τότε πάντες ἔκθαμβοι καὶ ἐκστατικοὶ μὲν φωνῇ ἐδόξαζον τὸν Θεόν, καὶ τὴν Θεοτόκον ἐμεγάλυνον.

Θ'. ΘΑΥΜΑ.

Τὸ κατὰ τὸν Αἰγύπτιον Ἰδραῖμον.

§. α. Εἶπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅπως κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ζιν-Ἄλῃ τοῦ ἀρχισατράπου διέσωσεν ἐκ τῆς τουρκικῆς μανίας τὴν Σπηλαιώτιδα μονὴν καὶ πολὺ τῆς Πελοποννήσου μέρος ἢ χάρις τῆς Παντανάσσης (βλ. Θ. αὐμ. ε.). Τοιαύτην σωτηρίαν καὶ ἄλλην περὶ τὴν φιλόχριστον Πελοπόννησον ἡ Θεοτόκος εἰργάσατο καὶ ἄλλοτε παρομοίως διὰ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, ἄλλους τε πολλοὺς τῶν Πελοποννησίων διασώσασα καὶ μάλιστα τοὺς κατοίκους τῆς ἐπαρχίας τῶν Καλαβρύτων. Προστιθέμεθα δὲ καὶ ταύτην τὴν θαυμαστὴν διήγησιν ἐνταῦθα, τὰ ὅμοια τοῖς ὁμοίοις ἐπισυνάπτοντες, καὶ μετὰ ταῦτα μεταβαλόμεν εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἐσχάτως ἐπὶ τοῦ δυσσεβοῦς Ἰδραῖμου συμβαίbhκότα.

§. β'. Κατὰ τὸ 1770, ἐπανεστὴ κατὰ τῶν Τούρκων ἡ Πελοπόννησος τὴν ἄωρον ἐκείνην καὶ δυστυχίσασαν ἐπανάστασιν· καὶ στρατὸς Ἑλλήνων ὀπλιτῶν ἐπολιόρκει τὰ Καλάβρυτα· ὁ δὲ τότε Ἡγούμενος Ζαχαρίας προεῖδε κατ' ὄναρ ὑπὸ θαύματι φωτισμοῦ διδραχθεὶς τὴν ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως πρακύνουσαν μεγάλῃν συμφορὰν τῆς Πελοποννήσου. Καὶ δὴ συναθροίσας καὶ πείσας τοὺς πατέρας, ἐξῆλθε μετὰ τῶν προσετώτων καὶ πολλῶν ἄλλων μοναχῶν ἔχων τὸν Σταυρὸν ἀνὰ χεῖρας, καὶ βαδίζων κατευθὺ Καλαβρύτων. Καὶ προσελθόντες πρὸς τοὺς πολιορκητὰς διὰ πολλῶν ἱκεσιῶν, ἀπειλῶν, δακρύων, νοουθεσιῶν, λύουσι τὴν πολιορκίαν, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὰ Καλάβρυτα παραλαμβάνουσιν ὅλας τὰς ἐν τῇ πόλει τότε κατωκισμένας οἰκογενείας τῶν Τούρκων, καὶ σφίζουσιν αὐτὰς ἀβλαβεῖς μετὰ καὶ τῶν πολυτιμωτέρων αὐτῶν κειμηλίων ἀπαγαγόντες εἰς τὸ Μοναστήριον. Ἐπειτα δὲ πάλιν ἐκείθεν συνοδεύσαντες αὐτὰς εἰς τὸν ἀντικρὺ Κρυσσαῖον κόλπον (ὅπου σοβαρῶς ἐκυμάτιζεν ἐκπεπταμένη πρὸς ἀνέμου πνοᾷ ἡ τῶν Τούρκων σημαία, καὶ στρατὸς αὐτῶν παρεκάθητο πολὺς καὶ βαρὺς ἐκδίκησιν πνέων), καὶ παρέδωκαν τὰς οἰκογενείας τοῖς ὁμοπίστοις σφᾶς προσαγαγόντες καὶ λίαν εὐγνωμονούσας. Τοῦτο δὲ τὸ φιλόφρονον ἔργον τῶν Μεγασπηλαιωτῶν ἐγένετο σωτηρία πολλῶν· διότι μετ' ὀλίγον εἰσβαλόντες οἱ Τούρκοι μετὰ τῶν Ἀλβανῶν, καὶ πορθοῦντες τὴν Πελοπόννησον ἀπεμνημόνευσαν τὴν χάριν τοῖς Μεγασπηλαιώταις. Εὐθὺς ὁ Στρατάρχης ἀπέστειλε φρουροὺς μετὰ σημαίας πρὸς φύλαξιν τοῦ Μοναστηρίου· καὶ οἱ μοναχοὶ θαρρῆσαντες ἐξῆλθον εὐθὺς, καὶ πολλοὺς τῶν αἰχμαλώτων ἐρρύοντο προσελθόντες εἰς τὸ στρατόπεδον ἀσφαλεῖς. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ Καλάβρυτα, καὶ τὸ πλείστον μέρος τῆς Ἀρκαδίας καὶ Ἀχαΐας ἐσώθη ἀβλαβὲς διὰ τῆς

μεσιτείας τῶν Μεγασπηλαιωτῶν, οὗς αὐτὴ πάλιν ἡ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου πολυέλεος Ἀννασὰ διήγειρε καὶ ἐφώτισε πρὸς τὴν πρώτην ἐκείνην ἀγαθοποιῶν, ἐπιφανείσα καθ' ὕπνου τῷ Ἡγούμενῳ· καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἀρχαιότερα. Ἦδη δὲ κηρύττομεν καὶ ἄλλο, μέγα καὶ τοῦτο, τῆς Θεομήτορος ἔλεος, ὅπερ χθὲς καὶ πρῶην κατ' αὐτὴν τὴν ἐπανάστασιν τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος ἐθαυμάστωσεν εἰς τὸ Σπήλαιον Αὐτῆς, ἀνάλωτον τοῦτο προπύργιον ἀναδείξασα τῆς Πελοποννήσου, καὶ λιμένα σωτηρίας πολλῶν χιλιάδων ψυχῶν.

§. γ'. Πέμπτον ἤδη περιέτρεχεν ἔτος τῆς μακρᾶς καὶ πολυπόνου τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστάσεως (τῷ 1825), καὶ ὁ ἄθεος Αἰγύπτιος Ἰδραῖμος εἰσβαλὼν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἤγε καὶ ἔφερε πάντα τὰ πρὸ ποδῶν, καὶ μάλιστα τὴν Ἀχαΐαν καὶ τὰ πεδινώτερα τῆς γερσονήσου. Κατὰ δὲ τὸ μέγα Σπήλαιον πανταχόθεν ἦσαν καταφυγόντες χιλιάδες πολλὰ, μεθ' ὧν συνηριθμοῦντο καὶ πεντακόσαιο ὁλόκληροί οἰκογενεῖαι. Διότι πᾶσα ἡ Πελοπόννησος, καὶ τὰ πολλὰ δὲ τῆς πέριξ Ἑλλάδος, ὁχυρώτατον καταφύγιον ἐν τοῖς ἐσχάτοις τῶν πολέμων κινδύνους ἔχουσιν ἀνέκαθεν τὸ μέγα Σπήλαιον, οὐ μόνον διὰ τὴν τοποθεσίαν, καὶ τὴν προμήθειαν τῶν ἀνγκαίων, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐπισκιάζουσαν χάριν τῆς Θεομήτορος. Τοιοῦτος τόπος καταφυγῆς ἀνεφάνη ἡ Σπηλαιώτις Μονὴ καὶ κατὰ τὴν καλλίνικον γενομένην ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων· καὶ πολλὰ μὲν εἰς τὸν ὑπὲρ πίστεως ἀγῶνα χρήματα κατέβαλε, μὴδ' αὐτῶν τῶν ἀργυρῶν φεισαμένη σκευῶν (ὧν τὰ πλείστα ἐξηργύρωσε), καὶ χρέους ἀνέλαβε φορτίον βαρὺ δανεισμένη πρὸς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ στρατοῦ καὶ πολλῶν πενήτων περιποίησιν καὶ διατροφὴν, καὶ τὰ ἴδια δὲ σώματα παρέδωκαν οἱ Μοναχοὶ τοῦ Σπηλαίου συμμαχοῦντες τοῖς ὑπὲρ πίστεως ἀγωνιζομένοις ἀδελφοῖς, πρὸς οὓς ἔδραμον πολλάκις βοηθοί, καθοπλισθέντες ἐξ ἀνάγκης, πάντες οἱ ἐν ἡλικίᾳ ἰδιῶται μάλιστα καὶ ὑπηρέται τῆς Μονῆς. Τότε δὲ, τῶν Αἰγυπτίων τὸ πλεῖστον τῆς Πελοποννήσου κατεχόντων, συνέβησε προσφύγων ἀνδρῶν τε (καὶ μάλιστα ἀσθενεστέρων) καὶ γυναικῶν καὶ παίδων πλήθος πολὺ. Πολλῶν δὲ πολλαχόθεν καὶ πολύτιμα κειμήλια, καὶ χρήματα μέγала, καὶ παντοῖα ἀποσκευὰ μετεκομίσθησαν ἐν τῷ Σπηλαίῳ χάριν ἀσφαλείας ἐγκατατεθέντα. Τῶν δὲ μοναχῶν οἱ πλείστοι, καὶ σχεδὸν ἅπαντες διέτρισον αἰθριοὶ παραχωρήσαντες τὰ οἰκήματα εἰς τοὺς πρόσφυγας, καὶ ἔτρεπον δὲ τούτους ὑπηρετοῦντες· τὰ δὲ πέριξ τῆς Μονῆς ἐφρούρουσαν ὀλίγοι τινὲς ὀπλιταὶ μισθοφόροι, χάρακας ποιήσαντες κάτω περὶ τὰς λαγύνας τῆς ὑπερείας· τηλεδόλα δὲ κανόνια δύο μόνον εἶχον, καὶ ταῦτα μικρά, τὸ μὲν ἱστάμενον εἰς τὸ ἐπάνω κανονοστάσιον παρὰ τὸν πύργον, ὃν εἶχον οἰκοδομήσαντες νεωστὶ περὶ τὸν Ναὸν τῆς Ἀναλήψεως ἐπὶ τῆς τοῦ Σπηλαίου κορυφῆς, καὶ ἄλλον μικρότερον πυργίσκον εἰς ὁχύρωσιν προσπαρθαλόντες (ἐφύλαττον δὲ καὶ τούτους τοὺς πύργους εὐάριθμοι μισθοφόροι)· τὸ δὲ ἕτερον κανόνιον ἔκειτο κατωτέρω πρὸς τὰ βόρεια τοῦ Σπη-

λαίου κατὰ τὸ πλάγιον ἄντρον ἐκεῖνο, τὸ παρὰ τὴν κεκρυμμένην ἄλωνα (πρὸς τοὺς ἐν τῷ Χωρογράφ. Κεφ. ε. §. γ' δ').

§ δ'. Πάντε ταῦτα ἠπίσταντο ὁ Αἰγύπτιος Κερρήν, καὶ τῶν συγκεκαμμένων ὠρέγετο θηταυρῶν, καὶ αἵματος ἐδίψα ἑλληνικοῦ. Καὶ δὴ κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων τοῦ τιμίου Προδρόμου (Ἰουνίου κδ. τῷ 1827), τῆς ἱερᾶς λειτουργίας τελομένης, ἔρχονται τινες ἀγγέλλοντες ὅτι Τούρκων καὶ Αἰγυπτίων μέγας στρατὸς ἀνέβαιναν ὀπισθεν τοῦ Μοναστηρίου πρὸς τὸν λεγόμενον Ἰψήλον Σταυρόν· πολλοὶ δὲ τοὺς ἀκούσαντας τρόμος περιεχύθη· καὶ οἱ μοναχοὶ θερμότερον προσήχοντο. Ἦδη δὲ καὶ πυροβόλων ἠκούετο κρότος ἐξελθούσης τῆς φρουρᾶς ἄνωθεν ἐκ τῶν πύργων καὶ προμαχώνων, συνεξήλθον δὲ καὶ τῶν διακονητῶν τῆς μονῆς· οἱ ἐν ἡλικίᾳ καὶ καταστάσεις ἐμάχοντο, κατὰ τὸν λεγόμενον Ζυγόν, παρὰ τὸ λιθάριον τῆς παναγίας καὶ τὸν Ἰψήλον Σταυρόν, ὅπου πρῶτον ἔστησαν οἱ ἐχθροί, ἐπτακισχίλιαι περίπου τὸν ἀριθμὸν· ὀπισθεν δὲ τούτων ἐφῆβρουν καὶ ἄλλο τάγμα δισχιλίων Αἰγυπτίων, κατέχοντες τὸ λεγόμενον Περὶ τοῦ ὄχου· οἱ δὲ φρουρὰ τοῦ Μοναστηρίου πάντες ἦσαν περὶ τοῦ ἐξακοσίου. Ἀλλὰ καὶ τοσοῦτοι ὄντες ἀντίσταντο γενναίως πρὸς τὰς προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν· ἐσφικροβόλοι δὲ κατ' αὐτῶν καὶ τὸ μικρὸν κανόνιον ἄνωθεν ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ Σπηλαίου. Ἐν δὲ τούτοις φθάνουσι καὶ ἄλλοι στρατὸς ἀναβάντες κάτωθεν ἐκ τῆς Βούρας, ἣν εἶχον ἦδη καταστρέφοντες, τὸ πρῶτ' αὐτῆς ἡμέρας ἐπελθόντες· καὶ εἶχον λοιπὸν καὶ πρὸς τούτους ἀγῶνα πολὺν οἱ φρουροὶ τοῦ μοναστηρίου. Ἦδη δὲ τινες δραμόντες ἀγγέλλουσι τοῖς περὶ τὸν Ἰγούμενον τῆς Μονῆς ὅτι Τούρκων ἱππέων ἐκεῖναι φαίνονται ὅλλαι παραλλάσσουσαι τὰς ὄχλας τοῦ Βουραϊκοῦ ποταμοῦ κάτωθεν τοῦ μοναστηρίου, πεντηκῶσιοι περίπου τὸν ἀριθμὸν. Ὡς δὲ τούτους ἶδον πλησιάζοντας οἱ κατὰ τὴν Πηνηγυρίστραν ἐν τοῖς χάραξιν φρουροί, πρὸς τοὺς πυροβολοῦν κατ' αὐτῶν (διότι ἀπέχον ἐν πυροβόλου βολῇ)· ἐσφικροβόλοι δὲ μόνον τὸ ἔτερον τηλεβόλον ἄνωθεν ἐκ τοῦ πλησίον τῆς ἄλωνος ἄντρον· καὶ ἀφικνεῖτο, καὶ ἔπεσαν ὀλίγοι τινες ἐκ τῶν ἱππέων, τὸ δὲ πλῆθος αὐτῶν ἔστη μακρὰν τῆς πέτρας τοῦ Σπηλαίου περὶ τὴν Κρήνην τὴν ἐπιλεγομένην τοῦ Ἀρσενίου. Ἡ δ' ἐπάνω κατὰ τὸν Ζυγὸν τὸ πρῶτον συστάτα μάχη προΐουσης τῆς ἡμέρας ἐκραταιοῦτο, γινομένη κυστειρά, καὶ διήρκεσε μέχρι ἑσπέρας· πολλοὶ δὲ καὶ εἰς χεῖρας συνέμιζαν· καὶ ἔπεσον ἐκ τῶν Αἰγυπτίων πλῆθος πολὺ· οἱ δὲ λοιποὶ, τέλος, σκεδασθέντες ἐτράπησαν ὅπαντες εἰς φυγὴν, καταθέντες ἐπὶ κεφαλῇς ὀπίσω πάλιν πρὸς τὰ Καλάβρυτα· καὶ ἡ φρουρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπεδίωκε μέχρι τινός, ἔπειτα στραφέντες ἀνέλαβον τοὺς τρυμαχίας, καὶ ἐπανήλθον εἰς τὴν Μονήν. Ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων ἀπέθανεν εἰς καὶ μόνος, Ἀνδρέας Σαρδελιανός ἐκ Κερπηνῆς· τῶν δ' ἄλλων ἀπάντων ἀπέθανεν οὐδεὶς, οὔτε κατὰ τὴν μάχην πετῶν, οὔτε πληγῶν ἀνίστα· πάντες δὲ ὅσοι καὶ ἐτραυ-

ματίσθησαν (οὐδ' οὗτοι πολλοὶ τινες ὄντες) θεραπεύμενοι δεόντως ἰάθησαν. Καὶ τὸ μὲν πεζὸν τῶν Αἰγυπτίων οὕτως αἰσχροῦς ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τῆς Μονῆς· τὸ δὲ κάτω παρὰ τὸν Βουραϊκὸν φρὴν ἱππικὸν προσκαρτέρουν ὥραν πολλὴν ἀκίνητοι μένοντες κατὰ χώραν, καὶ προσδοκῶντες τὴν ὑπὸ τῶν πεζῶν κυρίευσιν τῶν ἄνω πύργων, καὶ τὴν κατάβασιν αὐτῶν παρὰ τὸ Μοναστήριον (διότι, καθὼς φαίνεται, ἐσκόπων, ὅταν κατέλθωσιν ἐκεῖνοι παρὰ τὸ Σπήλαιον, τότε καὶ αὐτοὶ προσαναβαίνοντες ἐπιβοηθεῖν, ὥπως ἐκατέρωθεν ἐπιπεσόντες εἰς τοὺς χάρακας κατακόψωσι τοὺς φρουροὺς, καὶ οὕτως ἀκόλυτοι πανταχόθεν προσβάλλοντες κυριεύσωσι τὸν περίβολον τῆς Μονῆς). Ἐπειδὴ δὲ κατενόησαν εἰκάσαντες τὴν ἥτταν τοῦ πεζοῦ, ἀνέστρεψαν πάλιν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ οἱ ἱεροὶ κἀδωνες ἐκρότου λαμπρῶς, καὶ πᾶσα τῶν ἐντὸς καὶ κύκλῳ τῆς Μονῆς μυρίαν εὐσεθῶν ἢ πληθὺς ὕμνων καὶ ἐδοξάζον τὸν Θεὸν καὶ τὴν Θεοτόκον ἐν φωναῖς ἀγαλλιάσεως ἀλαλάζοντες, οἱ δὲ βουνοὶ καὶ τὰ ὄρη πέριξ ἀντήχουν, οἷον σκιριτῶντα καὶ παιανίζοντα τὴν ἐπινίκιον τῆς εὐσεβεῖς ᾠδῆς. Οὕτως ἡ πολιορκία τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου Σώττειρα καὶ προσταῖς τετύφλωκε τῶν ἀπίστων τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν ἐνέπλησε φρίκης, καὶ τὰς φρένας ἐτάραξε, τοὺς μὲν πεζοὺς σκορπίσασα κατησχυμένους, ἀπράκτους δὲ πεδήσασα τοὺς ἱππεῖς, ἵνα τὸ ἱερὸν Μοναστήριον ἀνενόχλητον καὶ ἀβλαβὲς διαμείνῃ, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καταφυγόντα πλήρη τῶν πιστῶν ἀπειράτα τῶν φοβερῶν τοῦ πολέμου δεινῶν διασφῶσι.

§ ε. Θαῦμα παράδοξον! παρὰ τὴν Κερπηνὴν (μόλις μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τοῦ Σπηλαίου) ἐκάθητο ὁ Αἰγύπιος Ἰβραήμης βαρὺς ἐστρατοπεδευμένος· μυρίαν εἶχε καὶ ἵππον καὶ δύναμιν πεζικὴν, καὶ σώματα πολλὰ τειχομαχοῦντων ἐπιλέκτων, καὶ ἄλλων τακτικῶς μαχομένων στρατιωτῶν (ἐνῆσαν δὲ καὶ Εὐρωπαῖοι πολεμικοὶ τὰς τάξεις ἰθύνοντες τῶν ἀπίστων). Πολλὰς δὲ περιῆγε καὶ σφαίρας πυροβόλους, καὶ ἰγδία, καὶ τηλεβόλα κανόνια παντοῖα (καὶ μάλιστα τὰ λεγόμενα ἐλαφρὰ καὶ ἀκροβόλα), καὶ τ' ἄλλα δὲ πάντα τὰ μαιφόμενα τῶν κοσμοφθόρων πολέμων ὄργανα. Τὸ δ' ἀντικρὺ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου ὄρος τῶν Γαλατῶν ἐτίκαιρον ὕψοιται καὶ εὐφυστάτον εἰς κανονοστάσια· καὶ φθάνουσιν ἐκεῖθεν εἰς τὸ Σπήλαιον αἱ πυρφόροι βαλλόμεναι σφαῖραι (καθὼς ἔφθανον τ' ἀνάπαλιν καὶ αἱ ἐκ τῶν βορείων τοῦ Σπηλαίου διὰ τοῦ μικροῦ κανονίου ἐκεῖνον καταπεμπόμεναι πρὸς τοὺς παρὰ τὸν Βουραϊκὸν σταθέντας Αἰγυπτίους ἱππεῖς). Ἀλλὰ καὶ ὀρειδάτας μαχημωτάτους ἰδίως ὁ Ἰβραήμης περιῆγε πολλοὺς καὶ πρὸς ἀκροβασίαν γεγυμνασμένους· ὅποιοι καὶ τὴν Κυλλήνην αὐτὴν ἐπιδάντες, καὶ διὰ χωρίων ἀδάτων καὶ δυσπόρων προσανερούσκοντες, πολλοὺς τῶν ἐκεῖ καταφυγόντων ἀσθενεστέρων Ἑλλήνων ἐξώγρησαν, τοὺς δὲ κατέσφαξαν. Εἰς δὲ τὸ μέγα Σπήλαιον, οὕτως ὑπτίας τῆς ἀνόδου καὶ βασιμωτάτης καὶ ἱππευσι καὶ πεζοῖς ἀναπεπταμένης, οὐδεμίαν ἐφοδὸν ἐποίη-

σαντο οἱ βάρβαροι ἱππεῖς προσβαλόντες, οὔτε περικαθήσαντες, οὐτ' ἄλλο μάχης εἶδος ἐπιχειρήσαντες, οὐδ' ὅσον γούν ἀπόπειραν τῆς ἀλώσεως τοῦ χωρίου λαβεῖν, ἀλλ' ἐπελθόντες καὶ γνῶμη καὶ χειρὶ μιαιφόνῳ εἶδον, καὶ ἀπῆλθον! οἱ δ' ἐκ τῶν ἀνωθεν παμπληθεὶ συμπλακέντες εἰς μάχην καὶ συνετρίβησαν. Τρεῖς σχεδὸν δλοκλήρους ἐναιαυτοὺς τὰ πολλὰ τῆς Πελοποννήσου πορθήσας ὁ Αἰγύπτιος, καὶ πάντα τὰ πέριξ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου λεηλατήσας, αὐτὸ τὸ μέγα Σπήλαιον παρθένον ἀφῆκεν ἄφαστον καὶ ἀκήρατον (καίτοι λύσαν ἄσχετον λυσῶν ὁ χριστομάχος εἰς ἄλωσιν αὐτοῦ, καὶ μέχρι θεμελίων κατασκαφήν), οὐδ' ἄλλοτε οὐδέποτε ἔστράτευσε κατὰ τῆς Μονῆς, ἕως οὗ, τέλος, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἑρῶν, καὶ κακὸς φθειρόμενος. Οὕτως ἡ θεὰ δύναμις, ἥ εἰς τὰ σύμπαντα δοῦλα, θαυμαστοῦται μὲν ὅταν τοὺς ἄνθρωπους τῆς φύσεως παντοδυνάμως μεταποιῇ, θαυματοῦται δὲ καὶ ὅταν τοὺς πονηροὺς τῶν ἀνθρώπων ἐκφυλῇ πρὸς τὰς κακουργίας, καὶ «ἀθετῇ μὲν λογισμοὺς λαῶν, ἀθετῇ δὲ καὶ βουλάς ἀρχόντων» καὶ «δράσσηται σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν», σφύρουσα τοὺς ἐκλεκτοὺς, καὶ ἐλθοῦσα, ὅν ἂν ἐλεῇ, καὶ τελειοῦσα τὸ κράτος αὐτῆς ἐν ἀσθενείᾳ. Καὶ μένει λοιπὸν αἰδίδιμος καὶ οὗτος τῆς νίκης ὁ στέφανος, ὃν ἡ Παντάνασσα περιέθηκεν εἰς τὸ ἡγιασμένον αὐτῆς σκήνωμα, τρόπαιον καὶ τοῦτο τῆς εὐσεβείας στήσασα κατὰ τῶν ἀσεδῶν ἀκατάλυτον, καὶ τῆς Πελοποννήσου πάσης ἀνάλωτον προμαχῶνα καὶ πύργον ἰσχύος, εἰς ψυχῶν σωτηρίαν καὶ δόξαν Θεοῦ.

§ 4. Ἰκανοῦσι ταῦτα τὰ ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν θαυμάτων, ὅσα ἡ ἀκένωτος τῆς Θεομήτορος χάρις διὰ τῆς ἐν τῷ Σπηλαίῳ τεθησαυρισμένης Ἀποστολικῆς αὐτῆς Εἰκόνης πολλάκις ἐτέλεσε, καὶ τελεῖ, καὶ δι' αἰῶνος τελεῖσι πρὸς πάντας τοὺς μετὰ πίστewς προσιόντας. Ἡμεῖς δὲ πέραις ἤδη εἰς τὴν Βιογραφίαν τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν καὶ εἰς ὅλον τὸ Προσκυνητήριον ἢ Κτιτορικὸν τῆς Σπηλαιώτιδος Μονῆς ἐπιθέντες διὰ τῆς θείας χάριτος, ἐγκομβοῦμεν τὸ βιβλίον ἐπάγοντες, ὡς ἱερὰν κορωνίδα, χαριστήριον ἱκεσίαν, ἣν πρὸς αὐτὴν τὴν τῶν ἁγίων ἁγίαν ἐκ βάθους καρδίας ἐπιφωνοῦμεν. Σὲ τοίνυν, ὦ Παντάνασσα καὶ Παντευλόγητε Δέσποινα, ἣν ἐν οὐρανῷ εὐφημοῦσιν αἱ τῶν Ἀγγέλων χορεῖαι καὶ πάντα τῶν ἁγίων τὰ τάγματα, Σὲ, Μήτηρ Θεοῦ, καὶ Μήτηρ πιστῶν, ἣν πᾶσαι τῶν εὐσεδῶν αἱ γενεαὶ (καθὼς προεφήτευσας) μακαρίζουσι, Σὲ, Παμμακάριστε, πιστῶς εὐλογοῦμεν, καὶ δοξάζομεν ἀσιγήτως ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς μετὰ τοῦ Γαβριὴλ ἀνακράζοντες «Χαῖρε κεχαριτωμένη ὁ Κύριος μετὰ σοῦ»! Εὐλόγηταί Σοι τὸ ὄνομα, δεδόξασται Σοι τὸ κράτος, ἐθαυμαστώθη τὰ θαύματα. Γῆ καὶ οὐρανὸς τὴν θεομητορικὴν Σου προσκυνοῦσιν ἄξιαν, καὶ πᾶσά Σε ἡ Ἐκκλησία δοξάζει, καὶ τῆς Παναχράντου Σου μορφῆς τὸν ἀγιώτατον τύπον πάντες οἱ πιστοὶ σχετικῶς προσκυνοῦμεν· καὶ ὅπου ποτ' ἂν ἴδωμεν τὰς σεπτὰς εἰ-

κόνας Σου σεβόμεθα καὶ τιμῶμεν ἀπάσας, τὰς τε ἄλλας ἐπίσης, αἵτινες διεγείρουσι τῶν πιστῶν τὴν εὐσέβειαν, καὶ ἐν ὕσιν ἰδίως τὴν χάριν Σου φανεροῖς, κατὰ θεῖαν εὐδοκίαν, ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν προσιόντων καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς Σπηλαιώτιδος ταύτης τῆς παναγίας Σου εἰκόνης, ὥ Παμβασίλισσα ποιεῖς, ἣν ἀποστολικαὶ μὲν χεῖρες κατὰ θεῖαν νεῦσιν ἐξετύπωσαν, Σὺ δὲ Παρθενομῆτορ αὐτῇ, ῥῶσα ἐπὶ τῆς γῆς, τοῖς τε παναγίοις ὀφθαλμοῖς Σου κατείδες αὐτὴν εὐμενῶς, καὶ ταῖς παναχράντοις Σου χερσὶν ἐψηλάφησας, καὶ τῇ ζωηφόρῳ Σου φωνῇ χαριτωβῶτως ἠλόγησας, καὶ εἰς τὸ ἱερόν Σου Σπήλαιον ἀνέκαθεν θησαυρισθῆναι κατηξίωσας, ἀφθαρτον καὶ ἀκήρατον εἰς αἰῶνας διατηροῦσθαι. Εὐχαριστοῦμέν Σοι πάντες, ὦ Δέσποινα, ὑπὲρ πάντων τῶν εὐεργετημάτων, ὅσα τε κατὰ τοὺς ἀνω χρόνους ἐποίησας τοῖς πατράσιν ἡμῶν, καὶ ὅσα καὶ νῦν εἰς ἡμᾶς ἐθαυματούργησας προφανέστατα, καὶ καθ' ἐκάστην θαυματουργεῖς. Καὶ καρδίᾳ καὶ νῷ καὶ ψυχῇ καὶ φωνῇ τὰς πρὸς ἡμᾶς Σου χάριτας ὁμολογοῦμεν, καὶ πρόμαχον ἀήτητον διαβρέθην Σε κηρύττομεν, καὶ προστάτιν ἡμῶν ἀκατάσχυτον· καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἑκαστοὶ, καὶ ἀλλήλους, καὶ τὰς ψυχάς, καὶ τὰ σώματα, καὶ τὴν ἁγίαν ἡμῶν Μονὴν (μᾶλλον δὲ τὴν Σὴν) ἐπὶ Σὲ διὰ παντὸς ἀνατιθέμεθα, καὶ διὰ σοῦ τῷ Θεῷ. Σοὶ τὰ σῶστρον, Σοὶ τὰ νικητήριον, Σοὶ τὰ χαριστήριον ἐπιγράφομεν. Καὶ Σὲ παρακαλοῦμεν, καὶ ἱκετεύομεν, καὶ πρέσβυν ζείποτε πρὸς Θεὸν προσβαλλόμεθα, Σὲ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν τὴν ἀναψυχὴν, τὸ τῶν καρδιῶν ἡμῶν ἀγαλλίαμα, τὸν ὁμιμάτων τὸν φωτισμόν, τῶν σπομάτων τὸν γλυκασμόν, τὴν βοήθειαν τῶν ἀβοηθήτων, τῶν ἐν ἀνάγκαις τὴν λύτρωσιν, τῶν ἐν εὐτυχίᾳ τὴν χειραγωγόν, τῶν ἀμαρτωλῶν τὴν ἐλπίδα, τῶν ἐναρέτων τὸ στήριγμα! Ὡ παντελεῆμον Κυρία καὶ Κυριώνομε Μαριάμ, τὸ ὄνομα τὸ προσκυνητὸν καὶ δεδοξασμένον, Σὺ τοῦ ἀνθρώπου γένους ἡ δόξα, τῶν ἁγίων ἡ ἰσχύς, τῶν Ἀγγέλων τὸ θαῦμα, τὸ πλήρωμα τῶν χαρισμάτων τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἡ ἀειπάρθετος Μήτηρ τοῦ σεσαρκωμένου Θεοῦ Λόγου, ἡ ἀνύμφευτος Νύμφη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ἡ ἐξαίρετος κατοικία τῆς ὁμοουσίου καὶ Πανταγίου Τριάδος, Σὺ καὶ νῦν καὶ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον τὴν Ἐκκλησίαν στερεῶσον, καὶ πᾶσαν ψυχὴν καὶ πᾶσαν χώραν τῶν εὐσεδῶν, καὶ τὴν Ἑλλάδα Σου πᾶσαν μετὰ τῆς ἱεράς Σου Μονῆς ταύτης ἐκ παντοίων κινδύνων διάσωσον, καὶ ἐνίσχυσον ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ, καὶ κράτυνον ἐν τῇ πίστει, καὶ διαφύλαξον ὀρθόδοξον, ἕως ἂν ὁ Σὸς Υἱὸς ἔλθῃ κρίναι τὸν κόσμον ἅπαντα κατὰ τὴν μεγάλην ἐπιφάνειαν Αὐτοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

ΕΙΣ ΤΟ Α' ΚΑΙ Β' ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ

ΚΤΙΤΟΡΙΚΟΥ,

ΗΤΟΙ
ΣΥΛΛΟΓΗ

ΕΚ ΤΩΝ ΚΤΙΤΟΡΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ, ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΑ
ΤΑ ΕΦΕΞΗΣ:

- α') Τὸ Χρυσόβουλλον τοῦ αἰοιδίμου Αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Κατακουζηνοῦ
- β') Πέντε Σιγίλλια γράμματα τῶν παναγιωτάτων καὶ Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν
- γ') Τρία Χρυσόβουλλα τῶν εὐσεβεστάτων Ἑγεμόνων τῆς Οὐγγροβλαχίας
- δ') Δύο διατάγματα τῆς πρῆν ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου Βενετικῆς Ἐξουσίας
- ε') Δύο τῆς παρελθούσης Ὀθωμανικῆς.

Α'.

Ο ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΙΟΙΔΙΜΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΚΑΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ.

† Ἐπεὶ δ' τιμώτατος Καθηγούμενος τῆς κατὰ τὴν Πελοπόννησον σεβασμίας Μονῆς τῆς βασιλείας μου, τῆς εἰς ὄνομα τιμωμένης τῆς πανυπεράγνου Δεσποίνης καὶ Θεομήτορος καὶ ἐπικεκλημένης Μεγασηλαιοτίσσης, τῆς παρὰ τοῦ ἱερωτάτου ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ἱστορηθείσης, ἀρχιμανδρίτης τε καὶ πρωτοσύγκελλος ἱερομόναχος κύριος Μάρκος ἀνέφερεν, ὡς ἡ κατ' αὐτὸν τοιαύτη σεβασμία Μονὴ κέκτηται διὰ χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων τοῦ τε αὐθέντου μου τοῦ βασιλέως, τοῦ πάππου τῆς βασιλείας μου, καὶ τοῦ θειοτάτου μου Δεσπότη καὶ βασιλέως, τοῦ ἀδελφοῦ τῆς βασιλείας μου, τῶν αἰοιδίμων καὶ μακαριτῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἀπογραφικῶν ἀποκαταστάσεων, καὶ ἐτέρων εὐλόγων δικαιωμάτων μετόχια, καὶ λοιπὰ κτήματά τε καὶ ὑπο-

στατικὰ ἐν διαφόροις τοποθεσίαις· ἃ δὴ καὶ κατὰ μέρος ἔχουσιν οὕτως. Εἰς τὴν Λαπάταν μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ δόσιου καὶ θεοφόρου Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου, μετὰ τῶν αὐτῷ παρόικων, προσκαθημένων τε καὶ ἐξαλειμματικῶν ὑποστάσεων. Ἔτερον μετόχιον περὶ τὴν Βοστίτζαν, εἰς ὄνομα τῆς πανυπεράγνου τιμώμενον Δεσποίνης καὶ Θεομήτορος, καὶ ἐπικεκλημένης τῆς Πεφανερωμένης. Περὶ τὸν Δρόγκον, ἕτερον μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον καὶ αὐτὸ τῆς πανυπεράγνου Δεσποίνης καὶ Θεομήτορος καὶ ἐπικεκλημένης τῆς Σύνεσθριωτίσσης, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παρόικων προσκαθημένων καὶ λοιπῶν δικαίων αὐτοῦ. Περὶ τὸ Μονοδένδριον, γῆν μεδίων τριακοσίων. Εἰς τὸ χωρίον Βραχνὶ πάροικαι 8, τε Δημήτριος, καὶ Κωνσταντίνος οἱ πρεσβύτεροι, καὶ Γεώργιος ὁ Βάρδας. Εἰς τὸ χωρίον τῆς Ζαχλοροῦς, προσκαθήμεναι τινές. Εἰς τὸ χωρίον Λουμενᾶν πάροικοι καὶ ἐξαλειμματικαὶ ὑποστάσεις, ἃς προκατέχε. Περὶ τὸ καστέλλιον τὸν ἅγιον Ἰωάννην, χειμᾶδιον τὸ καλούμενον ἡ Λάμεια, καὶ ἕτερον εἰς τὴν Βλογοκίτζαν μετὰ τοῦ πλησιάζοντος ἐκεῖσε χωραφίου τοῦ καλούμενου τῆς Προυσσαίνης. Ἡ ἡμίσεια μερὶς ἡ Λατινικὴ τοῦ χωρίου τῆς Ἀδυσσαίνης, (ὡς τῆς λοιπῆς ἡμισείας μερίδος κατεχόμενης παρὰ τινων διαφόρων Ῥωμαίων, καὶ ὑπὸ χεῖρα τῆς βασιλείας μου), καὶ αἱ ἐκεῖσε πλησιάζουσαι ἐξαλειμματικαὶ ὑποστάσεις τοῦ τε Καρθῶν καὶ τοῦ Νήφωνος· ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ ἐν αὐτῇ μυλοτόπιον, οὗ τῷ ἐκεῖσε εὐρισκομένῳ παλαιῷ Ναφ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου· ἃ δὴ καὶ κατέχει, καὶ νέμεται τὸ μέρος τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς ἀνενοχλήτως καὶ ἀδιασείτως μέχρι τοῦ νῦν. Παρεκάλεσε δὲ ἄρτίως ὁ ῥηθεὶς τιμώτατος ἀρχιμανδρίτης καὶ πρωτοσύγκελλος, ἵνα πορίσῃται ἐπὶ τούτοις καὶ χρυσόβουλλον τῆς βασιλείας μου, τὴν τούτου δέξιν εὐμενῶς προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου τὸν παρόντα χρυσόβουλλον ΛΟΓΟΝ ἐπιχωρηγῇ καὶ ἐπιβραβεύει τῇ κατ' αὐτὸν τοιαύτῃ σεβασμίᾳ Μονῇ, δι' οὗ προστάσσει, καὶ διορίζεται εἶναι μὲν καὶ εὐρίσκεισθαι τὸν αὐτὸν τιμώτατον πρωτοσύγκελλον εἰς τὴν ἡγουμενείαν καὶ προστασίαν τῆς δηλωθείσης Μονῆς ἐφ' ὅρῳ τῆς αὐτοῦ ζωῆς· κατέχειν δὲ καὶ τὴν τοιαύτην σεβασμίαν Μονὴν καὶ νέμεσθαι καὶ εἰς τὸ ἔξῃς τὰ ἀνωτέρω κατὰ μέρος εἰρημένα μετόχια καὶ λοιπὰ ὑποστατικά, κτήματά τε καὶ βελτιώματα, ἀνενοχλήτως παντάπασιν καὶ ἀδιασείτως, ἐτι τε ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως, κατὰ τὰς περιλήψεις τῶν προσόντων αὐτῇ, ὡς εἴρηται, χρυσοβούλλων τε καὶ προσταγμάτων καὶ λοιπῶν εὐλόγων δικαιωμάτων, καὶ ὡς εὐρίσκεται κατέχουσα ταῦτα καὶ μέχρι τοῦ νῦν, ὀφείλοντα διατηρεῖσθαι ἀνώτερα πάσης καὶ παντοίας καταδυναστείας, καὶ ἐπηρεάς, καὶ κατατριβῆς, καὶ διανοχλήσεως ἀδίκου καὶ πλεονεκτικῆς. Τῇ γοῦν ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου ΛΟΓΟΥ τῆς βασιλείας μου διατηρηθήσεται μὲν ὁ διαληφθεὶς τιμώτατος ἱερομόναχος ἀρχιμανδρίτης καὶ πρωτοσύγκελλος κύριος Μάρκος εἰς τὴν ἡγουμενείαν καὶ προστασίαν τῆς τοιαύτης σεβασμίας Μονῆς

ἐφ' ὅρῳ τῆς ἐκυτοῦ ζωῆς, ὡς δεδήλωται. Καθέξει δὲ καὶ νεμηθήσεται καὶ ἡ αὐτὴ σεβασμία. Μονὴ τὰ προσόντα ταύτῃ, καθὼς εἴρηται, κτήματά τε καὶ ὑποστατικά μετὰ τῆς περιοχῆς, καὶ τῶν δικαίων αὐτῶν καὶ τῶν ἐν τούτοις βελτιωμάτων, κατὰ τὰς περιλήψεις τῶν ἀναγεγραμμένων χρυσοβύλλων προσταγμάτων τε καὶ λοιπῶν εὐλόγων δικαιοματιῶν, ἀνενοχλήτως πάντῃ καὶ ἀδιασείτως, ἀναφαιρέτως τε καὶ ἀναποσπάστως, καθὼς κατέχει καὶ νέμεται ταῦτα καὶ μέχρι τοῦ νῦν, μηδεμίαν παρὰ μηδενὸς τῶν ἀπάντων ὑφισταμένη ἐπὶ τῇ τούτων κατοχῇ καταδυναστείαν, ἢ ἐπ' ἡρείαν τινὰ καὶ κατατριβὴν ἐπειδὴ καὶ τούτου ἕνεκεν ἐγένετο καὶ ὁ παρὼν χρυσοβύλλος ΔΟΓΟΣ τῆς βασιλείας μου, καὶ ἐπεχορηγήθη καὶ ἐπεδραβεύθη τῷ ῥηθέντι τιμιωτάτῳ καθηγουμένῳ ἀρχιμανδρίτῃ καὶ πρωτοσυγκέλλῳ, καὶ τῇ κατ' αὐτὸν τοιαύτῃ σεβασμίᾳ Μονῇ δι' ἀσφάλειαν, ἀπολύτως κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον τῆς ἐνεστώσης Ἰνδικτίωνος τοῦ ἐξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ ἔκτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημνήνατο κράτος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤῳ Τῷ ΘΕῳ ΠΙΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΡΩΜΑΙΩΝ Ο ΚΑΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ.

Β.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΕΛΕῶ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙ-
ΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ, ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ.

† Ως ἐν σκιᾷ καὶ ζῶφῳ κατολισθαίνοντες πάντες περιπολοῦσιν ἐν τῇ κόσμῳ, καὶ φέρειν ἀνέχονται πόλλα τῶν δεινῶν, ἀγνοοῦντες ὅλως ὧν τε προσήκον ἀντέχεσθαι, καὶ ἀπέχεσθαι τίνων· ἀφορᾷ δὲ γε πάντων τὰ διαδήματα, εἴτε τὴν δεξιὰν τρίβον φανῶσι βαδίσειν, εἴτε τὴν ἄλλω· ἔχουσιν, πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐξομοίωσιν καὶ τὸ πάντῃ ἐλεύθερον καὶ μερίμνης ἀπάσης ἀνεπίδεκτον. Πολλὰ γὰρ πάσχειν στέργουσιν οἱ βασιλεῖς, οὐ δι' ἄλλο τι πολέμους κατὰ τῶν ἐναντίων καὶ μάχην διεγείροντες, ἢ δεῖται ἐκυτοῦς ἀνωτέρους ἀπάσης ὑποταγῆς καὶ δουλείας. Ταύτῃ καὶ οἱ τῆς Ἐκκλησίας προστάται ποθεῖν ὑφίστανται πολλὰς τὰς τοῦ πονηροῦ προσβολὰς, ἵνα φανῶσιν ἀνώτεροι καὶ νικηταὶ πάντων τῶν αὐτοῦ ἐπηρειῶν, τῆς ψυχοφθόρου αὐτοῦ δουλείας ἐκυτοῦς ἀπαλλάξαντες καὶ πάντας τοὺς ὑπὸ τὴν αὐτῶν διοίκησιν αὐτοῖς θεῶθεν ἐμπιστευθέντας εἶναι, διὰ τὸ τὴν μὲν δουλείαν αἰτίαν εἶναι καὶ πρόξενον φθορᾶς, τὸ δὲ ἐλεύθερον, ἀνέσεως καὶ χαρᾶς. Διὸ καὶ τινα τῶν Μοναστηρίων οἱ πάλοι αἰδιμοὶ βασιλεῖς, δι' αἰτίας τινὰς εὐλόγους τῶν ἄλλων προτιμήσαι βουλόμενοι τὸ τῆς ἐλευθερίας ἐξαιρέτῳ τρόπῳ καὶ λόγῳ διὰ χρυσοβύλλων ταῦτα ὠχύρωσαν, τῶν λοιπῶν πάντων εὐεργετημάτων τὴν ἐλευθερίαν ἔχειν τὰ πρῶτα κεκρινότες· παρ' ὧν καὶ ἡ Ἐκκλησία ἢ

καθ' ἡμᾶς ἡ μεγάλη τὰς ἀφορμὰς λαβοῦσα, πράττει τὰ ὅμοια. Εὐρίσκομεν τοίνυν καὶ κατὰ τὴν γῆν τῆς Πελοποννήσου, ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἐπισκοπῆς Κερνίτζης, Μοναστήριον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἔχον εἰκόνα τὴν παρὰ τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ἱστορηθεῖσαν, Μέγα Σπήλαιον κεκλημένον, ὅπερ ἔχει τὸ πάντῃ ἐλεύθερον καὶ ἀδούλωτον παρὰ τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ αἰδιμῶν Βασιλέων καὶ Πατριαρχῶν, δι' ὧς οἱ τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἄνθρωποι σῶσαν αἰτίας, βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν καλούμενον σταυροπήγιον, ὡς τοῖς πᾶσι καταφανές, καὶ τοῖς μετέπειτα τὰ τε βασιλικά αὐτοῦ χρυσοβύλλα καὶ πατριαρχικά σιγιλιώδη γράμματα πολλάκις ἰδοῦσι καὶ μεταλθοῦσιν. Ὅπερ σφῶζόμενον καὶ φυλαττόμενον μέχρι τοῦ νῦν, καὶ ἐν εὐπορίᾳ διαγόντων πάντων τῶν αὐτῷ ἐνασκουμένων περίπου πεντήκοντα πρὸς τοῖς ἑκατὸν μοναχῶν, ἐξ ἐπηρείας τοῦ δαίμονος, πυρὸς ἀνάλωμα γέγονε, τῶν πατέρων πρὸς τὸν τρυγητὸν ἐνασχολουμένων· ἀφανισθέντων δὲ πάντων τῶν ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ ἱερῶν σκευῶν, χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν, καὶ ἀμφίρων, μόλις ἡδυνήθησαν ἀπαλλάξαι τὴν τῆς Θεομήτορος εἰκόνα, τὴν παρὰ τοῦ ἁγίου Λουκᾶ ἱστορηθεῖσαν, οἱ παρευρεθέντες μοναχοί. Δεηθέντων οὖν, διὰ τοῦ παρόντος ἡ μετριότης ἡμῶν, καὶ ἡ περὶ αὐτὴν ἱερὰ τῶν ἀρχιερέων σύνοδος, διορίζεται γράφουσα, ἵνα τὸ σεβάσμιον πατριαρχικὸν βασιλικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν Μοναστήριον, εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὸ καὶ Μέγα Σπήλαιον καλούμενον, καθὰ ἂφ' οὗ ἤρξατο τοῦ εἶναι καὶ λέγεσθαι Μοναστήριον ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ ἐλευθερίαν τὴν σταυροπηγιακὴν, παντελεύθερον ἐν, ἀδούλωτον, ἀδέσποτον, καὶ ἀκαταπάτητον παρὰ πάντος προσώπου τῶν κατὰ καιροὺς ἀρχιερατευόντων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κερνίτζης καὶ τῶν πλησίον πάντων· μηδὲν τέλος παρέχον τινί, μέχρι καὶ ὁλοῦ, ἐκτὸς τῶν διακοσίων ἄσπρων, τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐτησίως, ὑποταγῆς χάριν· τὸν αὐτὸν τρόπον βουλόμεθα καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα αἰῶνα εἶναι τὸ Μοναστήριον αὐτὸ τὸ σταυροπηγιακὸν καὶ πατριαρχικόν, ἀδούλωτον, ἀδέσποτον, καὶ ἀκαταπάτητον παρὰ πάντος προσώπου, μηδὲν μηδὲν ὀφείλον, ἢ τῇ καθ' ἡμᾶς Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ προῤῥηθέντα διακόσια ἄσπρα, ὑποταγῆς χάριν· ἄλλ' οὐδὲ οἱ κατὰ τύχην ἐκείθεν διαπερῶντες πατριαρχικοὶ ἔξαρχοι ἔχουσιν ἄδειαν ἢ ἐξουσίαν τινὰ καταπατεῖν τὸ αὐτὸ Μοναστήριον, καὶ ἐνοχλεῖν τοὺς ἐν αὐτῷ πατέρας κατὰ τι, καὶ ζητεῖν ἐπ' ὀνόματι πατριαρχικῷ ζημιᾶν αὐτοῦς. Τοὺς δὲ ἡγουμένους τοῦ Μοναστηρίου αὐτοῦ ἐκλέγεσθαι κατ' ἔτος, καὶ ἀλλάττεσθαι, καὶ ἀντικαθίστασθαι ἕτερον, τοῦ πρώτου τῆς ἡγουμενείας παραίτησιν ποιουμένου. Καὶ προσέτι μνημονεύειν αὐτοὺς τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος παῤῥησίᾳ ἐπ' ἐκκλησίας, κατὰ τὴν συνήθειαν· καὶ διάγειν αὐτοὺς κατὰ τὴν πάλαι συνήθειαν τὴν πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς· τὰς δὲ χειροτονίας αὐτῶν γίνε-

σθαι παρ' ὧν ἂν αὐτοὶ βούλοιντο τῶν ἀρχιερέων, ἄνευ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως. Ταῦτα πάντα βουλόμεθα μένειν ἀδιαλώδῃ καὶ ἀπαρεγγεῖρητα καὶ ἀμετάτρεπτα μέχρι παντός, καὶ μηδένα τῶν πάντων ἔχειν ἄδειαν διασεῖσαι αὐτοὺς ἐπὶ προφάσει τῆς ἀναλώσεως καὶ φθορᾶς τῶν παρ' αὐτοῖς παλαιγενῶν γραμμάτων, χρυσοβούλλων τε καὶ πατριαρχικῶν σιγilliωδῶν, ἐν βάρει ἀργίας ἀσυγνώστου καὶ ἀφορισμοῦ ἁλῦτου, τοῦ παρὰ Θεοῦ Παντοκράτορος καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄν δέ τις τῶν πάντων βουληθῇ ποτὲ ἐνοχλῆσαι αὐτοῖς, ἀρχιερεὺς, ἢ ἱερεὺς, ἢ ἰδιώτης, καὶ ποιῆσαι παρ' ὃ γράφομεν, οἱ μὲν, ἀργοὶ μενέτωσαν πάσης ἀρχιερατικῆς καὶ ἱερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως· οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφορισμένοι ἕστωσαν παρὰ Θεοῦ, καὶ κατηραμένοι, καὶ ἀσυγχώρητοι, καὶ ἄλλοι μετὰ θάνατον, καὶ ἔξω τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑπόδικοι καὶ τῆς πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς ἀραις. Ἐπὶ γὰρ τῇ τούτου ἀμετατρέπτῳ βεβαιώσει ἐγγράφῃ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος βεβαιωτήριον καὶ σιγilliωδες ἐγγράμματα, καὶ ἐπεδόθη τοῖς ἐν τῇ πατριαρχικῇ καὶ βασιλικῇ Μοναστηρίῳ πατρίσιν. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ τριακοστῷ ἐνάτῳ· ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ. Ἰνδικτιῶνος ὀγδόης.

Παρθένιος ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἡρακλείας Ἰωαννίκιος.
Χαλκιδόνος Παχώμιος.
Ἀδριανουπόλεως Παρθένιος.
Φιλίππων καὶ Δράμας Γεράσιμος.
Βιζύης Δαμασκηνός.
Παλαιῶν Πατρῶν Θεοφάνης.
Λακεδαιμονίας Ἰωάσαφ.
Μιτυλήνης Παρθένιος.

Τορνόβου Παρθένιος.
Λαρίσσης Γρηγόριος.
Ἀγκύρας Λαυρέντιος.
Βάρνας Παρθένιος.
Πρόφην Ῥαιδεστοῦ Θεοφάνης.
Χίου Κύριλλος.
Νέων Πατρῶν Ἰωάσαφ.
Πρόφην Ἀθηνῶν Σωφρόνιος.

Ἰδόντες τὸ παρὸν πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα, εὐλαβῶς προσκυνούντες ὑπογράφομεν ἰδίᾳ χειρὶ. Ταπεινὸς Μητροπολίτης Σεβαστείας Ἀνθίμος καὶ πάσης Ἀρμενίας ὑπέρτιμος καὶ ἑξάρχος. Ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ ἰδ' τοῦ αχλγγ'. ἔτους τοῦ Σωτηρίου.

Γ.

ΠΑ·Ι·ΣΙΟΣ ΕΛΕΦ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝ·ΠΟΛΕΩΣ,
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ, ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ.

† Ἔργον φέριστον, καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς εὐ φρονοῦσι σπουδῆς τῆς ἀνωτάτω ἐπάξιον κρίνεται, πᾶσαν οἰκοδομὴν καλῶς ἀνωθεν ἀρχαμένην καὶ συντελεσθεῖσαν, εἴτα τῇ τοῦ χρόνου παρόδῳ καὶ ταῖς τοῦ καιροῦ

περιστάσει πτώσιν τινὰ καὶ ἀνατροπὴν ὑφορμωμένην, ἀνοικοδομεῖν καὶ ἀνανεοῦν ἐπὶ τῇ καταβληθέντι θεμελίῳ, καὶ τῆς διηγεοῦς αὐτῆς συντηρήσεως λόγον ὅτι πλείστον ποιησθαι. Τῆς γὰρ τοῦ πανθαύματος χρόνου ῥοῆς ταῖς κατὰ τὸ ἀντίξουν αὐτῆς προσβολαῖς ἀμαυροῦν πεφυκυίας τὰ καλῶς φθάσαντα συντελεσθῆναι, οἱ τούτων ἐμφρόνως προστάται λαχόντες οὐ διαλείπουσιν ἀναμορφούντες αὐτά, καὶ εἰς φῶς ἀνακαλοῦντες σφιστικοῖς ἐπιτηδεύμασι τε καὶ ἐπεξεργάσμασιν. Ἀναγκαῖα γοῦν οὕσα ἢ τοιαύτη ἀνάκλησις τε καὶ ἀνανέωσις ἐπὶ πάντων τῶν ἐγκοσμίῳν πραγμάτων, ὅσα τὴν ἐκ τοῦ χρόνου φθορὰν ἐπιδέχεται, ἀναγκαῖοτάτη δὴ ποῦθεν ἐν τοῖς μάλιστα πέφυκεν ἐπὶ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, εὐαγγῶν τε οἰκῶν, καὶ σεβασμίων μοναστηρίων ἐνεργουμένη, τῶν ὑποτελούντων τῇ προνοίᾳ καὶ δεφενδεύσει τοῦ καθ' ἡμᾶς πατριαρχικοῦ ἀποστολικοῦ τε καὶ οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὧν τὴν κηδεμονίαν κληρωθέντες θεόθεν οἱ τὰς ἡνίας αὐτοῦ ἐπιτετραμμένοι ὀφείλομεν, ὅση δύναμις, ἀναλαβάνειν καὶ ἐπανορθοῦν τὰ ἀντιλήψεως δεόμενα τῶν ἱερῶν σκηνωμάτων, καὶ τούτων μάλιστα ὅσα ἀρχαιότητι διαπρεπῆ καὶ ἀρετῇ διαβόητα, βασιλικῇ τε ἅμα καὶ πατριαρχικῇ φιλοτιμίᾳ ἐπίσημα διετέλεσαν, ἐπιβεβαιούντες τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἐν τῇ καλῇ κατάστασιν διὰ μεταγενεστέρων γραμμάτων, καὶ μὴ ἔξιν ἐπιγενέσθαι αὐτοῖς φθορὰν τινὰ καὶ βλάβην ἐκ τῶν τοῦ καιροῦ περιστάσεων. Ταμεῖα γὰρ ἀρετῆς ὁμολογουμένως καθέστηκεν τὰ ἱερὰ ταῦτα τῶν ψυχῶν φροντιστήρια καὶ σεβάσματα μοναστήρια· ἐν αὐτοῖς γὰρ ὁ σωφροσύνης ἀσκεῖται τρόπος, καὶ ψυχῶν τελειότης πορίζεται, καὶ βίος θεοφιλὴς ἐκπαιδεύεται, καὶ τῆς ὑπομονῆς καταρτίζεται τὸ σωτήριον κλέος, ἔπου γε καὶ Θεὸς ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐπαναπαύεσθαι πιστεύεται· ταύτῃ τοι καὶ κατὰ πάντα καιρὸν ἢ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλη Ἐκκλησία τὴν σύστασιν αὐτῶν καὶ συντήρησιν περὶ πολλοῦ παιουμένη, χεῖρα βοηθείας ὀρέγειν αὐτοῖς ἐν πᾶσι τρόποις οὐκ ἐπαναίναται. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τὰ νῦν προσεκομισθῇ καὶ ἐνεφανίσθῃ ἡμῖν ἴσον ἀρχαίου πατριαρχικοῦ συνοδικοῦ γράμματος, γεγονότος πρὸ χρόνων ἤδη ἐπέκεινα τῶν ἑκατὸν ἐπὶ τοῦ πάλαι ποτὲ Πατριάρχου μακαρίτου κυρίου Παρθενίου, καὶ διαλαβάνοντος, ὡς ἢ κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἐπισκοπῆς Κερνιτῆς εὐρισκομένην ἱερὰ καὶ σεβάσματα Μονή, ἢ τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, ἐπικεκλημένη δὲ Μέγα Σπήλαιον, ἢ ὥσπερ κειμήλιον καὶ θησαυρὸν πολῦτιμον ἔχουσα τὴν ἱερὰν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος τὴν παρὰ τοῦ ἁγίου καὶ πανευφύμῳ Ἀποστόλῳ καὶ Εὐαγγελιστῇ Λουκᾷ ἱστορηθεῖσαν, ἀνωθεν μὲν καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ πρὸ χρόνων ἀμνημονεύτων διετέλεσε βασιλική, πατριαρχική, καὶ σταυροπηγιακή, ἐλευθέρᾳ τε καὶ ἀδούλωτος πάντῃ, ὑπὸ τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἀοιδίμων βασιλέων καὶ πατριαρχῶν τῇ παντελεῖ ἐλευθερίᾳ καὶ ἀσυνδούτῳ τιμιμμένη, ἅτε καταφανοῦς αὐτῆς καὶ τοῖς πᾶσιν ὁμολογουμένης τοῖς τε πάλαι καὶ τοῖς μετέπειτα τῆς τοιαύτης αὐτῆς βασι-

λικῆς φιλοτιμίας καὶ σταυροπηγιακῆς ἀξίας, τοῖς θεασαμένοις καὶ ἀνεγνωκόσι τὰ χορηγηθέντα αὐτῇ καὶ σφῆζόμενα ἐν τῇ τότε βασιλικῇ τε χρυσόβουλλα καὶ πατριαρχικῇ σιγιλλιώδη γράμματι. Ἦς τίνος ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας αὐτῆς σφῆζομένης τε καὶ φυλαττομένης, καὶ διεκπεραιομένης ἀνενοχλήτως, ὥς παρὰ πᾶσιν ἐγνωσμένης, διήγον ἐν ἀνέσει πάντες οἱ συνασκούμενοι ἐν αὐτῇ περίπου τοὺς πενήτηντα πρὸς τοῖς ἑκατὸν ὀσιώτατοι πατέρες, τέμνοντες ἐλευθέρως τὴν αὐλακα τῆς σωτηρίου ὁδοπορίας αὐτῶν, καὶ τὸν ἐν τῇ μοναδικῇ βίῃ τῆς ἀσκήσεως καὶ ἀρετῆς ἀκωλύτως ἐξασκούντες καὶ μετερχόμενοι τρόπον· εἰτα, κρίμασιν οἷς μόνος οἶδε Θεός, συμβᾶν ἐξ ἐπηρείας τοῦ μισοκάλου δαίμονος τὴν ἱερὰν Μονὴν ταύτην πυρὶ καταναλωθῆναι, τῶν πατέρων, ὥς φησί, περὶ τὸν τρυγητὸν ἐνασχολουμένων, ἐπομένως διὰ τῆς ἐπιγενομένης ταύτης ὀλεθρίου πυρκαϊᾶς ἀπετεφρώθησαν δυστυχῶς, καὶ κατεκάησαν καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ σκευοφυλακείῃ αὐτῆς σφῆζόμενα ἱερὰ σκεύη καὶ ἀμφια συνάμα τοῖς χρυσοβούλλοις καὶ σιγιλλίοις, τῶν παραιρεθέντων πατέρων μόλις δυνήθέντων διασώσασθαι καὶ ἐξελεῖσθαι τοῦ πυρὸς τὴν ῥῆναισιν τῆς Θεοτόκου εἰκόνα τὴν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Λουκᾶ ἱστορηθεῖσαν. Μεθ' ἣν ἀτυχίαν καὶ δεινὴν περίστασιν προσελθόντες τηρῆκαυτα οἱ τῆς ἱερᾶς Μονῆς πατέρες τῇ προνοίᾳ καὶ κηδεμονίᾳ τοῦ πατριαρχικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ τούτου Θρόνου, καὶ τὸ ἐπισυμβᾶν τῆς πυρκαϊᾶς τοῦτο πάθος ἐκτραγῶδησαντες καὶ τὴν διὰ τοῦ πυρὸς ἀπώλειαν τῶν εἰρημνίων χρυσοβούλλων τε καὶ σιγιλλίων καὶ λοιπῶν συστατικῶν γραμμάτων τῆς Μονῆς αὐτῶν ταύτης ἐμφανίσαντες καὶ δηλώσαντες, καὶ πιστώσαντες τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἐλευθερίαν τε καὶ αὐτονομίαν τὴν διὰ βασιλικῆς φιλοτιμίας καὶ σταυροπηγιακῆς ἀξίας, ἄλλως τε ἐμφανῆ καὶ κατὰ δηλον καὶ τοῖς πᾶσιν ὁμολογουμένην, ὥς εἴρηται, ἐν τῇ τότε διατελούσαν, ἔλαβον παρὰ τοῦ ῥηθέντος Πατριάρχου κυρίου Παρθενίου τὴν ἀνανέωσιν καὶ βεβαίωσιν αὐτῆς διὰ τοῦ διαληφθέντος συνοδικοῦ γράμματος, ἀποφαινομένου καὶ ἐπιβεβαιωμένου αὐτοῖς τὸ εἶναι καὶ λέγεσθαι αὐτῆς ὥς καὶ πρότερον τὴν ἱερὰν Μονὴν ταύτην βασιλικὴν καὶ σταυροπηγιακὴν, καὶ πάντῃ ἐλευθέραν, καὶ ἔχειν ἀναμφιδόλως καὶ ἀκωλύτως πάντα τὰ ἀνέκαθεν φιλοτιμηθέντα αὐτῇ ἐκ τῆς περιστατικῆς ταύτης αἰτίας, δηλονότι τῆς τῶν γραμμάτων διὰ τοῦ πυρὸς ἀπωλείας, ὕφεισιν καὶ ἐλάττωσιν καὶ ἐπ' ἡρεῖαν ἡντινασὺν ἐπὶ τοῖς οἷς πεπλούτηκεν ἀνέκαθεν προνομίοις. Ὅπερ ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα προσκομίσαντες τὰ νῦν τῇ ἡμῶν μετριότητι, δεδήθησαν μετὰ θερμῆς παρακλήσεως ἐπικυρωθῆναι, καὶ ἐπιβεβαιωθῆναι τὴν αὐτὴν ταύτην σταυροπηγιακὴν αὐτῶν ἀξίαν καὶ ἐλευθερίαν καὶ παρ' ἡμῶν, κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς διατύπωσιν, καὶ κατὰ τὰ ἀνέκαθεν φιλοτιμηθέντα προνόμια διὰ παντελοῦς ἀσυνδοσίας, ἀνανεωθῆναι τε ταῦτα δι' ἡμετέρου πατριαρχικοῦ συνοδικοῦ σιγιλλιώδους γράμματος. Ὡς τὴν δέησιν καὶ ἀξιῶσιν εὐλογον οὖσαν καὶ δικαίαν

εὐμενῶς ἀποδεξάμενοι, ὥς χρέος ἀπαραίτητον ἔχοντες ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν τοιούτων ἱερῶν ὄκτων, καὶ συνιστῆναι τὰ ἀρχαία αὐτῶν προνόμια καὶ τὴν ἀνέκαθεν ἐλευθερίαν, ἐπὶ τῇ σφῆζεσθαι διηνεκῶς ἀνεπηρέαστα καὶ ἀδιαλώδητα, γράφομεν διὰ τοῦ παρόντος καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμῶν ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἡ διαληφθεῖσα κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἐπισκοπῆς Κερνιτζίης διατελούσα ἱερὰ καὶ σεβασμία βασιλικὴ τε καὶ πατριαρχικὴ καὶ σταυροπηγιακὴ Μονή, ἡ τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ ἐπικεκλημένη Μέγα Σπήλαιον, καθὼς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ πρὸ χρόνων ἀμνημονεῦται ὑπῆρξε καὶ διετέλεσεν ἐλευθερίᾳ παντελεῖ καὶ αὐτονομίᾳ κεκοσμημένη διὰ βασιλικῆς φιλοτιμίας καὶ σταυροπηγιακῆς ἀξίας, οὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς καὶ εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα, ὥς οὐ ὁ ἥλιος περιτρέχει τὸν κύκλον αὐτοῦ, ἥτε καὶ λέγηται καὶ παρὰ πάντων γινώσκεται βασιλικὴ καὶ σταυροπηγιακὴ, ἐλευθερία τε πάντῃ καὶ ἀδούλωτος, καὶ ἀκαταπάτητος καὶ ἀνεπηρέαστος, καὶ πάντῃ ἀσύνδοτος ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων ὑποτελούντων αὐτῇ, καὶ ἐν διαφόροις τόποις κειμένων μετοχίων αὐτῆς, ἅτινα εἰδικῶς εἰσι ταῦτα. Τὸ κατὰ τὸ χωρίον Στρέζοδον μετόχιον τῆς Εὐαγγελιστρίας, ὁμοῦ μετὰ τῶν συνημμένων αὐτῷ χωραφίων καὶ τῆς Ἐκκλησίας· τὸ κατὰ τὰ Μαύρα Βορῆα σὺν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ τοῖς συνημμέναις αὐτῷ τόποις· τὸ κατὰ τὰ Τρυπία μετὰ τῆς Ἐκκλησίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὰ Σταυρία μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Μαρίνης, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὰ Νεάματα μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Δημητρίου, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὰ Θουνεῖα σὺν τοῖς τόποις αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὰς Φυτεῖας μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου, σὺν τοῖς τόποις αὐτοῦ· ὁ ἅγιος Νικόλαος μετὰ τῶν ἐλαιοφύτων καὶ τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὴν Πανηγυρίστραν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὸν Σταυροέλατον μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Εἰσοδίων, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὴν Σάλμεναν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὴν Γουμένιτζαν σὺν τοῖς τόποις αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὰ Λεχαῖνὰ σὺν τῇ ὁσπητίῃ καὶ τοῖς τόποις αὐτοῦ· τὸ ἐν τῇ παλαιᾷ Πάτρᾳ ὁσπητίῳ σὺν ἄλλοις τόποις αὐτοῦ· τὸ ἐν Καλαμακίῳ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ Μέγα Ἀμπέλιον μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου· τὸ ἐν τῇ Βοσνίτζᾳ μετόχιον μετὰ τῶν τόπων αὐτοῦ· καὶ ὅσα ἄλλα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ παλαιῶν Πατρῶν, καὶ ταῖς ὑποκειμέναις, αὐτῇ ἐπισκοπαῖς ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀπήριθμημένων ἀνωτέρω τόπων, οἵτινες εἰσὶν ἀμπέλια, χωράφια, κήποι καὶ δένδρα, παλαιὰ βασιλικά καὶ λοιπῶν χριστιανῶν ἀφιερώματα· εἴτι δὲ καὶ ὅσα ἄλλα ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τῆς τῶν χριστιανῶν ἀφιερώσεως προσκτήσεται πράγματα καὶ κτήματα ἢ ἱερὰ Μονὴ αὐτῇ,

τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου. Οἱ γὰρ χρήσιμοι μαγίστορες ἐκ τοῦ βουφείου τῶν καπήλων, τῶν δουλευόντων ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων κατὰ τὸ Φανάριον, δηλαδὴ, Τσουκαλῆ, Παλατᾶ, Κοντοσκάλλιον καὶ Ὑψωμαθεῖα, παραστάντες ἐνώπιον τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῆς προκαθημένης, ἀνήγγειλαν καὶ ἐξετραγῆθησαν τὰ κατὰ τὸ μοναστήριον τοῦτο δυστυχήματα· πρὸ χρόνων γάρ τινων εἶχον περιποιούμενοι αὐτό, καὶ ἀγωνιζόμενοι καὶ προθυμούμενοι εἰς ἀνάκτησιν τοῦτου· μὴ κατορθωμένου δὲ αὐτοῖς τοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐρημώσεως ἐπαπειλούμενης, τελευταῖον ἰδίᾳ αὐτῶν γνώμῃ καὶ θελήσει, ἤτήσαντο θερμῶς συνενῶσαι αὐτὸ τοῦτο τὸ μοναστήριον τῷ κατὰ τὴν Πελοπόννησον κειμένῳ ἱερῷ καὶ σεβασμῷ ἡμετέρῳ πατριαρχικῷ καὶ σταυροπηγιακῷ μοναστηρίῳ τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, Μεγασπῆλαιον ἐπικεκλημένῳ, εἰς ἀνάσφιν αὐτοῦ· καὶ δεῖτα τὴν ἀφιέρωσιν αὐτῶν ταύτην, ἐξήτησαν ἐπικυρωθῆναι καὶ κατασφραγίσθαι διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ ἐν μεμβράναις σιγιλλιδώδους γράμματος εἰς μόνιμον καὶ διηνεκὴ τὴν ἀσφάλειαν, ἵνα μὴ τῇ τοῦ χρόνου παρατάσει εἰς λήθης ἐμπέσῃ βυθόν, καὶ ἐξίτηλος γένηται ἡ τοῦτων ἀφιέρωσις. Διὸ τὴν αἴτησιν αὐτῶν ταύτην εὐμενῶς ἀποδεξάμενοι, εὐλογον οὖσαν καὶ πρὸς ὠφέλειαν καὶ βελτίωσιν τοῦ ῥηθέντος Μοναστηρίου ἀφορῶσαν, κοινῇ καὶ συνοδικῇ διακρίσει γράφοντες ἀποφαίνόμεθα μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ υπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ ῥηθὲν σεδάσμιον μοναστήριον τὸ ἐν τῇ γῆσιν Ἀντιγόνου τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, πάλαι ποτὲ ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν ὑπάρχον τοῦ βουφείου τῶν καπήλων, ὥς διὰ κτηνῆς αὐτῶν γνώμης καὶ θελήσεως καὶ προαιρέσεως ἀφιερωθὲν καὶ προσηλωθὲν τῷ κατὰ τὴν Πελοπόννησον κειμένῳ ἱερῷ Μοναστηρίῳ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, μετὰ πάντων τῶν σκευῶν καὶ κτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ, κινήτων τε καὶ ἀκινήτων τῶν τε ᾗδῃ ὄντων, ἀμπελίων τε καὶ κήπων (μπαχσέδων), καὶ τῶν εἰσέπειτα προσκτητησομένων, ὑπάρχῃ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν καὶ προστασίαν τῶν ὁσιωτάτων πατέρων τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, καὶ λέγῃται καὶ γνωρίζῃται μετόχιον ἐκείνου, συνηνομένον καὶ προσηλωμένον καὶ ἀφιερωμένον ἐκείνῳ· δεσποζόμενον καὶ διακυβερνώμενον παρὰ τοῦ κατὰ καιροῦ ἐνταῦθα εἰς βετιλεύσαντος τὴν διατριδὴν ποιουμένου ἡγουμένου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πατέρων, ὀφείλοντος καὶ προθυμοποιουμένου ἀντιλαμβάνεσθαι τε τοῦτου ἀμφοτέραις χερσὶ, καὶ ζεοῦσῃ προθυμίᾳ φροντίζειν τὰ πρὸς καλλωπισμὸν καὶ σύστασιν καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω αὐξήσειν καὶ βελτίωσιν αὐτοῦ, μηδὲν ὀφείλοντος διδόναι, εἰμὴ τῷ κατὰ τὸν ἄρχιερα καὶ κυριάρχῃ καθ' ἕκαστον ἔτος δεκαεξὶ γρόσια, λόγῳ ἐνορικῆς ὑποταγῆς, ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Χαλκηδόνος υπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ πάσης Βιθυ-

νίας, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ τῆς ἡμῶν μετριότητος κυρίῳ Παρθενίῳ, μνημονευομένου ἐν αὐτῷ τοῦ ἀρχιερατικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἀκολουθείαις, ὡς κατὰ τὸν προῖσταμένου. Ὅφειλousi δὲ οἱ ῥηθέντες μαγίστορες τῶν καπήλων διδόναι καθ' ἕτος ὑπὲρ μνημοσύνης καὶ ψυχικῆς αὐτῶν σωτηρίας ἕκαστον μέρος (σέμπτιον) ἐκ τῶν τριῶν ἀνὰ ἑκάστην γρόσια, συμποσούμενα τὰ πάντα εἰς τριακόσια γρόσια. Καὶ δὴ διακρίβοντας ᾗδῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ὄντος ἡγουμένου τοῦ ῥηθέντος Μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, τοῦ ὁσιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις κυρίου Βησσαρίωνος, παρέδωκαν οἱ ῥηθέντες μαγίστορες πρὸς αὐτὸν τοῦτ' αὐτὸ τὸ μοναστήριον, ὅστις ὑπέσχετο φροντίζειν τὰς πρὸς σύστασιν αὐξήσειν τε καὶ βελτίωσιν αὐτοῦ, καὶ τὰ πρὸς καλλωπισμὸν καὶ εὐπρέπειαν, κατὰ τὴν ἐνοῦσαν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἐπιμέλειαν· χρείας τε γενομένης ἐπισκευῆς καὶ ἀπαρτισμοῦ ἔχειν αὐτὸν τοῦτον τὸν ἡγούμενον τὴν φροντίδα περὶ πάντων τῶν γενησομένων ἐξόδων καὶ δαπανημάτων, μηδεὶς ἐτέρου ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ ἔχοντος εἰς τὸ ἐξῆς μετοχὴν τινὰ ἢ ἐξουσίαν εἰς αὐτὸ τὸ Μοναστήριον, εἰμὴ μόνον αὐτῶν τῶν πατέρων τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, ὡς γνωρίζόμενον καὶ λεγόμενον μετόχιον αὐτοῦ, καὶ κτήμα ἴδιον καὶ πρᾶγμα ἀναφαίρετον καὶ ἀναπόσπαστον. Ὑπέσχετο δὲ ὁ διαληφθεὶς νῦν ἡγούμενος καὶ τοῦτο, ὅτι, ἐάν ποτε ἰδίᾳ γνώμῃ καὶ προαιρέσει καὶ συγκαταθέσει τῶν ὁσιωτάτων πατέρων τοῦ εἰρημένου μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου παραιτηθῇ τῆς ἐπισκέψεως καὶ φροντίδος αὐτοῦ τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ᾗ αὐτός, ἢ ὁ κατὰ καιροῦ ἡγούμενος, μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἐξουσίαν διδόναι τὸ ῥηθὲν μοναστήριον ἄλλῳ τινι, ἢ ἐναφίῳ, ἢ μοναστηρίῳ, εἰμὴ μόνον τοῖς ῥηθέντι μαγίστορι τοῦ βουφείου τῶν καπήλων, παρ' ὧν ἔλαβον τοῦτο. Ἐπειδὴν δὲ ἐν στερήσει ἡγουμένου γένηται, ἔχουσιν οἱ πατέρες τοῦ εἰρημένου μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου αἰρεῖσθαι καὶ ἐκλέγειν καὶ ἀποκαθιστᾶν κοινῇ γνώμῃ αὐτῶν τὸν σεμνότερον καὶ ἀξιώτερον ἀναφανέντα.

Ὅστις δ' ἂν καὶ ὁποῖος ἐπιχειρήσῃ καὶ τολμήσῃ μετακινήσαι πῶς καὶ ἀνατρέψαι τὰ ἐν τῷ παρόντι συνοδικῶς ἐπικυρωθέντα περὶ τοῦ εἰρημένου μοναστηρίου, μετοχίου γεγονότος τοῦ ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τοῦ κατὰ τὴν Πελοπόννησον μεγάλου Σπηλαίου, ὁ τοιοῦτος, ὁποῖας ἂν ᾖ τὰς ἐξουσίας καὶ βαθμοῦ, ἀφωρισμένος εἴη ἀπὸ Θεοῦ Κυρίου παντοκράτορος, καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος, καὶ μετὰ θάνατον αἵματος καὶ τυμπανιαῖος, καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος καὶ ὑπόδικος. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν καὶ διηνεκὴ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν ἐν μεμβράναις γράμμα, καὶ σταυροπηγιασθέν, καὶ κατασφραγισθέν ἐν τῷ ἱερῷ κώδῃ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐδόθη τῷ ῥηθέντι ἡγουμένῳ κυρίῳ Βησσαρίωνι. Ἐν εἰσι Σωτηρίῳ

χιλιοστῇ ἐπτακκοσιοστῇ ὀγδοηκοστῇ ἔκτῃ, κατὰ μῆνα Ἰούλιον ἐπινεμήσεως δ'.

Προκόπιος ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
Νέας Ῥώμης, καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἐφέσου Σαμουήλ.
Ἡρακλείας Μεθόδιος.
Νικομηδείας Ἀθανάσιος.
Δέρκων Ἀνανίας.
Ἀδριανουπόλεως Καλλίνικος.

Κυζίκου Ἀγάπιος.
Χαλκηδόνος Παρθένιος.
Θεσσαλονίκης Ἰάκωβος.
Δράμας Γρηγόριος.
Ναυπλίου Μελέτιος.

Ε΄.

ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΕΛΛΙΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ, ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

† Ἡ κηδεμονία καὶ πρόνοια τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἱερῶν καὶ σεβασμίων Μοναστηρίων, τῶν εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ μνημόσυνον αἰώνιον τῶν ὀρθοδόξων κατὰ καιροῦς ἀνεγερμένων πορὰ φιλοθέου καὶ εὐσεβῶν ἀνδρῶν τῶν ἡγαπηκώτων ἐξαιρέτως τὴν εὐπρέπειαν τῶν τοῦ Θεοῦ σκηνωμάτων, οὐ μόνον ὀφειλομένη ἐστὶ καὶ χρεώδης τοῖς παρ' αὐτοῦ ἡγιωμένοις τὴν προστασίαν καὶ μέριμναν καὶ διοίκησιν τῶν τοιούτων εὐαγῶν οἰκῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων τῶν ἄλλων ἀγαγκαιοτάτῃ καθέστηκεν. Ὅσα γὰρ συνιστῶσι τὴν εὐσέδειαν, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ καθάραν λατρείαν χαρακτηρίζουσι, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν καὶ θεογνωσίαν τοὺς μουμένους ἐκδιδάσκουσι, καὶ τὴν τῶν ψυχῶν σωτηρίαν ἐπιθραβεύουσιν, ἐν τούτοις τοῖς ἱεροῖς σκηνώμασι διενεργεῖσθαι ὀφείλουσι καὶ διεκπεραιοῦσθαι ταύτῃ τοι καὶ ἡ τούτων διαδοχὴ καὶ συντήρησις ζέοντι πόθῳ φιλοθέως ἀνέκαθεν ἐσπουδάζετο τοῖς εὐαγγελικῶς προϊσταμένοις τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ, καὶ ἡ τούτων σύντονος μέριμνα καὶ φροντίς οὐ διέλιπέ ποτε ἀπαραιτήτως ἐνεργουμένη καὶ γὰρ ἀπρονόητα ἐναπομείναντα καὶ τῆς προσήκουσας κηδεμονίας ἐστερημένα εἰς φθορὰν παρεκτρέπεται, καὶ κατὰ μικρὸν ἐξίτηλα γίνεται, καὶ τῇ τῶν ὀρθοδόξων πληρώματι μεγάλη βλάβη καὶ ζημία προστρίβεται. Διὸ καὶ ἡ μετρίότης ἡμῶν, κατὰ θεῖαν νεῦσιν τοὺς πνευματικοὺς οἰκκας τοῦ παγκοίνου σκάφους ἐγκειρισμένη, οὐ διαλείπει ἀποδέχεσθαι εὐμενῶς τὰς θεοφιλεῖς αἰτήσεις τὰς ὑπὲρ τῶν ἱερῶν σκηνωμάτων γινόμενας, ἐπὶ τῇ κατασφαλίζεσθαι αὐτὰς καὶ ἐπικυροῦσθαι, εἰς διαμονὴν καὶ συντήρησιν τῶν ἱερῶν καταγωγίων. Καὶ γὰρ προσεκομίσθη ἡμῖν καὶ πάσῃ τῇ περὶ ἡμᾶς ἀδελφότητι καὶ ἁγίᾳ συνόδῳ ἐν πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγίλλιδες γράμματα, ἐκδοθέν ἐπὶ τοῦ προκατόχου ἡμῶν κατὰ τὸ παρεληλυθὸς χιλιόστον ἐπτακκοσιοστὸν ὀγδοηκοστὸν ἔκτον σωτήριον ἔτος, κατὰ μῆνα

Ἰούλιον ἐπινεμήσεως τετάρτης, περιέχον, ὅτι τὸ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Χαλκηδόνος ἐν τῇ νήσῳ Ἀντιγόνου κείμενον ἱερὸν καὶ σεβασμίων μοναστήριον, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, οἱ χρήσιμοι μαχιστοὶ τοῦ βουφελίου τῶν καπύλων τῶν δουλευόντων ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων κατὰ τὸ Φανάριον, δηλαδὴ, Τσουπαλῆ, καὶ Παλατᾶ, καὶ Κοντοσκάλλιον καὶ Ὑψωμαθεῖα, θεῖον ζήλον ἀναλαβόντες περιποιήσαντο αὐτό, καὶ οὐκ ὀλίγους ἀγῶνας κατέβαλον εἰς ἀνάκτησιν αὐτοῦ τοῦ δὲ σκοποῦ αὐτῶν μὴ εἰς ἔκθεσιν ἐλθόντος, ἡτήσαντο ἐνθέρμως συνενῶσαι αὐτὸ τῇ κατὰ τὴν Πελοπόννησον κειμένῳ ἱερῷ ἡμετέρῳ πατριαρχικῷ καὶ σταυροπηγιακῷ μοναστηρίῳ τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, τοῦ μεγάλου Σπηλαίου ἐπικεκλημένῳ, εἰς ἀναψῶσιν αὐτοῦ καὶ ἀγαθὴν κατάστασιν, ἐνοριακοῦ μὲν τοι τυγχάνοντος. Καὶ δὴ τὴν ἀφιέρωσιν αὐτοῦ ταύτῃ ἀποδεξάμενοι οἱ τοῦ πατριαρχικοῦ ἡμῶν καὶ σταυροπηγιακοῦ Μοναστηρίου ὁσιώτατοι Πατέρες, οὐκ ὀλίγους ἀγῶνας καταβαλόντες, περιποιήσαντο πρὸς αὐξήσιν καὶ βελτίωσιν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἵνα διαμένη ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἔξης ἀναφαίρετον καὶ ἀναπόσπαστον ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ ἡμῶν ἐκείνου μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, ἐξητήσαντο ἐνθέρμως ἀναδειχθῆναι καὶ τοῦτο ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν, ἐλευθερον, ἀδούλωτον, ἀκαταπάτητον, καὶ ἀνεπηρέαστον καὶ ἀσύδοτον, καὶ πάντῃ ἀνενόχλητον παρὰ παντὸς προσώπου ἱερωμένου καὶ λαϊκοῦ, ἡγούμενον δέ, ἢ προσηλωμένον τῇ πατριαρχικῇ ἡμῶν Μοναστηρίῳ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, συναινούντων ἐν τούτῳ καὶ τῶν μαχιστῶρων ἐκ τοῦ βουφελίου τῶν καπύλων, καὶ πρὸ πάντων στέργοντος καὶ ἀποδεχομένου τὴν ἐνωσιν ταύτῃ τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Χαλκηδόνος, ὑπερίτερου καὶ ἐξάρχου πάσης Βιθυνίας, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητοῦ καὶ περιποθήτου ἡμῶν ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ κυρίου κυρίου Ἱερεμίου ὅστις ἰδίαις χερσὶ φέρων ἀπεκόμισεν, οἰκείᾳ αὐτοῦ βουλῇ καὶ αὐθαιρέτῳ γνώμῃ καὶ ἀδιάστῃ προαιρέσει, τὸ ῥηθὲν πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγίλλιδες γράμματα, ἐξαιτούμενος κατὰ ζήλον φιλόθεον τὴν παντιελὴ ἐλευθερίαν τοῦ ῥηθέντος μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ τὴν ἐπισφράγισιν τῆς αἰτήσεως τῶν ὁσιωτάτων πατέρων, ὥστε ἀποκατασταθῆναι αὐτὸ ἡμέτερον πατριαρχικὸν σταυροπηγιακὸν μετὰ πάντων τῶν προσόντων αὐτῇ ἀφιερωμάτων, καὶ κτημάτων κινήτων τε καὶ ἀκινήτων, ἀδούλωτον, ἀσύδοτον, ἀκαταπάτητον, συνηνωμένον δὲ καὶ προσηλωμένον τῇ ἱερῇ μοναστηρίῳ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, καὶ μετόχιον ἐκείνου λεγόμενον ἀναφαίρετον καὶ ἀναπόσπαστον. Ταύτῃ οὖν τὴν ἐνθερμον αἴτησιν αὐτῶν εὐμενῶς ἀποδεξάμενοι, καὶ ταῖς προσήκουσας εὐφημίαις καταστεψάμενοι τὴν αὐτοῦ ἱερότητα, καὶ τὸν θεοφιλῆ αὐτοῦ σκοπὸν χριστομιμήτως προσηγάμενοι, ὡς εὐλογον καὶ νόμιμον καὶ πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ῥηθέντος ἱεροῦ Μοναστηρίου ἀφορῶντα, ἔγνωμεν, γνώμη κοινῇ καὶ συνοδικῇ διαγνώσει, ἐπινεῦσαι πρὸς τὸ αἰτημα αὐτῶν. Τοῦ-

του χάριν γράφοντες ἀποφαινέμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ υπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ βῆθ' ἐν ἱερὸν καὶ σεβάσιμον μοναστήριον τοῦ ἀγίου ἐνδόξου καὶ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, τὸ ἐν τῇ νήσῳ Ἀντιγόνου, ὑπάρχῃ καὶ λέγῃται καὶ παρὰ πάντων γινώσκῃται ἡμέτερον πατριαρχικὸν σταυροπηγιακὸν Μοναστήριον, μετὰ πάντων τῶν ἱερῶν αὐτοῦ σκευῶν καὶ κτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων κινήτων τε καὶ ἀκινήτων, τῶν τε ἡδὴ ὄντων, ἀμπελίων καὶ κήπων (μπαχτσέδων), καὶ τῶν εἰσέπειτα προσγενησομένων ἂν, προσηλωμένον δὲ καὶ ἡνωμένον ἀναποσπάστως τῇ κατὰ τὴν Πελοπόννησον κειμένῳ σεβασμίῳ ἡμετέρῳ πατριαρχικῷ καὶ σταυροπηγιακῷ μοναστηρίῳ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, καὶ γνωρίζῃται μετόχιον ἐκείνου, δεσποζόμενον καὶ διακυβερνώμενον παρὰ τοῦ κατὰ καιροῦ ἐνταῦθα εἰς βασιλεύουσιν τὰς διατριβὰς ποιουμένου ὁσιωτάτου καθηγουμένου τοῦ Βλάχ Σπαραγίου, μετοχίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, καὶ τῶν συνασκουμένων αὐτῷ πατέρων, καὶ μόνον ὑπ' αὐτῶν διεξαγόμενον, ἐλευθερον δὲ, ἀδούλωτον, ἀσύδοτον, ἀκαταπάτητον, καὶ μηδὲν ὀφείλον διδόναι μήτε τῇ κατὰ τόπον ἀρχιερεὶ καὶ κυριάρχῃ τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Χαλκηδόνος, μήτε ἄλλῳ τινι προσώπῳ ἱερωμένῳ καὶ λαϊκῷ μέχρι ὁβολοῦ, μνημονευομένου ἐν αὐτῷ τοῦ κανονικοῦ πατριαρχικοῦ ὁνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἀκολουθίαις, ὡς νενόμισται καὶ εἴθισται τοῖς πατριαρχικοῖς ἡμῶν σταυροπηγιακοῖς μοναστηρίοις, μηδ' ἔχῃ ποτὲ ἄδειαν ὁ κατὰ καιροῦ ἱερώτατος μητροπολίτης Χαλκηδόνος, μηδ' ἄλλος τις ὁποιασοῦν τάξεως καὶ βαθμοῦ, ἱερωμένος, ἢ λαϊκὸς ἐνωχλῆσαι τε καὶ καταπατήσαι τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ σταυροπηγιακὴν ἡμῶν χάριν καὶ ἐλευθερίαν, ἢ ὅπως ἀπατήσιν τινα πολλὴν ἢ ὀλίγην μέχρι καὶ τοῦ ἐλαχίστου προβαλεῖν, ἢ βίαν ἐπενεγκεῖν τοῖς ἐν αὐτῷ συνασκουμένοις πατράσι καὶ ἰδιώταις, ἐφ' οἷσ' αἰσθάνονται αἰτία καὶ προφάσει. Οἱ δὲ ἐν αὐτῷ συνασκούμενοι πατέρες ὀφείλουσι διάγειν ἐν εἰρήνῃ, καὶ πολιτεύεσθαι εὐτάκτως, καὶ ῥυθμίζειν τὸν ἐκυτῶν βίον κατὰ τὸ μοναδικὸν ἐπάγγελμα καὶ πρὸς τὸν κανόνα τῆς ὀφειλομένης ἀσκήσεως. Καὶ ἐπειδὴν ἐν χρεῖα χειροτονίας καὶ ἀρχιερατικῆς λειτουργίας καὶ μνημοσύνου γένωνται, ἔχουσι πᾶσαν ἄδειαν προσκαλεῖν ὃν ἂν βούλωνται τῶν ἀρχιερέων, διὰ πατριαρχικῆς μέντοι ἐκδόσεως, ἐπὶ τῷ ἐκτελεῖν τὰς ἀρχιερατικὰς λειτουργίας καὶ μνημοσύνα καὶ χειροτονίας αὐτῶν μετὰ πάσης τῆς κανονικῆς παρατηρήσεως. Ἐτι δὲ ὁ κατὰ καιρὸν προϊστάμενος τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου ἡγουμενεύων, ὡς γηραιὸς καὶ ἄγιος, ἔχει ἄδειαν ἐκτελεῖν τὸ τῆς πνευματικῆς πατρότητος ἱερὸν λειτουργήμα, καὶ ἐξομολογεῖν τοὺς προσερχομένους αὐτῷ συγκοινοβιάτας πατέρας καὶ μοναχοὺς καὶ λοιποὺς χριστιανοὺς ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου, καὶ ἀνευρενῶν τὰ βῆθ' αὐτῶν καρδίων αὐτῶν, δ' ἐκκλησιαστικοῦ μέντοι ἐνταλτηριώδους γράμματος, ὡς

νενόμισται. Τὰς δὲ ἐκλογὰς ἀποκταστάσεις τῶν ἐν αὐτῷ προϊσταμένων, καὶ τὰς λοιπὰς μοναστηριακὰς διοικήσεις ἔχουσι ποιεῖν τῇ εἰδήσει καὶ γνώμῃ τῶν πρωτίτων πατέρων τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, μηδὲν τολμῶντες ἐν μηδὲν παραβῆναι καὶ ἀθετῆσαι τὴν ἐπιχορηγηθεῖσαν αὐτῷ σταυροπηγιακὴν χάριν, κατὰ τὴν ἐνωσιν καὶ προσήλωσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ ἱερὸν Μοναστήριον τοῦ μεγάλου Σπηλαίου. Ὅς δ' ἂν καὶ ὁποῖος ἐπιχειρήσῃ οἰφδῆται τὴν ἀνάγκην ἀνατρέψαι ὅπως οὖν τὰ ἐν τῷ παρόντι συνοδικῶς ἀποφανθέντα, καὶ ἐπικυρωθέντα, καὶ ὑπὸ δουλείαν ἀγαγεῖν καὶ φόρον τὸ σταυροπηγιακὸν ἡμῶν τοῦτο Μοναστήριον, ἢ ἀποσπᾶσαι καὶ ἀποξενῶσαι ἀπὸ τοῦ ρυθέντος ἱεροῦ Μοναστηρίου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, ὁ τοιοῦτος, ὁποῖος ἂν ἢ τάξεως καὶ βαθμοῦ, ἀφωρισμένος ὑπάρχει παρὰ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ὡσοῦτος καὶ ἀδιαιρέτου καὶ μακαρίας Τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει καὶ μόνου Θεοῦ, καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος καὶ τυμπανιαλός, καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος, καὶ ὑπόδικος τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι, καὶ ἔνοχος τοῦ πυρὸς τῆς γέννης. Ταῦτα γοῦν ἀπεφάνθη, καὶ κεκρύπεται κατὰ κοινὴν γνώμην καὶ συνοδικὴν διάγνωσιν. Εἰς δὲ τὴν περὶ τούτων ἐνδείξιν καὶ διηγεσίην τὴν ἀσφάλειαν ἀπελῶθη καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγίλλωδες γράμμα, καταστρωθὲν κἂν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ἐδόθη εἰς τὸ βῆθ' ἐν ἱερὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τοῦ ἀγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, τὸ ἐν τῇ νήσῳ Ἀντιγόνου. Ἐν εἴ τῃ αὐτῇ κατὰ μῆνα Ἰανουάριον ἐπινεμήσεως α'.

Νεόφυτος ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
Νέας Ῥώμης, καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Καίσαρειας Γρηγόριος.
Ἡρακλείας Μεθόδιος.
Νικομηδείας Ἀθανάσιος.
Δέρκων Ἀνανίας.

Ἐρέσου Σομουήλ.
Κυζίκου Ἀγάπιος.
Χαλκηδόνος Ἰερόθεος.
Ἀρτης Μακάριος.

ΣΤ'.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΛΕΦ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΙΝΟΠΟΛΕΩΣ,
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ, ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ.

† Ὅσα μὲν κατὰ τοὺς θείους θεσμοὺς καὶ τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικούς καὶ συνοδικούς κανόνας τυγχάνει διακυβερνώμενα, πολλὴν ἔχουσι τὴν χάριν παρὰ Θεοῦ, καὶ τὸ κλέος μέγιστον· ὅσα δὲ τοῦναντίον παραβαίνει τῶν ὄρων ἐκτρεπόμενα, ἐν τούτοις προφανὴς ἡ ἀκοσμία καὶ κατὰ δόλον ἢ φθορά, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἢ τῶν ψυχῶν ἀπώλεια. Εἰ γάρ, κηθάπερ οἱ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα ἐκκλησιῶν νόμοι, οὕτω καὶ οἱ περὶ τῶν

σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων, τῶν ὑπὸ τῇ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικῇ καὶ οἰκουμένικῇ Θρόνῳ ἀπαράτρεπτοι διαφυλάττοντο, καὶ τῆς κατὰ νόμους ἐπιμελείας καὶ προστασίας κἀκεῖνα ἡξιοῦντο παρὰ τῶν ἑλὶ πατριαρχευσάντων, οὐκ ἂν τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα τὰ δεινὰ τοῖς μοναστηρίοις συνέβαινεν· ἀλλ' ἐπειδὴ, οὐκ οἶδαμεν ὅπως τῶν ἱερῶν παρημελημένων νόμων, εἰς τοσούτην προήλθον ἀκαταστασίαν καὶ ἐλασινῇ ἀπώλειαν τὰ ἱερὰ ταῦτα καταγῶγια, διὰ ταῦτα εὐθὺς ἀνείληφόσιν ἡμῖν τοὺς οἰκίας τοῦ παγκοίνου τουτοῦ σκάφους, ἔδοξε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ παρημελημένα αὐτὰ εὐαγγῆ μοναστήρια διορθώσασθαι, ἀφορῶσι πρὸς τὸ ἐκείνων συμφέρον, ὡς μέλη γνήσια ὄντα τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ τῇ σταυροπηγιακῇ καὶ πατριαρχικῇ προνομίᾳ τετιμημένα· ἄλλως τε οὐδὲ καινοὺς τινὰς ἀπ' ἐαυτῶν νόμους φέρομεν, ἀλλ' ἀρχαίους τοῖς ἐνασκουμένοις καὶ γεγαρούς. Τὴν γὰρ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων προστασίαν τοῖς ἐπισκόποις ἐπιτρέπουσιν οἱ ἱεροὶ νόμοι καὶ κανόνες, τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον προτίθεσθαι διακελευόμενοι, ἵνα, εἴγε δεῖναιτο, καὶ αὐτοὶ μεταλαμβάνωσιν, ὃν τρόπον ὁ λη'. τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Κανὼν, καὶ ὁ κε'. τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι· οὐμὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ, ὅ, τε ια'. καὶ ὁ ιβ', καὶ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ὁ ιε', καὶ ὁ ιθ'. τῆς ἐν Τρούλλῳ, καὶ ἄλλοι πλείους ὅσοι σεπτοὶ νόμοι καὶ κανόνες σαφῶς φαίνονται τὴν τῶν ἱερῶν μοναστηρίων ἐξουσίαν τοῖς ἐπισκόποις διδόντες, ὥστε μεταλαμβάνειν μὲν καὶ αὐτοὺς τῶν δεόντων, εἴγε δεῖναιτο εἰς τὰς ἐαυτῶν χρεῖας, τὴν δὲ περὶ ἐκεῖνα ἐπιμέλειαν μεγίστην τε καὶ ὡς Θεοῦ ἐφορῶντος ποιεῖσθαι, ἵνα προστατεύωσιν αὐτῶν, καὶ οἰκονόμους καὶ ἐπιτρόπους καὶ ἡγουμένους ἀποκαθιστῶσιν ἐν αὐτοῖς, καλῶς περὶ τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως τούτων ἐπιμελούμενοι, ἵνα μὴ δι' ἀμέλειαν ἔνοχοι γένωνται τοῖς ἐκ τῶν νόμων ἐπιτιμίαις. Οἱ δὲ οἰκονόμοι, ἡγουμένοι τε καὶ ἐπίτροποι, διαμένωσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπισκόπων, καὶ δίχα τῆς ἀδείας αὐτῶν μὴτε πωλῶσι μὴτ' ἀγοράζωσι μοναστηριακὸν τι κτήμα, ἀλλ' οἰκονομῶσι καλῶς πρὸς τὴν ἐκείνων ὁδηγίαν καὶ ἀδειαν· ὅπως μὴ αὐτοί, ὡς ἀνατρέποντες τοὺς ἐκκλησιαστικούς τούτους ὅρους καὶ κανόνες, βαρυτάτοις ὑποπέσωσι τοῖς ἐπιτιμίαις καὶ τιμωρίαις. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ θεοὶ νόμοι ἀποφαίνονται περὶ τῶν ἱερῶν μοναστηρίων· τούτων δὲ τὰ μὲν τοῖς κατὰ τόπον ἐπιτετραμμένοις ἐνοριακὰ τῆς προσήκουσας ἀρχιερατικῆς, ὡς εἰκός, ἐπ' αὐξήσει τυγχάνει ἐπιμελείας· μόνα δὲ τὰ τῇ σταυροπηγιακῇ ἀξίᾳ τετιμημένα, οὐκ οἶδαμεν ὅπως, πρὸ χρόνων πολλῶν παρημέληται· καὶ δεόν, ὡς Θεοῦ ἐφορῶντος διοικεῖσθαι αὐτά, καὶ ἐκ παντὸς τρόπου ἐπιμελείας τῆς ἀναλόγου ἀξιοῦσθαι· ὅπως τῶν ἐν αὐτοῖς ἀγαθῶν, τὰ μὲν ὑπάρχοντα διαμένῃ, περιποιῇται δὲ τὰ προσγενήσασθαι· τῶν δὲ φαύλων, τὰ μὲν προσόντα ἀποδιοπομπῇται, τὰ δὲ συμψήσασθαι· τὰ δὲ διακωλύονται. Τοιαύτην οὖν κατὰ νόμους τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἀπάντων τῶν σταυροπηγιακῶν ἡμῶν μοναστηρίων καθόλου

φροντίδα κατεβάλλομεν, ἐπιθέμενοι, κατὰ κοινὴν γνώμην καὶ συνοδικὴν διάγνωσιν, ἱερὸν τόμον ἀποφαινόμενον συνηρᾶν τοῖς ἱεροῖς νόμοις, καὶ τοῖς ὧδε γραφομένοις, περὶ τῆς ἐξῆς ἀρίστης διοικήσεως ἐκάστου σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου, καὶ εὐνομίας τῶν ἀσκουμένων ὁσιωτάτων πατέρων, καὶ τῆς δυνατῆς ἀντιλήψεως καὶ ἀμέσου προστασίας αὐτῶν παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀνανεοῦντες τὰ παλαιγενῆ πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ αὐτῶν σιγίλλια δωρεάν, καὶ ἐπικυροῦντες ἀπαξ τὰ σταυροπηγιακὰ αὐτῶν προνόμια εἰς διηνεκὴ συντήρησιν αὐτῶν καὶ ἀσφάλειαν μὴ δεόμενα ποτὲ ἀνανεώσεως καὶ ἐπικυρώσεως· ὡς καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐπισκοπῇ Κερνίτζης ἱεροῦ καὶ σεβασμίου Μοναστηρίου τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, ἐπικεκλημένου Μέγα Σπήλαιον. Ἐνεφανίσθη γὰρ ἡδὴ ἡμῖν πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγίλλιδες γράμμα τοῦ αἰδίου ἐν πατριαρχαῖς Παύλου, ἐπικυροῦν ἴσον ἀρχαίου συνοδικοῦ γράμματος τοῦ αἰδίου Παρθενίου, περιέχοντος, ὅτι τὸ Μοναστήριον τουτοῦ ἔχει τὴν σεπτὴν καὶ ἱερὰν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος τὴν ἱστορηθεῖσαν παρὰ τοῦ πανευφήμου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ· καὶ ὅτι ἀνέκαθεν διὰ σιγίλλων καὶ βασιλικῶν χρυσοβούλλων σταυροπηγιακῇ ἀξίᾳ τετιμηται· καὶ ὅτι ἐν συμβάσει ἐκεῖ πυρκαῖα, κατακαέντων πάντων τῶν ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ χρυσοβούλλων, σιγίλλων, καὶ ἄλλων γραμμάτων τε καὶ πραγμάτων, μόλις οἱ ἐκεῖ πατέρες ἡδυνήθησαν διασῶσαι τὴν ῥηθείσαν ἱερὰν εἰκόνα, χάριτας βρύσαντες τοῖς μετ' εὐλαθείας προσερχομένοις· καὶ ἀποφαινόμενον ἵνα τὸ Μοναστήριον τουτοῦ, κατὰ τὸ ἔκπαιλαι, ὑπάρχη πάντῃ ἐλεύθερον σταυροπήγιον, μετὰ τῶν ὁποτελούντων αὐτῷ ἐν διαφόροις τόποις κειμένων μετοχίων, ἅτινα εἰσι ταῦτα: Τὸ κατὰ τὰ Μαύρα Βουνὰ μετόχιον σὺν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Νικολάου, καὶ τοῖς συνημμένοις αὐτῷ τόποις· τὸ κατὰ τὰ Τρουπία μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· ὁ ἅγιος Νικόλαος μετὰ τῶν ἐλαιοφύτων καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὴν Πανηγυρίστραν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὸν Σταυροέλατον μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Εἰσοδίων καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὴν Σάλμεναν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὰ Σταυρία μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Μαρίνης, καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ κατὰ τὴν Γουμένισσαν σὺν τοῖς τόποις αὐτοῦ· τὸ ἐν τῇ παλαιᾷ Πάτρᾳ δοσιήτιον σὺν ἄλλοις τόποις· τὸ ἐν Καλαμακίῳ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν τόπων αὐτοῦ· τὸ Μέγα Ἀμπέλιον μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου· τὸ ἐν τῇ Βοστίτζῃ μετόχιον μετὰ τῶν τόπων αὐτοῦ, καὶ ὅσα ἄλλα ἀμπέλια, χωράφια, κήποις, δένδρα, καὶ ἄλλα ἀφιερώματα ἔχει ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Παλαιῶν Πατρῶν καὶ ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῇ ἐπισκοπαῖς, μετὰ τούτων οὖν καὶ μετὰ πάντων τῶν λοιπῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ ὑπάρχει σταυροπήγιον· καὶ

ἔπως ὁ Ἡγούμενος ἔχη τὴν ἀδειαν σφραγίζειν ἀναγνώστῃς ἔνδον τῆς Μονῆς· καὶ παρέχειν ἀδειαν καὶ τοῖς ἀξίοις ἱερομονάχοις δέχεσθαι τοὺς λογισμοὺς τῶν συνασκουμένων πατέρων, καὶ μηδεὶς τῶν ἡγουμένων δύνηται καθιστᾶν ἐπιτρόπους κοσμικοὺς καὶ λαϊκοὺς ἀνδρας, ἐπὶ τῷ θεωρεῖν τὰς μοναστηριακὰς αὐτῶν ὑποθέσεις, ἀλλ' ὑπὸ τῆς κοινότητος τῶν πατέρων αὐταὶ διαπεραίνωνται· καὶ μηδεὶς τῶν προσηλωθέντων τῇ Μονῇ ταύτῃ δύνηται λειποτακτεῖν ἄνευ ἀδείας τοῦ ἡγουμένου, καὶ νομίμου αἰτίας· ὁ δὲ παρὰ ταῦτα πράπτων, ἱερωμένος μὲν, ἔνοχος, ὑπάρχει καθαίρεσει, μοναχὸς δὲ ἀφορισμῷ, μέχρι τοῦ ἐπιστρέψαι εἰς τὴν μετανοίαν αὐτοῦ. Εἰς ἀνακαίνισιν οὖν τούτου γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ Μοναστήριον τοῦτο μετὰ τῶν ἀνωτέρω ἀπηριθμημένων μετοχίων αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοῦ ἐν τῇ νήστῳ Ἀντιγόνου μοναστηρίου τοῦ ἀγίου Γεωργίου Καρούπι ἐπιλεγμένου, ὄντος κἀκείνου μετοχίου τοῦ μοναστηρίου τούτου, κατὰ τὸ ἐπὶ τοῦ προπατριαρχεύσαντος Νεοφύτου πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγίλλιδες γράμμαι, καὶ μετὰ τῆς ἐν τῷ Βλάχ Σεραγίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν Ταχτὰ Μιναρὲ Ἐκκλησίας τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, κατὰ τὰ περὶ τούτου πανέκλαμπτρα τυθεντικά χρυσόβουλλα, καὶ μετὰ τοῦ νεωνήτου μετοχίου τοῦ Ἀλῆ Τσελεπή μετὰ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ μετὰ πάντων τῶν λοιπῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων αὐτοῦ καὶ ἀφιερωμάτων κινήτων τε καὶ ἀκινήτων, τῶν τε ἡδὴ ὄντων καὶ τῶν εἰσέπειτα προσγενησομένων, ὧν, ὡς ἀνέκαθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον ὑπάρχει καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκεται ἡμέτερον πατριαρχικόν, σταυροπηγιακόν, ἀδούλωτον, ἀκαταπάτητον καὶ ὅλως ἀνενόχλητον παρ' οὐτινοσούδιν προσώπου ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ, μνημονευομένου ἐν αὐτῷ τοῦ κανονικοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, ἔχον τὸ προνόμιον κατὰ πατριαρχικὴν φιλοτιμίαν, ὥστε τὸν κατὰ καιροὺς ἐν αὐτῷ ἡγούμενον, ἐν ταῖς ἐορτασίμοις ἡμέραις, φορεῖν ἐπ' ἐκκλησίαις μανδύαν, προχειρίζομενον καὶ πατερῖτσαν. Ἀποφαινόμεθα δὲ καὶ τὰ ἐφεξῆς· ἵνα, πρῶτον μὲν ὑπάρχει ἀπηλλαγμένον πάσης ἐξαρχικῆς ἐξουσίας καὶ δεσποτείας· δευτέρον δέ, λόγῳ ὑποταγῆς, ἀποδιδῶ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀπαραιτήτως γράσια τριακόσια εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ λαμβάνῃ ἐξοφλητικὴν ἀπόδειξιν· καὶ οὕτως ἡ διατηροῦν τὸ ἀρχαῖον γεραρὸν τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας· προνόμιον, καὶ καλῶς διοικούμενον, ὡς μέλος γνήσιον τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτου ἀποστολικοῦ καὶ πατριαρχικοῦ Θρόνου ὁ δ' ἐν αὐτῷ κατὰ καιροὺς ἡγούμενος, ὥσπερ ὁ Ἀρχιερεὺς, οὕτω καὶ αὐτὸς γράφῃ ἀμέσως πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν, καὶ ἀξιώται τῆς προσηκούσης ὑπεραπίσεως ἐν ταῖς συμβαινούσαις χρεαῖς καὶ ὑποθέσεσιν τρίτον, ἵνα διαφυλάττωνται καταγεγραμμένα ἐν τῷ διωρισμένῳ κώδικι

τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἅπαντα τὰ κτήματα καὶ ἀφιερώματα αὐτοῦ καὶ τὰ χρέη καὶ τὸ τοῦ ἡγουμένου ὄνομα τέταρτον, τὸ σιγίλλιον αὐτοῦ ἔχη μένειν ἀπαράτρεπτον καὶ ἀπαράδοτον, μὴ δεόμενον ποτὲ ἀνανεώσεως καὶ ἐπικυρώσεως ἐκκλησιαστικῆς· πέμπτον, ἐπειδὴ ἐν στερήσει ἡγουμένου γένωνται, φυλαττομένης ἀπαράβατος τῆς ἀρχαίας μοναστηριακῆς τάξεως, ἔχωσιν ἀδειαν ἐκλέγειν ἕνα ἐκ τῆς συνοδίας αὐτῶν, τὸν κοινῶς ἀναφάνεντα ἄξιον, καὶ τοιοῦτον ἀποκαθιστᾶν Ἡγούμενον, ἐκτὸς εἰμὴ εἰς διαφωνία τῶν προκριτότερων πατέρων περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου ἡγουμένου· τότε γὰρ δι' ἐνυπογράφων ἀναφορῶν ὀφείλουσιν ἀναφέρειν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἰς τὸν κατὰ καιροὺς οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, περιγράφοντες ἐν φόβῳ Θεοῦ τὰ ἦθη, τὸν βίον, καὶ τὴν φρόνησιν τῶν εἰς ἐκλογὴν ἐπὶ τῇ ἡγουμένῃ προκειμένων μοναστηριακῶν πατέρων, ἵνα, ἐπικρίσεως ἐκκλησιαστικῆς ἀκριβοῦς γενομένης πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου, ἀποκαθίσταται διὰ πατριαρχικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γράμματος καὶ διορίζεται ὁ νέος ἡγούμενος, σημειούμενος καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐν τῷ ῥήθenti κώδικι· ἔκτον, ἡ σφραγὶς τοῦ μοναστηρίου νὰ διαιρεθῇ εἰς τμήματα τέσσαρα, καὶ ἡ μὲν λαβὴ παρακατατεθειμένη ὑπάρχει τῷ ἡγουμένῳ, τὰ δὲ τέσσαρα τμήματα, τέσσαροι κυγκοινωδιάταις πατράσιν, ἐκλεγμένοις κοινῶς παρὰ πάντων τῶν συγκοινωδιατῶν πατέρων· ἑβδομον, οἱ ἐπιτετραμμένοι τὰ τέσσαρα τμήματα καὶ τὴν λαβὴν, μὴ ἔχωσιν ἀδειαν καθ' ἑαυτοὺς σφραγίζειν μοναστηριακὰς χρεωστικὰς ὁμολογίας, ἀλλ' ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν προκριτότερων ἐν τοῖς συγκοινωδιάταις ὑπογεγραμμένων κἀκείνων ἰδίαις χερσίν· αἱ δὲ μὴ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον γεγραμμένοι καὶ ἐσφραγισμένοι ὁμολογαὶ νομίζονται μὴ τοῦ Μοναστηρίου, ἀλλ' ἰδία τῶν κατ' ἰδίαν σφραγισάντων, καὶ ἐκεῖνοι ἐξ ἰδίων ἀποπληρώσι τὰς ἐμπεριεχομένας ἐν ταῖς τοιαύταις ὁμολογαῖς χρηματικὰς ποσότητας· οὗτοι δέ, δηλαδή ὁ ἡγούμενος μετὰ τῶν τεσσάρων τῶν ἐπιτετραμμένων τὰ τῆς σφραγίδος τμήματα, ἔχωσι πᾶσαν πληρεξουσίτητα τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτιμᾶν, σωφρονίζειν, ἀποβάλλειν ἐκ τῆς Μονῆς τοὺς ἀτακτοῦντας καὶ ἐκνευροῦντας τοὺς μετερχομένους τὸ ἄθλον τῆς ἀσκήσεως, καὶ μὴ πειθόμενους, τελευταῖον, διὰ κοινῆς αὐτῶν ἀναφορᾶς ἀναγγέλλειν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ὀγδοον, μηδεὶς τοῦ Μοναστηρίου τούτου δύνηται πωλεῖν τοῦ λοιποῦ μοναστηριακοῦ ὑποστατικόν, ἄνευ τῆς νομίμου εἰδήσεως τοῦ κατὰ καιρὸν οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, εἰμὴ μόνον τὰς κατ' ἔτος ἐπικαρπίας, καὶ τὰ γεννήματα, καὶ τὰ μοναστηριακὰ θρέμματα, διὰ τὰς ἀναγκαίας αὐτῶν χρείας· ἔννατον, ἐπειδὴ ἐν χρεῖᾳ χειροτονίας γένωνται, ἔχωσιν ἀδειαν προσκαλεῖν εἰς τὸ σταυροπηγιακὸν ἡμῶν τοῦτο Μοναστήριον, ὃν ἂν βούλωνται τῶν ἀρχιερέων φέροντα ἑγγράφον ἀδειαν πατριαρχικὴν καὶ συνοδικήν, ἐπὶ τῷ ἐκτελεῖν αὐτὰς μετὰ πάσης τῆς κανονικῆς παρατηρήσεως· δέκατον δὲ καὶ τελευταῖον, ὀφείλουσιν οἱ ἐν αὐτῷ συνασκούμενοι ὁσιώτατοι πατέρες φυλάττειν τὰ ἐν τῷ παρόντι

ἐκτεθέντα, ἀπαράτρεπτα καὶ ἀπκράδαια διὰ πικρῶς, καὶ πείθεσθαι τῇ κατὰ καιρὸς ἡγουμένῳ, καὶ διάγειν σεμνῶς, εἰρηνικῶς καὶ ἀμέμπτως κατὰ τὸν τύπον τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος, ἀφορῶντες πρὸς τὴν κοσμιότητα αὐτῶν καὶ τὴν κατὰ Θεὸν διαγωγὴν καὶ πολιτείαν, καὶ πρὸς τὴν βελτίωσιν καὶ αὐξήσειν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν τοῦτου σταυροπηγιακοῦ καταγωγίου, ἐπόμενοι τῷ θεοφιλεῖ σκοπῷ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἀγρόπνης προσκοῦσης περὶ τῆς εὐσταθείας τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ σταυροπηγιακῶν ἱερῶν μοναστηρίων, καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις διαφυλάττειν τὴν ἀρχαίαν διατύπωσιν ἀπαράτρεπτον. Ὅστις δὲ καὶ ὁποῖος τῶν χριστιανῶν ἱερωμένος ἢ λαϊκός, ὁποιασοῦν τάξεως καὶ βαθμοῦ, τολμήσῃ παραβῆναι ὅπως οὖν τὰ ἐν τῇ παρόντι νομίμως καὶ κανονικῶς ἀποφαινέτω, καὶ ἀνατρέψαι τι τῶν ἀνωτέρω καταγεγραμμένων, ὁ τοιοῦτος ἀφωρισμένος εἶη καὶ κατηραμένος, καὶ ἀσυγχώρητος, καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος, καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος, καὶ ὑπόδικος καὶ ἐνεχὸς τῷ αἰωνίῳ πυρὶ τῆς γέννης. Ἰοθεν εἰς ἐνδειξὴν καὶ διηγετικὴ ἀσφάλειαν, ἐγένετο καὶ τὰ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγίλλιδες γράμματα ἐν μεμβράναις, καταστρωθὲν καὶ τῇ ἱερῇ κώδῃ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας τῇ ἐπ' αὐτῇ τοῦτῃ διορισθέντι, καὶ ἐδόθη εἰς τὸ ῥηθὲν μοναστήριον. Ἐν ἔτει Σωτηρίου, χιλιοστῷ ἑπτακκοιστῷ ἐννενηκκοστῷ ὀγδόῳ, κατὰ μῆνα Φεβρουάριον, ἐπινεμήσεως πρώτης.

Γρηγόριος ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
Νέας Ῥώμης, καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἐφέσου Σαμουήλ.
Κυζίκου Ἰωάννης.
Νικαίας Καλλίνικος.
Θεσσαλονίκης Γεράσιμος.
Λαρίσης Διονύσιος.

Ἡρακλείας Μελέτιος.
Νικομηδείας Ἀθανάσιος.
Δέρκων Μακάριος.
Νεοκαισαρείας Ἡσαΐας.
Εὔριπου Ἰερόθεος.

Ζ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΓΚΙΚΑΣ ΒΟΕΒΟΔΑΣ,
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟ ΑΓΘΕΝΤΗΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ ΠΑΣΗΣ
ΟΥΓΚΡΟΒΑΧΙΑΣ.

Μέγιστον ὄντως καὶ ἐπαινετὸν παρὰ τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐκοσμίας μεριμνᾶν τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος, καὶ τῆς τῶν ἱερῶν καταγωγίων συστάσεως καὶ βελτιώσεως φροντίζειν, καὶ τῆς καλῆς διαγωγῆς αὐτῶν κηδεσθαι καὶ μέγιστον καύχημα πρὸς Θεὸν οἱ οὕτω διακείμενοι κέκτηνται, καὶ ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς κατὰ τὸν προφητάντικον Δαβὶδ μετὰ παρρησίας τῷ Θεῷ ἐκδοῦσι, «Κύριε ἡγάπησεν εὐπρέπειαν οἴκου σου καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου», καὶ τὴν

ἑαυτῶν σωτηρίαν διὰ τοῦτο θαρρόσιν παρὰ Θεοῦ ζητεῖν λέγοντες, «Μὴ συναπολέσης μετὰ ἀσεβῶν τὴν ψυχὴν μου, καὶ μετὰ ἀνδρῶν αἱμάτων τὴν ζωὴν μου». Ὅστε οἱ περὶ τὴν σύστασιν τῶν ἱερῶν καταγωγίων προσανέχοντες, καὶ τῆς τούτων συστάσεως τε καὶ εὐπρεπείας ἐφίεμενοι εὐτόλμως παρὰ Θεοῦ τὴν ἀφασιν τῶν αὐτῶν ἁμαρτιῶν ἐξαιτοῦνται, ἐξιλεοῦμενοι τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα διὰ τῆς πρὸς τοὺς ἱεροὺς αὐτοῦ ναοὺς μερίμνης τε καὶ ἐπιμελείας καὶ μάλα δικαίως, ἐν αὐτοῖς γὰρ ὁμνεῖται τὸ ἅγιον αὐτοῦ ὄνομα ἀενάως, καὶ δοξολογεῖται παρὰ πάντων τῶν εὐσεβῶν μετὰ συντριβῆς καρδίας καὶ ταπεινώσεως. Αὐτῆς τοίνυν ταύτης τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐκοσμίας, κατὰ μέμνησιν τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀειδίου Θεοῦ ἡμῶν Ἰωάννου Γκίκα Βοεβόδα καὶ λοιπῶν φιλετημένων ἀδελφῶν ἡμῶν Αὐθεντῶν, φροντίζοντες καὶ ἡμεῖς κατ' ὀφειλὴν ἀπαράτητον, καὶ τῆς τῶν ἱερῶν καταγωγίων συστάσεως ὑπὲρ τι ἄλλο ἐφίεμενοι, ἔγινεν, ὥς θεόθεν τὴν δοτήκησιν τοῦ αὐθεντικοῦ Θρόνου τῆς Δακίας λαχόντες καὶ τὰς αὐθεντικὰς αὐτῆς ἡνίκας διέποντες, τὴν ἐν τῇ βασιλευσούσῃ τῶν πόλεων κειμένην ἱερὰν Ἐκκλησίαν εἰς τὸ Β λ ἄ χ Σ ε ρ ἄ γ ι ο ν κατὰ τὸν Τ α χ τ ἄ Μ ι ν α ρ ἔ, σεμνουμένην ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου Κοιμήσεως, ἰδίαν οὖσαν τῆς αὐθεντίας Οὐγκροβλαχίας, προσηλῶσαι καὶ ἀφιερῶσαι τῇ ἐν Πελοποννήσῃ οὕσῃ σεδασμῇ μονῇ βασιλικῇ τε καὶ πατριαρχικῇ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς ἱστορηθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ἐπικαλουμένη τὸν Μεγάλου Σπηλαίου, ἐπὶ τῷ ἐπισκέπτεσθαι παρὰ τὸν ὁσώτατον πατέρων τῆς αὐτῆς μονῆς, διακυβερνᾶσθαι τε καὶ διεξάγεσθαι διὰ παντὸς πρὸς σύστασιν αὐτῆς κρείττενα καὶ εὐκοσμίαν καὶ αὐξήσειν καὶ βελτίωσιν καὶ δι' αὐθεντικῶν ἡμῶν χρυσοβούλλου τὴν ἀφιέρωσιν ταύτην ἐπικυρῶσαι, ἐπὶ τῷ ἔχειν διὰ παντὸς τὸ μόνιμον, καὶ τὸ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἀμετάτρεπτον καὶ ἀμεταποίητον συμπήφων ὄντων ἐπὶ τῇ ἀποφάσει ἡμῶν ταύτῃ, ὥς ὅπως θεαρέστῳ καὶ ἐνθέῳ ζήλῳ πλήρει, καὶ τῶν φιλιτῶν ἡμῶν υἱῶν. Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς πιστῶν ἀρχόντων τοῦ ἡμετέρου αὐθεντικοῦ διδανίου, τοῦ τε δηλαδὴ μεγάλου Β ο ρ ν ι κ ο Ὑ Κωνσταντίνου Κρετσουλεσκούλου, Μπάνου Παύλου Κατάκουζηνου, Βορνίκου Ῥάδου Βακαρέσκου, μεγάλου Σπαθάρη Δημητράκη Γκίκα, μεγάλου Λ ο γ ο θ ἔ τ ο υ, Σωτηρίου Στιρμπέη, μεγάλου Βεστιάρη Μιχαήλ Κατακουζηνου, Παχαρνίκου Νικολάου Στιρμπέη, Στολνίκου Στεφάνου Τοπλιτζάνου, Κωστάκη Κομίσου, καὶ Χριστοδούλου Λογοθέτου 6'. ὅπως ἡ ῥηθείσα Ἐκκλησία τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Κοιμήσεως, ἡ ἐν τῇ βασιλευσούσῃ τῶν πόλεων κειμένη πλησίον τοῦ Τ α χ τ ἄ Μ ι ν α ρ ἔ εἰς τὸ Β λ ἄ χ Σ ε ρ ἄ γ ι ο ν. μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν ὁσπητίων καὶ περιοχῶν καὶ πάντων ὧν κέκτηται κτημάτων ἀφιερωμένη εἶη, λέγηται τε καὶ γνωρίζεται ἀφιέρωσις τῆς σεδασμίας ταύτης Μονῆς τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, παρ' αὐτῆς διεξαγομένη καὶ κυδερνωμένη ὥς μετόχιον αὐτῆς, μενούσης τῆς

ἀφιερώσεως ταύτης αὐτῇ ἀναποσπάστου καὶ ἀναφαιρέτου εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Ἀξιούμεν δὲ καὶ τοὺς μεθ' ἡμᾶς ἀδελφοὺς αὐθέντας τοῦ ἀναδεχομένου τὴν ἡγεμονικὴν διοίκησιν τοῦ αὐθεντικοῦ τούτου Θρόνου τῆς Οὐγκροβλαχίας, κατὰ μίμησιν τοῦ διαληφθέντος ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀσιδίου θεοῦ ἡμῶν, ὡς πρωταίτιος ὄντος αὐτῆς τῆς ἀφιερώσεως, μηδὲν διασεῖσαι καὶ ἀνατρέψαι τὴν ἀφιέρωσιν ταύτην, ἀλλ' ἐπικυρῶσαι καὶ βεβαιῶσαι πρὸς ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν ἀνεσί τε καὶ ἀγαλλίασιν. Ἐπὶ τοῦτῳ γὰρ ἐξεδόθη καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον ἐν μεδράνῃ χρυσόδουλλον, καὶ ἐπεδόθη τῇ διαληφθείσῃ σεδασιμῇ Μονῇ τῆς θαυμαστοδύτου εἰκόνας τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Ἀψῆθ' ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ. Ἐγράφη ἐν τῇ α' χρόνῳ τῆς Οὐγκροβλαχικῆς ἡμῶν αὐθεντίας ἐν Βουκορεστίῳ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΑΔΕΞΑΝΔΡΟΥ ΓΚΙΚΑΣ ΒΒ.

(Τ. Σ.)

Η'.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΟΥΤΣΟΣ ΒΟΕΒΟΔΑΣ,
ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΥΘΕΝΤΗΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ ΠΑΣΗΣ
ΟΥΓΚΡΟΒΛΑΧΙΑΣ.

Ἐπειδὴ καὶ ἡ Βλαχία ἔχει ἐν τῇ βασιλικῇ περιφανεστάτῃ καθέδρᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μίαν ἱερὰν Μονὴν ὀνομαζομένην Βλαχ Σαράγι, ἣτις εἶναι καὶ κατάλυμα τῶν αὐθεντικῶν ἀνθρώπων ὅσοι υπάγουσι καὶ ἐρχονται ἐδῶθεν ἐκεῖσε, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἱερὰ αὕτη Μονὴ δὲν ἔχει κήνεν αὐθεντικὸν ἔλεος μήτε εἰσόδημα ἀπὸ τῆς Βλαχίας, καθὼς ἄλλα μοναστήρια καὶ μοναὶ ἔχουσιν εἰς διάφορα μέρη καὶ ξένα καὶ ἐντόπια, καὶ μὴδ' ἐκεῖ εἰς βασιλεὺσιν δὲν ἔχει ἀρκετὴν ἐνορίαν συνοίκων (καθὼς καὶ ἄλλαι ἔχουσιν ἐκκλησίαι), ἀπὸ τῆς συνδρομῆς τῶν ὁποίων νὰ ἡμπορέσῃ νὰ προσβάσῃ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα, καὶ οὕτως εἶναι στερημένη πάσης προμηθείας, ἐκρίναμεν ὅτι μία Μονὴ τοῦ τόπου τῆς Βλαχίας εὐρισκομένη εἰς τὴν βασιλικὴν Καθέδραν (τὸ ὅποιον τοῦτο εἶναι πρὸς τιμὴν καὶ χάριν τοῦ τόπου) δὲν εἶναι εὐλογον νὰ ᾖναι ἐγκαταλειμμένη, καὶ ἀπεστερημένη πάσης βοηθείας τοῦ τόπου τούτου, ἐν ᾧ θεῷ ἔλπει τόσα καὶ ἔσσα μοναστήρια ἀλλοδαπῇ βοηθοῦνται καὶ κυβερνοῦνται μὲ τὰ ἐλέη τῆς χριστιανικῆς ταύτης ἡγεμονίας· πόσῳ μᾶλλον πρέπει νὰ βοηθῆται καὶ τὸ εἰς αὐτὴν ἀνηκὸν ἰδιαιτέρως ἀδοξήθητον μοναστήριον. Διὸ καὶ διὰ τὸ χρέος ὅπερ ἔχει ὁ τόπος οὗτος πρὸς τὸ ῥηθὲν ἱερὸν μοναστήριον, καὶ διὰ τὴν εὐλάβειαν ἣν ἔχομεν ἡμεῖς πρὸς ὅλα τὰ ἱερὰ σκηνώματα, καὶ δι' ὅσῃν καταβάλλομεν προσπάθειαν εἰς τὸ νὰ βλέπωμεν τὰ τε ἄλλα ἱερὰ σκηνώματα καὶ τὸ ῥηθὲν ἐντόπιον μοναστήριον μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης εὐκοσμίας καὶ χωρὶς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαίων, ἀπεφασίσαμεν ἐξ αἰτίας μας βουλῆς καὶ προαιρέσεως, καὶ ἐκδίδομεν

τὸ παρὸν ἡμέτερον αὐθεντικὸν χρυσόδουλλον, ἵνα λαμβάνῃ ὁ δσιώτατος ἡγούμενος (ὅστις εἶναι κηδεμὼν καὶ κυβερνήτης τῆς ἱερᾶς ταύτης Μονῆς) καθ' ἕκαστον χρόνον ἔλεος καὶ εἰσόδημα ἀπὸ τῶν τόπων τούτων, ἐκ τῶν 27 δηλαδὴ ποπορίων τῶν ἐν τῇ Καθηλικῇ Ῥωμανατζίου (ἔτινα ποπόρια δὲν εἶναι μέχρι τοῦδε ἀφιερωμένα εἰς κήνεν ἄλλο μοναστήριον) ἀνὰ δύο ἄσπρα εἰς τὸ μέτρον, καθὼς καὶ ἄλλα μοναστήρια, καὶ τὸ πάριον κατὰ τὸ σύνθημα· τὰ δὲ λοιπὰ τρία ἄσπρα νὰ μένωσι καὶ αὐτὸς αὐθεντικῶς τὰ ὅποια ποπόρια εἶναι τὰ ἐφεξῆς: Δοπρολ-δένι, Φατκόγι, Πραγκόδένι, Βαλένι, Πατζόγιουλ, Πρανέτζουλ, Πρασκόδένι, Δοπροκούλ, Ροσιγένι, Οσίκα, Κοσοδάνι, Βασιγιόρα, Ποπουζέλεστι, Πρίζπα ἀπιλέδι, Κιζδαδέστι, Μαρσάνι, Γκαλέσσουλ, Σορόβ παρσάδου, Δοπροτέστι, Ζόρκλα, Ἀμαρέστι δὲ σούε, Κέζοε, Τζελέγιουλ, Πούπιτζουλ, Στούδικα, Ρέδια, Γκίρποδου, βέρδε· ὡσαύτως νὰ λαμβάνῃ καὶ ἀπὸ τὸ καδελήκι τοῦ Γκορζίου ἐκ τῶν 89 ποπορίων, τῶν μὴ εἰσέτι ἀφιερωμένων, πάλιν ἀνὰ δύο ἄσπρα τὸ μέτρον, καὶ τὸ πάριον κατὰ τὸ σύνθημα, ἦτοι ἀπὸ Πράτουγια, Ῥάσινα, Ρογκόσινα, Βιέσανι, Παράουλ, Καμινέστι, Κοζοτζένι, Δετζέστι, Βατέστι, Γκολδιάνου, Τζέπουλ, Σουρπάφιλε, Τουρπάξι, Πουζέστι, Γκορζιουλ, Διν πλάσα τζιότουλου, Διάλου πλοποσορου, Πεστζιάνα, Παλτιάνου, Βλαδουλιάνι, Τζιάρα, Κούκα, Κορνέστι, Στροέστι, Λιφόρα, Ἀρκάνι, Παλτισόρα, Ρίγκουλ, Λιλέστι, Ἀμιζένι, διάλου παλάνιλου, Πορτζάνι, Μοσνέτι, Πιρνέτζι, Σιμποτίνουλ, Χουρέζουλ, Σκέλλα, Περκουρλίε, Διάλου πατρίνι, Σαργκόγιουλ, ἡ ρουτζιβαλάρ, Κούρ πάνουλ, Πιρσέστι, Τίργκου ζιγιουλου, Βλαδιμίρ, Πετζένι, Πατζόστι, Ζιζόγιουτ, ὀπίρσιγια, Διν πλάσα ζιγιουλου, Χουραζάνι· δὲ ἀμαράδ, Πισκόγιουλ, Πουσιγιότζι, Κολτζέστι, Τινδολέστι, Γκιτζέστι, Νεγκρένι δινπλάσα ἀμερέζι, Δὲ σούε, Σκραδα περέστι, Ποπέστι, Ρακίτα, Σάκα, Λικουρτζι, Γκλαβιάνι, Ποζάρουλ, Πογιάνα, Σετζουρίλα, Ἀλόνουλ, Ρόσιγια δέζοε, Σιτόγια, Περτζένι, Τζοκάδι, Ποτζοβάλεστε Ζοστλέστι, Παρέστι, Ποκοάραλε, Τζουπέρτζιλε, Πουνζέστι, τὸ Παρτζογιουλ ὅλον τῆς πλάσας Χάρμε ρίζουσι, Γιουράτζι, Διάδου βαλέστι, Κορμανέστι, Πικόσα, Πλασόγια, Τελέτζι, Διάλου μάτζιλου, Διάλου γκουράνι, Πίλτα, Ἰζ βάρακα Διάλου κοτένι, Διάλου Κολτζέστι διν πλάσα τισμένι. Διὰ ταῦτα ὁ δσιώτατος ἡγούμενος, ὅστις κατὰ καιρὸν ἐπιστατῇ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ εἰσοδήματος, ἔχει νὰ διορίξῃ ἐπίτροπόν του, ὅστις νὰ συμπεριέρχηται μετὰ τῶν αὐθεντικῶν βινατζέριδων, καὶ συγκαταγράφῃ τὴν ποσότητα τῶν μέτρων ἐκείνων ὅσοι πληρῶνουνσι βιναρίτσιον, καὶ ἐκ τῶν πέντε ἄσπρων εἰς τὸ μέτρον ὅσα συνήθως λαμβάνονται τρία ἄσπρα νὰ τὰ λαμβάνωσιν οἱ αὐθεντικοὶ βινατζέριδες, τὰ δὲ λοιπὰ δύο ἄσπρα καὶ τὸ πάριον νὰ τὰ λαμβάνῃ ὁ διορισμένος ἐπίτροπος τοῦ μοναστη-

ρλου, χωρίς νὰ ἔχωσι νὰ ἐπεμβαίνωσι παντάπασιν οἱ αὐθεντικοὶ βιναρτζήριδες εἰς τὸ μέρος τοῦ μοναστηρίου. Ἐκ τούτων δὲ τῶν ἄσπρων τοῦ βιναρτζίου τοῦ μοναστηρίου, ὅσα συναχθῶσιν ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα καθηλίκια, χρεωστεῖ νὰ διδῇ ὁ ἡγούμενος τοῦ Β λ ἄ χ Σ α ρ α γ ῖ ο υ εἰς τὸ νέον νοσοκομεῖον τὸ κατὰ τὰ Θεραπεῖα καθ' ἑκαστον χρόνον ἀνά διακόσια γρόσια εἰς σύστασιν ἐνὸς πνευματικοῦ, πρὸς παρηγορίαν καὶ ψυχικὴν θεραπείαν τῶν ἐκεῖσε ἀρρώστων, καὶ μνημόσυνον τῶν ἀφιερωτῶν τὰ δὲ λοιπὰ ἄσπρα, ὅσα ἤθελαν συναχθῶσι, νὰ δαπανῶνται εἰς πληρωμὴν τῶν πρὸς εὐπρέπειαν τῆς Ἐκκλησίας ψαλτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀναγκαίων τῇ ἐκκλησίᾳ. Ὁφείλουσι δὲ, ὅτε ἡγούμενος καὶ οἱ ἐφημέριοι, νὰ μνημονεύωσι δεόμενοι ἐν ταῖς ἱεραῖς λειτουργίαις ὑπὲρ εἰρήνης καὶ καλῆς καταστάσεως καὶ ἀφθόνου καρποφίας καὶ σωτηρίας τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος καὶ τόπου τῆς Βλαχίας. Καὶ δὴ ἀξιοῦμεν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν αὐθέντας, ὅσοι μεθ' ἡμᾶς ἀξιωθῶσι τῆς ἐξουσίας τοῦ αὐθεντικοῦ τούτου Θρόνου, ἵνα συμφῶνως ἀνανεώσωσι καὶ ἐπικυρώσωσι τὸ ἔλεος τοῦτο, τὸ ὁποῖον κατὰ δίκαιον λόγον ἐχορηγήθη τῷ ῥηθέντι ἱερῷ μοναστηρίῳ· οὕτω γὰρ κατὰ τῆς ἐκλαμπρότητός τῶν χρυσόδουλων καὶ ἐλέη ἔσονται παρ' ἄλλοις αὐθένταις ἰσχυρὰ καὶ κύρια καὶ σεβάσματα. Ἐπεκυρώσαμεν δὲ τὸ παρὸν ἡμέτερον χρυσόδουλλον καὶ τῇ ἰδίᾳ τῆς ἡμετέρας αὐθεντείας ὑπογραφῇ, Ἰωάννης Μιχαὴλ Κωνσταντίνου Σούτζος βοεβόδας, καὶ τῇ τῶν φιλότων ἡμῶν τέκνων, Ἰωάννου βοεβόδα, Γρηγορίου βοεβόδα, καὶ Ἀλεξάνδρου βοεβόδα· ὡσαύτως καὶ πάντων ἀπαξιαπλῶς τῶν τιμιωτάτων καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων, τῶν τοῦ ἡμετέρου διδασκίου, πᾶν Δημητρίου Γκίκα μεγάλου Μπάνου, πᾶν Στεφάνου Βραγκοβάνου μεγάλου Βορνίκου τῆς ἄνω Τζάρας, πᾶν Γιαννάκη Μουρούζη μεγάλου Βορνίκου τῆς κάτω Τζάρας, πᾶν Μανολάκη Βραγκοβάνου μεγάλου Λογοθέτου τῆς ἄνω Τζάρας, πᾶν Γρηγορίου Παλιάνου μεγάλου Λογοθέτου τῆς κάτω Τζάρας, πᾶν Γρηγορίου Παλασάκη μεγάλου Σπαθάρη, πᾶν Γιαννάκη Βακαρέστου μεγάλου Βιστιάρη, πᾶν Ἀλεξάνδρου μεγάλου Ποστελνίκου, πᾶν Γεωργίου Σούτζου μεγάλου Κλουτζιάρη, πᾶν Δημητρίου Ῥακοβίτζα μεγάλου Παχαρνίκου, πᾶν Ἰωάννου Πραϊλῆ μεγάλου Στολνίκου, πᾶν Ἀλεξάνδρου Μάνου μεγάλου Καμαράρη, πᾶν Γρηγορίου Δούνα Σλουτσίάρη, πᾶν Κωστάκη Παλατζάνου μεγάλου Πιτάρη. Διατάσσομεν τὸν πᾶν Μανολάκη Βραγκοβάνον μεγάλον Λογοθέτην ἐκτελεστήν. Ἐγράφη τὸ παρὸν ἡμέτερον χρυσόδουλλον κατὰ τὸ β'. ἔτος τῆς πρώτης ἡμῶν αὐθεντείας ἐνταῦθα ἐν τῇ πρωτεύουσά πόλει καὶ καθέδρᾳ ἡμῶν, Βουκορεστῖν τῆς Βλαχίας, κατὰ τὸ 1784 ἔτος τὸ Σωτήριον Ἰουνίου 25.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΟΥΤΖΟΣ ΒΟΕΒΟΔΑΣ
ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ, ΑΥΘΕΝΤΗΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ ΠΑΣΗΣ
ΟΥΓΚΡΟΒΛΑΧΙΑΣ.

(Τ. Σ.)

Προσθήκη. ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΟΥΤΖΟΣ κλπ.

Ἐπειδὴ καὶ ἐκ τῶν ἄνω ῥηθέντων πο πο ρ ί ω ν τέσσαρα εὐρέθησαν πρὸ καιροῦ ἀφιερωμένα εἰς τὸ ἱερὸν Μοναστήριον Πίστριτζας, ἀντ' ἑκείνων ἐπιδραβεύομεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Β λ ἄ χ Σ α ρ α γ ῖ ο υ νὰ λαμβάνη ἀπὸ τὰ πο πο ρ ί α Λ έ ο υ λ καὶ Ῥακοβίτζα τῶν ἐν τῷ Ῥωμανατζίῳ ἀνὰ τρία ἄσπρα τὸ μέτρον, ἐπειδὴ καὶ τὰ λοιπὰ δύο ἄσπρα καὶ τὸ πάρπαρον εἶναι ἀφιερωμένα εἰς ἄλλο μοναστήριον. 1785 Νοεμβρίου 25.

(Τ. Σ.)

ΙΩΑΝΝΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΡΑΤΖΑΣ ΒΟΕΒΟΔΑΣ
ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΥΘΕΝΤΗΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ ΠΑΣΗΣ
ΟΥΓΚΡΟΒΛΑΧΙΑΣ.

Ἐπειδὴ τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Μοναστήριον Καρῆπι ἐπονομαζόμενον ἐν τῇ Νήσῳ Ἀντιγόνου, ὅπερ νεωστὶ ἀνηγέρθη ἐκ θεμελίων, ἐν ᾧ πανηγυρίζεται ἡ μνήμη τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Θαυματουργοῦ, ὑπάρχει γνωστὸν τῇ ἡμετέρᾳ αὐθεντεῖ, ὅτι εὐρίσκεται ἐν πτωχῇ καταστάσει καὶ ἐν στερήσει πολλῶν ἀ χρηρίζουσι βοήθειας, μὴ ἔχον μέσον νὰ βοηθῆται εἰς τ' ἀναγκαῖα τοῦ ἔξοδα, καθ' ἣν πρὸς τὰ θεῖα καταγῶγια τρέφομεν εὐλάβειαν εἰς τὸ νὰ συντρέχωμεν, ὅσον τὸ δυνατόν, δὲν παρεβλέψαμεν αὐτό. Ἐχομεν δὲ καὶ ὑπόδειγμα ἐκ τῶν χρυσοδούλων τῶν πρὸ ἡμῶν ἀδελφῶν ἡγεμόνων, ὅπερ καὶ ἡμεῖς ἐκυρώσαμεν, ὅσα γε ἐξ αὐτῶν ἐνεφανίσθησαν, ὅπως παρέχεται ἐν τῆς ἐνταῦθα Τζάρας εἰς τὰ ἱερὰ σκηνώματα ἢ ἀνήκουσα βοήθεια τῶν ἐλεῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἡμετέρα Αὐθεντεία διὰ τοῦ παρόντος αὐθεντικοῦ χρυσοδούλλου, τοῦ δοθέντος τῷ ῥηθέντι ἱερῷ μοναστηρίῳ, διορίζομεν νὰ λαμβάνη ἔλεος βιναρτζίου ἀνὰ δύο ἄσπρα τὸ μέτρον ἀπὸ τρία πο πο ρ ί α τὰ ἐν τῷ καθηλίκῳ Μο υ τ σ έ σ κ ο υ κείμενα, ὀνομαζόμενα Β ε σ π έ σ τ ι, Μπαδένι, καὶ Μ π ο ν ι τ σ έ λ ο ν, ὅπου καὶ τὸ μοναστήριον τοῦ Ξενοφώντος ἔχει ἀνὰ 3 ἄσπρα τὸ μέτρον. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τοῦ βιναρτζίου ὀφείλει νὰ διορίζῃ τὸ μοναστήριον ἐπίτροπον, ὅστις ὁμοῦ μετ' ἄνθρωπον τοῦ μοναστηρίου Ξενοφώντος καὶ μετ' αὐτοὺς αὐθεντικοὺς βιναρτζήριδες νὰ καταγράφῃ παρειαρισκόμενος πρὸν εἰς τὸ μέτρημα καὶ εἰς τὴν παραλαβὴν τῶν ἄσπρων, γινομένου καταστίχου, ὥστε νὰ λαμβάνη ἐκ τῶν ἄσπρων τὸ μερίδιόν του σφόν. Ἐξ αὐτῶν δὲ κρατηθήσεται τὸ δέκατον τῶν Μ π ο δ ο ῦ ρ ω ν, οἱ δὲ αὐθεντικοὶ βιναρτζήριδες νὰ μὴ κρατῶσιν οὐδ' ὀβολὸν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ· μῆδὲ νὰ ἀναβάλλωσι τὴν λήψιν τῶν ἄσπρων ἐπὶ προσχήματι νὰ τὰ δίδωσιν ἐκ τῶν κουσουρίων· ἀλλὰ γινομένης τῆς συντάξεως παρὰ τῶν δασμοφόρων ἐγκατελείων, οἵτινες πληρόνουσι βιναρτζίοισιν καὶ εὐρίσκειται καταγεγραμμένον ἐν τῷ καταστίχῳ του, τότε

καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ μοναστηρίου ἀμέσως νὰ λαμβάνῃ τὸ μερίδιον τῶν ἄσπρων. Διὰ τοῦτου τοῦ ἐλέους διατάσσομεν νὰ βοηθῇται τὸ ἱερὸν μοναστήριον τῷ ἁγίῳ Γεωργίου τοῦ Καρῆσι εἰς ὅσας χρεῖας ἔχει, ὅπως καὶ οἱ ἐν αὐτῷ πατέρες δέωνται τοῦ πανοικτιρμοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς κατευσδόσεως τῆς ἡμετέρας αὐθεντίας, καὶ ὑπὲρ τῆς εὐφορίας καὶ εὐτυχίας τῆς Τσάρας ταύτης ἐξ ἧς ὠφελοῦνται. Δεόμεθα δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν αὐθεντῶν τῶν μεθ' ἡμᾶς ἀξιωθησομένων ἀναδέξεσθαι τοὺς εἰσῆκας τοῦτου τοῦ Θρόνου, ὅπως εὐδοκήσωσι νὰ ἀνακινίσωσι καὶ ἐπικυρώσωσι τὸ τεταγμένον τοῦτο ἔλεος, ὅστε καὶ τὰ αὐτῶν ἐλέη νὰ ἦναι ἐν ἰσχύει καὶ ἐνεργείᾳ παρ' ἄλλων. Ἐδεδαιώσαμεν δὲ τὸ παρὸν χρυσόβουλλον δι' ἰδίας ἡμῶν ὑπογραφῆς ἐγὼ Ἰωάννης Γεωργίου Καρτσᾶς βοεβόδας, καὶ δι' ὑπογραφῆς τῶν παμφιλιτάων ἡμῶν τέκνων Γεωργίου βοεβόδα, καὶ Κωνσταντίνου βοεβόδα. Μάρτυρες δέ, οἱ εὐγενέστατοι καὶ πιστοὶ ἄρχοντες βουλευταὶ τοῦ Διδανίου τῆς αὐθεντίας ἡμῶν πᾶν Κωνσταντῖνος Φιλεππέσκος μέγας Μπάνος· πᾶν Ῥάδος Γολέσκος μέγας Βόρνικος τῆς ἄνω Τσάρας· πᾶν Γρηγόριος Μπραγκοβάνος μέγας Βιστιάρης· πᾶν Γρηγόριος Γκίκας μέγας Λογοθέτης τῆς ἄνω Τσάρας· πᾶν Ῥάδος Σλαβηνιάνος μέγας Βόρνικος τῆς κάτω Τσάρας· πᾶν Δημητράκος Ῥακοδίτσκις μέγας γ'. Βόρνικος· πᾶν Ἰστράτης Κροτσουλέσκος μέγας δ'. Βόρνικος· πᾶν Σωριδιάνης Σλαβηνιάνος μέγας Λογοθέτης τῆς κάτω Τσάρας· πᾶν Κωνσταντῖνος Σοῦτζος μέγας Χάτμανος· πᾶν Μιχαλάκης Πάνος μέγας Βόρνικος τῆς πολιτείας καὶ λοιποί.

Ἐγράφη τὸ παρὸν ἡμέτερον χρυσόβουλλον τῷ β'. εἰς: τῆς ἡμῶν αὐθεντίας ἐν Βουκορεστίνῳ, 1814 Ἀπριλίου 5.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΡΤΣΑΣ ΒΒ.

(Τ. Σ)

Ι'.

ΒΕΝΕΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Παρὰ τοῦ εὐγενοῦς καὶ σοφοῦ ἀνδρὸς Ἀγωνίου Ζήνου, Γενικοῦ Διοικητοῦ τῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον στρατευμάτων, πίστιν, ἀγάπην, ὑγείαν, καὶ φιλίαν.

Ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν σεδαστὴν Γαληνότητά μας ὁ Ἡγούμενος καὶ οἱ Καλόγηροι τῆς Μονῆς τῆς ἀφιερωμένης εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, τῆς ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Καλαβρύτων, καὶ δι' εὐσεβᾶτου ἀναφορᾶς τῶν ἐπαρεκάλεσαν, ὅτι μετ' ἐκείνων τὸν φόρον τοῦ δεκάτου, ὅσος ἐγκριτῇ δίκαιον νὰ προσδιορισθῇ παρὰ τῆς δημοσίου ἐξουσίας, νὰ συγχωρηθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ εἰρηνικὴ κάρπωσις τῶν κτημάτων, ὡς διωρισμένη πρὸς ἐξοικονόμησιν τοῦ βριθέντος Μοναστηρίου αὐτοῦ. Περὶ τῆς παρακλήσεως αὐτῶν ἐλήφθησαν αἱ ἀπαιτούμεναι πληρο-

φοραὶ, καὶ ἰδοὺ κατὰ τὴν τούτων συνέπειαν ἐκδίδει ἡ Γερουσία τὴν ἀπόφασιν ταύτην. Ὅτι ἐπάνω εἰς τὰ κτήματα καὶ ὅλην τὴν περιουσίαν τοῦ αὐτοῦ Μοναστηρίου, ὅσῃ κατὰ τὸ παρὸν κατέχει, νὰ πληρώνηται μέχρι νέας δημοσίας ἀποφάσεως τὸ χρέος τοῦ δεκάτου φόρου εἰς βιάλια 200 κατ' ἔτος. Διευθύνθησαν ἤδη πρὸς τὴν αὐτοῦ Γαληνότητά τὸν Γενικὸν ἀρχηγὸν τῆς θαλάσσης αἱ εἰδικοποιήσεις δι' ἐκείνας τὰς διαταγὰς, τὰς ὅποιας ἡ ἰδία του φρόνησις ἐνέκρινεν ἀναγκάσις νὰ ἐκδώσῃ εἰς τὴν προθεσίαν μας πρὸς παρηγορίαν τῶν ἱκετῶν.

Ἐδόθη ἐν τῷ Δουκικῷ οἰκῆματι τῇ 5 Σεπτεμβρίου Ἰνδικτ. 3.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΖΗΝΟΣ, κτλ.

ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ ΓΑΔΑΛΔΙΝΟΣ Γραμματεὺς.

Τῇ 11 Φεβρουαρίου 1693, (ἔτους νέου) ἐν Πάτραις.

Ἐπαρουσιάσθη εἰς χεῖρας τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ ἐξοχωτάτου Ἀγωνίου Ζήνου, γενικοῦ Διοικητοῦ τῶν στρατευμάτων ἐν ἐνεργείᾳ, παρὰ τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας τοῦ μεγάλου Σπηλαίου. Παρεδέχθη αὐτὴν διὰ τὴν ἀπαράλλακτον ἐκτέλεσιν τῆς.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΖΗΝΟΣ κτλ.

ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ ΓΑΔΑΛΔΙΝΟΣ Γραμματεὺς.

1693 Φεβρουαρίου 12 (ἔτ. ν.) ἐν Πάτραις. Κατεχωρίσθη εἰς τὸ βιβλίον τῆς συλλογιστικῆς ὑπηρεσίας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΓΟΡΑΣ Γραμματεὺς.

ΙΑ'.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ.

Ἰωάννης Κορνήλιος, χάριτι θείᾳ ἡγεμῶν τῶν Βενετῶν καὶ ἐνὸς ἐκάστου ὕμνων, καὶ σοφώτατος ἀνὴρ, διατάσσω πρὸς τοὺς γραμματεῖς, ὀπλαρχηγούς, εἰσπράκτορας, καὶ λοιποὺς ὑπηκόους πάσης γῆς καὶ τόπου τῆς ἐξουσίας μου, καὶ πρὸς τοὺς διαδόχους μου τοὺς πιστοὺς καὶ ἀγαπητοὺς ἐνυχομένους ὑγείαν καὶ ἀγάπην.

Σὰς γνωστοποιούμεν, ὅτι τῇ 29 ἡμέρᾳ τοῦ ἐκπνέοντος μηνός, ἐν τῷ ἡγεμονικῷ ἡμῶν συμβουλίῳ ὁ ἐπὶ τῆς ἐγκληματικῆς ἐξετάσεως διωρισμένος Κύριος Ἰωάννης Λεπομάνος Ἀνέμ. Κόμης καθυπέβαλεν ἡμῖν πρότασιν, ἥτις καὶ παρεδέχθη ὡς πρέπουσα εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀξιοπρέπειαν τῆς ἡμετέρας κυριαρχίας, ἵνα προβληθῶσι καὶ διαταχθῶσι τὰ μέσα τῆς δικαιοσύνης, ὥστε ἕκαστος εἰς τὴν ἐλευθέραν ἡμῶν ἐπικράτειαν νὰ δύναται νὰ ζῇ εἰρηνικῶς, καὶ νὰ νέμεται καὶ χαίρῃ τὰ ἀγαθὰ του, νὰ τιμωρῶνται δὲ διὰ τῶν ἀνηκουσῶν ποινῶν πρὸς παραδειγματισμὸν οἱ κακοποιοί. Καὶ ἐπειδὴ διὰ ταπεινῆς ἱκεσίας τῶν μο-

ναχῶν τῆς Μονῆς τῆς Θεοτόκου τοῦ μεγάλου Σπηλαίου τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Καλαβρυτῶν κατὰ τὴν περιοχὴν τῆς Ἀχαΐας, καὶ τοῦ Ἱερομ. Σεραφεῖμ Φραντζῆ, ἀντιπροσώπου τῆς αὐτῆς ἁγίας Μονῆς ἀνεφέρθη εἰς τοὺς ἡμετέρους συνηγόρους, ὅτι διάφοροι ἄγνωστοι κλέπται καὶ κακοῦργοι προξενοῦσιν εἰς αὐτοὺς ἡμέραν καὶ νύκτα μεγάλας ζημίας εἰς τὰ ὑποστατικά των, γαίαις, πεδιάδας, λειβάδια, βοσκάς, μύλους, βουνά, οἰκίας, αὐλάς, κήπους, δένδρα, ἀμπελῶνας, καστανῶνας, λίμνας, νερά, ὕδραγωγεῖα, περιστερῶνας καὶ ἄλλα κτήματά των τοποθετημένα εἰς τὴν ἐξουσίαν μας, κόπτοντες τὰ δένδρα καὶ τὰ κούρβουλα καὶ ξυλικὴν μετὰ διαφόρων καρπῶν, συντρίβοντες καὶ χαλῶντες τοὺς φράκτας καὶ ἄλλα περιτειχίσματα κτισμένα διὰ τὰ ὕδατα καὶ τὰ ζῶα, βόσκοντες ζῶα διαφόρων εἰδῶν, κλέπτοντες σιτάρια, κριθάρια, ἀσάχυα, γεννήματα, ξύλα, λινάρια, σπινθόν, μέλι, σταφύλια, καὶ ὀπωρικά καὶ ἄλλους καρπούς, ὅτινες γίνονται ἐκεῖ, κάμνοντες πολλὰς διόδους καὶ διαβάσεις καὶ ἐπιποιοὶ καὶ πεζοὶ ἐπάνω εἰς αὐτὰ τὰ ὑποστατικά καὶ τὴν φυτευμένην γῆν, καὶ ἀνασπῶντες δρόμους, χαλῶντες τὰ χανδάκια καὶ τὰς γούδας, ἀνοίγοντες σκάμματα, ἀρπάζοντες ζῶα καὶ αὐτὰς τὰς ὀρνίθας καὶ τὰ περιστέρια, καὶ σκοτόνουντες ὡς καὶ τὰ ὀρνιθόπουλα καὶ τὰ περιστέρια, ὀψαρεύοντες εἰς τὰς λίμνας καὶ ἰχθυοτροφεῖα καὶ ἀρπάζοντες τὰ ὀψάρια, καὶ τέλος πάντων, μυρίας ἄλλας τοιαύτας ἀνυποφόρους ζημίας προξενοῦντες, τὰς ὁποίας ἐὰν τὰ μέσα τῆς δικαιοσύνης δὲν ἀναχαιτίσωσιν, ἀνευ ἀμφιβολίας ὅλα τὰ ῥηθέντα κτήματα θέλουσιν ἀφανισθῶσι καὶ διαρπαγῶσι. Διὰ ταῦτα κατ' ἐξουσίαν τοῦ συμβουλίου τούτου ἀπεφασίσθη νὰ συλλαμβάνωνται οἱ τοιοῦτοι κακοῦργοι ὅποιοιδήποτε διὰ τῶν ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ Γραμματέων, ὀπλαρχηγῶν, εἰσπρακτόρων, καὶ λοιπῶν τῆς ὑπακοῆς μας καὶ τῶν κληρονόμων καὶ διαδόχων των, ἀφ' οὗ πρῶτον οὗτοι διακηρύξωσιν ὅτι, ὅταν καὶ ὁπότε παρὰ τοῦ ἰδίου ἀναφέροντος Μοναστηρίου, εἴτε ἄλλου ὁποιοῦδήποτε ἐπιτρόπου του προσκληθῶσιν εἰς βοήθειαν, οὐδεὶς θέλει ὑποφέρει νὰ προξενηθῇ ζημία καμμία παρὰ τῶν προειρημένων κακοποιῶν, οὔτε κατ' οὐδένα ἄλλον τρόπον, εἰς τὰ κτήματα καὶ γαίαις καὶ τόπους τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τῶν ἀναφερομένων. Καὶ εἶναι ὑπὸ ποινὴν ὁ ἐξελεγχθεὶς κακοποιός, ἐκτὸς προσδιωρισμένης παιδείας καὶ τῆς ἀποζημιώσεως, νὰ πληρώσῃ καὶ ἐν πρόστιμον πενήντα μικρῶν λιτρῶν (τῶν ὁποίων τὸ ἐν ἡμῖσι θέλει διδῆται εἰς τὸν ἀνακαλύπτοντα καὶ ἀναφέροντα τὴν ζημίαν, καὶ τὸ ἀπολειφθὲν εἰς τὸν εἰσπρακτορᾶ καὶ τὸν ἐνεργοῦντα καὶ ἐκτελοῦντα τὰ δημόσια χρέη), καὶ θέλει καταδικάζεται εἰς τρία σχοινία, καὶ νὰ δουλεύῃ εἰς τὰς γαλιώτας τῆς κυριαρχίας μας δι' ἰδίῳν ἐξόδων, ἐὰν εἶναι ἱκανὸς καὶ δυνατὸς, εἰς τρεῖς χρόνους κατὰ συνέχειαν. Ἐξ ἐναντίας δέ, ἐὰν οἱ κακοῦργοι τύχωσι ἀδύνατοι, τρεῖς φορὰς νὰ δέρνονται εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ τόπου καὶ περιοχῆν, καὶ νὰ ἐξορίζωνται 15 μίλια μακρὰν τῶν συνόρων διὰ δύο ἔτη

καὶ ἂν παραδιασθῇ αὕτη ἡ ζημία καὶ συλληφθῶσι, νὰ φυλακίζωνται διὰ ἓνα ὀλόκληρον χρόνον, καὶ νὰ ἐπιστρέφωσι πάλιν εἰς τὴν ἐξορίαν των, καὶ τοῦτο, ὅσκις μετὰ τὰς αὐτὰς περιστάσεις ἤθελαν συλληφθῶσιν οἱ δὲ ὁποιοῦντες δυνατοὶ ἐξ αὐτῶν νὰ πληρώσωσι καὶ ἑκατὸν λίτρας μικρὰς ἐκ τῆς ἰδιοκτησίας των ἐὰν ἔχωσιν, ἢ ἀπὸ τὰ χρήματα τοῦ ἀναφερομένου καὶ ὅστις ἐκατηγόρησε τοὺς κακοῦργους αὐτοὺς ὁπωσδήποτε εὐρεθῇ ἢ ἀλήθεια, νὰ ἀπολαμβάνῃ τὰς 50 μικρὰς λίτρας, τὰς πληρωτέας ὡς ἄνω, καὶ νὰ κρατῆται μυστικῶς. Ἀλλ' ἐὰν οἱ κακοῦργοι δὲν δυνήθωσιν νὰ συλληφθῶσιν ὑπὸ τῆς δημοσίου δυνάμεως, νὰ ἴναι ἀποκεκυργμένοι καὶ ἀπόντες, καὶ ἐννοοῦνται ἐξωρισμένοι, καὶ ὑπὸ περιστάσιν παραβιάσεως τῆς ἐξορίας. Καὶ ἂν εἰς ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγκληματικῶν συντρόφων ἤθελε μαρτυρήσῃ τοὺς συναιτίους, οἱ συναίτιοι του τότε νὰ παιδεύωνται ὅπως ἔχη ἢ ἀλήθεια, καὶ αὐτοὺς ὅς κερδίξῃ τὴν συγχώρησιν του καὶ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ τὰ ἔξοδα καὶ τὰς 50 λίτρας τὰς μικρὰς, αἱ ὁποῖαι νὰ τῷ πληρώνωνται ὡς ἄνω, καὶ νὰ κρατῆται τοῦτο κρυφόν. Ἡ ἐκτέλεσις ταύτης τῆς διαταγῆς παραδίδεται εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς ἡγεμονίας μας εἰς ὅσους ἀνήκει, καὶ εἰς τοὺς διαδόχους των, πρὸς τοὺς ὁποίους ἤθελε γίῃ γνωστὴ ἡ ζημία παρὰ τῶν ἀναφερομένων. Καὶ ἐπειδὴ αὕτη ἡ διαταγή μας ἐγενε κατὰ θέλησίν μας, προστάζομεν ὡς καὶ ἄνωθεν ἓνα μένη μοναδική, καὶ εἰς ὅλα τῆς τὰ μέρη νὰ θεωρηθῇ καὶ ἐκτελεσθῇ καὶ ἐνεργηθῇ, καὶ παρὰ πάντων νὰ σεβασθῇ, καὶ ἕκαστος νὰ τὴν παραπέμπῃ πρὸς τὸν ἄλλον, καὶ νὰ κάμῃ νὰ δημοσιευθῇ εἰς ἅπαντας πᾶν ὅτι αὕτη ἡ διαταγή διαλαμβάνει αὐτὴν δὲ νὰ καταχωρισθῇ καὶ νὰ ἐπιστραφῇ εἰς τὸ ἀναφερόμενον Μοναστήριον.

Ἐδόθη ἐν τῷ ἡγεμονικῷ παλατίῳ, τῇ 3 Ἰουλίου, Ἰνδικτιῶνος 6.

(Τ. Σ.)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΡΑΓΚΗΣ.
ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ Ἐπιτρ. ὅπ.

Τῇ 13 Ἰανουαρίου 1713. Ε. Ν.

Ἐπαρουσιάσθη εἰς χεῖρας τοῦ ἐξοχωτάτου, Ἀντωνίου Λορετάνου Γενικοῦ Ἐπαρχοῦ τῶν ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου παρὰ τοῦ ἡγουμένου τῆς ἁγίας Μονῆς τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, ὅστις ἰδὼν αὐτὴν διώρισε νὰ καταχωρισθῇ διὰ τὴν ἀκριδοὺς ἐκτέλεσίν τῆς.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΟΓΚΑΤΟΣ Γραμματεὺς.

ΤΟΥΡΚΙΚΑ

IB.

ΣΟΥΛΤΑΝ ΜΕΧΜΕΤ (δ Δ').

(Τ. μονοκονδυλίας τοῦ ὀνόματος τοῦ Σουλτάνου, ἡ Τουρά).

Οἱ καλόγηροι τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Καλαβρύτων κειμένου Μοναστηρίου Μέγα Σπήλαιον ἀνέφερον εἰς τὸ κράτος μου δι' ἀναφορὰς τῶν, λέγοντες ὅτι, «ἀπὸ τὴν ἄλωσιν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐφεξῆς, τὰ δέκα, τὸ χαράτziον, καὶ οἱ λοιποὶ φόροι τῶν παρ' ἡμῶν καλλιεργουμένων τόπων οἵτινες κεῖνται ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῶν Καλαβρύτων, τῆς Βοσιτίτζας, τῶν Παλαιῶν Πατρῶν, καὶ τῆς Γαστούνης, ἀπεκόπησαν προσδιωρισμένως: καὶ κατὰ τὸ 1053 ἔτος, ὁ προσδιωρισμένος διὰ τὴν καταγραφὴν τοῦ Μωρέως Χιτζί Ἀχμέτ κατέγραψεν εἰς τὰ βασιλικά κατὰστιχα τρεῖς χιλιάδες λεπτά (ἄππρα) διὰ προσδιορισμένον ἐτήσιον φόρον μας. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ἀνὰ χεῖρας μας δοθέντα βασιλικά ἐνδεικτικά, καὶ ἀντίγραφα τοῦ βασιλικοῦ καταστήχου κατεκάησαν εἰς τὴν πυρκαϊάν, ἥτις κατέκαυσε πρὸ μικροῦ τῆς κατοικίας μας, διάφοροι ἔβαναι ἐπέβαλλον χεῖρας εἰς τὰ κτήματά μας καὶ μᾶς ἠνώχλουν διὰ ἀναφέροντες ἡμεῖς τὴν ἐνόχλησιν μας κατὰ τὸ 1084, καὶ προσθέτοντες εἰς τὸν διωρισμένον φόρον μας τρεῖς χιλιάδες λεπτά (ἄππρα), χρονικῶς πεντήκοντα γρόσια γινόμενα ὅλα, ἥτοι τρεῖς χιλιάδες ἄππρα ὡριμένως, ἐδίδομεν αὐτὰ εἰς τοὺς συντάκτας τῶν φόρων διὰ νὰ μὴ ἐνοχλούμεθα ὀλότελα, καὶ κατεγράψαν εἰς τὸ ἀρχεῖον τῶν χαρατziῶν, καὶ ἐξεδόθησαν αὐθις βασιλικά ἐνδεικτικά ἐγγράφα τοῦ βασιλικοῦ καταστήχου, καὶ ὅμως πάλιν μᾶς ἐνοχλοῦν καὶ δὲν μᾶς ἀφίνουν ἐν ἡσυχίᾳ. Διὰ ταῦτα, ἂψ' οὐ κατ' ἔτος πληρόνωμεν εἰς τοὺς συντάκτας τῶν φόρων τὸν προσδιωρισθέντα φόρον μας, διὰ τὰ ἔκπαλαι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μας ὄντα χωράφια μας, ἀμπέλια μας, λειβάδια μας, δένδρη μας, καὶ ἄλλα κτήματά μας, εὐρισκόμενα εἰς τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Καλαβρύτων, Βοσιτίτζας, παλαιῶν Πατρῶν, καὶ Γαστούνης κείμενα μετόχιά μας, διὰ νὰ διαμένωσιν ὑπὸ τὴν κυριότητά μας, καὶ μηδεὶς ἄλλος, εἴτε Μιριμηράνης, εἴτε χάσ Βοεβόνδας, εἴτε ἐπιστάται τῶν τιμαρῶν, εἴτε γενιτχιδές, εἴτε ἄλλοι ἐξουσιασταί, νὰ μὴ μᾶς ἐνοχλώσι με ἀπαιτήσεις χαρατziῶν, καὶ ἄλλων φόρων χωρὶς βασιλικὸν φερμάνιον, καὶ χωρὶς ἀντίγραφον τοῦ βασιλικοῦ καταστήχου, παρακαλοῦμεν νὰ δοθῇ εἰς χεῖρας βασιλικὸν δίπλωμα (μπεράτιον) σύμφωνον με τὰ πρὸ καιροῦ δοθέντα εἰς ἡμᾶς, τὸ βασιλικὸν φερμάνιον καὶ τὸ ἀντίγραφον τοῦ βασιλικοῦ καταστήχου». Θεωρηθέντων λοιπὸν τῶν βασιλικῶν μου καταστήχων τῶν φυλακτομένων εἰς τὰ ἀρχαιοφυλάκια τῶν χαρατziῶν (ἰτζιτζιά), καὶ τῶν λογαρισμῶν (μπᾶς μου χασσάπε), ἐπειδὴ

εὐρέθη καταγεγραμμένον, ὅτι εἰς τὸν ἐτήσιον φόρον τοῦ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων κειμένου Μοναστηρίου Μέγα Σπήλαιον, ὄντα ἀποκεκομένον διὰ τρεῖς χιλιάδες ἄππρα (λεπτά), καὶ ἔγειναν πεντήκοντα γρόσια κατ' ἔτος, δηλ. σωστά 3 χιλιάδες ἄππρα καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1084, τὴν ἐννάτην ἡμέραν τῆς σελήνης: ῥεμπιούλ ἐδέλ, ἐδόθη εἰς αὐ τοὺς βασιλικὸν φερμάνιον καὶ ἀντίγραφον τοῦ βασιλικοῦ καταστήχου, διὰ τοῦτο ἔγεινε βασιλικὴ ἡ προσταγὴ μου. Καὶ διδοῦς εἰς χεῖρας τῶν τὸ παρὸν βασιλικὸν μπεράτιον διατάττω ὅτι τὸ μοναστήριον Μέγα Σπήλαιον, ἀφοῦ δώσει κατ' ἔτος εἰς τοὺς συντάκτας τῶν φόρων τὰ πενήντα γρόσια, ἥτοι 3 χιλιάδες λεπτά (ἄππρα), τὸν προσδιωρισθέντα φόρον διὰ τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Καλαβρύτων, Βοσιτίτζας, παλαιῶν Πατρῶν, καὶ Γαστούνης μετόχιά του, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ καλλιεργούμενα χωράφια, ἀμπέλια, λειβάδια, δένδρη, καὶ λοιπὰ κτήματα ὄντα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, νὰ μὴ τὸ ἐνοχλήσουν πλέον με ἀπαιτήσεις χαρατziῶν, δεκάτων καὶ ἄλλων φόρων, οὔτε οἱ Μιριμηράνιδες, οὔτε οἱ χάσ Βοεβόνδας, οὔτε οἱ ἐπιστάται τῶν τιμαρῶν, οὔτε οἱ φύλακες τῶν φρουρῶν, οὔτε ἄλλοι ἔχοντες ἐξουσίαν τινά: οὕτως ὥς ἡξεύρωσι, καὶ ὥς δώσωσι πίστιν εἰς τὸ βασιλικὸν μου σημεῖον. Ἐξεδόθη τῇ 25 τῆς Σελήνης τζεμαζουλ ἐδέλ. ἐν ἔτει 1090, (ἀπὸ Χριστοῦ 1674).

[Ὅτι πιστὴ ἡ μετάφρασις τῇ 12 Ἰουλίου 1934 ἐν Ἀργεῖ. Ὁ διερμηνεὺς τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Ἰουσουφμπέ: Ἀχμετπασαζαδές].

IG.

ΣΟΥΛΤΑΝ ΑΧΜΕΤ (δ Γ').

(Τουράς).

Ἐξοχώτατε καὶ ὑπέρτατε Βεζίρη, μουχασίλη τοῦ Μωρέως, καὶ λογιώτατο κριτὰ τῶν Καλαβρύτων, καὶ τῆς Βοσιτίτζας, καὶ τῆς παλαιᾶς Πάτρας, καὶ τοῦ Χλουμουτζίου, πληθυνθεῖ ἡ δόξα ὑμῶν. Ἐρχομένου τούτου τοῦ υπερτάτου καὶ αὐτοκρατορικοῦ ὀρισμοῦ, γνωστὸν ὑμῖν ἔστω, ὅτι οἱ καλόγηροι τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Σπηλαίου, ὅπερ εἶναι εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Καλαβρύτων ὅπου ὑπάρχει εἰς τὸν Μωρέα, πρὸς τὸ αὐτοκρατορικὸν μου κριτήριον ἔδωσαν ἀναφορὰν διαλαμβάνουσαν ὅτι, ὁπότεν ἐμβήκεν ὁ στρατὸς τῶν μουσουλμάνων εἰς τὸν ῥηθέ.τ.τ. Μωρέα διὰ νὰ τὸν κυριεύσῃ καὶ νὰ τὸν αἰχμαλωτίσῃ, πρῶτοι ἀπὸ ὧν αὐτοὶ μετὰ σπουδῆς ἐδέχθησαν νὰ ἦναι ὑπήκοοι (ῥαγιάδες). Καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ αἰοδίου Σουλτάν Μεχμέτη, κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν ἐξουσιάζοντες τοὺς τόπους τὸσον ἔκείνους ὅπου σπέρνονται, ὅσον καὶ ἔκείνους ὅπου δὲν σπέρνονται, ὅσοι εἶναι εἰς τοὺς τό-

πους των και εις τὰ κτήματά των (μούλκια) ὅπου ἐξουσιάζουσι και εὐρίσκονται εις τὰ Καλάδρυτα, και Βοστίτζαν, και παλαιὰν Πάτραν, και εις τὸ Χλουμούτζιον, και τὰ Τρυπία, ὥρισθη νὰ δίδωσι δι' αὐτὰ εις τὸ δημόσιον (Μιριμακτοῦ) δεκαπέντε χιλιάδες ἄσπρα, κατ' ἔτος, ἀντὶ τοῦ οὐ σουρίου και βέσμιου, και τῶν ἄλλων τεκιλιφίων, και νὰ μὴ ἀνακατώνεται τινὰς εις τὰ κτήματά μας, και εις τὰ χώματα, και εις τὰ χωρία (τζιφτιλίκια), και εις τὰ κοουρία, και εις τοὺς μύλους και εἰς τὰς ἐλαίας, και εις τὰ περιδόλια, και ἀμπέλια, και ἀλώνια, και ξεχειμάδια, και μετόχια αὐτῶν, οὔτε νὰ ἐμποδίζῃ αὐτοὺς τινὰς ἐξουσιάζοντας αὐτὰ, οὔτε νὰ τοὺς πειράζῃ ζητῶν παρ' αὐτῶν οὐ σουρί, και βέσμι, και ἄσπρα, και χαρίσματα, και πράγματα, και ζωοτροφίας (ζαχιρέ), και κτήνη, και τετράποδα, και ἄλλο τίποτε, και ὁμολογίαν ταπίσματος, ὅπου νὰ δίδεται εις ἄλλον. Μ' ἔλον τοῦτο οἱ ὀρίζοντες τὸν μαλικιαννὲ τῆς Βοστίτζας και τοῦ χωρίου Διακοπτοῦ ὅπου εἶναι εις τὴν γειτονίαν των λέγουσιν εις τοὺς μοναχοὺς, ὅτι ἐσεῖς εις τοὺς πρωτοτερινούς μας ἐδίδετε πράγμα, τὸ λοιπὸν δίδετε και εἰς ἡμᾶς και οὕτω ἐνοχλοῦσι, και ἀνακατόνονται εις τὸν τόπον τὸν καλοῦμενον Τρυπία. Αὐτοὶ λοιπὸν ἔχοντες και μερικὸς φετβάδες ὅπου συμφωνοῦν μετ' ἡν' ἀγωγὴν των, παρεκάλεσαν νὰ γένῃ προσταγὴ εις τοὺς ῥηθέντας νὰ μὴ τοὺς πειράζωσι, και νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλῶσι ζητούντες τοὺς οὐ σουρί, και βέσμια, και ἄσπρα, και πράγματα, και κτήνη, και τετράποδα, και ἄλλο τίποτε. Ὅθεν ἐθεωρήθη εις τὰ κατὰστιχα τοῦ μπάσμου χασέμπέ, τὰ πεφυλαγμένα εις τὸ πλοῦσιόν μου ταμεῖον, και ἔγεινε τερεκενάρι διαλαμβάνον, ὅτι κατὰ τὴν ἁγίαν προσταγὴν, και τὸ ἴσον τοῦ καταστήτου, και τοῦ βασιλικοῦ μπερατίου, ὅπου ἐδόθησαν εις τὸν καιρὸν τοῦ μακαρίτου σουλτάν Μεχμέτη, ἐδόθη προσταγὴ μου ἁγία περιέχουσα, ὅτι τὰ κτήματα και τὰ χώματα τῶν καλογήρων τοῦ ῥηθέντος μοναστηρίου τοῦ κειμένου εις τὸν λεγόμενον Μωρέαν, τὰ ὅποια αὐτοὶ ὀρίζουσι και εἶναι εις τοὺς ἀνωθεν τόπους κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον ἐγράφθησαν μακτοῦ, και τὰ πρόδατά των, ἀν δὲν γένωσι χίλια, νὰ μὴ δίδωσι βέσμι, και ἀντὶ τοῦ οὐ σουρίου και βέσμιου και τῶν ἄλλων τεκιλιφίων νὰ πληρῶνωσι κατ' ἔτος εις τὸ μιριμακτοῦ ἄσπρα (λεπτά) 15000. Οἱ δὲ οὐτζι-τουγιλοῦ Πασάδες, και οἱ Τεφτιστζίδες, και οἱ χάσ-Βοεβονδάδες, και οἱ Σουμπασίδες τῶν ζαϊμιδων και τιμαρίων, και οἱ Μπεδελτζτιδες, και οἱ Ἐμλινιδες, και οἱ Καστρινοί, και τὸ φουσσάτον, και ἄλλοι ἀξιωματικοί, ἐναντίον τῆς προσταγῆς και τοῦ ἴσου τοῦ καταστήτου τοῦ βασιλικοῦ, και ἐναντίον τῶν σενετίων, νὰ μὴ τοὺς πειράζωσι, και νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλῶσιν ὅθεν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπροστάχθη νὰ ἐνεργῶνται τὰ ἀνωθεν. Ὅρίζω λοιπὸν, κα-

θὼς φθάσῃ ἡ ἀπόφασίς μου ἡ ἁγία κατὰ τὴν ἐκδοθεῖσαν προσταγὴν μου νὰ ἐνεργήσῃτε, ἡγουν, τὰ κτήματα και τὰ χώματα τῶν μοναχῶν τοῦ ῥηθέντος Μοναστηρίου, τὰ ὅποια αὐτοὶ ὀρίζουσι, νὰ εἶναι μέσα εις σύνορα φανερά και πασίδηλα, και κείνται εις τοὺς ἀνωθεν τόπους, νὰ τὰ κάμητε νὰ εἶναι κατὰ τὴν ἀνωθεν συνήθειαν ἰδικά των, και τὰ πρόδατα ἕως οὗ νὰ γένωσι χίλια νὰ μὴ δίδωσι βέσμι, και ἀντὶ οὐ σουρίου και βέσμιου και ἄλλων τεκιλιφίων νὰ πληρῶνωσι κατ' ἔτος εις τὸ μιριμακτοῦ 15000 ἄσπρα, και κατὰ τὸ ἑκπαλαὶ νὰ ἐμποδίζῃτε τοὺς οὐτζι-τουγιλοῦ Πασάδες, και Τεφτιστζίδες, και Χασβοεβονδάδες, και Σουμπασίδες τῶν ζαϊμιδων, και τιμαρίων, και τοὺς Μπεδελτζτιδες, και Ἐμλινιδες, και Καστρινοὺς και ἄλλους ἀξιωματικούς, ἐναντίον τῆς προσταγῆς και τοῦ καταστήτου και τῶν σενετίων, και ἔξω τοῦ παλαιοῦ και τοῦ νῦν δοθέντος ἁγίου ὁρισμοῦ, νὰ μὴ κόμουν εις αὐτοὺς στενοχωρίαν και δυναστείαν διὰ τὰ κτήματα και τὰ χώματά των. Ἐτξὶ νὰ ἡξεύρετε, και νὰ πείθεσθε εις τοῦτο τὸ σημεῖον τὸ ἁγίον, τὸ ὅποσον ἐγράφη.

Ἦν ἔτει 1149 κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Φεγγαρίου Ρετζέπ (ἀπὸ Χ. 1724).

ΙΔ'.

ΣΟΥΛΤΑΝ ΣΑΛΙΜ (ἑ Γ').

(Τουράς).

Πληρεξούσιε κλπ. Βεζύρη τοῦ Μωρέως, αὐξηθεῖη ἡ λαμπρότης σου. Καὶ πεπαιδευμένοι Καδίδες (κριταὶ) τῶν ἐπαρχιῶν Καλαβρύτων, Βοστίτζης, Γαστούνης και παλαιῶν Πατρῶν, αὐξηθεῖη ἡ σοφία σας.

Ἄμα φθάσῃ τὸ παρὸν μου βασιλικὸν σημεῖον θέλει σὰς γένῃ γνωστόν, ὅτι οἱ καλόγηροι τοῦ Μοναστηρίου Μέγα Σπήλαιον λεγομένου και κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Καλαβρύτων κειμένου, ἀνέφερον εις τὸ κράτος μου, ὅτι μ' ἔλον ὅπου, διὰ τὰ ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς βασιλικῆς ἀλώσεως εὐρισκόμενα εις χεῖρας τοὺς κτήματα και γαίαις, ὅπου κείνται εις τὰς ἐπαρχίας Βοστίτζης, Καλαβρύτων παλαιῶν Πατρῶν, και Γαστούνης, ὑπάρχουσιν ἐκδεδομένοι βασιλικοὶ ὁρισμοὶ διαλαμβάνοντες τὴν ἀσυνδοσίαν των ἀπὸ τῆς δεκατίας και λοιπῶν φόρων, μὲ ἔλον τοῦτο ποτὲ μὲν ἀπὸ τὸ μέρος τῶν σπαχιδων, ποτὲ δὲ ἀπὸ τὸ μέρος τῶν βαεονδῶν και ἄλλων δυνάμει, ἡνωχλοῦντο και ἐπηρεάζοντο, διὰ τοῦτο προσθέσαντες εις τὸν ἑκπαλαὶ προσδιορισμένον φόρον των ἔτι τι παρέδιδον εις αὐτοὺς. Ἐπειδὴ δὲ και οἱ Βοεβόνδα τῆς Γαστούνης ἐζήτουν ἀπὸ αὐτοὺς χρήματα μὲ διαφόρους ἐπιζημίους τρόπους, διὰ τοὺς τόπους τοὺς

λεγομένους Μετόχιον τοῦ Μαυροβουνίου, μ' ὅλον ὅπου οἱ ἐν τούτοις τοῖς τόποις κατοικοῦντες καλόγηροι καὶ ῥαγιάδες ἦσαν ἐλεύθεροι ἀπὸ τοῦς ῥηθέντας φόρους, ἐσυμφώνησαν νὰ δίδωσι κατ' ἔτος καὶ τῷ Βοεδόνδῃ τῆς Γαστούνης διὰ τοῦ ἐπιστάτου τοῦ ῥηθέντος Μετοχίου 250 γρόσια, λόγῳ συνδρομῆς εἰς τοὺς φόρους τῆς ἐπαρχίας ἀποκεκομμένως κατ' ἀναλογίαν καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἐγείναν καὶ ἐκ μέρους τῆς κρίσεως ἐπίσημα ἐνδεικτικὰ ἔγγραφα (σενέτιον καὶ χοντζέτιον) διαλαμβάνοντα τὴν συμφωνίαν ταύτην. Καὶ ὅτι, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλῇ κἄνεις οὔτε ἀπὸ τοὺς νεφέριδες τοῦ φρουρίου Ναβαρίνων, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἐνοικιαστὰς τῶν δεκάτων, λέγοντες ὅτι οἱ ἔκπαλαι βαφουφικοὶ τόποι τοῦ ῥηθέντος Μοναστηρίου ἐμπεριέχονται εἰς τοὺς τόπους τῶν τιμαρίων των, ἐναντίον τῶν ὅσα διομολογοῦσι τὰ βασιλικά μου κατὰ-στιχα ἐξεδόθησαν βασιλικά διαταγαὶ διαλαμβάνουσαι τὰ παλαιὰ ὅρια τῶν εἰρημένων κτημάτων καὶ ἐμποδίζουσι τὴν φορολογίαν τῶν ἐν τοῖς εἰρημένοις ὁρίοις περιεχομένων κτημάτων, καὶ γαιῶν, ἀμπελίων, χωραφίων, ἐλαιόδένδρων, οἰκιῶν, ἐργαστηρίων καὶ τόπων ἄλλων, τοὺς ὁποίους οἱ ἴδιοι καλόγηροι ἐξεχέρσωσαν, ἐν ὅσῳ δίδουσι κατ' ἔτος εἰς τὸν βασιλικόν μου θησαυρόν τὸν προσδιωρισμένον φόρον αὐτῶν, καὶ ἀναιροῦσαι τὴν ἀπαιτήσιν δεκάτων καὶ ἄλλων φόρων ἐκ μέρους τῶν δεκατιστῶν, καὶ τῶν ἐν δυνάμει, καὶ τῶν ἐφόρων τῆς βασιλείας μου, καθὼς καὶ τὸν φόρον χιλίων προβάτων. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ εἰς τὰ περίε διατρίβοντες τοὺς παρενοχλοῦσι, πότε μὲ ἀπαιτήσεις δεκάτων καὶ φόρων, καὶ πότε μὲ ἀπαιτήσεις προβλέψεων, καὶ γίνονται αἵτιοι τοῦ ὀλέθρου των, ἐξητήσαντο νὰ ἐξαχθῶσιν ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀρχείων μου ἀντίγραφα τῶν βασιλικῶν διαταγῶν καὶ τῶν ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν ἐνρισκομένων ἀντιγράφων τοῦ βασιλικοῦ καταστήχου ὅπου καταγράφονται αἱ γαῖαι τῶν ὁποίων εἶναι ἔκπαλαι κύριοι, καὶ αἱ ὁποῖαι κείνται εἰς τὰς ἐπαρχίας Καλαβρύτων, Βοστίτζης, παλαιῶν Πατρῶν, καὶ Γαστούνης, καθὼς καὶ τὰ σύνορα αὐτῶν, καὶ νὰ ἐκδοθῇ αὐστηρὰ βασιλική μου διαταγή, διὰ νὰ μὴ ἀπαιτῶνται παρὰ βοεδονδάδων, δεκατιστῶν, καὶ ἄλλων ἐν δυνάμει, καὶ νὰ μὴ συνάζωνται παρ' αὐτῶν οὔτε ὀλίγα οὔτε πολλά, δέκατα καὶ φόροι διὰ τὰς ἀμπέλους, καὶ τὰ χωράφια, τὰ ἐλαιό-δενδρα, τὰ ἐργαστήρια, τὰ ὁποῖα ἐμπεριέχονται εἰς τὰ ῥηθέντα σύνορα, οὔτε δι' ὅσα ἄλλα ἐξεχέρσωσαν οἱ καλόγηροι, οὔτε φόρος διὰ τὰ χίλια πρόβατά των. Ἐξετασθέντων οὖν τῶν ἐν τῷ βασιλικῷ μου θησαυρῷ καταστίχων, ἐξήχθη, ὅτι οἱ καλόγηροι τοῦ κατὰ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπαρχίαν Καλαβρύτων κειμένου Μοναστηρίου Μέγα Σπήλαιον, ἐν κειρὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Χερσοννήσου, ἀπεδέχθησαν πρὸ πάντων τὴν ὑποταγὴν, καὶ ἐδόθη εἰς χεῖρας τῶν αὐστηρὰ βασιλικῇ διαταγῇ διαλαμβάνουσα τὴν ἀσυδοσίαν των, καὶ ὅτι, ἂψ' οὐ πληρῶνουν κατ' ἔτος εἰς τὸν βασιλικόν μου θησαυρόν, διὰ τῶν ἡγεμόνων τοῦ Μωρέως, μετὰ τῆς γενομένης προσθήκης τὸ ὅλον τριάκοντα πέντε χιλιάδες λεπτὰ

(ἄσπρα), ὡς ἀντίτιμον τῆς ἀσυδοσίας τῶν δεκάτων καὶ ἄλλων φόρων διὰ τὰ ὑποταταγμένα εἰς τὸ ῥηθὲν Μοναστήριον κτήματα καὶ γαῖας, νὰ μὴ ἐνοχλῶνται παρ' οὐδενὸς μὲ ἀπαιτήσεις τοιοῦτων φόρων. Ἐπειδὴ δὲ ἐναντίον τῶν βασιλικῶν μου διαταγῶν ἠνωχλοῦντο παρὰ τῶν διωρισμένων σὺ νὰ δῶν μὲ νέας ἀπαιτήσεις καὶ λήψεις ἔξω τοῦ εἰρημένου ἀντι-τίμου τῆς ἀσυδοσίας των, διὰ τὰ κτήματα τὰ ἐκχερσωθέντα καὶ καλ-λιεργούμενα παρ' αὐτῶν εἰς τὴν ῥηθείσαν Χερσοννήσον, καὶ φόρους διὰ χίλια πρόβατά των, καὶ ἐπειδὴ τὸ ἀντίτιμον τῆς παλαιᾶς ἀποκο-πῆς τῶν δεκάτων καὶ φόρων, τῶν ὁποίων ἡ πληρωμὴ ὀφείλετο ἀπὸ τοὺς καλογήρους τοῦ εἰρημένου Μοναστηρίου, διὰ τὰ κτήματα καὶ τὰς γαῖας των, δηλ. αἱ εἰκοσιπέντε χιλιάδες λεπτὰ (ἄσπρα), συναζό-μενα παρὰ τῶν ἡγεμόνων τοῦ Μωρέως ἐστέλλοντο εἰς τὸν βασιλικόν μου θησαυρόν, καὶ ἦσαν ἐκ τῶν συμπεριλαμβανομένων εἰς τὴν ἡγεμο-νείαν τοῦ Μωρέως· κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1200, ἡ ῥηθείσα ἀποκοπὴ ὁμοῦ μὲ ἄλλας προσόδους ἐχωρίσθη καὶ ἐδόθη πρὸς τινὰς, ἐν εἵδει μαλ-κίανέ, διὰ ἀντάλλαγμα 200 γροσίων, οἱ δὲ ἡγεμόνες τοῦ εἰρημέ-γου Μουκτὰ δὲν ἄφιναν εἰς ἡσυχίαν, καὶ παρηνώχλουν τοὺς κα-λογήρους τοῦ ῥηθέντος Μοναστηρίου μὲ ἀπαιτήσεις φόρων διὰ τὰ κτήματα, καὶ περιβόλια, καὶ ἐλαιόδενδρά των. Διὰ ταῦτα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὅτι οἱ καλόγηροι τοῦ ῥηθέντος Μοναστηρίου εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ Μωρέως ἀπεδέχθησαν πρῶτοι τὴν ὑποταγὴν, τὸ ἀντίτιμον τῆς ἀσυδο-σίας των, γενομένης καὶ προσθήκης δέκα χιλιάδων λεπτῶν (ἄσπρων) εἰς αὐτὴν τὴν ἀποκοπὴν των δι' ὃν αὐτὴ συμποσοῦται τριάντα πέντε χιλιάδες λεπτὰ (ἄσπρα), κατὰ τὸ ἔτος 1211· τοῦτα τὰ χρήματα προ-σετέθησαν εἰς τὴν ἀποκοπὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχείου, διὰ νὰ παραδίδωνται κατ' ἔτος εἰς τὸν θησαυρόν μου ἐκ μέρους τοῦ ῥηθέντος πατριαρχείου, καὶ ἀκυρώθη τὸ ἔγγραφον τοῦ Μαλκίανέ. Ἐπειδὴ εἶναι διατεταγμένον εἰς τὰ ἀνὰ χεῖρας τῶν καλογήρων σφζό-μενα φερμάνια μου νὰ κερδαίνωσι τὰ δέκατα καὶ τοὺς φόρους τῶν ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ ῥηθέντος Μοναστηρίου κειμένων γαιῶν, καὶ νὰ μὴ ἀπαιτῶνται φόρους διὰ τὰ χίλια πρόβατά των, πληρόνοντες τὴν ἀπο-κοπὴν των μετὰ τῆς γενομένης προσθήκης, μηδὲ νὰ ζητηθῶσι πατὲρ παρ' αὐτῶν φόροι διὰ τὰ ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ Μοναστηρίου κείμενα, γαῖας, περιβόλια, καὶ ἐλαιόδενδρα, καὶ νὰ μὴ ἐνοχλῶνται μὲ λήψεις φόρων διὰ τὰ χίλια πρόβατά των, τόσον οἱ καλόγηροι ὅσον καὶ οἱ ῥα-γιάδες οἱ κατοικοῦντες εἰς τὸ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Γαστούνης κεί-μενον μετόχιον, τὸ ὅποτον ἐπονομάζεται Μυῦρα Βουνά, ἂψ' οὐ πληρῶνωσι κατ' ἔτος τὰ μετὰ τῆς προσθήκης γινόμενα τριάντα πέντε χιλιάδες λεπτὰ (ἄσπρα) ὡς ἀντίτιμον τῆς ἀσυδοσίας των, τῆς ὁποίας ἡ πλη-ρωμὴ ὀφείλετο εἰς τὸν διατεταγμένον συνάκτιον αὐτῶν, καὶ νὰ εἶναι ἐλεύθεροι ἀπὸ ὅλων τοὺς ἄλλους φόρους. Καθότι ἂψ' οὐ πληρῶνωσι κατ' ἔτος τὴν ἀποκοπὴν των μετὰ τῆς γενομένης προσθήκης ὡς ἀντίτιμον

τῆς ἀσυδοσίας των διὰ τὰ ὀφειλόμενα δέκατα καὶ ἄλλους φόρους τῶν γαιῶν, ἐλαιοδένδρων, ὀσπητίων, περιβολίων, ἀμπέλων, καὶ λειθαδίων, χειμερινῶν καὶ θερινῶν, τῶν ὁποίων τὰ σύνορα εἶναι σημειωμένα κατὰ τὰ βασιλικά μου κατὰστιχα, καὶ κεῖνται εἴτε εἰς τὸ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Γαστούνης ξενотροφείον καὶ μετόχιον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐκ τῶν παραρτημάτων τοῦ ῥηθέντος Μοναστηρίου, εἴτε εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον Μοναστήριον Μέγα Σπήλαιον, τὰ ὁποῖα τροφοδοτοῦσι τοῦ διαβαίνοντος ἐκεῖθεν ἡγεμόνας, ἐξουσιαστάς, καὶ ἄλλους ἀνθρώπους ἀνευ μηδεμιᾶς πληρωμῆς, τὸ νὰ ἐνοχλῶνται καθ' ὅποιονδήποτε τρόπον, καθὼς καὶ τὸ νὰ ἐπηρεάζωνται οἱ καλόγηροι καὶ λοιποὶ βραγιάδες τοῦ ῥηθέντος Μετοχίου παρὰ τῶν βοεδοδάδων τῆς Γαστούνης μὲ ἀπαιτήσεις περισσοτέρων φόρων εἶναι ἐναντίον εἰς τὰς βασιλικὰς μου διατάγας τὰς ἐκδοθείσας κατὰ διαφόρους ἐποχὰς διὰ τὴν ἀσυδοσίαν των καὶ τὸν κανονισμόν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τινες ἐκ τῶν φυλάκων τοῦ φρουρίου Ναβαρίνων, καὶ τῶν ἐνικιαστῶν, ἐναντίον τῶν βασιλικῶν κανόνων τοῦς παρηνόχλων μὲ ἀπαιτήσεις φόρων, καὶ κριστολογηθέντων, μ' ἔλυν ὁπερ ἀπεδείχθη ὅτι αἱ ἀπαιτήσεις των ἦσαν ἐναντίαι εἰς τὰς βασιλικὰς μου διατάγας καὶ εἰς τὴν ἀσυδοσίαν των, κατέπαυσεν ἡ διαφιλονέκησις, καὶ ἐδόθησαν εἰς αὐτοὺς νόμιμα πιστοποιητικὰ ἔγγραφα (ἰλάρμιον καὶ χοντζέτιον) ἐκ μέρους τῆς κρίσεως περὶ τούτου, αὐτοὶ δὲ ἐπέμεινον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις των, ἐξαχθέντων ἐκ τοῦ βασιλικοῦ μου ἀρχείου τῶν κατὰ τὰς ῥηθείσας γαίας ἐκδοθέντων φερμανίων μου, διπλαμδανῶντων ὅτι διὰ τὰ δέκατα καὶ ἄλλους φόρους τῶν τόπων τῶν περιεχόντων χειμερινὰ καὶ θερινὰ λειθάδια, ἀμπέλους, περιβόλια, ἐλαιοδένδρα, οἰκίας καὶ χωράφια, τῶν κειμένων εἰς τὸ κατὰ τὸ μέρος τῆς Γαστούνης διαληφθέν μετόχιον τὸ ἐπονομαζόμενον Μαῦρα Βουνά, καὶ ὃν ἐκ τῶν παραρτημάτων τοῦ ῥηθέντος Μοναστηρίου, καὶ ἐχόντων ὄρια τὴν ἄκρην τῆς θαλάσσης ἕως τὸν ἀνήφορον, καὶ ἐκεῖθεν ἕως τὸ παραχειμαδίον τῶν ἀρπάδων, καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῶν παλουκίων ἕως τὴν δάφνην, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰς βαλανιδίας, καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῶν ἄκρων τῆς τάφρου κατ' εὐθείαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ, καὶ τοῦ σοῦ β α ὁ ὁ ὁ καὶ τοῦ ἰ τ ο ὁ ὁ ἰ ν ἡ τὸν κατήφορον, καὶ διὰ τῆς μεγάλης δάφνης, καὶ διὰ τοῦ παλαιοκάστρου, καὶ διὰ τῆς σκάλας τῶν ἀρπάδων ἕως ὁπερ κ α τ α ὦ εἰς τὸν τόπον τὸν ἐπιλεγόμενον ζευγαρόπετρα, εὐρέθη διατεταγμένον ἀπ' οὗ πληρόνως κατ' ἑτος εἰς τὸν βασιλικόν μου θησαυρὸν τὰ τριάκοντα πέντε χιλιάδες λεπτὰ (ἄσπρα), ὄντα τὸ ἀντίτιμον τῆς ἀσυδοσίας των, νὰ μὴ ἐνοχλῶνται πλέον μὲ ἀπαιτήσεις δεκάτων καὶ ἄλλων φόρων. Καὶ ἐρωτηθέντος τοῦ ἐκ τῶν λειτουργῶν μου περιφανεστάτου Ἀσμή Ἐφένδη, τοῦ ἐπὶ τῆς δικτηρήσεως τῶν κανονισμῶν τοῦ Μωρέως, περὶ τοῦ τί εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γένῃ ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσει, ἐπειδὴ ἐπεβεβαίωσε ὅτι ἐναρραγίστου ἔγγραφου πιστοποιήσεως του, ὅτι ἐπειδὴ

αἱ ὑποθέσεις καὶ ἔννοια τῶν ἐκδοθέντων βασιλικῶν μου φερμανίων δὲν ἀντιφάσκουσιν εἰς τὰς αἰτήσεις τῶν διαληφθέντων καλογήρων, νὰ ἐκδοθῇ βασιλικὴ μου διαταγὴ σύμφωνα μὲ τὰ ἔκπαλαι καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐκδοθέντα βασιλικά μου φερμάνια. Διὰ τοῦτο ἔγεινε βασιλικὴ μου διαταγὴ ἵνα ἐνεργηθῇ καθὼς διαδεδομένον ὁ εἰρημένος ὑπουργός μου καὶ διατάττω, ἅμα φθάσωσιν οἱ φέροντες τὴν παροῦσαν βασιλικὴν μου διαταγὴν, Σεῖς ὅστινες εἰσθε ἐγνωσμένοι, ὅτε Ἡγεμόν, καὶ οἱ διαληφθέντες κριταί, νὰ ἐνεργήσητε καὶ τώρα καὶ πάντοτε, σύμφωνα μὲ τὴν παροῦσαν βασιλικὴν μου διαταγὴν, κατὰ τὸν ἀνω εἰρημένον τρόπον, καὶ νὰ μὴ δεῖξηται διάθεσιν καὶ κλίσιν εἰς τὸ ἐναντίον αὐτῆς· ὅτω γινώσκετε καὶ πιστεύσατε εἰς τὸ βασιλικόν μου Σημεῖον.

Ἐξεδόθη τῇ 17 τῆς Σελήνης Ῥεμπιούλ Ἐβὺλ ἐν ἔτει 1219 (ἀπὸ Χριστοῦ 1803).

[Ὅτι πιστὴ ἡ μετάφρασις τῇ 12 Ἰουλίου 1834 ἐν Ἀργεῖ. Ὁ διεργηγμένος τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Ἰουσουφμπέης Ἀχμετπασαζάδες].

Α'. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΙΜΒΡΑΗΜ ΠΑΣΣΑ ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ ΤΟΥ Μ. ΣΠΗΛΑΙΟΥ

Εὐγενέστατε Ἡγούμενε καὶ ἐπίλοιποι παπᾶδες καὶ καλόγεροι
Μεγάλου Σπηλαίου.

Σὰς σημειῶνω ὅτι ἡμεθα φερμένοι μὲ τὸν ὑψηλότεον Ἱμβραήμ πασᾶν ἐφέντη μας, εἰς Κάμπον Καλαδρύτων ἐδὼ καὶ τέσσαρες ἡμέρας προτηνότερα καὶ ἔχομεν μεγάλας ὀρδηνίας καὶ ἐτοιμασίας διὰ τὴν πολιορκίαν μοναστηρίου μεγάλου Σπηλαίου. Καὶ ὡς ταχὺ προσμένωμεν νὰ μᾶς ἔλθουν τὰ τόπια καὶ αἱ μπόνιμπες καὶ ἀρκετὰ σύνεργα διὰ μῆνες καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ μία ἢ δύο ἡμέρας νὰ ῥίξωμεν τὰ ἄρδια μας περὶ πολιορκίας τοῦ μοναστηρίου. Εἰς αὐτὰ τὰ μέρη διὰ τοῦτο σὰς φανερῶνω ὅτι νὰ λυπηθῇτε τὸ μοναστήρι σας νὰ μὴ τύχῃ καὶ χαλάσῃ καὶ ὅτι εἰς τὸν ἄλλον καιρὸν δὲν ἔχλασε μὴν τύχῃ καὶ χαλάσει. Καὶ τώρα μάλιστα οἱ πλέον ἀγνωστοὶ ἀπὸ λόγου σας ἦρθαν καὶ ἐπροσκύνησαν εἰς τὸν ἀφέντη μας καὶ ἐγλύτωσαν τὰ χωριά τους. Καὶ τόσο λαὸ καὶ τὴν ζωὴν τους καὶ τὸ πρᾶγμα τους λοιπὸν τοῦ λόγου σας, εἰσθε γνωστικώτεροι ἀπὸ ἐκεῖνους καὶ θέλει στοχασθῇτε τὸ κάθε πρᾶγμα καλλίτερα, παρὰ πάντα δὲν σὰς γράφω θέλει πληροφόρηθῃτε καὶ ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ φίλου μου τοῦ Φωτήλα, θέλει σὰς συμβουλευθεῖ ὁ ἴδιος. Ἡγούμενε θέλῃ στοχασθῇς τοῦτο τὸ κίνημα τῶν Ῥωμαίων δὲν θέλει εὐχῇ σὲ κεφάλι λοιπὸν σὰν φρόνιμος ὅπου εἶσαι στοχάσου βαθιὰ πὺς δὲν εὐρίσκεαι καλὸ τέλος καὶ θὰ εἶσαι νικημένος θέλεις ἡξέουρες ὅτι αὐτὸ ὅπου

σας γράφω, τὸ γράφω μετὰ τοῦ ὑψηλοτάτου ἀφέντη μας τὸν ὀρισμόν.
Καὶ νὰ μὲ ἀποκριθῇτε εἰς τὰ ὅσα σας γράφω

ΣΑΜΗ ΕΦΕΝΤΗΣ
ΣΕΓΝΕΖΤΙΠΗ ΕΦΕΝΤΗΣ

Τῇ 21ῃ Ἰουνίου 1827.

Β'. ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ·ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ
ΙΜΒΡΑΗΪ ΠΑΣΣΑ.

Ἐγγιζότες Ἀρχηγὲ τῶν Ὀθωμανικῶν ἀσμάτων χαῖρε.

Ἐλάδομεν τὸ γράμμα σου καὶ εἶδομεν τὰ ὅσα γράφεις ἡξεύρομεν πὺς εἶσαι εἰς τὸν Κάμπον τῶν Καλαβρύτων πολλὰς ἡμέρας καὶ ὅτι ἔχεις ἔλα τὰ μέσα τοῦ πολέμου ἡμεῖς διὰ νὰ προσκυνήσωμεν εἶναι ἀδύνατον διότι ἡμεθα ὀρκισμένοι εἰς τὴν πίστιν μας, ἢ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἢ νὰ ἀποθάνωμεν πολεμοῦντες καὶ κατὰ τὸ ἀνὶ μας δὲν γίνεται νὰ χαλάσῃ ὁ ἱερὸς ἔρκος τῆς πατρίδος μας, σὲ συμβουλευόμεν ὅμως νὰ ὑπάγῃς νὰ πολεμήσῃς ἄλλα μέρη διότι ἂν ἔλθῃς ἐδῶ νὰ μάς πολεμήσῃς καὶ μάς νικήσῃς δὲν εἶναι μεγάλον κακόν, διότι θὰ νικήσῃς πᾶσι πάδες, ἂν ὅμως νικήθῃς τὸ ὅποιον ἐλπίζομεν ἀφεύκτα μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, διότι ἔχομεν καὶ θέσιν δυνατὴν καὶ θὰ εἶναι ἐντροπὴ σου καὶ τότε οἱ Ἕλληνες θὰ ἐγκαρδιωθοῦν καὶ θὰ σὲ κυνηγοῦν πανταχοῦ. Ταῦτα σὲ συμβουλευόμεν καὶ ἡμεῖς κάμε ὡς γνωστικὸς τὸ συμφέρον σου, ἔχομεν καὶ γράμματα ἀπὸ τὴν βουλὴν, καὶ Ἀρχιστράτηγον Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, ὅτι εἰς πᾶσαν περίστασιν πολλὴν βοήθειαν θὰ μάς στείλῃ παλικάρια καὶ τροφὰς καὶ ὅτι ἢ θὰ ἐλευθερωθῶμεν τάχιστα ἢ θὰ ἀποθάνωμεν κατὰ τὸν ἱερὸν ἔρκον τῆς πατρίδος.

ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

Ὁ Ἡγούμενος οἱ σὺν ἐμοὶ πατᾶδες καὶ καλόγεροι

Τῇ 22ῃ Ἰουνίου 1827 Μέγα Σπήλαιον.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Ἡ Ἀκολουθία τῆς ἐτησίου ἐορτῆς τῶν ἁγίων ἡμῶν
πατέρων Συμεὼν καὶ Θεοδώρου, καὶ τῆς
ᾠδῆς Εὐφροσύνης.

Μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ἡ, ἐν τῷ μικρῷ Ἑσπερινῷ ἱστῶμεν στίχους
δ'· καὶ ψάλλομεν στιχηρὰ προσόμοια. Ποίημα Καλλινίκου.

Ἦχος πλ. β.

Ὅλην ἀποθέμενοι.

Ὅλος ἐκ νεότητος, ἐνθέῳ πόθῳ τρωθέντες, κόσμου πλάνην ἀπα-
σαν, καὶ τρυφὴν τὴν βέουσιν ἀπηρνήσασθε, τὸν σταυρὸν ἄραντες,
ὅπλον σωτηρίας, καὶ Χριστῷ ἀκολουθήσαντες· καὶ νῦν πανεύφημοι, σὺν
χοραὶ· ἁγίων εὐφραίνεσθε· μετ' ὧν συνδοξαζόμενοι, καὶ τῶν ἱκετῶν
ὁμῶν μέμνησθε, τῶν πίστει τιμώντων καὶ πόθῳ ἐκτελούντων εὐσεβῶς,
τὴν ἱεράν καὶ σεβάσιμον, μνήμην ὑμῶν δοιοί.

Κάλλος ἐκποθήσασα, σοῦ τοῦ Δεσπότη προθύμως, ὀπίσω σου
ἔδραμε, θυὰς ἢ ἀοιδίμος καὶ αὐτάδελφος· τὰ τερπνὰ πάντα δέ, τοῦ μα-
ταίου βίου, ὡς σκιὰν ὑπερφρονήσαντες, πρὸς τὸ πρωτόπλαστον, κάλλος
τῆς εἰκόνος ἀπέδλεπον, ἀλώδην φυλάττοντες, καὶ παθῶν ἀχλύος ἀθά-
λωτον, ἔθεν καὶ τὴν θείαν εἰκόνα Σου Χριστέ καὶ τῆς Μητρός, εὐρεῖν
αὐτοῦ· κατηξίωσας, μόνε πολυεύσπλαγχνε.

Τόπους προσκυνήσαντος, περιχαρῶς τοὺς ἁγίους, εἶδον ἐν ὁράματι
τὴν τῶν ὁλῶν Δέσποιναν οἱ αὐτάδελφοι, φῶς αὐτοῖς ἄπλετον, καὶ κρά-
τος διδοῦσαν, εἰς τοῦ θείου σου θελήματος, Σῶτερ Ἰησοῦ τὴν ἐκπλή-
ρωσιν, διὸ πρὸς ταύτην ἔδραμον, ὡς ἀγγελικοὶ σου θεράποντες. Καὶ
νῦν σὺν Ἀγγέλοις, τῆς αἵγλης ἀπολαύοντες τῆς σῆς, ὑπὲρ ἡμῶν δυσω-
ποῦσί σε, Δέσποτα φιλόνηρωπε.

Εὐρον οἱ θεόφρονες, σὺν τῇ ἁγίᾳ παρθένῳ, Σοῦ τὸν τύπον Δέ-
σποινα, ἐν Λουκᾷ ὁ ἐνδοξος προεχάραξε, φωτισθεὶς πάναγνε ἐκ τῆς
σῆς χάριτος, καὶ αὐτὸν ἀπεθησαύρισαν, ἐν τῷ σκηνώματι, σοῦ τῆς θείας
δόξης Παντάνασσα· διὸ τὴν τούτων σήμερον μνήμην ἐκτελοῦντες δεό-
μεθα, σφῖς Θεοτόκε, ταῖς τούτων ἱεσίσαις τοὺς πιστοὺς, τοὺς πανταχοῦ
προσκυνούντας σου, τὴν μορφήν τὴν ἄχραντον.

Δόξα. Ἦχος δ'.

Τὴν πτωχεῖαν τοῦ πλουτοῦ ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς Ἰησοῦ παθή-

σαντες, πλοῦτον ἐλίπετε φθαρτόν· καὶ τὴν τρίδον τὴν στενὴν προθύμως ἀνύσαντες, εἰς πλάτος ἐφθάσατε παραδείσου. Καὶ νῦν σὺν τοῖς χοροῖς τῶν ἁγίων τῆς θείας δόξης ἡξιωμένοι, Πατέρες τριστόλιοι, μέμνησθε δεόμεθα καὶ ἡμῶν, πρεσβεύοντες τῷ Κυρίῳ ῥυθῆναι ἡμᾶς ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν, καὶ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν Θεοτοκίον. Ἐκ παντοίων κινδύνων τοὺς δούλους σου.

Εἰς τὰ ἀποστίχου πρεσόμενα. Ἦχος δ'.

Οἶκος Εὐφραθᾶ.

Δεῦτε χαρμονικῶς, προδῶμεν ἐν Σπηλαίῳ, τὴν τῆς Ἀειπαρθένου, τιμήσαντες εἰκόνα, ἣν ὁ Λουκᾶς ἐτύπωσε.

Στίχ. Ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθένοι ὀπίσω αὐτῆς.

Βρύει παντοδαπὰς, λάσεις ἀενάως, ἡ πάνσεπτος καὶ θεία, εἰκὼν σου Θεοτόκε, τοῖς πίστει σοι προστρέχουσι.

Στίχ. Καυχῆσονται ὅσοι ἐν δόξῃ καὶ ἀγαλλιάσει.

Σήμερον Συμεὼν, συνάμα Θεοδώρῳ, καὶ θείᾳ Εὐφροσύνῃ, καλῶς ἀγωνισθέντες, ἐν οὐρανοῖς ἀγάλλονται.

Δόξα, Καὶ νῦν, ὁμοιον.

Χαῖρε ἡ τὴν χαράν, τοῦ κόσμου δεξαμένη, Χριστὸν τὸν ζωοδότην, καὶ παύσασα τὴν λύπην, Παρθένε τῆς προμήτορος.

Νῦν ἀπολύεις. Τὸ Τρισάγιον. Παναγία Τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστίν. Καὶ τὰ τροπάρια. Ἀπόστολε ἅγιε. Δόξα, Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν. Καὶ νῦν, Τὸ ἀπ' αἰῶνος ἀπόκρυφον. Καὶ γίνεται ἀπόλυσις.

Εἰς τὸ ἀπόδειπνον, ὁ φωτοφόρος Κανὼν εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον· ποίημα Θεοκτίστου μοναχοῦ τοῦ Στουδίτου· οὐ ἡ ἀκροστιχίς.

Φωτὸς δοχεῖον φώτισόν με φωτὶ σου. Ἀμήν.

ᾠδὴ α'. Ἦχος δ'. Οὐαλίσης τὸ ἐρυθραῖον πέλαγος.

Φωτὶ με τῶν πρεσβειῶν σου φώτισον θεογεννήτρια, ἡ γενομένη, μήτηρ τοῦ φωτός, τοῦ ἀδότου πανάχραντε, καὶ φωτισμόν μοι γνώσεως· παρασχεθῆναι κατηχέτευσον.

Ὡς οὕσα φωτειδὴς πανάχραντε θεογεννήτρια, φωτιστικαῖς πρεσβείαις σου ἀγνή, σκοτισθέντα με φώτισον, καὶ τοῦ φωτός βαδίξῃς με τὰς θείας τρίδους καταξίωσον.

Τὴν νύκτα τῶν λογισμῶν μου φώτισον φωτὶ σου πάντα, καὶ τὴν ψυχὴν μου πύλη τοῦ φωτός, φωτοφόρον ἀπέργασαι, ἵνα τὸ φῶς θεάσωμαι τοῦ φωτοδότου καὶ Θεοῦ ἡμῶν.

Ὁμίλην τὴν τῶν παθῶν ἀπέλασεν τὸ φῶς ἡ τέσσα, θεογεννήτωρ μόνῃ ἡ φωτὸς, προφανῶς ὑπερλάμπουσα, ἡλιακοῦ πανάχραντε, φωτοκυήτωρ παντευλόγητε.

ᾠδὴ γ'. Εὐφραίνεται ἐπὶ σοί.

Συγχώρησιν ἐξαίτω φωτιστικῶν σου πρεσβειῶν ἀχραντε, ἣν συμπαθῶς δίδου μοι, φῶς τὸ ἐκ φωτός ἡ κυήσασα.

Ἀνοίαν σκοτεινὴν τῇ φωτιστικῇ σου αὐγῇ φώτισον· σὺ γὰρ φρικτῶς τέτοκας, τοῦ Πατρὸς ἀγνή τὸ ἀπαύγασμα.

Ὅσα ἐστὶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀμαρτωλότερος ἑμοῦ πάντα, γινε' ὅθεν βούλῃ φώτισον, πύλη τοῦ φωτός τὴν καρδίαν μου.

Χωρὶον φωτειδὴς τῆς ὑπερφώτου ἀληθῶς φύσεως, φῶς θεϊκὸν ἀχραντε, καὶ φωτὸς ἀκτίνα παράσχου μοι.

ᾠδὴ δ'. Ἐπαρθέντα σε ἰδοῦσα.

Ἐκ νεότητός μου πάντα, γινε' φωτοτόκε, ταῖς ἡδοναῖς βεβρύπωμαι· τῆς δικαιοσύνης ἥλιον τεκοῦσα Χριστόν, φωτὶ σου νῦν φώτισον, τὴν ἀμαρτωθεῖσαν καρδίαν μου.

Ἰατρεῖον σὺ πανάμωμε φωτοτόκε, φωτιστικὸν ὑπάρχουσα, φώτισον τὸν νοῦν μου Λόγου φωτοφόρε σκηνῇ, καὶ ῥῥσαι τοῦ σκότους με, ἐν φωτὶ αὐλῇ σκηνοῦσά με.

Ὁλοτρόπως τῇ κακίᾳ κατεδουλώθην, ἀλλ' ἐπὶ σοὶ προσφεύγω νῦν ὁ ἐσκοτισμένος, φώτισόν με πύλη φωτός, καὶ ῥῥσαι γέννης με, καὶ φωτὸς αὐλοῦ ἐμπλησόν.

Νομοθέτην ἡ τεκοῦσα καὶ φωτοδότην, τὴν χαλεπὴν ἀπέλασεν σκοτίαν νοός μου, σοῦ τῶν πρεσβειῶν τῷ φωτὶ, καὶ φώτισον δέομαι, τὸν ἐσκοτισμένον δλόφωτε.

ᾠδὴ ε'. Σὺ Κύριέ μου φῶς.

Φῶς σὺ τὸ ἐκ φωτός, ὑπὲρ λόγον κυήσασα, φῶς δίδου μοι ἐπιστρέφον, ἐκ ζοφώδους ἀγνοίας, τὸν πίστει ἀνυμνοῦντά σε.

Ὡς οὕτα Χερουβίμ, Σεραφίμ ὑπερτέρα τε, παράχραντε Θεοτόκε, τὴν ψυχὴν μου φωτὶ σου, φωτοκυήτωρ φώτισον.

Τίς δύναται νοεῖν, τοῦ φωτός σου τὸ ἄβρῆτον, ὑπέρφωτε Θεοτόκε; τῆς Τριάδος τὸν ἕνα, φρικτῶς γὰρ σὺ γεγέννηκας.

Ἰσότημον Πατρί, τὸν Ἰῶν καὶ τῷ Πνεύματι, πανάχραντε φωτοδότην, ὑπὲρ λόγον τεκοῦσα, φωτὶ με τούτου φώτισον.

ᾠδὴ ς'. Θύσω σοι μετὰ φωνῆς.

Στόμα μου τὸ ῥυπαρὸν φωτὶ σου θεόνυμφε, καθαρωτέρα ὥς οὕτα, τοῦ φωτός καθάρισον ἵνα μέλπω, τοῦ τῶν φῶτων πατρὸς καθαρῶς τὸ ἀπαύγασμα.

Οἵκετιρον ὡς συμπαθὲς ἐμὲ τὸν ἀκάθαρτον, φωτεινότερα ὥς οὕτα,

τοῦ φωτός παρθένη τοῦ δρωμένου, καὶ φωτός μου τὴν καρδίαν ἐνθέου νῦν πλήρωσον.

Νεύσεις φωτιστικαῖς παρθένη ὁδήγησον, τὸν σκοτισθέντα ἀθλίως, πρὸς τὸ φῶς τὸ ἄδυτον τοῦ υἱοῦ σου, καὶ τὸν λύχον τῆς ψυχῆς σεσθέντα ὑπάναψον.

Μόνην σε τιμιωτέραν ἐγνώμεν πάνγνε, τῶν χειροῦν ὡς τεκοῦσαν, τοῦ φωτός τὸν πρύτανιν Θεοτόκε· ὃν ἡσώπει πρὸς τὸ φῶς με σκηνώσαι τὸ ἄδυτον.

Κοντάκιον.

Προστασία τῶν χριστιανῶν ἀκαταίσχυντε.

ᾠδὴ ζ. Ἐν τῇ καμίνῳ.

Ἐγὼ παρθένη ταῖς ἀνομίαις φεῶ ὑπερβέβηκα, πάντας τοὺς πρὸ νόμου πάνγνε ἀληθῶς, καὶ ἐν νόμῳ ἡ κηρύσασα, φῶς ἀπρόσιτον, φωτεινὴ με νεφέλῃ νῦν φώτισον.

Θαρέντα κόσμον ἀνακαινίζεις ὡς μητροπάρθενη, κόρη τεκοῦσα τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον· διὸ νῦν φώτισον τῆς ψυχῆς μου τὰ ὅμματα δέομαι.

Ῥωσιστάτην κυριότκε σὺ καὶ δλόφωτον, νῦν μου τὴν ψυχὴν ἀπέργασαι ἡ φρικτῶς, τοῦ πατρὸς ἀποκυήσασα, τὸ ἀπαύγασμα, καὶ φωτός αἰδίου με ἐμπλήρσον.

Τὴν συντριβὴν μου τὴν ψυχικὴν παρθένη θεράπευσον, πύλῃ τοῦ φωτός καὶ δίδου μοι πρὸς τὸ φῶς, τοῦ υἱοῦ σου τὰς πορείας μου, ποιεῖται πάντοτε ἵνα βλέψω τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερον.

ᾠδὴ η. Χεῖρας ἐκπετάσας Δανιήλ.

Ἰδω σου τὸ φῶς τῶν πρεσβειῶν, ἡ φῶς κηρύσασα βροταῖς τὸ ἄρρητον, καὶ τὰς αἰσθήσεις μου ἄχραντε, τῆς ψυχῆς καταφωτίζουσα, καὶ τῆς ἀγνοίας τὸ δεινὸν σκότος ἐξαίρουσα, ἵνα κράζω, φωτοκυήτωρ χαῖρε πανάμωμε.

Σκότος τῶν παθῶν μου φωτεινὴ, φωτός ὑπάρχουσα νεφέλῃ πάνγνε, τῇ φωτοφόρῳ σου ἀπέλασον, ἱκεσίᾳ μητροπάρθενη, καὶ φωταγώγητον τὸν νοῦν ἵνα σφιδόμενος, ἀνακράζω, φωτοκυήτωρ χαῖρε πανάμωμε.

Ὁλβιος καὶ πλήρης φωτισμοῦ, ἡ σὴ πανάχραντε πρεσβεῖα πέφυκε, φωτός πηγὴ τε ἀένναος, καὶ φωτός κατοικητήριον, ἡ τὰς καρδίας τῶν πιστῶν καταφωτίζουσα, τῶν βοώντων, φωτοκυήτωρ χαῖρε πανάμωμε.

Ῥυμος σοι ἐπάξιος εὐδαίς, προσεγενήσεται Δέσποινα πάνγνε, σὺ γὰρ ὑπέρφωτε τέτοκας, φωτοδότην ὑπὲρ ἔννοιαν, καταφωτίζοντα ψυχὰς Χριστὸν τὸν Κύριον, τῶν βοώντων, φωτοκυήτωρ χαῖρε πανάμωμε.

ᾠδὴ θ'. Λέθος ἀχειρόμητος ὄρους.

Ἀχραντε φωτώνυμε κόρη, τῇ φωτοφόρῳ σου πρεσβεῖα, φώτισον

νοός μου τὰς κόρας, καὶ τὰς αἰσθήσεις πάσας τοῦ σώματος, ἵνα τὸ φῶς θεάσωμαι τοῦ φωτοδότου καὶ Θεοῦ ἡμῶν.

Μόνος ὑπερέβην παρθένη, τῶν γηγενῶν πᾶσαν τὴν φύσιν, ἐν ταῖς ἀσωτίαις ὥστε καὶ ὠφθην, κτηνῶν ἀλόγων ἀλογώτερος· ἀλλὰ φωτὶ με δέομαι τῶν πρεσβειῶν σου φωταγώγησον.

Ἡμαρτον ὁ τάλας παρθένη, ὑπερβαλλόντως ἀλλὰ σὺ με, φώτισον καὶ ῥῥσαι τοῦ σκότους, τοῦ αἰωνίου καὶ καθοδήγησον, πρὸς τὴν ζωὴν τὴν ἄρρευστον, καὶ τὴν οὐράνιον ἀπάλαυσιν.

Νόμου τὸ κεφάλαιον κόρη, σὺ καὶ τὸ πλήρωμα τεκοῦσα, πλήρωσον φωτός καὶ τὴν ψυχὴν μου, καὶ τὰς αἰσθήσεις πάσας μου φώτισον, ἵνα τὸ φῶς θεάσωμαι τοῦ φωτοδότου καὶ Θεοῦ ἡμῶν.

Ἐν δὲ τῷ μεγάλῳ Ἑσπερινῷ μετὰ τὸν προσομιχλὸν ψαλμόν, τὸ Μακάριος ἀνὴρ, τὸ πρῶτον Ἀντίφωνον· εἰτα τὸ Κύριε ἐκέκραξα· ἐν ᾧ ἱστῶμεν στίχους η'. καὶ ψάλλομεν τοῦ Ἀποστόλου.

προσόμοια δ'. Ἦχος πλ. δ'.

Τὶ ὑμᾶς καλέσωμεν ἅγιοι;

Τὶ σε ὀνομάσω Ἀπόστολε; οὐρανόν, ὅτι τὴν δόξαν διηγῆσω τοῦ Θεοῦ ἀστραπὴν, ὅτι τὸν κόσμον κατευγάζεις φωτισμῷ· νεφέλην, ἐπομβροῦσάν θεία νάματα· κρατήρα, τῆς σοφίας ἐνθεώτατον· οἶνον ὑμῖν ἀναδύοντα, τὸν τὰς καρδίας εὐφραίνοντα, ἱκέτευε τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Τὶ σε νῦν προσεῖπω θεόληπτε; ποτομὸν ἐκ παραδείσου προερχόμενον ἡμῖν· κηλὸν τῆς διαθήκης, ἣν διέθετο Χριστός· φωστῆρα, νοητὸν φῶς ἀπαστράπτοντα· λυχνίαν, Ἐκκλησίαν καταυγάζουσαν ἄρτον ζωῆς θείαν τράπεζαν, ποτήριον θείου πνεύματος, ἱκέτευε τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Τὶ σε νῦν θεόπτα καλέσωμεν; λειτουργὸν τῶν μυστηρίων δρασι-κώτατον Χριστοῦ· τῆς σκηνῆς τῆς νοουμένης, ἀρχιτέκτονα σοφόν· τὰς πλάκας λατομοῦντα τὰ τῆς χάριτος· τὸν νόμον γεγραφότα τὸν καινότατον· τὸν ἐκ Σιὼν προερχόμενον· καὶ διὰ σοῦ κηρυττόμενον, ἱκέτευε τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Τὶ σε νῦν καλέσωμεν ἐνδοξε; μαθητὴν, ὅτι ἡμῖν εὐηγγελίσω τὸν Χριστόν· ἱατρόν, ὅτι τὰ πάθη θεραπεύεις τῶν ψυχῶν· καὶ στύλον εὐσεβείας ἀκατάσειστον· καὶ πύργον Ἐκκλησίας ἀκατάλυτον· πολλὰ Λουκᾶ τὰ ὀνόματα· ἡ ἀρετὴ σοι πεποίηκεν· ἱκέτευε τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἔτερα τῶν ἁγίων. Ἦχος α'.

Πανεύφημοι μάρτυρες ὁμᾶς.

Πατέρες πανεύφημοι ὁμᾶς, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πηγὰς θαυμάτων

ἀνέδειξε, τῇ γῇ τοῦ Πέλοπος, πάσης ἀρβώσεως δροσιζούσας καὶ σωνα, ψυχῶν τε καὶ σωμάτων ἐκάστοτε· ῥῶσιν κατ' ἄμφω δέ, χορηγούσας τοῖς ἐκ πίστεως ἐκτελοῦσιν ὑμῶν τὸ μνημόσυνον.

Πατέρες πανόλδοι ὑμεῖς, ὁ Κύριος ἐπεμψεν, ἐκ τῆς Σιών εἰς τὴν Πέλοπος, σεπτὸν εἰκονισμα, τῆς αὐτὸν τεκούσης, ἐν ἄνθρωπῳ κρυπτόμενον, εὐρεῖν καὶ ἀναδείξαι πρὸς καύχημα, πιστῶν καὶ στήριγμα, προσκυνοῦντων τὰ μορφώματα, τῶν ἁγίων, ὀρθοδόξῳ δόγματι.

Πατέρες τρισμάκαρες ὑμεῖς, ὡς φωστῆρες λάμπετε, τοῦ νοητοῦ στερεώματος, πιστοὺς αὐγάζοντες· ἀσθεστοὶ λαμπτήρες, ἀρετῆς ἐδελχθητε, ψυχῶν τε καὶ σωμάτων ἀκέστορες, κανόνες πίστεως, μοναστῶν τὸ ἐγκαλλώπισμα, καὶ τῆς ποίμνης ὑμῶν τὸ κραταίωμα.

Ὅσα πανεύφημε τὴν σὴν, ψυχὴν ἀνεπτέρωσας, ταῖς ἀρεταῖς πρὸς τὸν ὕψιστον, βίον ἱσάγγελον, ἐπὶ γῆς βιοῦσα, διὸ κατηξίωσαι, τῶν θείων χαρισμάτων ἀορίδι· καὶ νῦν βοήθησον, Εὐφροσύνη τοῖς τιμώσι σε, εὐρεῖν χάριν καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Δόξα τῶν ἁγίων. *Ψχος πλ. 6'.

***Ὁ θεὸς καὶ ἱερὰ πατέρων δυὰς καὶ ξυνωρίς ὁμότροπε, Συμεῶν καὶ Θεόδωρε· ὑμεῖς πατρίδα μὲν ἔχετε τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ, τῆς τὰ τεύχη ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Θεοῦ ἐξωγράφηται· πατέρα δὲ τὸν Θεόν, παρ' οὗ γεγόνατε, καὶ πρὸς ὃν ἐπεστράφητε· ἀδελφοὺς δὲ καὶ φίλους, τὰ τῶν ἀγγέλων μακάρια τάγματα, καὶ τοὺς χοροὺς πάντων τῶν ἁγίων· Ἀλλὰ καὶ τὸ σεμνότατον τῆς ἀρετῆς ὁμῶν ἀθλητήριον, οὐκ ἀγέραστον ἐπὶ γῆς κατελίπατε· τὸν γὰρ ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς Βηθλεὲμ ἐκ τῆς παρθένου τεχθέντα Σωτῆρα τῶν ὅλων τιμῶντές τε καὶ κηρύττοντες, σπήλαιον ἠγάπησατε, καὶ θάψατε τοῦτο τοῖς ὑπ' οὐρανὸν ἀνεδείξατε, ἐν ᾧ πηγάζουσιν αἱ τοῖς χριστιανούμοις, παντοίων ἰαμάτων χαρίσματα. Ἀλλ' ὦ πανόλδοι μετὰ τῆς δόξης Εὐφροσύνης, πρεσβεύσατε Χριστῷ τῷ Θεῷ, δωρηθῆναι τοῖς πόθῳ ἑορτάζουσιν τὴν πανέορτον μνήμην ὑμῶν, ἄφρασιν ἁμαρτιῶν, καὶ τὸ μέγα ἔλεος.**

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον. Τίς μὴ μακαρίσει σε.

Εἰσόδος. Τὸ προκείμενον τῆς ἡμέρας, καὶ τὰ ἀναγνώσματα.

Σοφίας Σολομώντος τὸ Ἀνάγνωσμα.

Δικαίων ψυχὰ ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἄφηται αὐτῶν βάσανος. Ἐδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνάναι, καὶ ἐλογίσθη κάκωσις ἡ ἔξοδος αὐτῶν. Καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία σύντριμμα· οἱ δὲ εἰσὶν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ γὰρ ἐν ὅψει ἀνθρώπων ἐὰν κολασθῶσιν, ἡ ἐλπίς αὐτῶν ἀθανάτις πλήρης. Καὶ ὀλίγα παιδευθέντες, μεγάλα εὐεργετηθήσονται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπέφρασεν αὐτοὺς, καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἄξιους ἐκυτοῦ. Ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτοὺς, καὶ ὡς ὀλοκάρπωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτοὺς. Καὶ ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς αὐτῶν ἀναλάμψουσι· καὶ ὡς σπινθήρες

ἐν καλάμῃ διαδραμοῦνται. Κρινοῦσιν ἔθνη καὶ κρατήσουσι λαῶν, καὶ βασιλεύσουσι αὐτῶν Κύριος εἰς τοὺς αἰῶνας. Οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτῷ, συνήσουσιν ἀλήθειαν, καὶ οἱ πιστοὶ ἐν ἀγάπῃ προσμενοῦσιν αὐτῷ, ὅτι χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ, καὶ ἐπισκοπὴ ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ.

Σοφίας Σολομώντος τὸ Ἀνάγνωσμα.

Δίκαιος ἐὰν φθάσῃ τελευτήσῃ, ἐν ἀναπαύσει ἔσται. Γῆρας γὰρ τίμιον, οὐ τὸ πολυχρόνιον, οὐδὲ ἀριθμῷ ἐτῶν μεμέτρηται. Πολὺ δὲ ἐστὶ φρόνησις ἀνθρώποις, καὶ ἡλικία γήρως, βίος ἀκηλήδωτος. Εὐάρεστος τῷ Θεῷ γινόμενος ἡγαπήθη, καὶ ζῶν μεταξὺ ἁμαρτωλῶν μετετέθη. Ἡράκη, μὴ κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ, ἡ δόλος ἀπατήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ. Βασκανία γὰρ φαυλότητος ἁμαυροῖ τὰ καλά, καὶ ῥεμβασμὸς ἐπιθυμίας μεταλλεύει νοῦν ἄκακον. Τελειωθείς ἐν ὀλίγῳ, ἐπλήρωσε χρόνους μακροῦς. Ἀρεστὴ γὰρ ἦν Κυρίῳ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ἔσπευσεν ἐκ μέσου πονηρίας. Οἱ δὲ λαοὶ ἰδόντες, καὶ μὴ νοήσαντες, μὴδὲ θέντες ἐπὶ διανοίᾳ τὸ τοιοῦτον, ὅτι χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ, καὶ ἐπισκοπὴ ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ.

Σοφίας Σολομώντος τὸ Ἀνάγνωσμα.

Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, καὶ ἐν Κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν, καὶ ἡ φροντίς αὐτῶν παρὰ ὕψιστον. Διὰ τοῦτο λήφονται τὸ βασίλειον τῆς εὐπρεπείας, καὶ τὸ διάδημα τοῦ κάλλους ἐκ χειρὸς Κυρίου. Ὅτι τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ σκεπάζεται αὐτοὺς καὶ τῷ βραχίονι ὑπερασπίζει αὐτοὺς. Λήψεται πανόπλιον τὸν ζῆλον αὐτοῦ, καὶ ὀπλοποιήσει τὴν κτίσιν εἰς ἄμυναν ἐχθρῶν· ἐνδύσεται θώρακα δικαιοσύνης, καὶ περιθήσεται κύρυν κρίνιν ἀνυπόκριτον. Λήψεται ἀσπίδα ἀκαταμάχητον ὁσιότητος. Ὁξυνεῖ δὲ ἀπότομον ὄργην εἰς ῥομφαίαν. Συνεκπολεμήσει αὐτῷ ὁ κόσμος ἐπὶ τοὺς παράφρονας. Πορεύονται εὐστοχοὶ βολίδες ἀστραπῶν, καὶ ὡς ἀπὸ εὐκύκλου τόξου τῶν νεφῶν, ἐπὶ σκοπὸν ἀλοῦνται. Καὶ ἐκ πετροδόλου θυμοῦ πλήρεις ῥιφύσονται χάλαζι. Ἀγανακτήσει κατ' αὐτῶν ὕδωρ θαλάσσης· ποταμοὶ δὲ συγκλύσουσιν ἀποτόμως. Ἀντιστήσεται αὐτοῖς πνεῦμα δυνάμεως, καὶ ὡς λαίλαψ ἐκλιμῆσει αὐτοὺς. Καὶ ἐρημώσει πάντα τὴν γῆν ἀνομία, καὶ ἡ κακοπραγία περιτρέψει θρόνους δυναστῶν. Ἀκούσατε οὖν βασιλεῖς, καὶ σύνετε. Μάθετε δικασταὶ περὰ τῶν γῆς. Ἐνωτίσασθε οἱ κρατοῦντες πλήθους, καὶ γεγαυρωμένοι ἐπὶ ὄχλοις ἐθνῶν. Ὅτι ἐδόθη παρὰ Κυρίου ἡ κράτης ὑμῖν, καὶ ἡ δυναστεία παρὰ ὕψιστου.

Εἰς τὴν λιτὴν σιχηρὰ ἰδιόμελα τῶν ἁγίων.

*Ψχος α'.

***Ἀνυμνήσωμεν οἱ πιστοί, τοὺς ὁσίους πατέρας ἡμῶν, Συμεῶν καὶ Θεόδωρον, σὺν τῇ ὁσίᾳ Εὐφροσύνῃ, ἐν ᾗ ταῖς μεγαλύνοντες τὴν ἱεράν**

αὐτῶν μνήμην· οὗτοι γὰρ ἔζησαν ἐπὶ γῆς ὡς περ ἄγγελοι· καὶ τὴν ἀγίαν εἰκόνα τῆς μητρὸς τοῦ Θεοῦ χρόνοις μακροτάτοις ἐν τῇ σπηλαίῳ κεκρυμμένῃ ἀνεύραντο· καὶ τὴν ὁρθόδοξον πίστιν ἐκράτουν· καὶ φωστῆρες τοῖς Ἀχαιοῖς ἀνεδείχθησαν· καὶ νῦν ἐν παρρησίᾳ πρεσβεύουσι σπῆθῃναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἦχος 6'.

Ἀεὺτε λαοὶ στεφάνους πλέξαντες ἐξ ἀνθρώπων ἁσματικῶν, στεφανώσωμεν τὰς κάρas τῶν θεοσόφων πατέρων ἡμῶν· οὗτοι γὰρ ὡς σκύδαλα πάντα εῖψαντες, μόνῳ τῷ Χριστῷ προσεκολλήθησαν· καὶ οὐδὲν ἐνταῦθα κτησάμενοι, τὸν ἐν οὐρανοῖς πλοῦτον ἐκκληρονόμησαν, παλαίστραν ἀσκητικὴν ἐσχηκότας τὸ Σπήλαιον· ἐν ᾧ καὶ μεταστάντες, ψυχὰς μὲν ἔχουσιν ἐν χειρὶ Θεοῦ, ἣν δὲ ζῶντες ἐπλούτουν χάριν, ταύτην Χριστὸς βραβεύει τῇ θήκῃ τῶν λειψάνων αὐτῶν· ἐξ ἧς καὶ σωμάτων νόσοι, καὶ ψυχῶν ἰώνται παθήματα.

Ἦχος 7'.

Ἰδοὺ δὴ τί καλόν· ἢ τί τερπνόν· ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοῦ· ἐπὶ τὸ αὐτό ἡμᾶς τε καὶ τοὺς ὁμοίους προβλέπων Δαβὶδ ὁ ἁσματογράφος ἀνέκραγε, πατέρες παμμακάριστοι, Συμεὼν καὶ Θεόδωρε· ἐπὶ τὸ αὐτὸ γὰρ ὑμεῖς ἐν ὁμοιοῖα ζήσαντες καὶ πολιτευσάμενοι, οὐδὲ γούν μετὰ θάνατον τὰ σώματα ὑμῶν χωρισθῆναι ἠθέλησεσθε· ἀλλ' ἐν ἐνὶ τάφῳ ἀδελφικῶς διατηρεῖτε πανόλβιοι· πλοῦτον ἄσυχον, καὶ κούχημα μέγιστον καταλιπόντες τῇ ἱερᾷ πόλιν ὑμῶν.

Ἦχος 8'.

Ἀσματικὴν πανήγυριν στηρώμεθα πιστοὶ, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν θεολήπτων πατέρων ἡμῶν· καὶ στεφάνοις ἐπαίνων τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἀναδῆσωμεν· οὗτοι γὰρ σὺν τῇ δόξῃ Εὐφροσύνης, τὴν πανθαύμαστον εἰκόνα τῆς Θεοτόκου σπηλαίῳ λανθάνουσιν, ἐν καιροῖς ἰδίῃς εὐρόντες ἐφανερώσαν, πηγὴν ἰάματα βρύουσιν, καὶ μυρία θαύματα πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ. Ἀλλ' ὦ πανόλβιοι, Συμεὼν καὶ Θεόδωρε· ἱλασμὸν ἡμῖν δοθῆναι αἰτείσθε παρὰ Χριστοῦ καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Ἦχος βαρύς.

Κροτήσωμεν ἐφύμνια, καὶ λαμπρῶς πανηγυρίσωμεν τὴν τῶν δόσιων πατέρων μνήμην, Συμεὼν καὶ Θεόδωρου, καὶ τῆς δόξας Εὐφροσύνης· κατασπαζόμενοι τὰς ἱερὰς αὐτῶν λάρνακας, ὡς θείαν μυροθήκην, ὡς ἀέναντον πηγὴν τῶν θαυμάτων· ὅψ' ἡς φυγαδεύονται δαίμονες, καὶ δραπετεύουσι πάθη σωμάτων, καὶ ψυχῶν νοσήματα θεραπεύονται. Ἀλλ' ὦ πατέρες ἄγιοι, ἱκετεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀχρεῶν δούλων· ὥπως εὐρωμεν ἄφασιν παρὰ Χριστοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

Τοῦ Ἀποστόλου. Ἦχος πλ. β'.

Ἦν ἄνθρωπος ἄλιος, ἅγιος μαθητὰς, ἐργάτης τοῦ Σωτῆρος, καὶ θρίαμβων αὐτοῦ παθημάτων· ὁ τὴν κτίσιν τῇ πίστει διαδραμών, καὶ τῆς πλάνης τὰ ἔθνη συναγαγών, καὶ Θεῷ προσενέγκας, ὡς θυμὸν καλόν, εἰς οὐρανοῦς· εὐδοκῶν διὰ παριστάμενος τῇ κριτῇ, πρέσβευε βουθῆναι ἡμᾶς τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν, καὶ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, λυτρωθῆναι τῆς κολάσεως.

Ἦχος 8'.

Τῷ τῆς σοφίας ἁλιευτικῷ καλάμῳ, τὸν τῆς νοητῆς θαλάσσης βυθὸν ἀνιχνεύων, ἐκ θανατηφόρου βυθοῦ τὰς τῶν πιστῶν ψυχὰς ἐξώγαγε· Λουκᾶ παμμακάριστε· ὅθεν τῷ Παύλῳ μαθητευθεὶς, ὄλην ἐκάθηρας τὴν σαυτοῦ καρδίαν, τῇ ἐπιλάμψει τοῦ πνεύματος· καὶ τοῖς δόγμασί σου τὰ ἔθνη ἐφώτισας· καὶ τὰ τῶν παθῶν νοσήματα τοῖς θαύμασιν ἰάτρεισας· Χριστὸν τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἡμῶν ζεῖ ἐκδυσωπῶν τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἦχος πλ. δ'.

Ἀεὺτε πάντα κτίσις τὸν ἀληθινὸν ἱατρὸν τὸν πνευματικόν, καὶ τοῦ Σωτῆρος μαθητὴν, Λουκᾶν τὸν ἀοίδιμον, ἐν ᾧ καὶ εὐφρημήσωμεν· οὗτος γὰρ ἀθεῖας τὴν νόσον, τῷ ἐπιχρίσματι τῆς Χριστοῦ κολυμβήθρας θεράπευσε· καὶ ποταμοῦς θεοδρότων ναμάτων ἐκ στόματος ἐψυγμένας χάριτας τοῦ Εὐαγγελίου κατήρδευσε· ὅθεν ἐξῆλθε προφητικῶς ὁ φθόγγος αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκουμένην· καὶ πρεσβεύει σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἦχος πλ. δ'.

Δαδτικῶς συνελθόντες οἱ πιστοὶ ἐν ἄσμοις τῷ μυστικῷ ῥήτορι τοῦ λόγου Λουκᾶ ἐκδοήσωμεν· ἡ γλῶσσά σου κάλαμος γραμματέως· ὁ ζωγράφος Χριστοῦ ἀνεδείχθη, ὡραῖζων τὰς ὁψεις τῶν ἔθνων, πρὸν τὴν γνῶσιν τῆς θείας ἐπιγνώσεως· ἐν ᾗ ἀνεκίρυξας τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ τῶν συναποστόλων σου τὰς πράξεις συνεγράψω· διὰ παριστάμενος τῇ Τριάδι καὶ Θεῷ, πρέσβευε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Δόξα τῶν ἁγίων. Ἦχος πλ. δ'.

Ποῖος νοῦς, ἡ γλῶσσα βροτῶν, τὰ καθ' ἡμᾶς ὑμνήσαι ἰσχύσει· τρισόλβιοι πατέρες, Συμεὼν καὶ Θεόδωρε· Ἐνδεδωμένοι γὰρ τὴν ἀγίαν τῆς ἱερωσύνης στολὴν, καὶ τὸν ἀποστολικὸν ἀγῶνα τοῦ κηρύγματος σὺν τοῖς ἁγίοις τῆς ἀσκήσεως εὐτόνως ἀγωνισάμενοι, πυρσοὶ νοητοὶ καταυγάζοντες τὴν Ἐκκλησίαν ἀνεδείχθητε, καὶ τὴν ἀποστολικὴν εἰκόνα τῆς ἀχράντου Θεομήτορος εὐρεῖν ἠξιώθητε, θεοκινήτῳ ὁδηγίᾳ Εὐφροσύνης τῆς πανευφύμου. Καὶ νῦν ἐν οὐρανοῖς τῶν ἐσώπτρων λυθάντων μακάριοι, τῷ φωτὶ τῆς ὑπερθέου Τριάδος ἐγγύτερον καταλάμπε-

σθε· ἡμῖν δὲ τὰ παντέρα τῶν ψυχῶν ὑμῶν κατελίπατε σκῆνη, ποταμοὺς ἰάσεων τοῖς χρήζουσι βλύζοντα καὶ χάριν εὐλογίας. Ἀλλὰ μέμνησθε καὶ ἡμῶν, ὅσοι, πρὸς Κύριον, αἰτούμενοι ὑμῖν ἰλασμόν καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον. Ὁ αὐτός.

Ἐγὼ παρθένη ἁγία Θεοτόκε τῇ σκέπῃ σου προσταρέχω· οἶδα ὅτι τεύξομαι τῆς σωτηρίας, δύνασαι γὰρ ἀγνὴ βοηθησαί μοι.

Εἰς τὸν στίχον στιχηρὰ τοῦ Ἀποστόλου. Ἦχος πλ. α'.

Χαίροις ἀσκητικῶν ἀληθῶς.

Χάρις τοῖς χεῖλεσί σου Λουκᾶ, πυρίνη γλώσση ἐξεχύθη Ἀπόστολε, καὶ γλῶσσα πυρὸς ἐδείχθη, λόγους ἐκπέμπων φωτός, τοῖς φωτὸς ἀξίαις τῇ κηρύγματι, δολίδιας φλεγούσας δέ, τοῖς τὸ σκότος ποθήσασι, γράφων διδασκῶν τὸ σεπτὸν Εὐαγγέλιον, καὶ ὁσμὴ ζωῆς, τοῖς ζωὴν ὄντως θέλουσιν, ὧφθης ὡς Παῦλος ἔφησεν, ἐν ἔσχες διδάσκαλον, ὁσμὴ ἁγίου τοῦ δὲ πάλιν, τοῖς μὴ ζωὴν ἀγαπήσασιν· ἀλλ' ἡμῖν εἰρήνην, καὶ ζωὴν, καὶ φῶς παράσχου, καὶ μέγα ἔλεος.

Στίχος. Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξήλθεν ὁ φθόγγος αὐτοῦ.

Χαῖρε ὁ μόνος γράψας ἡμῖν, τὸ χαῖρε χαίρων τῆς ἀγνῆς Εὐαγγελίου· καὶ ταύτην κυριοτόκον, εἰπόντα τὸν βαπτιστήν, ἐκ γαστρὸς οὐ γράφεις καὶ τὴν σύλληψιν· καὶ λόγου τὴν σάρκωσιν, πειρασμοὺς καὶ τὰ θαύματα· λόγους καὶ πάθη, τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον, καὶ τὴν ἔγερσιν, ἣν περ εἶδες καὶ ἄνοδον, πνεύματός τε τὴν ἀθοδον, κηρύττων τὰς πράξεις τε, καὶ ἑξαίρετως τοῦ Παύλου, οὐ περ ἐδείχθη συνέκδημος· ἀκέστωρ καὶ μύστα, καὶ φωστὴρ τῆς Ἐκκλησίας, ἣν φροῦρει πάντοτε.

Στίχος. Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ.

Ἐγγίμην ἐκ τῶν λόγων τῶν σῶν, καθὼς περ ἔφησεν τὴν τῶν λόγων ἀσφάλειαν· ὧν ἔφησεν ἐνθέως μύστα, ἐπεὶ περ γράψαι ἡμῖν περὶ τῶν πραγμάτων ἐπεχειρήσας, ὧν περ πεπληροφόρησαι, καὶ καθὼς σοι παρέδοσαν, οἱ πρὶν αὐτόπται, ὧν καὶ σὺ ἴσως γέγονας, ὑπερέτης τε, τῆς τοῦ λόγου σαρκώσεως, ἐν μετὰ τὴν ἀνάστασιν, εἰς Ἐμμανὺς ἐδελφας· καὶ καιομένη καρδίᾳ, μετὰ Κλεώπα συνέφαγες· αὐτοῦ θείας θερμῆς, καὶ ἡμῶν τῶν σὲ τιμῶντων τὰς ψυχὰς πλήρωσον.

Δόξα τῶν ἁγίων. Ἦχος δ'.

Εὐφραίνου Μέγα Σπήλαιον, τὸ τῆς παναχράντου καὶ Θεοτόκου Μαρίας ἐκλεκτὸν οἰκητήριον· κρότησον ἐφύμνια λαμπρῶς πανηγυρίζον, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν, Συμεὼν καὶ Θεοδώρου· ὧν τὴν ἱεράν ἐν κόλποις φέρεις λάρνακα, καὶ τὰς παντέρους κάρας, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον, καὶ πηγὴν ἀένναον θαυμάτων τοῖς μετὰ πίστει προσιοῦ-

σιν. Ἀλλὰ καὶ τῆς παρθένου καὶ θείας Εὐφροσύνης, τὴν ἁγίαν καὶ θαυματόδρυτον σορὸν πεπλουτικῆς, ἀγάλλου καὶ χόρευε, καὶ τέρπου μέλω· δικῶς ἐκδοῶν· Πιτέρεις οὐρανόφρονες, στύλοι φωτὸς ἀδύτου ταῖς ἀβύσσιν ἀστραπαῖς καταλαμπόμενοι, μέμνησθε τῆς ποίμνης ὑμῶν, ἐκ πάσης θηρίων ψυχοφθόρων κακώσεως ἀβλαβῆ διατηροῦντες· καὶ πάντας τοὺς πλείοντας τοῦ βίου τὴν πολυκύμαντον ζάλην, εἰς ἕρμον ὀδηγεῖτε τῆς σωτηρίας· εἰρήνην αἰτούμενοι θαβεῖν τῷ κόσμῳ παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον. Ὁ αὐτός.

Θεοτόκε παντάνασσα, τῶν ὀρθοδόξων τὸ καύχημα· αἰρετικῶν τὰ φρυάγματα, καὶ τὰ πρόσωπα καταίτχυνον, τῶν μὴ προσκυνούντων μηδὲ τιμῶντων πάναγνε, τὴν σεβάσμιον εἰκόνα σου.

Εἰτα τὸ Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλον σου δέσποτα. Τρισάγιον. Παναγία Τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστίν. Καὶ τὰ ἀπολυτικά. Ἀπόστολε ἅγιε. Καὶ τῶν ἁγίων. Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν. Δόξα τῆς ἁγίας. Ἐν σοὶ μήτερ ἀκριβῶς. Καὶ νῦν Θεοτοκίον. Θεοτόκε παρθένη χαῖρε κεχαριτωμένη. Εἰτα ἡ εὐλόγησις τῶν ἁγίων. Καὶ μεταλαμβάνομεν ἐκ τοῦ εὐλογηθέντος ἁρτου καὶ οἶνου πάντες οἱ ἀδελφοί (πλὴν τῶν μελλόντων ἱερουργήσιν), εἰς ἁγιασμόν ψυχῆς καὶ σώματος. Καὶ γίνεται ἀνάγνωσις ἐκ τῶν λόγων εἰς τὴν Θεοτόκον τῶν ἁγίων πατέρων. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν, κρούει τὸ μέγα σήμενον. Καὶ ἀρχόμεθα τοῦ Ἐξαψάλμου. Εἰτα συναπτὴ, καὶ ψάλλομεν τὸ Θεὸς Κύριος. Καὶ τὰ τροπάρια τοῦ Ἀποστόλου καὶ τῶν Ἀγίων. Δόξα τῆς ἁγίας. Καὶ νῦν Θεοτοκίον. Ὁ δι' ἡμᾶς γεννηθεὶς. Εἰτα στιχολογοῦμεν τὸ Ψαλτήριον. Μετὰ δὲ τὴν πρώτην στιχολογίαν κάθισμα.

Ἦχος δ'. Ταχὺ προκατάλαβε.

Τῆς ἁγίας ἐπιμένοντες ὑπερκοσμοῦ ζωῆς, τὴν κάτω τερπνότητα τῆς ματαιότητος, σφῶς υπερῖδετε· ἔθεν τῆς Ἐκκλησίας ἀνεδείχθητε στύλοι, κήρυκες ἀληθείας, καὶ Σπηλαίου πό κλέος· διὸ καὶ ἐορτάζομεν πόθῳ τὴν μνήμην ὑμῶν.

Δόξα τῆς ἁγίας. Ὁμοιον.

Ἀσκήσει κοσμήσασα τὴν καθαρὰν σου ζωὴν, ὡς δῶρον προσήνεξαι τῷ παιγνίῳ καὶ Θεῷ, Εὐφροσύνη ἀσίδιμη· χάριν δὲ ἱαμάτων, παρ' αὐτοῦ εἰληφύτα, νόσους ἀποδιώκεις, τῶν εἰς σὲ προστρέχόντων· προσεύουσα σφθῆναι ἡμᾶς τοὺς τιμῶντάς σε.

Καὶ νῦν, Θεοτοκίον. Ὁμοιον.

Παρθένη πανάμωμε τὸν ὑπερούσιον, Θεὸν ἡ κοίτησας σὺν τοῖς ὁσίοις αὐτόν, ἀπαύστως ἱκέτευε, ἄφρασι τῶν πταισμάτων, καὶ διόρθωσιν

βίου, δοῦναι ἡμῖν πρὸ τέλους, τοῖς ἐν πίστει καὶ πόθῳ, ὁμοῦς! σε-
κατὰ χρέος θεοχαρίτωτε.

Μετὰ δὲ τὴν δευτέραν στιχολογίαν καθίσματα.

Ἦχος γ'. Τὴν ὠραιότητα.

Ἡάθη ξηράναντες· πατέρες ὅσοι, πνεῦμα ζωώσαντες δακρύων ρεύ-
μασι, χαρίτων θεῶν ποταμοὺς τῇ κόσμῳ ἀναδύζετε· ὅθεν προσερχό-
μενοι, τοῖς τιμίσι λειψάνοις ὁμῶν, χάριν τε καὶ ἔλεος προφανῶς ἀρυσ-
μεθα, τιμώντες ὁμᾶς ἐπαξίως, πίστει θερμῇ θεομακάριστοι.

Δόξα τῆς δόξης. Ὅμοιον.

Κόσμου τερπνότητα προθύμως ἔλιπες, καὶ τῷ δεσπότη σου κατη-
κυλώθησας, ἔρωτι θεῷ τὴν ψυχὴν, τρωθεῖσα παναοίδιμε· ὅθεν καὶ
κατήχησας ἐν σπηλαίῳ νικήσασα, πόνοις τῆς ἀσκήσεως τὸν ἐχθρόν
τὸν ἀντίπαλον· διὸ καὶ σὺν ἀγγέλοις χορεύεις, ὑπερ ἡμῶν αἰεὶ πρε-
σβεύουσα.

Καὶ νῦν, Θεοτοκίον. Ὅμοιον.

Θεομακάριστε μήτερ ἀνύμρευτε, τὴν ἀσθενοῦσάν μου ψυχὴν θερά-
πευσον, ὅτι συνέχομαι δεινῶς, τοῖς πταίσμασιν ὁ ἄθλιος· ὅθεν καὶ
κραυγὰς σοι στεναγμῷ τῆς καρδίας μου· δέξαι με πανάμωμε τὸν
πολλὰ πλημμελήσαντα· ἵνα ἐν παρρησίᾳ βοῶ σοι, χαῖρε ἡ κεχαρι-
τωμένη.

Μετὰ τὸν πολυέλαιον, τὰ καθίσματα τοῦ Ἀποστόλου.

Ἦχος πλ. δ'. Τὴν σοφίαν καὶ λόγον.

Ὡς συνέκδημος Παύλου ἀναδειχθεὶς, τοὺς ποικίλους κινδύνους
καρτερικῶς, ὑπέμεινας πανεύφημε, τοῦ Κυρίου Ἀπόστολε· καὶ τὸν
δρόμον ἀθλήσει, τελέσας τῆς πίστεως, σὺν αὐτῷ ἐν ὑψίστοις, εὐφραίνῃ
μακάριε· ὅθεν καὶ τῷ κόσμῳ, τὸ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον, κηρύξας ἐφώτι-
σας, τὴν ὑψηλίαν ἄπασαν, Λουκᾶ πανσεβάσμιε· πρέσβευε Χριστῷ τῷ
Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεισι δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ τὴν
ἀγίαν μνήμην σου.

Δόξα τῶν ἁγίων. Ὅμοιον.

Τῶν ἁγίων ζηλωτάντες ἀσκητῶν, τὸν ἰσάγγελον βίον τὸν ἐπὶ γῆς,
ἐπ' ὧμων ἀνελάβατε, τὸν σταυρόν ὁμῶν ὅσοι, καταλιπόντες πᾶσαν, τοῦ
βίου τὴν μέριμναν, καὶ παθῶν νεκρώσει, τὸ πνεῦμα ζωώσαντες· ὅθεν
καὶ φωστῆρες, ἀνεδείχθητε κόσμου, καὶ σκεύη μυρίπνοα, τῶν χαρίτων
τοῦ Πνεύματος, Συμεὼν καὶ Θεόδωρε· πρεσβεύατε Χριστῷ τῷ Θεῷ,
τῶν πταισμάτων ἄφεισι δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ τὴν ἀγίαν
μνήμην ὁμῶν.

Καὶ νῦν, Θεοτοκίον. Ὅμοιον.

Ὁ τῶν ὄλων δεσπότης καὶ ποιητής, ἐξ ἀχράντου σου μήτρας

σάρκα λαβὼν, προστάτην σε ἔδειξε, τῶν ἀνθρώπων πανάμωμε· διὰ
τοῦτο πάντες, πρὸς σὲ παταφύγομεν, ἱλασμὸν πταισμάτων, αἰτούμενοι
δέσποινα, καὶ αἰωνιζούσης, λυτρωθῆναι βρασάνου, καὶ πάσης κολάσεως,
τῆς ἐκεῖσε δεόμεθα· ἵνα πίστει βοῶμέν σοι, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ,
τοῦ δοθῆναι πᾶσι κάρη ἄφεισι, τοῖς πιστῶς προσιοῦσι παρθένα τῇ
σκέπῃ σου.

Εἶτα οἱ ἀναβητοί, τὸ α'. ἀντίφωνον τοῦ τετάρτου ἤχου. Τὸ πᾶν
πνοή. Εὐαγγέλιον ὁσιακόν, ζήτηι Ἰαννουαρίου ις'. Εἶτα ὁ πεντηκοστός.
Δόξα. Ταῖς τῶν ὁσίων πρεσβείαις ἐλεήμον. Καὶ νῦν. Ταῖς τῆς Θεο-
τόκου. Εἶτα ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεος σου. Καὶ λέγομεν
τὸ παρόν.

Ἦχος πλ. α'.

Δεῦτε μονατῶν τὰ συστήματα, δεῦτε καὶ χορεῖαν στηρόμεθα,
ἀνευφημοῦντες τοὺς θεοὺς πατέρας ἡμῶν, Συμεὼν καὶ Θεόδωρον, σὺν
τῇ δσίᾳ Εὐφροσύνῃ· οὗτοι γὰρ τὸν σταυρόν τοῦ Χριστοῦ ἐπ' ὧμων
ἀράμενοι, προθύμως αὐτῷ ἠκολούθησαν, καὶ πόνοις τῆς ἀσκήσεως τὰς
μηχανὰς τοῦ κοσμοκράτορος καταρράξαντες, νικηταὶ γεγονάσι στεφανί-
ται, τοῦ μακαρίου τέλους ἀξιοθέντες. Ἀλλ' ὦ πατέρες· θειότατοι, μὴ
παύσησθε καὶ τὴν ποίμνην ὁμῶν, ἣν αὐτοὶ συνηγάγετε, διασφύζοντες
ἐκ τῶν σκανδάλων τοῦ πολεμήτορος, καὶ πρεσβεύοντες Χριστῷ τῷ Θεῷ,
σφωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Τὸ Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου. Τὸ Κύριε ἐλέησον ιδ'. Εἶτα·
Ἠλέει καὶ οἰκτιροῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ. Οἱ Κανόνες τῆς Θεοτόκου καὶ
τοῦ Ἀποστόλου, μετὰ τῶν εἰρμῶν εἰς ε'. Καὶ τῶν ἁγίων δύο μετὰ τῆς
δσίας ἡνωμένοι, εἰς η'. Ὁ Κανὼν τῆς Θεοτόκου ἡνωμένος μετὰ τοῦ
Ἀποστόλου.

Ὡδὴ α'. Ἦχος πλ. δ'. Ὁ εἰρμός.

Ἡ κεκοιμημένη τὴν ἄτομον ἔεμε, καὶ εἶδεν ἥλιος γῆν, ἣν οὐκ
ἐθεάσατο· ἀλάστορα ἐχθρόν, τὸ ὕδωρ κατεπόντισε, καὶ ἄδατον διήλθεν
Ἰσραὴλ· ᾧ δὲ ἀνεμέλπετο· τῷ Κυρίῳ ἔσωμεν, ἐνδόξως γὰρ δεδό-
ξασται.

Ἰνα τοὺς κάτω τοῖς ἄνω συνάψειεν, ὁ μόνος πάντων Θεός, μήτραν
ἀπειρόγαμον, ἐπέδυ καὶ σαρκὸς φανείς ἐν ὁμοιώματι, τῆς ἐχθρας τὸ
μεσότοιχον ὅλων, εἰρήνην ἐμεσίτευσσε, καὶ ζωὴν ἐδράβευσσε, καὶ θείαν
ἀπολύτρωσιν.

Νομίμων δίχα τῆς φύσεως, τέτοκας τὸν νομοδότην καὶ Θεόν, ἄν-
θρωπον γενόμενον· αὐτὸν ὡς ἀγαθόν, ἐκέτευε πανάμωμε, ἡμῶν τὰς ἀνο-
μίας παριδεῖν, τῶν πίστει προσκυνούντων σου, τὴν εἰκόνα πάναγγε· ὅσα
γὰρ θέλεις δύνασαι.

Μυσταγωγῶν σε Χριστὸς τὰ οὐράνια, καὶ θεοπνεύστους γραφάς,

ἀμέσως διανοίγων σοι, Ἀπόστολε Λουκᾶ, καὶ μύστην ἀναδείκνυσι, καὶ κήρυκα σοφὸν τῶν ὑπὲρ νοῦν, εὐτόνων ἀνακράζοντα· τῷ Κυρίῳ ἄσπασμεν, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Τῆς ἀνωτάτῃ σοφίας τὸ στόμα σου, κρατῆρα θεῖον σφέ, πάντες ἐπιστάμενοι, ἀπόστολε Λουκᾶ, τὸν μέγαν καὶ ἀπόβροχτον τῆς χάριτος πλουτοῦντες θησαυρόν, προθύμως ἀρνούμεθα, τῷ Κυρίῳ ψάλλοντες ἐν-δόξως γὰρ δεδόξασται.

Θεοτοκίον.

Τῆς ἀνεκφράστου καὶ θείας συλλήψεως, τῆς πανυμνήτου ἀγνῆς, τὸν τρόπον διεσάφησας, ἀπόστολε Λουκᾶ, τὸ πνεῦμα τὸ πανάγιον, ἐλήλυθε σφῶς γὰρ ἐπ' αὐτήν, καὶ Λόγος ἐπεσκήασεν· ᾧ συμφώνως ψάλλομεν, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Ἄλλος Κανὼν τῶν ἁγίων καὶ τῆς δόξης οὗ ἡ ἀκροστιχίς.

Πατρᾶσι ὕο, καὶ μιᾷ αἰνὸς κόρη.

Ἐν δὲ τοῖς Θεοτοκίοις, ᾧ δὴ Παύλου.

ᾠδὴ α'. Ἦχος δ'. Ἀνοῖξω τὸ στόμα μου.

Πατέρας ὑμνήσωμεν, τοὺς ἱεροὺς καὶ θεόφρονες, ἐνθούσι ἐν ἄσμασι χορηγονικῶς ἑορτήν, συστησάμενοι καὶ θαύματα τὰ τούτων, ὡς ἀνθὴ δρεψώμεθα πανηγυρίζοντες.

Ἀσμάτων ἀκρότητας, ὁραίνειν πῖστει σπουδάσωμεν, εἰκόνας τὴν εὐρεσιν τῆς τοῦ Κυρίου μητρὸς, ἑορτάζοντες ἡ' πρόπλαι ὁ θεὸς, Λουκᾶς ἐξωγράφῃ, χάριτας βρύουσαν.

Τῷ πνεύματι ἤστραψεν, ἡ ἑορτὴ τῆς θεόπαιδος· τῆς δὲ πανηγύρεως Λουκᾶς ὁ μέγας λαμπτήρ, προεξάρχει τε καὶ μέλπει μακκρίζων, ὡς ἄειμκχάριστον τὴν Θεομήτορα.

Θεοτοκίον.

Ἀδὴν σοι ἑόρτιον, ἄτω πανάμωμε δέσποινα. Μαρία μητρόθεε, σὺ γὰρ τὴν ὄντως ζωὴν, ἡμῖν τέτοκας Χριστόν, ᾧ Εὐφροσύνη, μακκρᾶς δι' ἀσκήσεως ἀγνῶς νεύομενται.

Ἄλλος Κανὼν τῶν ἁγίων οὗ ἡ ἀκροστιχίς,

Καὶ πάλιν ᾧ δὴ τοῖς δόξαις ἐνθάδε.

Ἐν δὲ τοῖς Θεοτοκίοις, Κορινθίους.

ᾠδὴ α'. Ἦχος πλ. δ'. Ἀρματηλάτην φαραώ.

Κατευθυνθήτω μοι ὁ ὕμνος ἄνωθεν, ἐξ οὐρανίας πνοῆς· ὃν ἐξ εὐλαβείας, μέλπειν νῦν προήρημαι, ἐγκώμιον ἑόρτιον τοῖς δόξαις πατρᾶσιν, εὐχαλῆς αὐτῶν καὶ δεήσεσι, κόρης τε σεμνῆς καὶ θεόφρονος.

Ἀναδεξάμενοι ζυγὸν τὸν ἐνθεον, μοναδικῆς ἀγωγῆς, ἐκ παιδικῶν χρόνων καὶ ἱερατεύσαντες, Κυρίῳ παντοκράτορι, ὡ πατέρες θεόπται, εἰκόνα θεῶν εὐρήκατε, ἀποστολικαῖς εἰσηγήσεσι.

Ἰταμωτάτης χαλεπῆς αἰρέσεως, εἰκονομάχων δεινῶν, πρὶν ἢ ἐπι-

σκήψῃ, φάρμακον ἐδείξατε, τῷ κόσμῳ θεόφρονες, καὶ σωτήριον ὕπλον, εὐρόντες ἀντὶ κρυπτόμενον, τύπον τῆς ἀγνῆς Θεομήτορος.

Θεοτοκίον.

Καταφυγὴν καὶ ἰλασμόν Μητρόθεε, σὲ κεκτημένος πληθύν, τῶν ἁμαρτιῶν μου, ἐξάλειψον δέσποι, ταῖς πρὸς Θεὸν προσθείαις σου, καὶ ψυχῆς μου τὰ πάθη, παντελεῖμον θεράπευσον, θείας Εὐφροσύνης δεήσεσιν.

Καταβασία. Ἀνοῖξω τὸ στόμα μου.

ᾠδὴ γ'. Ὁ εἰρημός.

Σὺ εἰ τὸ στερέωμα, τῶν προστρεχόντων σοι Κύριε· σὺ εἰ τὸ φῶς, τῶν ἐσκοτισμένων· καὶ ὕμνῃ σε τὸ πνεῦμά μου.

Ἦλῃν ἁμαρτίας μου, σὺν προσδεδωκένῳ πυρὶ σύμφλεξον, μήτερ Θεοῦ, δρόσον μοι τὴν θείαν τῆς ἀφέσεως φέρουσα.

Σὲ πάντες κεκτήμεθα, καταφυγὴν καὶ σκέπην ἡμῶν, δοῦλοι Χριστοῦ· σὲ δοξολογοῦμεν, ἀσιγήτως θεόθυμπε.

Σοὺ τὸ Εὐαγγέλιον, Λουκᾶ θεσπέσιε ἄνωθεν, ἀνατολήν, ἐπισκεψάμεν, τοὺς ἀνθρώπους παρίστησιν.

Παῦλος ὁ ἀπόστολος, τῶν ἐγκωμίων σοι ἐπλεξε, τὰς ἀπαρχάς, καὶ τοὺς σοὺς ἐπαίνους ἐπιστέλλων ἐξέθετο.

Θεοτοκίον.

Σὲ γὺν μακαρίζουσιν, ὡς προσηύτευσας ἄχραντε, αἱ γενεαί, πᾶσαι τῶν ἀνθρώπων, διὰ σοῦ νῦν σφζόμεναι.

Ἄλλος. Τοὺς σοὺς ὕμνολόγους Θεοτόκε.

Ρανάτωσαν σήμερον νεφέλαι, οὐράνιον θεῖον γλυκασμόν, ἡ ἑορτὴ γὰρ ἤστραψε, Συμεὼν Θεοδώρου τε, πᾶσι πιστοῖς παρέχουσα, τῶν ἱματίων χαρίσματα.

Ἄένναον πνεύματος τὴν χάριν, πλουτήσας Λουκᾶς ὁ θαυμαστός, ἐν τῇ σπηλαίῳ γέγραφε, Χριστοῦ τὸ μέγα κήρυγμα, ἐκφράσας λόγων κάλλεσιν ἔργων ἀσύγκριτον μέγεθος.

Συνέλθετε, ἦκετε αἱ πόλεις, τῆς Πέλοπος νήσου καὶ λοιπῆς, Ἑλλάδος σκιρτήσατε, ἑόρτια χορεύοντες, ἐν τῇ εὐρέσει σήμερον, θείας εἰκόνας ἐν πνεύματι.

Θεοτοκίον.

Δαδὶδ θυγατέρα καὶ τοῦ κτίστου, μητέρα γινώσκω σε ἀγνή, ἐκ σοῦ γὰρ ᾧ ἀπέκειτο ἡ βασιλεῖα, ἤλυθε, Σωτὴρ τοῦ κόσμου Δέσποινα, ᾧ Εὐφροσύνη νεύομενται.

Ἄλλος. Ὁ στερέωσας κατ' ἀρχάς.

Πεποικιμένοι ἀρεταῖς, θεοπρεπῶς οἱ Πατέρες, καὶ τὰ δόγματα ὁρθόδοξα σκόντες, ἐν τε στόματι καὶ νῷ, τὴν ἐκκλησίαν ἡύφραναν, αἰρετικῶν ἀπάσας, δόξας μακκρὰν ἐξαλάσαντες.

Ἀγαλιάσθω οὐρανός, καὶ χορευέτω ἡ κτίσις, ἐν τῇ μνήμῃ τῶν

δοίων πατέρων, εὐωδίαν ἱεράν, ἐκ τῶν λειψάνων βρύουσαν, ἀενάως ὀρώντες, καὶ τῶν θαυμάτων τὸ πέλαγος.

Ἀελαμπρισμένον ἀρετῶν, ταῖς καλλοναῖς θεοφόροι, καὶ τοῖς δόγμασι τοῖς θεοῖς Πατέρες, συντηρεῖτε εἰς αἶν τὸ ἐν τῇ νήσῳ Πέλοπος. Σπήλαιον ἐνθα πάλοι, ταῖς ἀρεταῖς ἐνιδρώσατε.

Θεοτοκίον.

Ὁλολαμπής ἡ ἑορτὴ τῶν μακαρίων πατέρων, ἐξανέτειλε καὶ κόρης δοίας, καταστράπτουσα πιστοῦς, ἐν τῷ ναῷ σου σήμερον, πάνχανη Θεοτόκε, χαρίτων θείων λαμπρότησιν.

Καταβασία. Τοὺς σοὺς ὕμνολόγους θεοτόκε.

Εἰτα συναπτὴ καὶ λέγομεν τὸ κοντάκιον τοῦ Ἀποστόλου.

Ἦχος δ'. Ἐπεφάνης σήμερον.

Μαθητὴς γενόμενος τοῦ θεοῦ λόγου, σὺν τῷ Παύλῳ ἄπασαν, ἐφωταγώγησας τὴν γῆν, καὶ τὴν ἀχλὺν ἀπεδίωξας, τὸ θεῖον γράψας, Χριστοῦ Εὐαγγέλιον.

Ὁ Οἶκος.

Ὁς ἱατρὸς καὶ μαθητὴς Λουκᾶ ἡγαπημένος, μυστικῇ χειρουργίᾳ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς μου καὶ τὰ τοῦ σώματος ὁμοῦ ἴσχει, καὶ δὲ μοι κατὰ πάντα εὐεκτεῖν, καὶ σου τὴν παναοίδιμον γηγόμενος γεραίρειν πανήγυριν, ὁμῶς τε δυσκρύων, ἀντὶ μύρου, τὸ σεπτὸν σου καὶ πάντιμον σῶμα καταβρέχειν· ὡς στήλη γὰρ ζωῆς τεθησαυρισμένον ἐν τῷ ναῷ τῷ θαυμαστῷ τῶν Ἀποστόλων, πᾶσι προσφωνεῖ, καθάπερ καὶ σὺ τὸ πρῶτον, τὸ θεῖον γράψας Χριστοῦ Εὐαγγέλιον.

Εἰτα τὰ καθίσματα. Κάθισμα τοῦ Ἀποστόλου ἡχος πλ. δ'.

Τὴν σοφίαν καὶ λόγον.

Ὁς τοῦ σκεύους ὑπάρχων τῆς ἐκλογῆς, ἀπεικόνισμα θεῖον ὡς ἀληθῶς, τὰ θεῖα μυστήρια ἐμυήθης τῷ πνεύματι· καὶ φωτισθεὶς τῇ χάριτι, τῆς θείας ἐλλάμπσεως, ἀποστόλων τὰς πράξεις τρανῶς διεσάφησας· ἔθεν καὶ τῷ κόσμῳ, θησαυρὸν καταλείψας, τὰ θεῖα διδάγματα, κατεφώτισας ἅπαντας, Λουκᾶ παναοίδιμε· πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ, τὴν ἁγίαν μνήμην σου.

Ἔτερον τῶν ἁγίων. Ὁμοιον.

Ἐγκρατεῖα καὶ πόνοις ἀσκητικοῖς, τὴν ψυχὴν καθαρθέντες σεμνοπρεπῶς, γεγονάτε συμμετοχοὶ τῶν ἀγγέλων μακάριοι· καὶ τῶν θαυμάτων ὄντως τὴν χάριν ἐλάβετε, τοῦ ἴσθαι τὰς νόσους τῶν πίστει τιμώντων ὑμᾶς· ἔθεν καὶ δαιμόνων, ἀπελαύνετε πλήθη, παρέχοντες ἰάματα τοῖς ἀνθρώποις πανόλαιοι, Συμεὼν καὶ Θεόδωρε· πρεσβεύσατε Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ, τὴν ἁγίαν μνήμην ὑμῶν.

Ἔτερον Θεοτοκίον. Ὁμοιον.

Τοῦ ἡλίου νεφέλῃ τοῦ νοητοῦ, θεοῦ φέγγους λυχνία χρυσοφανής· ἄσπιλε ἀμόλυντε, παναμώμητε Δέσποινα τὴν σκοτεινὴν ψυχὴν μου, τυφλώτουσαν πάθει, τῆς ἀπαθείας αἰγλή, καταύχασον δέομαι· καὶ μεμολυσμένην τὴν καρδίαν μου πλύνον, ῥοαῖς κατανύξεως, μετανοίας τοῖς δάκρυσι· καὶ τοῦ ῥύπου με κάθαρσον, πρεσβεύουσα Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι, τοῖς εὐσεβῶς προσκυνούσι, τὴν ἁγίαν εἰκόνα σου.

ᾠδὴ δ'. Ὁ εἰρμός.

Ἐπέβης ἐφ' ἵππους, τοὺς ἀποστόλους σου Κύριε, καὶ ἐδέξω χερσὶ σου ἡνίας αὐτῶν, καὶ σωτηρίᾳ γέγονεν ἡ ἵππικία σου, τοῖς πιστῶς μελωδοῦσι, δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Ὁς ὤφθης τῇ αἰγλή, πεφωτισμένος τοῦ πνεύματος, ἡξιώθης χερσὶ σου τοὺς νόμους αὐτοῦ, τοῖς θεοφίλοις ἄριστα διευτυπώσασθαι, τοῖς πιστῶς μελωδοῦσι, δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Ἡ χάρις εὐρύστα, τοῦ Παρακλήτου σε σκήνωμα, ἐξεχύθη πλουσίως σοῖς χεῖλεσι, καὶ τῆς εἰρήνης κήρυκα πᾶσιν ἀνέδειξε, τοῖς πιστῶς μελωδοῦσι, δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Ἀγώνων τῷ Παύλῳ, ὡς κοινωνὸς ὤφθης ἐνδοξε, τῶν στεφάνων ἐνδίκως ἡξίωσαι, τῆς βασιλείας ἅμῳ τε συναγαλλόμενοι, συμφώνως κρουγάζετε, δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Εὐρών σου τὸ κάλλος, τῆς διανοίας ὁ Κύριος, ὡς ταῖς θείαις ἀκτίσιν ὥραιως διαλαμπύσης, κήρυκά σε προχειρίζεται, τοῖς πίστει κραυγάζουσι, δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Θεοτοκίον.

Καθεῖλε δυνάστης, ἀπὸ θρόνων ὁ Κύριος, ἡ Παρθένος καὶ Μήτηρ ὡς ἔφησε· τοὺς δὲ πεινῶντας θείων ἀγαθῶν ἐνέπλησε, τοὺς πιστῶς μελωδοῦντας, δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Ἄλλος. Τὴν ἀνεξιχνίαστον.

Ἰδετε ἰάματα ἃ ἐκ Θεοῦ, βρύειν ἐν σπηλαίῳ πεπλοῦτηκεν, ἡ τῶν δοίων, θήκη πᾶσι τοῖς πιστοῖς, καὶ μελωδοῦντες κράζετε, δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε.

Δύναμις κησάμενος πνευματικὴν, γράφει ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὁ θειότατος Λουκᾶς, τὴν τοῦ Σωτήρος σάρκωσιν, πᾶσι κηρύττων ὑψηλότητα.

Ῥ'δατος ἐφύπερθε τοῦ θαυμαστοῦ, εὐρον σὺν τῇ κόρῃ οἱ δοιοί, θείαν εἰκόνα, τῆς τεκούσης τὸν Θεόν· ἀποκρυφὴν γὰρ ἔθετο, τοῖς ἑαυτῆς μορφῆς τὸ σπήλαιον.

Θεοτοκίον.

Ἥλιος ὡς ἄλλος τις θαῦμα φρικτόν, ἔλαμψεν εἰκὼν πανακήρατος, τῆς Θεοτόκου, ἣ τὰ θεῖα χερουδίμ, δουλοπρεπῶς παρίσταντο, ἔνδον τοῦ σπηλαίου λανθάνουσα.

Ἄλλος. Σὺ μου ἡ ἰσχύς, Κύριε.

Ἴνα τὸ σόν, Δέσποινα θεῖον εἰκόνισμα, δείξῃς πᾶσιν, ἔκπαλαι κρυπτόμενον, ἐκ Θετταλῶν, εἰς τὴν Ἀχαιῶν, ἀνδρας θεολήπτους, καὶ κόρην ἀγείῃς ἐγχώριον, εἰς ἄντρον ἐνθα εὖρον, χερουδίμ παρσεστώτα, καὶ βοῶντα σοι δόξα τῷ τόκῳ σου.

Νόμοις Χριστοῦ, ἐντεθραμμένη ἡ πάναγνος, Εὐφροσύνη, πρόδατα ποιμαίνουσα, δλέπει πηγῆς, ρείθρου διαυγοῦς, ἀνωθεν ἐν ἄντρῳ τὸ πάνσεπτόν σου εἰκόνισμα, παρθένη Θεοτόκε, καὶ ὕμνουσα ἑβόα, παντευλόγητε χαίροις παντάνασσα.

Ῥῶδὴν καινὴν, ἄδω σοι μόνῃ Μητρόθεε, κατὰ χρέος, σὺ γὰρ ἡ ὑπόθεσις, ἣν ὁ Λουκᾶς ἔγραψε σαφῶς, ἐν Εὐαγγελίοις, καὶ τὸ σεπτόν σου εἰκόνισμα τυπώσας ἐν σπηλαίῳ, κρυπτόμενον ἀφήκεν, ὃ καιροῖς ἰδίῳις ἀνεύρηται.

Θεοτοκίον.

Ῥῆμα τὸ σόν, πληροῦντες πάναγνε Δέσποινα, γενεαὶ σε, πᾶσαι μακαρίζομεν, ἐπὶ τῆς γῆς, τάξεις τῶν πιστῶν, ὕμνοις ἀσιγήτοις· ἐν σοὶ γὰρ πάντες σεσφύσμεθα, κολάσεως ρυσθέντες τῷ σταυρῷ τοῦ υἱοῦ σου, καὶ τυχόντες τῆς θείας βιώσεως.

Ῥῶδὴ ε. Φώτισον ἡμᾶς.

Φῶς τὸ νοητόν, τῇ καρδίᾳ σου δεξάμενος, καὶ μολυσμάτων ὡς λαμπτήρ καθαρθεῖς, ἀγάπης νόμῳ, τοῖς πᾶσι Λουκᾶ μετέδωκες.

Σὺ ταῖς ἀστραπαῖς, ταῖς τῆς χάριτος πανόλδιε, κατηργασμένους καθωράθης σαφῶς, πυρίνῃ γλώσσῃ, ἐνθέως Λουκᾶ φεγγόμενος.

Παῦλῳ τῷ σοφῷ, συνοδεύειν ἐπεπόθησας, ἀγαπητὸς γὰρ προσηγόρευσαι, ὡς ὑπηρετῆς Εὐαγγελιστὰ τῆς χάριτος.

Θεοτοκίον.

Χαίροις ἀληθῶς, παρθενίας τὸ κεῖμῆλιον, ἡ τῆς προμήτορος ἀνάκλησις καὶ τῆς κατάρτας ἡ λύσις τῆς τοῦ προπάτορος.

Ἄλλος. Ἐξέστη τὰ σύμπαντα.

Οἱ δοῦλοι σου Δέσποινα, Συμεὼν καὶ Θεόδωρος, πνεύματι ἁγίῳ κινήθεντες, πόρρωθεν ἦκον, ἐν τῷ σπηλαίῳ σπουδῇ, καὶ τύπον μορφῆς σου τῆς σεπτῆς, εὖρον ἐγκρυπτόμενον μικροτάτης ἐν ἑτεσιν.

Κυκλώσατε σήμερον, λαοὶ φιλοθεώτατοι, θήκην τὴν καινὴν τῶν αὐταδέλφων, ρείθρα θαυματῶν ἀντλοῦντες ἐνθεν πιστῶς, καὶ δόξαν προσάξατε Χριστῷ, χάριν τῶν ἰάσεων, δωρουμένῳ τοῖς χρήζουσιν.

Ἀνύμφευτε Δέσποινα, πατέρα θεοκήρυκας, κόρην τε παρθένον καὶ δούλῃ, ἡγαγες ἐνδὸν Σπηλαίου πρὶν ἀφεγγοῦς, εἰκόνας πρὸς εὐρεσιν τῆς σῆς, ἥνπερ καὶ ἀνέδειξας, ὑπὲρ ἡλίου λάμπουσιν.

Θεοτοκίον.

Πιστεύομεν πάναγνε, τὴν ἄσπορόν σου γέννησιν, μόνῃ γὰρ ἐφάνης ἀπ' αἰῶνος, Ἀδὰμ θυγάτηρ, καθυπερτέρα βροτῶν, ἀγγέλων τε πάντων Μαριάμ, τὸν Σωτῆρα Κύριον, εἰς τὸν κόσμον εἰσάξασα.

Ἄλλος. Ἴνα τί με ἀπόσω.

Παῦλον, Λουκᾶν, Ἀνδρέαν, Ἀχαιᾶς τοὺς μύστας τοὺς θεοκήρυκας, οὐρανόθεν πέμψας, διὑπνίξεις τὸ ζεῦγος τὸ ἅγιον, τῶν Πατέρων πάλαι, καὶ πρὸς ἀνεύρεσιν εἰκόνας, ἀποστέλλεις Χριστὲ τῆς τεκοῦσής σε.

Ἥλιος ὥσπερ ἄλλος, ἥστραψεν ἡ μνήμη σου ζεῦγος αὐτάδελφον· ὡς ἀκτῖνας κόσμῳ, τῶν ἰάσεων χάριτας νέμουσα, καὶ τῷ θεῷ φέγγει, παθῶν σκοτόμαιναν παντοίων, ἐκδιώκουσα πόρρω καὶ ἀφανίζουσα.

Τετρωμένοι τῷ πόθῳ, ὅσοι ἐδὲ κτίσαντος ἐξενιτεύσατε, τοὺς λαοὺς εἰς πίστιν ὁδηγοῦντες καὶ πόρους ὑπέστητε, χρόνοις πάλαι πλειστοῖς, ἀσκητικῶς Θεὸν εὐρόντες, μοναζόντων ἀνδρίας τὸν ἔφορον.

Ἰατρὸν τὴν τεκοῦσαν, Θεοτόκον Δέσποιναν σὺ ἐθεράπευσας, ἐγκλεισθεῖσα κέλλη, καὶ πρὸς ὕψος οὐράνιον ἔφθασας, Εὐφροσύνη θεῖα· διὸ καὶ χάριν ἐκομίσω, ἱατρεύειν τὰς νόσους ἐκάστοτε.

Ῥῶδὴ ε'. Τὴν δέησιν ἐκχεῶ.

Εἰς ὅρος τῶν ἀρετῶν ἀπόστολε, ἀναβάς τῷ ποθουμένῳ ὠμίλεις, καὶ ὡς Μωσῆς θεογράφους τὰς πλάκας, ἐγγεγραμμένας δακτύλῳ τοῦ πνεύματος, ἐδέξω μακάριε διττάς, Λουκᾶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλε.

Τὸν κόσμον σοὶ διδασκαίς ἐφώτισας, οἷα ῥήτωρ τῆς σεπτῆς ἐκκλησίας· ταῖς γὰρ αὐγαῖς τῆς ἀκτίστου Τριάδος, πεπυρρυσμένους ὥραθης θεόληπτε, καὶ γέγονας ὡςπερ ἀστήρ, δαδουχῶν οἰκουμένης τὰ πέρατα.

Τὰς νόσους νῦν τῶν ψυχῶν θεόπνευστε, ἱατρεύεις καὶ σωμάτων ὡς πάλαι, ἐμπιστευθεῖς οὐρανόθεν τὸ δῶρον, καὶ ὡς πλουτήσας τὴν χάριν τοῦ πνεύματος· ὁ Παῦλος γὰρ σε μαρτυρῶν ἱατρὸν γεγονέναι παρίστην.

Θεοτοκίον.

Ἐπέδλεψεν ἐπὶ σὲ ὁ Κύριος, τὴν ἐμὴν ἐνακαινίζων οὐσίαν, ὡς δυνατὸς μεγαλεῖα ποιήσας, θεογεννητορ ὡς ἔφης πανάμωμε, καὶ ἔσφασέ με διὰ σοῦ, ἐκ φθορᾶς ὡς Θεὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Ἄλλος. Τὴν θεῖαν ταύτην καὶ πάντιμον.

Ἰδοὺ τὸ ὕδωρ τὸ ἅγιον, ὃ ἔδειξεν ἡμῖν πάλαι Κύριος, βρῦον ἰάματα· ἰδοὺ χαρίτων τὸ πέλαγος, δεῦτε πιστῶς προστρέχοντες ἀρυσώμεθα.

Μανίαν πᾶσαν αἰρέσεως, εἰκόνας ὑδριστῶν ἀπεδίωξας, νήσου τῆς Πέλοπος, διὰ τῆς θείας εἰκόνας σου, ἣν ἐκ τοῦ ἄντρου πάλαι πιστοῖς ἀνέδειξας.

Ἰδοὺ συντρέχουσιν ἅπασαι, αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐόρτια, τῇ θεομήτορι, ἀγούσαι δῶρα καὶ ψάλλουσαι, τὸ τοῦ ἀγγέλου μέλος, χαίροις πανάμωμε.

Θεοτοκίον.

Ἀβρήτως λόγον γεγέννηκας, πατὴρ τὸν ὁμοούσιον ἄσπιλε, ὃς

δὴ νενύμφεται, κόρη πανσέμνως βιώσασα, καὶ ἱαμάτων χάριν τοῦ τά-
φου βρύουσα.

Ἄλλος. Ἰάσθητί μοι σωτήρ.

Πολλὴ χαρὰ τοῖς πιστοῖς, πολλὴ δὲ καὶ ἀγαλλίασις, τοῖς ψά-
λουσι συνετῶς, ἐν τῇ οἰκῇ σου Δέσποινα, τὰ πολλὰ τεράστια τῶν πι-
στῶν σου δούλων, Συμεῶν τε Θεοδώρου τε.

Ἰάματα κρουνηθὲν τῆς λάρνακος ἀποδύζουσι, πατέρων δὺν σε-
πτῶν ἀρύσασθε ἄνθρωποι, τὸν Θεὸν καὶ Κύριον ἀνυμνοῦντες ὅθεν, τοῖς
δοσίοις ταῦτα δέδοται.

Συνέλθωμεν οἱ πιστοί, εἰς τῆς πανάγνου τὸ τέμενος ἐνώπιον τῆς
σεπτῆς, εἰκόνας ἐκχέωμεν, ὕμνους μελωδοῦντες, τὴν κεχαριτωμένην,
καὶ τοὺς πατέρας γεραίροντες.

Νεάνιδες εὐσεβεῖς, τῆς κόρης δεῦτε μιμήσασθε, τὴν πίστιν καὶ ἀρε-
τὴν ποιμένουσα γὰρ ποτε, κόρης τῆς θεόπαιδος εὗρατο τὴν χάριν,
καὶ ἐς δεῖρο μακαρίζεται.

Καταβασία. Τὴν θείαν ταύτην καὶ πάντιμον.

Κοντάκιον. Ἦχος γ'. Ἡ παρθένος σήμερον.

Τῶν πατέρων σήμερον τὴν πανσεδάσμιον μνήμην, Θεοδώρου ἁ-
μασι καὶ Συμεῶν εὐφημοῦμεν, ἅμα δὲ καὶ Εὐφροσύνης τῆς πανολ-
βίας· εὗρον γὰρ τῆς Θεοτόκου εἰκόνα θείαν, ἐν σπηλαίῳ χορηγοῦσαν,
πηγὴν θαυμάτων ἀδιαλείπτων πιστοῖς.

Ὁ Οἶκος.

Ἐπέστη σήμερον ἡμῖν σωτήριος ἡμέρα, ἡ μνήμη τῶν πατέρων
καὶ τῆς δσίας Εὐφροσύνης, ἣν πίστει συνελθόντες ἀνευφημοῦμεν εὐσε-
βῶς· οὗτοι γὰρ ἀσκήσει προκαθάραντες ἑαυτούς, εὗρον τὴν ἀποστολι-
κὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου σὺν τῇ δσίᾳ Εὐφροσύνῃ. Καὶ πρὸς Κύριον
μεταστάντες σὺν ἀγγέλοις χορεύουσιν εἰς αἰῶνας, αἰτούμενοι παρὰ Χρι-
στοῦ πταισμάτων ἱλασμόν δοθῆναι τοῖς εὐσεβῶς ἐπιτελοῦσι μνήμην τὴν
αὐτῶν· καὶ τὸν θησαυρὸν τῆς ἁγίας εἰκόνας ἡμῖν κατέλιπον, πηγὴν θαυ-
μάτων ἀδιαλείπτων πιστοῖς.

Τῷ αὐτῷ μὲν ἰη'. τοῦ ἁγίου ἐνδόξου, Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελι-
στοῦ Λουκᾶ.

Εἰς Ἐμμοῦς βλέπειν σε καὶ πρὶν εἰργόμην,

Λουκᾶς λέγει, τρανῶς σε νῦν Χριστὲ βλέπω.

Ὁ γδοάτη δεκάτῃ πέρατος βίου ἐμμορε Λουκᾶς.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, τῶν δσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν Συμεῶν
καὶ Θεοδώρου, καὶ τῆς δσίας μητρὸς ἡμῶν Εὐφροσύνης, τῶν εὐραμέ-
νων τὴν ἀποστολικὴν καὶ πάνσεπτον εἰκόνα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου,
τὴν Σπηλαιώτισσαν, καὶ τῆς τοῦ μεγάλου Σπηλαίου μονῆς καθηγη-
σμένων.

Ἐν γῆς μὲν ἄνθρωπ τῆς Παρθένου τὸν τύπον,

Ἐν οὐρανοῖς δὲ ζῶσαν αὐτὴν εὗρετε.

Ὁκτωκαιδεκάτῃ, Συμεῶνα τε καὶ Θεόδωρον,

Εὐφροσύνην θ' ὁσίως τὸ μέγα Σπήλαιον ἀεῖδει (α).

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Μαρτίνου, καὶ τοῦ δσίου πα-
τρὸς ἡμῶν Ἰουλιανοῦ.

Ταῖς αὐτῶν ἁγίαις πρεσβείαις, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλέησον καὶ
σῶσον ἡμᾶς.

ᾠδὴ ζ'. Παῖδες Ἑβραίων ἐν καμίνῳ.

Ὡς πῶς Λουκᾶ τε καὶ Κλεώπα ἐμφανίζεται Δεσπότης ἐκ τοῦ τά-
φου· ἀναστὰς γὰρ αὐτοὺς ἐδίδασκε κραυγάζειν, εὐλογητὸς εἰ Κύριε,
ὁ Θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τρίβον τοῦ βίου διατρέχων, συνοδεύοντα τὸν Λόγον εὗρες μάκαρ,
οὐρανίων σκηνῶν ἀνοίγοντά σοι πύλας, εὐλογητὸς εἰ κράζοντι, ὁ Θεὸς
εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἄνρα τοῦ πνεύματος ἐδείχθη, μελωδήματα θεόθεν φθεγγόμενην,
τοὺς ἀνθρώπους Λουκᾶ φωτίζοντα βοῶντας, εὐλογητὸς εἰ Κύριε, ὁ
Θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Θεοτοκίον.

Χαῖρε Μαρία Θεότοκε, ὁ ἀσώματος ἐδόξ σοι παρθένε· σὺν αὐτῷ
δὲ πιστοὶ βεῶμεν σου τῷ τόκῳ, εὐλογημένους πάντα, ὁ καρπὸς τῆς
σῆς κοιλίας.

Ἄλλος. Οὐκ ἐλπίστρευσαν τῇ κτίσει.

Ἀλαλάξωμεν ἐφύμνια θεόφρονες, τῇ θεομήτορι, ὅτι ψυχώλεθρον
πῦρ, αἵρέσεων ἑσθεςε, μορφὴν αὐτῆς τὴν σεπτὴν, πάλαι δείξασα, καὶ
λόγου δοῦσα δύναμιν, τῇ δαδί τῶν πατέρων.

Ἀνυμνήσωμεν φιλέορτοι τὴν ἐνθεον, μνήμην ἐν ἁμασι, τῆς ξυ-
νωρίδος Χριστοῦ, κυκλοῦντες τὴν λάρνακα καὶ ἀρυόμενοι, χάριν ἄφθα-
τον, καὶ ὁλοφύχως μέλποντες, ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἰ.

Ἰατῆρας τοὺς πατέρας ἡμῶν ἔχοντες, νόσων καὶ θλίψεων, αὐτῶν
τὴν θείαν ζωὴν, πιστῶς μιμησώμεθα, Θεῷ δουλεύοντες, ἵνα τύχωμεν
τῆς σωτηρίας ψάλλοντες, ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἰ.

Θεοτοκίον.

Ἦπερ ἥλιον ἐγέννησας θεόνυμφε, ἐν κόσμῳ λάμποντα, τὸν φωτο-
δότην Χριστόν, ζωὴν τε παρέχοντα πιστοῖς αἰώνιον, ἥς ἀπήλαυσε, ἡ
Εὐφροσύνη μέλπουσα· ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἰ.

Ἄλλος. Θεοῦ συγκατάβασιν.

Ὁλόφωτος πνεύματος, αὐγαῖς εἰσέδ· τὸ πάλαι ἄντρον βαθύ, μύ-
στης τῶν ἀπορρήτων, Λουκᾶς ὁ μέγας τῆς Ἀχαΐας φωτὴρ, ψυχᾶς

(α) Τὸν βίον τῶν Ὁσίων βλ. ὁπισθεν σελ. 56.

Θεῷ προσάγων καὶ γέγραφε, χερσὶν ἁγίαις τὴν καινὴν Διαθήκην Χριστοῦ.

Σιὼν πανηγύριζε, Βηθλεὲμ δὲ χαίρε καὶ τέρπου πιστῶς, ἀντίτυπον γὰρ ἔχεις, ἐν Ἀχαῖα Σπήλαιον ᾧ Μαριάμ, ἡ Βηθλεεμίτις ἐντεθησαύρισε, τὸν θεῖον τύπον αὐτῆς ἡ Θεοτόκος ἡ ἁγνή.

Ἰδοὺ Δαβὶδ θύγατερ, εὐλογημένη Παῦλος ὁ μύστης Χριστοῦ, Λουκάς τε καὶ Ἀνδρέας, ἐν Ἀχαῖα προσήγαγόν σοι λαόν, εὐσεβοφρόνως τῷ υἱῷ σου λατρεύοντας, ὃν περισφύζε σεμνὴ ταῖς ἱεσίσαις σου πιστόν.

Ὁ λόγος σεσάρκωται, ἐκ τῶν ἀχράντων αἱμάτων κόρη τῶν σῶν· ἐν εἰκόνι δὲ τοῦτον, ἀνιστοροῦμεν θεανδρική τῇ μορφῇ, πιστῶν τὰ πλήθη καὶ ψάλλοντες λέγομεν, σὺν τοῖς πατράσιν ἡμῶν, αὐτὴ ἡ δόξα πιστῶν.

Θεοτοκίον.

Θεοῦ συγκατάθεσιν κατανοοῦσα δόξα κόρη πιστῶς, ἐξ ἀχράντου παρθένου, σάρκα λαβόντος εἰς σωτηρίαν βροτῶν, ἐν παρθενίᾳ διέζη τοῖς δάκρυσιν, ἡλουμένη Χριστόν, διὰ τοῦ βίου παντός.

Ἐδοῖ ἡ· Τὸν ἐν ὄρει ἁγίῳ δοξασθέντα.

Θεογράφους ὡς πλάκας δεδεγμένοι, τὰς σὰς βίβλους πιστῶς κατατυπώμεν, τοῦ φωτισμοῦ, τῆς χάριτος πανόλβιε, Κύριον ὑμνοῦντες, καὶ ὑπερυψοῦντες εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὡς ὄργανον τὸ πνεῦμά σου τῇ γλώττῃ, κεχηρμένον φωτίζει τοὺς ἀνθρώπους, μυσταγωγῶν, τῆς χάριτος τὰ δόγματα, Κύριον ὑμνοῦντας, καὶ ὑπερυψοῦντας εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Συνεδέθης τῇ σχέσει μετὰ Παύλου, θεορρήμον Λουκά τοῦ θεηγούρου, καὶ ξυνωρίς, πανέντιμος ἐδείχθητε, Κύριον ὑμνοῦντες, καὶ ὑπερυψοῦντες εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θεοπλόκῃ σαγήνῃ σου τῶν λόγων, ἐφαπλώσας τοὺς πλάγι κρατούμενους, τῷ φωτισμῷ, τῆς πίστεως ἐζώγησας, Κύριον ὑμνοῦντας, καὶ ὑπερυψοῦντας εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Θεοτοκίον.

Ἐλίσσεται μητέρα σε Κυρίου, προσεφώνει προφήτις δεδειγμένη, τὸν Βαπτιστήν, καὶ Πρόδρομον βασιτάζουσα, Κύριον ὑμνοῦσά, καὶ ὑπερυψοῦσα εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἄλλος. Παῖδας εὐχεῖς ἐν τῇ καμίνῳ.

Νόμον σου φυλάσσοντας ἀγρόπνως, τοὺς ἀνακτας τῶν Ῥωμαίων ὧ θεάνθρωπε, παντοκράτωρ Κύριε, σκέπε καὶ περισφύζε, ἀγγελικαῖς ἐν πτέρυξι, πάντας ἐχθροὺς τοῦ Σταυροῦ, τιθεὶς ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ κράτους, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν στηρίζων εἰς αἰῶνας.

Οἰκτῶ τῶν ἀνθρώπων σαρκωθέντα, Χριστὸν ἐν σηλαίῳ Βηθλεὲμ, ὧ Θεομήτορ τέτοκας· ᾧ λατρεύων κράτιστος, ἀναξ ἀνδρῶν Ἀνδρόνικος

εἰς δόξαν σοῦ τῆς μορφῆς, τὸ Σπήλαιον Ἀχαῖας λυμπρύνει Νίκας τοῦτω δίδου λαμπράς κατὰ βαρβάρων.

Σήμερον τῇ μνήμῃ τῶν πατέρων, σεμνὴν συγκροτήσαντες ὁμήγουριν, τοῦτων τὰ θαυμάσια, μέλομεν ἐν ᾠμασιν, ἄλλος ἄλλο τι λέγοντες, ὧν ἀπηλαύσαμεν, τὸν Κύριον ὑμνοῦντες ὡς πάσης, ἀγαθοδωρίας αὐτὸν μόνον δοτήρα.

Κλέος Ἐκκλησίας ἀνεδείχθη, τὸ ζεύγος τὸ τῶν πατέρων Σῶτερ ὑψιστε· οὔτοι γὰρ βαδίσαντες, ἀποστόλων ἔχνεσι, καὶ θεομάχων αἵρεσιν θεοῖς κηρύγμασι, μακρὰν ἀποσοδήσαντες πάλαι, τῶν πιστῶν τῆς ποιμνῆς ἐκδύζουσι νῦν μύρα.

Θεοτοκίον.

Λεύκανον Παρθένη ὡς χιόνα, τοῦ βίου μου τὸ ζοφῶδες καὶ ἐκλαμπρυνον, θείαις ἱεσίσαις σου, ἵνα μεγαλύνω σε, ὡς τοῦ ἐλεύου ἀβυσσον Κύριον τέξασαν, ὡς μὲν σωτηρίας ἐλπίδα, πᾶσι χριστιανύμοις δοθεῖσαν εἰς αἰῶνας.

Ἄλλος. Ἐπταπλασίως καμίνον.

Ἱεουργοὶ θεόφρονες, τῶν δόξων ἀγλάισμα, σὺν τῷ Θεοδώρῳ, Σymeῶν πανόλβιε, τῆς πίστεως πρόμαχοι, ὀρθοδοξίας στηλαὶ λαμπραὶ, τῆς τε Πανελλάδος κραταιοὶ πολιούχοι, Χριστὸν ἐκδυσωπεῖτε βυσθῇναι τῶν κινδύνων, τοὺς πόθῳ εὐφημοῦντας ὑμᾶς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Σταφροφοροῦντας ἀνακτας, τῶν Ῥωμαίων περίφραζον, ταῖς ἀγγελικαῖς, ἀπ' οὐρανοῦ δυνάμεσι, Θεὲ ὑπερούσιε, τὰς ἐθναρχίας πάσας ὁμοῦ, τοῦτους ὑποτάττων, καὶ συντρίβων τυράννους, πρεσβελαῖς τῆς παρθένου Θεοτόκου Μαρίας, Πατέρων τε πανσόφων, καὶ θείας Εὐφροσύνης.

Ἐπὶ τῆς γῆς τῆς Πέλοπος, ὧ θεόνυμφε Δέσποινα, τὴν ἐν τῷ σηλαίῳ σοῦ Μονὴν εἰς δόξαν σου, παγκάλως ἐπλήρησε Παλαιολόγος, ἀναξ σοφός, περιβεβλημένος εὐσεβείας τὸ κράτος, Ἀνδρόνικος ὁ μέγας· τοῦτω βράβευε νίκας, βαρβάρων κατὰ πάντων, καὶ τρόπαιον εἰρήνης.

Νῦν εἰς τὸ ἄντρον ἅπαντες, ὧ μονάζοντες σπεύσατε, δῶρα τοῖς πατράσιν ἀρετὰς προσφέροντες· τῇ λάρνακι πρόσιτε, πᾶσι βρυούτῃ χάριν πιστοῖς ἀντλήσατε καὶ τούτους, εὐφημοῦντες· βοᾶτε· υἱὲ Θεοῦ παντάναξ, ταῖς αὐτῶν ἱεσίσαις, ἀξίωσον σοὺς δούλους τυχεῖν τοῦ παραδείσου.

Θεοτοκίον.

Ἴνα πιστώσης ἀχραντε, τοῦ υἱοῦ σου τὴν σάρκωσιν, ἀχραντον εἰκόνα σῆς μορφῆς ἀνέδειξας, ἐν ἄντρῳ λανθάνουσαν, χειρὶ Λουκά γραφεῖσαν ἁγνῇ· ἐν ἣ Παρθένη φέρεις, ἐν ἀγκάλαις ὡς βρέφος, τὸν Μονογενῆ σου, πανευσπλάγχχνως ὄρωντα· Αἰρετικῶν σὺν θράσος πιπτέτω παραυτίκα.

Καταβασία. Παῖδας εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ.

ᾠδὴ θ'. Ὁ εἰρμός.

Ὅρους παρήλας τῆς φύσεως, τὸν δημιουργὸν συλλαβοῦσα καὶ Κύριον, καὶ πύλη σωτηρίας τῇ κόσμῳ γέγονας· διό σε Θεοτόκε, ἀκαταπαύτως μεγαλύνωμεν.

Ἔσθης Λουκᾶ τῆς ἐφέσεως, τὸ τῶν ὀρεκτῶν οἶα φθάσας τὸ ἔσχατον, καὶ τέλους μακαρίου σαφῶς ἐπέτυχες, λυθέντων τῶν ἐσόπων, τῆς ἀληθείας ταῖς ἐμφάσεσιν.

Ἀάμφας τῇ κόσμῳ ὡς ἥλιος, ἐνθεαστικῶς τῇ Τριάδι παρίστασαι, σὺν Παύλῳ τῇ θεόπτη Λουκᾶ πανεύφημε· μεθ' οὗ σε Θεοφάντωρ, ἀκαταπαύτως μεγαλύνωμεν.

Ἀἴγλη Λουκᾶ τῇ φωσφόρῳ σου, τοὺς σοὺς ὕμνητάς φαιδρυνθῆναι δυσώπησον, καὶ κόσμῳ τὴν εἰρήνην παμμάκρῳ βράδυσσον, ὅπως σε θεηγόρε, ἀκαταπαύτως μεγαλύνωμεν.

Χαίρων Λουκᾶ νῦν παρίστασαι, τῇ παμβασίλει τῇ στεφάνῳ κοσμούμενος, τῆς θείας εὐπρεπείας καὶ ὡραιότητος· διό σε Θεοτόκε, ἀκαταπαύτως μεγαλύνωμεν. Θεοτοκίον.

Λόγον ἐδέξω τὸν ἄτακτον, φύσιν τὴν ἐμὴν ἀναπλάσαι βουλόμενον, καὶ τοῦτον σαρκωθέντα παρθέने τέτοκας· διό σε Θεοτόκε, ἀκαταπαύτως μεγαλύνωμεν.

Ἄλλος. Ἄπας γηγενής.

Ὅρος θαυμαστόν, ἐν ἄντρῳ καὶ ὕδασι ἀγνὴ κρυπτόμενον, εἶχε σὺν εἰκόνημα. Βουραϊκὸς δὲ σιγῶν παρέρρεεν· ἕως πατέρες εὗρηκαν αὐτὸ δοξάζοντες, τὸν ἀπάντων, Κύριον ὃν αἶτησαι, βασιλεὺς τὰ σκήπτρα κρατύνεσθαι.

Ῥῆξον δυσμενῶν, τῶν κύκλῳ τὰς φάλαγγας καὶ τούτους ὄλεσον· νῆψον δὲ τῆς Πέλοπος, προστάτην πέμψον θεῖον ἀρχάγγελον, τοὺς εὐσεβεῖς ρυόμενον ἐκ πάσης θλίψεως, τῶν Πατέρων. κόρης τὴν ἐντεύξεσιν, ᾐπαρθένη κόρη παντάνασσα.

Ἡ περικαλλής, καὶ πάμφωτος μνήμη σου τριάς θεόληπτε, ἡθροῖσε πανήγυριν, λαὸν δσίας, ᾧδὰς σοι μέλπουσαν, ὦ Συμεῶν, Θεόδωρε, καὶ Εὐφροσύνη σεμνή, εἰς πλουσίαν, χάριν καὶ συγχώρησιν, τῶν πταισμάτων θεόθεν βραβεύετε.

Ὅλη τῇ ψυχῇ, καὶ νῷ καὶ καρδίᾳ μου μυσταγωγούμενος, παρὰ τῶν Πατέρων μου, καὶ τῶν Γραφῶν εἰς ἕνα Θεὸν πεπίστευκα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀδιαίρετον, καὶ εἰς ἕνα τὸν Χριστὸν μου Κύριον, ἐκ παρθένου τεχθέντα θεάνθρωπον. Θεοτοκίον.

Ῥῶρ οὐ ποτέ, Δαβὶδ ἐπεθύμησε Βηθλεὲμ βλύζοντας, βρούει νῦν ἀέννανον, ἐν τῇ Σπηλαίῳ δευτε ἀντλήσατε, λαοὶ φιλοθεότατοι πανηγυρίζοντες· ἱαμάτων χάριτας ἀρύσαθε, Θεοτόκον ὑμνοῦντες τὴν Δέσποιναν.

Ἄλλος. Ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ ὁ οὐρανός.

Θυμάτων σου τὴ πέλαγος· ὃ θυάς, τῶν πατέρων μιμεῖται τὰ βέβηματα τοῦ ποταμοῦ, ὅςπερ τὴν μονὴν ὁμῶν περιῖβει, τοῖς τεραστίοις δόιοι, πᾶσαν περικλύζον γῆν νοητῶς, Ἑλλήνων καὶ τὰς νότους, καθάριον καὶ ὑγίαν, τοῖς δεομένοις παρεχόμενον.

Ἀνάδειξον θεόνυμφε Μαριάμ, τὴν Μονὴν σου πλουσίαν ἐν χάριτι, καὶ ἀρεταῖς, ἡρεμον, ἀκίνδυνον ἔσσει, πάσας κακώσεις πόρρωθεν. ταύτης ἐκδιώκουσα κραταιῶς· καὶ κάρησε τοῖς πίστει, προτιρέχουσι παρθέने, τῇ σῇ εἰκόνι χάριν ἀφθονον.

Δαιμόνων τε καὶ νόσων καὶ συμφορῶν, πειρασμῶν τε καὶ ζάλης καὶ θλίψεων, ὦ Μαριάμ, σῶζε τοὺς οἰκέτας σου τοὺς πιστούς· συκοφαντίας λύτρωσον· ἐν τῇ τρίβῳ τούτους τῶν ἐντολῶν, τῶν θείων ποδηγέτει· καὶ πλοῦτον εὐσεβείας, δὸς τοῖς ὕμνοισι τὰ σὰ θαύματα.

Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἀγνὴ, βασιλευσιν ἡμῶν καὶ εἰρήνευε, τούτους ἄει· πράυνον θορύβους καὶ ταραχάς· ἔθνων καὶ τῶν αἱρέσεων σβέσον τὰ φρυάγματα τὰ δεινὰ· τῇ χώρᾳ καὶ τῇ πόλει, τοῦ κράτους ὦ παρθέने, νέμουσα δόξαν καὶ ἀσφάλειαν.

Δόξα.

Τριάδα ἐν Μονάδι θεολογῶ· μίαν φύσιν οὐσίαν καὶ δυνάμιν, ἕνα Θεόν, ἐν τρισὶ προσώποις ὁμολογῶ, Πατέρα, Λόγον, Πνεῦμά τε, τρεῖς τὰς ὑποστάσεις, μίαν τὴν ἀρχήν, ἀχώριστον· εἰς μίαν, θεότητα πιστεύω, τρισυπόστατον καὶ ὁμοούσιον.

Καὶ νῦν.

Παρθέने Παναγία Μητερ Θεοῦ, σὺ τὸν Λόγον σαρκὶ ἀπεκύησας· ἕνα Χριστόν, ἐν δυσὶ ταῖς φύσεσιν ἐπὶ γῆς, Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα, καὶ τὸ γένος σφύσαντα τῶν βροτῶν· διό σε Θεοτόκε, ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων ταξιαρχίαι μεγαλύνουσιν.

Ἐξαποστειλάριον. Τοῖς μεθῃταῖς συνέλθωμεν.

Λουκᾶ Χριστοῦ ἀπόστολε, μύστα τῶν ἀπορρύτων, καὶ τῶν ἐθνῶν διδάσκαλε, μετὰ Παύλου τοῦ θείου, καὶ τῆς ἀγνῆς Θεοτόκου, ἧς τὴν θείαν εἰκόνα, ἐκ πόθου ἀνιστόρησας, ἐκδυσώπει θεόπτη ὑπὲρ ὁμῶν, τῶν μακαριζόντων σε καὶ τελούντων, τὴν ἱεράν σου κοίμησιν, πάνσοφε μυστολέκτα.

Ἔτερον τῶν ἁγίων.

Ὁ οὐρανὸν τοῖς ἁγίοις.

Ἀπὸ τῆς λάρνακος βρούει, τῶν αὐταδέλφων Πατέρων, χαρίσματα ἱαμάτων, πᾶσι τοῖς προσιοῦσιν· οὗς εὐφρομῶμεν ἐκ πόθου, σὺν τῇ μητρὶ Εὐφροσύνῃ. Θεοτοκίον.

Χρυσοπλοκάττε πύργε, καὶ δωδεκάτειχε πόλις, ἡλιοστάλακτε

θρόνε, καθέδρα τοῦ βασιλέως, ἀκκατανόητον θαύμα, πῶς γαλουχεῖς τὸν δεσπότην.

Εἰς τοὺς αἰνους, ἱστῶμεν στίχους ἡ. καὶ ψάλλομεν στιχηρὰ προσόμοια τῶν ἁγίων ἐ, καὶ τοῦ Ἀποστόλου γ'.

Ἦχος δ'. Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσιν.

Τοὺς πατέρας αἰνέσωμεν, Συμεὼν καὶ Θεόδωρον, εὐαγέτιν ἄσμασιν ὥσπερ ἄνθεσιν, τὰς τούτων χάρας κοσμήσαντες, καὶ δῶρα προσάξωμεν τούτοις πράξεις ἀρετῶν· ἐφ' ἣν γὰρ πανίερρον συνεστήσαντο, συγκαλοῦντες τοὺς πάντας ἐτησίως, καὶ τοῖς πίστει προσιοῦσι, χάριν παρέχοντες ἀφθονον.

Τοὺς πατέρας τιμῶμεν, ἐν ψδαῖς μεγαλύνοντες, τὴν αὐτῶν εἰσόγγελον θεῖαν βίωσιν· ταῖς ἀρεταῖς γὰρ ἐξήστραψαν, ἐν γῇ καὶ ἀνεύραντο τῆς Μητρὸς τοῦ Ἰησοῦ, τὸ σεπτὸν ἀπεικόνισμα τὸ κρυπτόμενον, πλείστοις χρόνοις ἐν ἄνθρωπῳ καὶ τὴν πίστιν, τὴν ὁρθόδοξον πρὸς πάντας, τοῦ Ἀχαιοῦς ἀνεκλήρυξαν.

Τοὺς πατέρας δοξάζωμεν, πρεσβευτὰς καὶ συλλήπτορας, καὶ μεσίτας ἔχοντες πρὸς τὸν ὕψιστον· καὶ δὴ πιστῶς ἀνκράζωμεν, Θεὲ ὑπεράγαθε, δι' εὐχῶν καὶ πρεσβειῶν, τῶν ἁγίων οὐ· ἔσπεψας, οὐ· ἡγάπησας, οὐ· πατέρας τῆς πόλιν σου ἐστήσω, τήρει ταύτην ὁρθόδοξως, ταῖς ἐντολαῖς σου προκρίπτουσαν.

Τὴν δόξαν τιμῶμεν, Εὐφροσύνην ἐν ἄσμασιν· αὕτη γὰρ ἐν ὄρεσι κρίνον εὖσμον, Ἀροαρίους ἀνθήσασα, εἶδεν εἰς τὸ Σπήλαιον, τὴν μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἐν εἰκόνι ἀστράπτουσαν, καὶ ἀκήκοε, θεοῦ λόγου πρηνῆς κλιθεῖσα φόβῳ, καὶ τὸ χαίροις ἀνεδόξα, παρθενομήτορ παντάνασσα.

Τὴν δόξαν αἰνέσωμεν, Εὐφροσύνην γεραίροντες· κάλλει παρθενίας γὰρ καὶ τῆς ἀσκήσεως, ἐκ Γαλατῶν χώρας ἔλαμψεν, ἄστρον φαεινότερον Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· καὶ εἰσδῆναι τὸ Σπήλαιον πρώτη κέκληται· καὶ τῆς θείας αὐτοῦ φωτοφανείας, ἡξιώθη καὶ τοῦ τέλους, καὶ νῦν ἴσται τοὺς κάμνοντας.

Ἔτερα προσόμοια τοῦ Ἀποστόλου γ'.

Ἦχος α'. Νεφέλην σε φωτός.

Χριστοῦ τὸν μαθητὴν, τὸν τοῦ Εὐαγγελίου συγγραφεᾶ σοφώτατον, οκεὺς τῆς ἐκλογῆς τὸν ὥραιον, χαρακτηρὰ ἐμψυχον πιστοῖ, οὐ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀπάσαις ὁ ἐπαίνος, Λουκᾶν τὸν ἀπόστολον, ἐν ὕμνοις τιμῶμεν· αὐτὸς γὰρ ἐκήρυξε, τοῦ Θεοῦ τὰ παράδοξα θαύματα, φωτίσας τοὺς ἐπὶ γῆς, θεολογίας ἀκτίσι διὰ τῆς χάριτος.

Ἡσυχῶν ἱατρικὴν, ὑπὲρ τὴν τῶν σωμάτων ἐκμαθὼν ἐπιστήμην σοφῆ, κατ' ἄμφο παγκαλῆς ἐνεδείχθη, τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν ἐμπνευσθεῖς, ἐν ἣ καὶ θεραπεύων ψυχὰς καὶ σώματα, Λουκᾶ παμμακάριστε, καλεῖς πρὸς ἐπίγνωσιν, πτεροῖς πρὸς τὸν ἔρωτα, τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀνθρώ-

πους ἐκάστοτε, ἀνάγεις εἰς οὐρανόν, καὶ ὑπὲρ πάντων πρεσβεύεις τῶν εὐφημούντων σε.

Ἀγκίστρω λογικῷ, τοὺς ἐν βάθει ἀγνοίας, ὡς ἰχθύας, εἰσδύσαντας, ἐλκύσας εἰς ἐπίγνωσιν θεῖαν, τῷ Χριστῷ δ' ὡς κολόν, προσηγάγω παμμάκαρ καὶ ἑλαβες, τιμὴν ἀξιώχρεων, ζῶν τὴν ἀκήρατον, Λουκᾶ ἱερώτατε· διὸ καὶ ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ ἐχρημάτισας, σοφῶς εὐαγγελιστής, ἐξηγητὴς τῶ πρακτικῶν ἔργων τῆς χάριτος.

Δόξα ἰδιόμελον Ἦχος. πλ. δ'.

Ποῖος νοῦς, ἡ γλῶσσα βροτῶν τὰ καθ' ὑμᾶς ὑμνήσαι ἰσχύσει, τρισόλβιοι πατέρες Συμεὼν καὶ Θεόδωρε· ἐνδεδυμένοι γὰρ τὴν ἁγίαν τῆς ἱερωσύνης στολήν, καὶ τὸν ἀποστολικὸν ἄγωνα τοῦ κηρύγματος, σὺν τοῖς ἄθλοις τῆς ἀσκήσεως εὐτόνως ἀγωνισάμενοι, πυρσοὶ νοητοὶ καταυγάζοντες τὴν Ἐκκλησίαν ἀνεδείχθητε· καὶ τὴν ἀποστολικὴν εἰκόνα τῆς ἀχράντου θεομήτορος εὐρεῖν ἡξιώθητε, θεοκινήτῳ δ' ἡγήσας Εὐφροσύνης τῆς πανευφήμου. Καὶ νῦν ἐν οὐρανοῖς, τῶν ἐσώπτρων λυθέντων μακάριοι, τῷ φωτὶ τῆς ὑπερθέου Τριάδος, ἐγγύτερον καταλάμπεσθε· ἡμῖν δὲ τὰ πανίερα τῶν ψυχῶν ὁμῶν κατελείπατε σκῆνη, ποταμοὺς ἰάσεων τοῖς χρήζουσι βλύζοντα, καὶ χάριν εὐλογίας· Ἀλλὰ μέμνησθε καὶ ἡμῶν ὅσοι πρὸς Κύριον, ἱλασμέν ἡμῖν αἰτούμενοι καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Καὶ νῦν. Ἦχος πλ. α'.

Ποίημα τοῦ ἁγιωτάτου, Γερμανοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Σχληπίσωμεν ἐν σάλπγι· ἁγμάτων προκύψα γὰρ ἄνωθεν ἡ παντάνασσα μητροπάρθενος, ταῖς εὐλογίαις καταστέφει τοὺς τιμῶντας αὐτήν. Βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες συντρεχέτωσαν, καὶ τὴν βασιλίδαν κρατεῖτωσαν ἐν ὕμνοις, βασιλεὺς τέξασιν, τοὺς θανάτῳ κρατούμενους πρὶν, ἀπολῦσαι φιλονθρώπως εὐδοκήσαντα. Ποιμένες καὶ διδάσκαλοι, τὴν τοῦ κλοῦ ποιμένος ὑπέρχονον μητέρα συνελθόντες εὐφημήσωμεν, τὴν λυχνίαν τὴν χρυσαυγῇ, τὴν φωτοφόρον νεφέλην, τὴν τῶν οὐρανῶν πλατυτέραν, τὴν ἐμψυχόν τε κιβωτόν, τὸν πυρίμορφον τοῦ δεσπότης θρόνον, τὴν μανασκόχον χρυσεᾶν στάμνον, τὴν κεκλεισμένην τοῦ λόγου πύλην, τὴν πάντων χριστιανῶν τὸ καταφύγιον· ἄσμοι θεηγόροις ἐγκοιμιάζοντες, οὕτως εἰπωμεν, παλάτιον τοῦ λόγου, ἀξίωσον τοὺς ταπεινοὺς ἡμᾶς τῆς οὐρανῶν βασιλείας, οὐδὲν γὰρ ἀδύνατον τῇ μεσιτείᾳ σου.

Δοξολογία μεγάλη, καὶ ἀπόλυσις.

Εἰς τὴν λειτουργίαν, τὰ τυπικά, καὶ ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Ἀποστόλου, φδὴ γ'. καὶ τῶν Ἀγίων, φδὴ ε'. Ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἀποστόλου καὶ τῶν Ὁσίων.

Εἰς τὴν τράπεζαν ἀναγινώσκετε ὁ βίος τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ· καὶ γίνεται παράκλησις τοῖς ἀδελφοῖς.

ΤΕΛΟΣ, ΚΑΙ Τῷ ΘΕῷ ΔΟΞΑ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελ.
5

Προοίμιον

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἱερά Χωρογραφία.

Κεφ. Α'. Περὶ τῆς θέσεως τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου.	9
Κεφ. Β'. Περὶ τῶν ἔσω τοῦ Μ. Σπηλαίου, τοῦ τε θείου Ναοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτόν.	13
Κεφ. Γ'. Περὶ τοῦ προνάου.	15
Κεφ. Δ'. Περὶ τοῦ ἁγιωτάτου ναοῦ.	19
Κεφ. Ε'. Περὶ τῶν ἐκτός, καὶ περὶ τοῦ Σπηλαίου.	40
Κεφ. Σ'. Περὶ τῶν αἰοδίων κτιῶν τῆς Μονῆς.	49

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Κεφ. Α'. Βίος καὶ πολιτεία τῶν ὁσίων καὶ θαυματουργῶν πατέρων ἡμῶν Συμεὼν καὶ Θεοδώρου, καὶ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης.	56
Κεφ. Β'. Περὶ τῆς εἰς τὸ Ἀθῶνα καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ περιηγήσεως τῶν πατέρων.	60
Κεφ. Γ'. Περὶ τῆς τῶν δαίων ἐξ Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιστροφῆς.	64
Κεφ. Δ'. Περὶ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης.	66
Κεφ. Ε'. Περὶ τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ Σπηλαίῳ πρώτης καθιδρύσεως τοῦ Μοναστηρίου.	72
Κεφ. Σ'. Σύγκρισις ὑποτύψεως τῆς ἐν τῷ Μ. Σπηλαίῳ πανσέπτου θεομητορικῆς εἰκόνης.	79
Κεφ. Ζ'. Ἀπαρίθμησις τυχόν ἐκ τῶν θαυμάτων.	96
Α'. Τὰ κατ' αὐτὴν τὴν ἁγίαν εἰκόνα θαυμάσια.	
Β'. Ἡ ἐν τῷ κοίτῳ τῆς Σελινοντίας πλατάνου κορμῷ αὐτοῦ ἄριστος ἐντύπος τοῦ ἁγίου ἀντικτύπου τῆς παύλας εἰκόνης.	101
Γ'. Τὸ κατὰ τὴν θεραπείαν τοῦ χολοῦ.	107
Δ'. Τὸ κατὰ τὴν μετοχέτευσιν τοῦ ῥυακίου.	109
Ε'. Τὸ κατὰ τὴν προσάντησιν τοῦ ἀρχιστρατῆου τῶν Ὁθωμανῶν Τζέλλ' Ἀλή.	112
Σ'. Τὸ περὶ τοῦ ἐκ τῆς κακοτυχίας διασφύδ' δύο ἱερομονάχους.	116
Ζ'. Τὸ κατὰ τὸν ἐκ Πεντέλης ἱεροδιάκονον Γρηγόριον.	116
Η'. Τὸ περὶ τοῦ καταχωσθέντος παιδός.	119
Θ'. Τὸ κατὰ τὸν Αἰγύπτιον ἱμνοποιόν.	120

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

Τὸ Χρυσόβουλλον τοῦ αἰοδίου Ἀδοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Κατακουζηνοῦ.	126
Σιγίλλιον Ἰαθρηνίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.	128
Σιγίλλιον Παΐσιου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.	130
Σιγίλλιον Προκοπίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.	135
Σιγίλλιον Νεοφύτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.	138
Σιγίλλιον Γρηγορίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.	141
Χρυσόβουλλον Ἰωάννου Γρηγορίου Ἀλεξάνδρου Γρίκα.	146
Χρυσόβουλλον Ἰωάννου Μιχαήλ Κωνσταντίνου Σούτζου.	148
Χρυσόβουλλον Ἰωάννου Γεωργίου Καρατζά.	151
Δύο διατάγματα τῆς Βενετικῆς ἐξουσίας.	152
Τρία διατάγματα τῆς παρελθούσης Ὁθωμανικῆς ἐξουσίας.	156

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Ἡ ἀκολουθία τῆς ἐτήσιου ἑορτῆς τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων Συμεὼν καὶ Θεοδώρου, καὶ τῆς ὁσίας Εὐφροσύνης.	165
--	-----